

جنگ ملل

سازمان
بازرسی
کل
کشور

فسادستیزی و ابتکار عمل

• روز جهانی سلامت دستگاه قضایی:
فراخوان جهانی برای اقدام

• پیامدهای الحاق ایران به کنوانسیون «پارمو»

• سازمان بازرسی کل کشور؛ مرجع ملی مبارزه با فساد
و کنشگر مؤثر در عرصه بین المللی

• بیانیه تهران؛ گامی بلند در مسیر تقویت و توسعه
آمبودزمان های کشورهای اسلامی

• مجمع آمبودزمان های پاکستان؛
الگوی نهادی آمبودزمانی

• پرونده ویژه:

جایگاه حقوقی و قانونی نهادهای

آمبودزمان در محکومیت

بین المللی جنایات

رژیم صهیونیستی

۳ سخن سردبیر

۵ اخبار و تحولات

۸ لهستان: مشارکت شهروندان در فرایند قانون‌گذاری

۱۲ ردپای فساد بر شاخص رفاه

۱۶ جوانان علیه فساد: مسابقه ملی مقاله‌نویسی گرجستان

۲۰ روز جهانی سلامت دستگاه قضایی: فراخوان جهانی برای اقدام

۲۲ تأثیر فسادمالی بر حکمرانی زیست‌محیطی

۳۲ پیامدهای الحاق ایران به کنوانسیون پالرمو

۳۵ اقدامات کشورهای جنوب شرق آسیا در زمینه اجرای کنوانسیون مریدا

۳۸ سازمان بازرسی کل کشور؛ مرجع ملی مبارزه با فساد و کنشگر مؤثر در عرصه بین‌الملل

۴۹ بررسی تطبیقی جایگاه مصادره اموال در تقویت راهبردهای حقوقی مقابله با فساد

تجارب ملل؛ فسادستیزی و ابتکار عمل نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد سازمان بازرسی کل کشور – سال چهارم – شماره ۸ – بهار و تابستان ۱۴۰۴

■ صاحب امتیاز: انتشارات سازمان بازرسی کل کشور

■ سردبیر: حجت‌الاسلام دکتر محمدامین کیخای فرزانه

فهرست مطالب

■ مدیر داخلی و دستیار سردبیر: دکتر آرش فرهودی

■ دبیر تحریریه: محمود مهدوی‌فر

■ تحریریه این شماره: دکتر محمدرضا محمدی کشکولی، دکتر علی سیف‌زاده، دکتر مرتضی واحدی، دکتر فرشاد بشیرزادگان، دکتر آرش فرهودی، محمود مهدوی‌فر، علیرضا فولادی، دکتر اصغر مبارک، دکتر ساجده مقدمی، سید محمد اعتماد اعجازی، علی نمازی، هادی مرادی نیک ویراستار: دکتر رضا عارف

■ طراحی جلد و صفحه‌آرایی: علی ساریان‌نژاد

■ تلفن دفتر نشریه: ۰۱۳۶۲۲۴۸ – ۰۱۳۶۳۰۶۲ – ۰۲۱

■ نشانی: تهران، خیابان آیت الله طالقانی، تقاطع خیابان شهید سپهید قرنی، سازمان بازرسی کل کشور، مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

■ پست الکترونیکی: bazrasi.research@136.ir

۵۵ مطالعات موردی در خصوص ابتکارات بین‌المللی ضدفساد

۵۹ شیوه‌های مشابه کشورهای موفق برای مقابله با فساد اداری

۶۴ آموزش‌های کاربردی بین‌المللی

۶۹ رویدادهای آتی

۷۲ واژه‌نامه فساد

۷۶ معرفی کتاب

۷۸ سایه فساد و تعارض منافع در بزرگ‌ترین بازار سهام جهان

۸۲ آمبودزمان‌ها ضامن عدالت و شفافیت

۸۵ بیانیه تهران؛ گامی بلند در مسیر تقویت و توسعه آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی

۹۱ مجمع آمبودزمان‌های پاکستان؛ الگوی نهادی آمبودزمان

۹۵ کشورهای اسلامی آفریقا؛ پلی میان تمدن‌ها و مجامع آمبودزمانی

۱۰۰ کتابخانه آمبودزمانی

۱۰۶ فراخوان مقاله

❖ چهارمین مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی با شعار «پاسخگویی فراگیر، حکمرانی عادلانه و همگرایی امت اسلامی» طی روزهای ۲۳ و ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۴ در تهران برگزار شد. پس از دوروز بحث و تبادل نظرهای فشرده و برگزاری پنل‌های تخصصی، این اجلاس با صدور بیانیه تهران به کار خود پایان داد. بیانیه تهران حاوی مصوبات و توصیه‌های مهمی بود که اجرای آن‌ها می‌تواند گام بلندی در ارتقای سلامت اداری و تقویت نهاد آمبودزمان در کشورهای عضو باشد. از جمله موارد مطرح‌شده در این بیانیه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تقویت همکاری‌های فراملی

آمبودزمانی، تبادل تجارب در حوزه فناوری‌های نوین، ایجاد مرکز و دبیرخانه دائمی آموزشی و پژوهشی

مشترک، تقویت همکاری‌های حقوق بشری و حمایت از اقصا ر آسیب‌پذیر

نکات یادشده نشان می‌دهد

بیانیه تهران صرفاً یک اعلامیه

تشریفاتی نبود؛ بلکه نقشه راهی عملی برای همکاری و نوآوری در حوزه آمبودزمان و سلامت اداری است. اکنون وظیفه اعضای محترم مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی است که مصوبات و بندهای این بیانیه را پیگیری و اجرا کنند. مطابق اساس‌نامه انجمن آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی؛ تمامی اعضا متعهدند حداکثر تلاش خود را برای پیشبرد اهداف انجمن به کار گیرند؛ از این رو، شایسته است هر یک از نهاد‌های عضو، اقدامات مقتضی جهت عملی ساختن توصیه‌های اجلاس تهران را در برنامه کاری خویش قرار دهند و دبیرخانه مجمع نیز سازوکار لازم برای نظارت و گزارش‌دهی از میزان پیشرفت مصوبات را فراهم آورد.

یکی دیگر از محورهای مهم بیانیه تهران، توسعه مجمع و افزایش تعداد اعضای آن بود؛ در حال حاضر، تنها بخشی از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی به این

تشکل مهم آمبودزمانی پیوسته‌اند و برخی کشورها هنوز از این ظرفیت مهم بی‌بهره‌اند. در بیانیه تهران، از تلاش برای ترغیب سایر کشورهای اسلامی جهت پیوستن به مجمع آمبودزمان‌ها سخن به میان آمده است. در واقع از ابتدای تأسیس این نهاد در سال ۲۰۱۴ میلادی نیز این نیاز احساس می‌شد که تمام کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی دارای نهاد آمبودزمان باشند و در یک شبکه منسجم با یکدیگر همکاری کنند. ما از تمامی کشورهای اسلامی که تاکنون به عضویت این مجمع در نیامده‌اند دعوت می‌کنیم هر چه زودتر با تأسیس یا تقویت نهاد‌های بازرسی و آمبودزمانی خود، به این ابتکار بپیوندند تا با همگرایی بیشتر، زمینه تحقق حکمرانی خوب و سلامت اداری در سراسر جهان اسلام فراهم گردد. بدون شک، هر قدر دایره این همکاری گسترده‌تر شود، تبادل تجربه‌ها و هم‌افزایی در مبارزه با فساد اداری نیز پربارتر خواهد بود.

تعاملات علمی و تخصصی؛ ضرورتی برای سلامت اداری

یکی از موضوعات مورد تأکید در اجلاس تهران، لزوم توجه ویژه به فعالیت‌های علمی و تخصصی در حوزه آمبودزمان‌ها و مبارزه با فساد بود. این تأکید ریشه در یک واقعیت انکارناپذیر دارد که بدون پشتوانه دانش تخصصی و تبادل اطلاعات علمی میان کشورها، مبارزه با فساد و ارتقای سلامت نظام اداری به نتیجه مطلوب نخواهد رسید. خوشبختانه این موضوع، هم‌دراسناد بین‌المللی و هم‌دراسناد سازمان‌های منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفته است؛ به عنوان نمونه، کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد (UNCAC) در فصل ششم خود بر آموزش تخصصی نیروها، تبادل تجارب و دانش فنی و همکاری‌های علمی میان دولت‌ها تأکید دارد. ماده ۶۰ این کنوانسیون، کشورهای عضو را تشویق می‌کند که حداکثر همکاری فنی را برای مبارزه با فساد به عمل آورند و از طریق تبادل تجربه‌ها و دانش تخصصی،

سخن سردبیر

ظرفیت‌های خود را تقویت کنند؛ همچنین ماده ۶۱ کنوانسیون صراحتاً گردآوری، تبادل و تحلیل اطلاعات درباره فساد و به اشتراک‌گذاری آمار و تجارب را میان کشورها و از طریق سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای توصیه می‌کند. این تأکیدات در عالی‌ترین سند بین‌المللی ضد فساد، نشان‌دهنده اهمیت علم و دانش در مبارزه با فساد است و بی‌شک فعالیت‌های مجمع آمبودزمان‌های مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی می‌تواند مصداقی از اجرای همین توصیه‌ها باشد.

از سوی دیگر، اساس‌نامه مجمع آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی و اسناد تأسیسی آن نیز بُعد علمی این همکاری‌ها را مورد توجه قرار داده‌اند. در اعلامیه اسلام‌آباد مصوب نخستین اجلاس آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در سال ۲۰۱۴؛ صراحتاً آمده است که تقویت نهاد آمبودزمان در کشورهای اسلامی باید از طریق به اشتراک‌گذاری دانش، تجارب و ایده‌ها صورت گیرد؛ همچنین این اعلامیه بر ساماندهی تبادل اطلاعات مرتبط با همه ابعاد عملکرد آمبودزمان‌ها تأکید می‌نماید. این یعنی از بدو تشکیل مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، انتقال دانش و

تجربه به شکل نظام‌مند جزو اهداف اصلی آن بوده است. بحمدالله طی سال‌های گذشته گام‌های ارزنده‌ای نیز در این راستا برداشته شده است؛ از برگزاری دوره‌های آموزشی بین‌المللی گرفته تا طرح‌های تبادل کارشناس و کارآموز میان کشورهای عضو و انتظار می‌رود با ایجاد مرکز و دبیرخانه دائمی تحقیقات و مطالعات بین‌المللی آمبودزمانی و مبارزه با فساد مورد اشاره در بیانیه تهران؛ این تلاش‌ها انسجام بیشتری باید و هر کشور عضو بتواند به پشتوانه آن، از تازه‌ترین دستاوردهای علمی و بهترین تجارب در این حوزه‌ها بهره‌مند شود.

فراخوان مشارکت علمی از پژوهشگران و متخصصان داخلی و بین‌المللی
مجله تجارب ملل همواره کوشیده است محلی برای انعکاس دیدگاه‌های علمی و انتقال تجارب عملی در زمینه سلامت اداری،

شفافیت و مبارزه با فساد باشد؛ بدین وسیله از تمامی پژوهشگران، اساتید دانشگاه و متخصصان داخلی دعوت می‌کنیم مقالات علمی، گزارش‌های پژوهشی و تجارب عملی خود را برای انتشار در نسخه‌های فارسی و انگلیسی مجله ارسال نمایند؛ همچنین از محققان و متخصصان بین‌المللی و صاحب‌نظران خارجی به‌ویژه اعضای محترم مجمع آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی درخواست می‌شود تازه‌ترین مقالات، دستاوردها و نوآوری‌های خود را در حوزه نهاد آمبودزمان، ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد برای انتشار در مجله ارسال نمایند. بی‌شک تبادل مستمر اندیشه‌ها و یافته‌های نوین میان جوامع علمی داخلی و بین‌المللی، به غنای بیشتر ادبیات مبارزه با فساد و بهبود عملکرد نهادهای نظارتی خواهد انجامید.

اکنون و در آستانه انتشار هشتمین شماره مجله تجارب ملل، ضمن تشکر از همه همکاران و متخصصان که در تهیه و تدوین مطالب این شماره بار و یکر د جدید اهتمام ورزیده‌اند، اهم عناوین مطالب این شماره بر اساس تقسیم‌بندی موضوعی به شرح ذیل بیان می‌گردد:

- **پژوهش‌های کاربردی؛** در این شماره لهستان؛ مشارکت شهروندان در فرایند قانون‌گذاری را معرفی می‌نماید.
- **جامعه؛** اثرات فساد مالی و حاکمیت قانون بر آلودگی محیط زیست بررسی و تحلیل شده است.
- **شاخص؛** با توجه به اهمیت آشنایی با شاخص‌های مبارزه با فساد، در این شماره تأثیر فساد بر شاخص رفاه لگاتوم ارائه شده است.
- **آموزش همگانی؛** در این شماره به جوانان علیه فساد؛ مسابقه ملی مقاله نویسی (گرجستان) پرداخته است.
- **پرونده ویژه؛** در این شماره جایگاه حقوقی و قانونی نهادهای آمبودزمان در محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی در محاکم بین‌المللی بررسی و تحلیل شده است.
- **کنوانسیون؛** پیامدهای الحاق ایران به کنوانسیون «پالرمو» و اقدامات کشورهای جنوب شرق آسیا در زمینه اجرای کنوانسیون مریدا را مورد بررسی قرار داده است.
- **دانش حقوقی؛** سازمان بازرسی کل کشور؛ مرجع ملی مبارزه با فساد

و کشگر مؤثر در عرصه بین‌المللی و در مقاله دیگر بررسی تطبیقی جایگاه و تحول مصادره اموال در تقویت راهبردهای حقوقی مقابله با فساد تشریح شده است.

● **امور بین‌الملل؛** در این شماره به موضوع سازمان بازرسی کل کشور در عرصه بین‌المللی پرداخته است.

● **رویدادهای آتی؛** به معرفی همایش‌ها و کنگره‌های علمی بین‌المللی در هفته‌های آینده می‌پردازد و می‌تواند برای برنامه‌ریزی تبادل علمی مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

● **واژه‌نامه؛** توجه به ضرورت افزایش دانش زبان تخصصی همکاران نیز به عنوان دروازه ورود به تبادلات علمی و مباحث تخصصی روز دنیا و ارائه تجارب موفق جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با فساد در سطح بین‌المللی در این شماره مورد توجه بوده و صفحه ثابت با عنوان به این موضوع اختصاص یافته است.

- **یادداشت؛** در مطلبی با عنوان نظام برنامه‌ریزی و مبارزه با فساد اهمیت برنامه‌ریزی برای عملکرد بهینه سازمان تشریح گردیده است.
- **الگو؛** در این بخش سنگاپور، به عنوان الگویی موفق در مبارزه با فساد اداری معرفی شده است.
- **آموزش‌های بین‌المللی؛** نیز بخش دیگری است که بینش جدیدی در زمینه اطلاع از دوره‌های آموزشی بین‌المللی برای متخصصان، دانشجویان و بازرسان فراهم می‌نماید.

در پایان ضمن قدردانی از همراهی خوانندگان گرامی، امیدواریم محتوای این شماره گامی هرچند کوچک در مسیر اعتلای سلامت اداری کشور عزیزمان و جهان اسلام باشد. ما منتظر دریافت مقالات ارزنده شما هستیم و اطمینان داریم که با مشارکت فعال جامعه علمی و اجرایی، می‌توان افق‌های تازه‌ای در مبارزه با فساد و تحقق حکمرانی خوب گشود. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

دکتر محمد امین کیخای‌فرزانه

اخبار و تحولات

◀ تأیید حکم ۲۰ سال زندان برای سرمربی پیشین تیم ملی فوتبال چین، لی‌ته

یک دادگاه چینی روز چهارشنبه اعلام کرد که لی‌ته، سرمربی سابق تیم ملی فوتبال چین، در اعتراض به حکم ۲۰ سال زندان خود به اتهام فساد، در تجدیدنظر شکست خورده است.

لی‌ته که سابقه بازی در لیگ برتر انگلستان برای تیم اورتون را دارد، در دسامبر ۲۰۲۳ به دلیل پرداخت دریافت رشوه به مبلغ حدود ۱۲۰ میلیون یوان (معادل ۱۶.۵ میلیون دلار) در دوران مربی‌گری‌اش در تیم هبی چاینا فورچون و تیم ملی چین در فاصله سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۱ مجرم شناخته شد و به زندان محکوم گردید.

اوبه این حکم اعتراض کرد؛ اما دادگاه عالی خلق هوئی حکم اولیه را تأیید کرد. لی‌اکتون می‌تواند در صورت تمایل، پرونده خود را به دیوان عالی خلق چین، بالاترین مرجع قضایی کشور، ارجاع دهد. چین طی دهه‌ها تلاش کرده است تا با فساد و تبانی در فوتبال مقابله کند. در سال ۲۰۲۴، لی‌یکی از چندین چهره برجسته فوتبال چین بود که در جریان موجی از پرونده‌های ضد فساد تحت پیگرد قانونی قرار گرفتند؛ در این راستا چن شویوان، رئیس پیشین فدراسیون فوتبال چین (CFA) به دلیل دریافت رشوه به حبس ابد محکوم شد. یو هونگ‌چن، نایب‌رئیس سابق فدراسیون، چن یونگ‌لیانگ، دبیرکل پیشین و دونگ‌ژنگ، مدیر سابق سوپرلیگ چین، نیز به حبس‌های طولانی مدت محکوم شدند.

● <https://apnews.com/hub/soccer>

◀ محاکمه رئیس‌جمهور پیشین آرژانتین، آلبرتو فرناندز، به اتهام فساد

رئیس‌جمهور سابق آرژانتین، آلبرتو فرناندز، به دلیل اتهامات مربوط به فساد در رابطه با بیمه‌نامه‌هایی که دولت در دوران ریاست جمهوری او (۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳) برای بخش عمومی اخذ کرده بود، محاکمه خواهد شد.

بر اساس حکم قاضی‌سیاستین کاسانو که روز پنج‌شنبه در رسانه‌های آرژانتین منتشر شد و توسط وکیل فرناندز، ماریانا باربیتا، تأیید گردید، اوبه دلیل «ارتباطاتی که با مسئولیت‌های مقام دولتی مغایرت دارد» تحت پیگرد قضایی قرار می‌گیرد. فرناندز متهم است به اینکه با استفاده از یک دلال بیمه که با منشی شخصی‌اش ازدواج کرده، برای صدور بیمه‌نامه‌های دولتی در دوره ریاست جمهوری خود اقدام کرده است.

● <https://www.aljazeera.com/news/2025/7/11/argentina-ex-president-fernandez-to-stand-trial-for-corruption>

◀ بازداشت‌دستیار سابق نخست‌وزیر اسپانیا

دستیار سابق نخست‌وزیر اسپانیا، سانتوس سردان، در جریان تحقیقات مربوط به فساد مالی بدون حق وثیقه بازداشت شد. این پرونده جدیدترین و شاید جدی‌ترین مورد در مجموعه‌ای از رسوایی‌هاست که نخست‌وزیر پدرو سانچز را وادار کرد تا به طور علنی عذرخواهی کند و با درخواست‌های مخالفان سیاسی برای برگزاری انتخابات زودهنگام موافقت نماید.

قاضی تحقیق دادگاه عالی اسپانیا روز دوشنبه دستور داد یکی از مقامات ارشد سابق حزب سوسیالیست حاکم، به عنوان بخشی از تحقیق درباره فساد، در بازداشت پیش از محاکمه نگه داشته شود. این پرونده می‌تواند دولت اقلیت پدرو سانچز را با خطر سقوط روبه‌رو کند.

قاضی لئوپولدو پونته در حال بررسی اتهاماتی علیه سردان، وزیر پیشین حمل‌ونقل حوزه لوئیس آبالوس و دستیار او کولودو گارسیا است. آن‌ها متهم‌اند که در ازای اعطای قراردادهای عمومی، رشوه دریافت کرده‌اند.

سردان اوایل این ماه از سمت خود استعفا داد اما اتهامات وارد کرده‌است. آبالوس و گارسیا نیز گفته‌اند بی‌گناه هستند. سردان پس از آن

استعفا داد که قاضی پونته در بیانیه‌ای به «شواهد قوی» از احتمال مشارکت او در «اعطای نادرست قراردادهای» اشاره کرد.

در سندی که به دادگاه ارائه شده، پونته گفته است این مقام سابق ممکن است با اتهاماتی از جمله عضویت در یک سازمان جنایی، سوء استفاده از نفوذ و رشوه‌گیری مواجه شود.

قاضی درخواست آزادی با وثیقه سردان را رد کرد و دلیل آن را نگرانی از احتمال نابودی یا پنهان کردن مدارک عنوان کرد؛ چرا که خانه او هنوز بازرسی نشده است. پونته همچنین گفته است که سردان ممکن است از کشور فرار کند.

پرونده بر اساس فایل‌های صوتی تشکیل شده که طی چند سال در خانه کارسیا ضبط شده‌اند و به گفته پونته، با وجود ادعای متهمان مبنی بر دست‌کاری شدن صداها، این فایل‌ها معتبر به نظر می‌رسند. قاضی گفته است به نظر می‌رسد سردان رهبر این گروه بوده باشد.

نخست‌وزیر پدرو سانچز روز دوشنبه از عملکرد حزب سوسیالیست در قبال اتهامات فساد دفاع کرد و گفت حزب با درخواست استعفا سردان با قاطعیت عمل کرده است.

سانچز در جریان اجلاس سازمان ملل در شهر سویا به خبرنگاران گفت: «دادگستری باید مسئولیت‌هایی را که ممکن است سانتوس سردان داشته باشد، مشخص کند».

● <https://www.euronews.com/tag/corruption>

◀ فساد ضربه‌ای سخت به نخست‌وزیر اسپانیا وارد کرد

پدرو سانچز در سال ۲۰۱۸ با استفاده از رأی عدم اعتماد علیه نخست‌وزیر محافظه کار وقت، ماریانو راخوی، به قدرت رسید. این اقدام پس از آن انجام شد که دادگاهی حزب راست میانه مردم (PP) را به «فساد سازمان یافته» متهم کرد. سانچز در آن زمان وعده «نوسازی دموکراتیک» داد. اما اکنون او و حزب سوسیالیستش تقریباً به نقطه آغاز بازگشته‌اند. پس از آنکه قاضی دادگاه گزارشی پلیسی را منتشر کرد که شامل شواهد تکان‌دهنده‌ای از فساد سیستماتیک توسط دو نفر از نزدیک‌ترین همکاران حزبی سانچز بود، نخست‌وزیر با حالتی سنگین در یک نشست خبری در تاریخ ۱۲ ژوئن هشت بار عذرخواهی کرد.

او وعده داد که تغییراتی در رهبری حزب ایجاد خواهد کرد و همچنین یک حسابرسی مستقل از امور مالی حزب انجام خواهد شد؛ با این حال، به نظر می‌رسد این اقدامات برای بازگرداندن اقتدار او کافی نباشد و شاید حتی برای حفظ جایگاهش نیز ناکافی باشد.

● <https://www.economist.com/europe/2025/06/19/corruption-at-the-heart-of-his-party-wounds-spains-prime-minister>

◀ رئیس کمیسیون اتحادیه آفریقا خواستار تمرکز بر کرامت انسانی در مبارزه با فساد در روز مبارزه با فساد آفریقا ۲۰۲۵ شد.

به مناسبت روز مبارزه با فساد آفریقا در سال ۲۰۲۵، عالی‌جناب محمود علی یوسف، رئیس کمیسیون اتحادیه آفریقا، از تمامی کشورهای عضو اتحادیه خواست تا در راهبردهای ضد فساد خود، کرامت انسانی را محور قرار دهند. روز مبارزه با فساد آفریقا که هر ساله در تاریخ ۱۱ ژوئیه گرامی داشته می‌شود، امسال با موضوع: «ترویج کرامت انسانی در مبارزه با فساد» برگزار می‌گردد. این مناسبت همچنین با موضوع کلی اتحادیه آفریقا در سال ۲۰۲۵ با عنوان «عدالت برای آفریقایی‌ها و افراد دارای تبار آفریقایی از طریق جبران خسارت» همسو است.

رئیس کمیسیون تأکید کرد که فساد تنها یک جرم اقتصادی نیست؛ بلکه حمله‌ای مستقیم به کرامت و امنیت انسانی محسوب می‌شود؛ زیرا کشورها را از پتانسیل رشد محروم کرده و انسان‌ها را از کرامتشان عاری می‌کند. فساد اعتماد مردم به نهادها را تضعیف کرده، منابع توسعه را منحرف می‌سازد و نابرابری و فقر را تداوم می‌بخشد.

او همچنین خاطرنشان کرد که فساد، به ویژه زنان، جوانان، کودکان و اقشار آسیب‌پذیر را از حقوق اساسی، آزادی‌ها و فرصت‌های رشد محروم می‌سازد؛ که این امر می‌تواند پیامدهای فاجعه‌باری، مانند افزایش مرگ و میر مادران به دلیل انحراف منابع بهداشتی یا محرومیت کودکان از آموزش ابتدایی داشته باشد.

رئیس کمیسیون به ارتباط عمیق میان مبارزه با فساد و تحقق عدالت و جبران خسارات تاریخی اشاره کرد. او یادآور شد که همان‌گونه که قاره آفریقا در تلاش است بی‌عدالتی‌های گذشته را جبران کند، باید به همان اندازه برای برچیدن نظام‌های فاسد معاصر که کرامت و عدالت را نقض می‌کنند، نیز اقدام نماید.

موضوع امسال، مردم آفریقا را به تأمل در تاریخ و طراحی آینده‌ای مشترک بر پایه کرامت انسانی فرا می‌خواند. رئیس اتحادیه تأکید کرد که مبارزه با فساد یکی از ارکان اصلی دستور کار ۲۰۶۳ اتحادیه آفریقا است که آینده‌ای مبتنی بر صداقت، پاسخگویی و شفافیت را برای قاره ترسیم می‌کند. وی افزود که کنوانسیون

اتحادیه آفریقا برای پیشگیری و مبارزه با فساد (AUCPCC) که ۲۲ سال پیش تصویب شد، همچنان چهارچوب مرجع در این زمینه است.

او از کشورهای عضو خواست تا همچنان قوانین و راهبردهای ملی خود را با اصول این کنوانسیون، به ویژه ماده بند ۴ ماده ۲؛ همسو سازند؛ ماده‌ای که دولت‌ها را موظف می‌سازد تا با رفع موانع، توسعه اجتماعی – اقتصادی را ترویج دهند و شرایط لازم برای بهره‌مندی از حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدنی و سیاسی را فراهم کنند.

رئیس کمیسیون اتحادیه آفریقا در پایان خواستار اقدام فوری کشورهای عضو برای عمل به تعهداتشان در مقابله مؤثر با فساد شد و تأکید کرد که این اقدامات باید با رویکردی مبتنی بر حقوق بشر در پیشگیری و اجرای قانون همراه باشند؛ همچنین خواستار وحدت و همبستگی برای برچیدن ساختارهای فساد و ساختن قاره‌ای شد که کرامت انسانی در آن محافظت و پاس داشته شود. ● <https://au.int/en/pressreleases/20250711/au-chairperson-urges-focus-human-dignity-anti-corruption-fight>

لهستان: مشارکت شهروندان در فرایند قانون‌گذاری

***دکتر علی سیف‌زاده**

پژوهش‌های کاربردی

❖ درگاه آنلاین فرایند قانون‌گذاری دولت در لهستان نمونه‌ای از سازوکارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات است که هم به افزایش شفافیت کمک می‌کند و هم مشارکت شهروندان در فرایند تصمیم‌گیری را افزایش می‌دهد. هدف این درگاه هرچه بهترکردن فرایند قانون‌گذاری به‌سه‌روش ممکن است: افزایش شفافیت، امکان نظارت بر لایه‌گری و رایزنی هر چه بیشتر با عموم مردم. اعمال نفوذ و فساد در فرایند قانون‌گذاری به‌چندین دلیل چالش برانگیز است:

یکی اینکه با توجه به ضعف قوانین، تعقیب و جرم‌انگاری این اقدامات دشوار است. دوم اینکه بهبود قوانین دشوار است؛ چراکه احزاب سیاسی طرفدار قانون‌گذاری مبهم‌اند و فقط تحت فشارهای بیرونی ممکن است تن به تغییر دهند.

در فرایند قانون‌گذاری، فساد در سمت و رودی سیاست‌گذاری با اثرات زیانباری همراه است؛ چراکه منجر به تصویب قوانینی می‌شود که در راستای منافع فردی هستند و می‌توانند به حال مردم بی‌تأثیر یا حتی مضر باشند.

شفاف‌سازی فرایند قانون‌گذاری گامی ضروری برای بهینه‌سازی فرایند قانون‌گذاری به نفع عموم مردم است؛ اما کافی نیست. اشکال مختلف مشارکت شهروندی – مثلاً به شکل رسیدگی‌های عمومی، رایزنی، دادخواست و غیره راه را برای نظارت بر فرایند قانون‌گذاری و توجه به ترجیحات عمومی در انتخابات هموار می‌کند. همه‌گیری کووید ۱۹ در کنار پیچیده‌تر کردن هماهنگی‌ها، شیوه‌های مشارکت فردی رایزیه چالش‌کشید؛ با این حال، فناوری همیشه در حال رشد، نه فقط در زمینه شفافیت بیشتر، بلکه در راستای هماهنگی آنلاین و مشارکت هر چه ساده‌تر شهروندان در مواردی مثل رایزنی‌های عمومی، فرصت‌های تازه‌ای پیش‌روی ما گذاشت.

درگاه آنلاین فرایند قانون‌گذاری دولتی در لهستان نمونه‌ای از سازوکارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات است که هم شفافیت را ارتقا می‌دهد و هم مشارکت شهروندان در سمت و رودی تصمیم‌گیری را افزایش می‌دهد. موانعی که بر سر تأثیرگذاری آن، به خصوص در ارتباط با نظارت بر لایه‌گری وجود دارد، اغلب مربوط به شکاف‌های کلی در قانون‌گذاری است؛ با این حال، ترکیب سه عامل – انتشار پیش‌نویس قوانین، تسهیل رایزنی‌های عمومی و افشای موقعیت‌های لابی‌گری گروه‌های ذی‌نفع – در دیگر کشورهای اتحادیهٔ اروپا شایان توجه است.

سازوکار

درگاه فرایند قانون‌گذاری دولت یک سیستم فناوری اطلاعات است که اقدامات دولت برای قانون‌گذاری را نمایش می‌دهد. این درگاه در سال ۲۰۱۱ راه‌اندازی شد تا کلیهٔ اطلاعات پراکندهٔ قبلی در خصوص فرایند قانون‌گذاری دولت را گردآوری کند.

هدف از راه‌اندازی این درگاه این است که فرایند قانون‌گذاری را به سه شیوهٔ ممکن بهبود بخشد: افزایش شفافیت، فراهم‌کردن امکان نظارت بر لایه‌گری و تقویت مشارکت شهروندان.

نخست، درگاه برای افزایش شفافیت فرایند قانون‌گذاری پیش از هر چیز:

- دسترسی به محتوای پیش‌نویس مصوبات قانونی (از جمله ارزیابی اثرات قانونی و حقوقی) را امکان‌پذیر می‌کند؛
- اطلاعاتی دربارهٔ مرحلهٔ فرایند قانون‌گذاری به همراه اسناد به دست آمده در طول این مراحل (یعنی نظرات نهادها و مراجعی که درگیر فرایند هستند) ارائه می‌دهد؛
- ردیابی تغییرات اعمال‌شده در متن پیش‌نویس‌ها را امکان‌پذیر می‌کند؛

۱. معاون پژوهشی مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

تجارب ملل – نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد // ۹

- اطلاعات مربوط به پیش‌نویس مصوبات و دستورات جدیدی را که از سوی وزرا، شورای وزرا، نخست‌وزیران و همین‌طور رئیس کمیتهٔ مصلحت‌عامه صادر می‌شود پوشش می‌دهد؛
- پیش‌نویس ارزیابی اثرات قانون بعد از اجرا را منتشر می‌کند؛ از یک موتور جستجوی پیشرفته^۲ استفاده می‌کند؛
- حاوی دسته‌بندی‌هایی است؛ مثل پیش‌نویس، مرحلهٔ فرایند قانون‌گذاری، وضعیت پیش‌نویس، تاریخ ایجاد، عنوان پیش‌نویس، کلمات کلیدی، نام مؤسسهٔ مسئول پیش‌نویس یا نام مصوبهٔ قانونی که به واسطهٔ مصوبه تغییر می‌کند و سیستم اطلاع‌رسانی به کاربران ثبت‌شده که به آن‌ها اطلاع می‌دهد می‌توانند در خبرنامه‌ای که دربارهٔ یک فرایند قانونی یا یک دستهٔ موضوعی خاص اطلاعاتی دارد، عضو شوند.
- هر پیش‌نویس تارنمای^۳ اختصاصی خودش را دارد که از سایت اصلی درگاه یا از طریق یک موتور جستجوی اختصاصی قابل دسترسی است.
- هر تارنما کاربر را با لینکی به موارد زیرارجاع می‌دهد^۴:

- فهرست برنامه‌کاری و قانونی شورای وزرا یا برخی از وزرا، شامل اطلاعات توصیفی اولیه دربارهٔ برنامهٔ قانون‌گذاری قطعی دولت و اعضای آن.
- صفحات مجلس عوام (Sejm)^۵ که کاربران می‌توانند از طریق آن پیشرفت‌های بعدی لوایح در فرایند قانون‌گذاری مجلس را دنبال کنند؛
- مجلات حقوقی جمهوری لهستان در صورتی که لایحه به قانون‌آمر تبدیل شود.

دسترسی به اسناد بدون نیاز به ثبت‌نام برای عموم آزاد است. پیش‌نویس قوانین، ارزیابی اثرات قانون و توجه‌آن‌ها اغلب در قالب‌های الکترونیکی مثل docx یا pdf، doc منتشر می‌شود؛ درحالی‌که اسناد ارسال‌شده از سوی شرکت‌کنندگان در رایزنی‌های عمومی یا نظر سازمان‌ها دربارهٔ لوایح می‌تواند اسکن شده باشد^۶.

دوم، درگاه برای نهادهایی که به دنبال پایش فرایندهای قانون‌گذاری بوده یا درگیر برخی لوایح قانونی هستند یک ابزار اولیه و اساسی است. این درگاه اسناد ارائه‌شده از سوی لابی‌گران که به‌طور حرفه‌ای نمایشگر گروه‌ذی‌نفعان هستند را افشا می‌کند.

سوم، درگاه برای افزایش مشارکت شهروندان در قانون‌گذاری، ذی‌نفعان را از روند رایزنی‌های مستمر آگاه می‌کند؛ در صورت انجام رایزنی، اعلان‌هایی دربارهٔ آن روی تارنمای لایحه به همراه اطلاعاتی که به ذی‌نفعان می‌گوید چطور می‌توانند دیدگاه خود را ارسال کنند، منتشر می‌شود. این اطلاعات شامل موعد مقرر، یک فرم، در صورتی که سازمان رایزنی‌کننده تصمیم به استفاده از چنین فرمی گرفته باشد و یک آدرس ایمیل برای ارسال دیدگاه است.

درگاه نظردی‌نفعان و پاسخ‌دولت را منتشر می‌کند؛ همچنین به کاربران امکان می‌دهد به‌طور مستقیم نظراتشان را در تارنمای پروژه منتشر کنند^۷

۲. قابل دسترسی در آدرس زیر:

https://legislacja.rcl.gov.pl/szukaj

3. webpage

۴. برای دیدن نمونه‌ای از پیش‌نویس قانونی در خصوص مصوبهٔ راه‌کارهای ویژه در ارتباط با استفادهٔ اختصاصی از زمین‌های جنگلی مراجعه بفرمایید به:

https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12348950

5. Lower House of Parliament

۶: برای مثال لایحهٔ اصلاحیهٔ قانون توسعه و برنامه‌ریزی ویژه و برخی دیگر از قوانین را ملاحظه بفرمایید که به صورت فایل‌های pdf و doc منتشر شده‌اند:

https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12359051/katalog/12873801#12873801

7. Rządowy Proces Legislacyjny. Opis działania. Pomocnik Użytkownika, Rządowe Centrum Legislacji, 2018. p. 7. https://legislacja.rcl.gov.pl/help/PomocnikUzytkownika.pdf (در تاریخ 9 جولای 2022).

و گزارش رایزنی‌ها را نیز منتشر می‌کند؛ نهاد رایزنی‌کننده ملزم است این گزارش‌ها را تهیه نماید^۸.

در صورتی‌که پیش‌نویس قانون بسیار مورد توجه باشد و نهاد های متعددی فعالانه در مرحلهٔ نوشتن فرایند رایزنی مشارکت و تبصره‌های زیادی به لایحه اضافه کنند، نشست برای رایزنی ترتیب داده می‌شود. معمولاً در طول این نشست یکی ازوزرانتایج رایزنی را عرضه‌وسعی می‌کند لایحهٔ قانونی وزراوانتظارات مطرح‌شده ازسوی ذی‌نفعان را باهم سازگار کند^۹.

از سال ۲۰۲۰ به بعد نشست‌های رایزنی به صورت آنلاین نیز برگزار شد تا اطمینان حاصل شود که این نشست‌ها حتی در زمان همه‌گیری کووید ۱۹ به قرار خود باقی است و ذی‌نفعان همچون گذشته به فرایندهای قانون‌گذاری دسترسی دارند. هدف از این نشست‌ها این بود که به نظرات مطرح‌شده در جریان رایزنی پاسخ‌روشن و قطعی داده شود و نتیجهٔ رایزنی به شکلی روشن و شفاف توضیح داده شود.

در مرحلهٔ آماده‌سازی رایزنی عمومی آنلاین، به طور مستقیم برای همهٔ ذی‌نفعانی که در مرحلهٔ نوشتن رایزنی عمومی شرکت کرده‌اند، دعوت‌نامه‌ای برای شرکت در نشست ارسال می‌شود^{۱۰}؛ یا ممکن است این دعوت‌نامه در درگاه فرایند قانون‌گذاری دولت نیز منتشر شود^{۱۱}. دعوت‌نامه حاوی اطلاعاتی دربارهٔ قالب آنلاین نشست و آدرس

ایمیلی برای ثبت نام در نشست است. لینک شرکت در نشست پیش از شروع آن ارسال می‌شود. نشست از باقی جهات تفاوتی با رویهٔ آفلاین معمولی‌اش ندارد.

ورودی

یادگیری از تجربه

نهاد مسئول ادارهٔ درگاه، مرکز قانون‌گذاری دولت است که در عین حال از ((هماهنگی اقدامات قانونی شورای وزرا، نخست‌وزیر و دیگر نهاد های اجرایی دولت اطمینان حاصل می‌کند و خدمات حقوقی در اختیار شورای وزرا قرار می‌دهد^{۱۲})).

- صفحهٔ ۵۱ نظام‌نامهٔ شورای وزرا را ملاحظه بفرمایید. برای نمونه‌هایی از رایزنی‌های عمومی در خصوص لایحهٔ قانون شفافیت زندگی عمومی به این آدرس مراجعه بفرمایید: https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12304351/katalog/12465407#12465407
- پاراگراف ۴۷ قطعنامهٔ شورای وزیران در تاریخ ۱۲۹ اکتبر ۲۰۱۳ – نظام‌نامهٔ شورای وزرا: Uchwała nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.
- دربارهٔ لایحهٔ اصلاح قانون حمل و نقل برقی و سوخت‌های جایگزین و برخی قوانین دیگر همین روال در پیش گرفته شد.
- دربارهٔ لایحهٔ قانون داده باز و استفاده دوباره از اطلاعات بخش دولتی همین روال در پیش گرفته شد.
- https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12337400/12711408/12711413/dokument474446.pdf
۱۲. قابل دسترسی در نشانی زیر: https://rcl.gov.pl/o-rcl/kim-jestesmy/

منابع مالی و انسانی

راه‌اندازی و ادارهٔ درگاه آنلاین مستلزم موارد زیر است:

همکاری درون دولتی‌که چندین نهاد در آن درگیرند، یک هماهنگ‌کننده که مسئول جنبه‌های فنی درگاه قانون‌گذاری است؛ از جمله ظاهر و باطن^{۱۳}، پشتیبانی از کاربران (شامل ذی‌نفعان و نمایندگان مراجعی که باید اسناد را بارگذاری کنند، پشتیبانی و امنیت فناوری اطلاعات). در لهستان این نقش بر عهدهٔ مرکز قانون‌گذاری دولت است.

اجراکنندگان نمایندگان دیگر مراجع دولتی هستند که فرایندهای قانون‌گذاری خاصی را هدایت می‌کنند، تارنمای پیش‌نویس قانون را اداره می‌کنند و رایزنی‌های عمومی را انجام می‌دهند.

پشتیبانی فنی:

شامل کارکنان مجرب و ماهر؛ یک تارنمای مناسب به همراه تسهیلات سرور و سازوکارهای امنیتی و امکان تهیهٔ نسخهٔ پشتیبان.

اثرات و پیامدها

برخی از پیامدهای مثبت درگاه آنلاین عبارت‌انداز:

شفافیت: پیش از معرفی درگاه اطلاعات مربوط به فرایندهای قانون‌گذاری دولت درده‌ها صفحه‌پراکنده بود^{۱۴}؛ هیچ استاندارد مشترکی برای انتشار، قالب فایل و

انجام رایزنی‌های عمومی وجود نداشت و مشخص نبود فرایند در کدام مرحله است. در حال حاضر درگاه حاوی اطلاعات مربوط به بیش از ۱۸٬۶۰۰ پیش‌نویس قانون است^{۱۵} و اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی ذی‌نفعان^{۱۶} و رسانه‌ها^{۱۷} به شمار می‌رود. درگاه شفافیت فرایندهای قانون‌گذاری را افزایش داده و دسترسی به اطلاعات عمومی برخی پیش‌نویس‌ها را

 frontend and backend. فرانت‌اند همهٔ اجزای یک اپلیکیشن یا نرم افزار که کاربر آن‌ها را می‌بیند و با آن‌ها تعامل می‌کند. بک‌اند شامل عملکردها و پردازش داده‌هایی است که در پشت صحنه اتفاق می‌افتد.

14. Rządowy Proces Legislacyjny, Opis działania. Pomocnik użytkownika, Rządowe Centrum Legislacji, p. 3, https://legislacja.rcl.gov.pl/help/PomocnikUzytkownika.pdf (دسترسی در 9 جولای 2022).

۱۵. تعداد پیش‌نویس‌های منتشرشده تا تاریخ ۱۰ جولای ۲۰۲۲، دقیقاً برابر بود با ۱۸٬۶۲۲ مورد از تاریخ ۸ فوریه ۲۰۱۱.

https://legislacja.rcl.gov.pl/szukaj?pSize=0&#list

۱۶. گزارش‌های تهیه‌شده توسط انجمن قانون‌گذاری شهروندان را ملاحظه بفرمایید؛ پورتال یکی از اصلی‌ترین منابع اطلاعاتی این انجمن به شمار می‌رود. جدیدترین و چهاردهمین گزارش انجمن را می‌توانید از این آدرس دانلود کنید:

https://www.batory.org.pl/publikacja/polski-bezlad-legislacyjny-raport-obywatelskiego-forum-legislacji-zpierwszych-dwoch-lat-ix-kadencji-sejmu/

۱۷. یکی از مقالاتی را که حاوی اطلاعاتی دربارهٔ مفاد قانونی و مبتنی بر اسناد منتشرشده در پورتال است، ملاحظه بفرمایید:

M. Siudaj, Podatek minimalny zostanie zawieszony na rok? Opublikowano projekt ustawy, Gazeta Prawna, 28 June 2022, https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/8480910.zawieszenie-podatku-minimalnego-projekt-ustawy.html

ساده‌تر کرده است؛ علاوه بر این برابری در دسترسی به چنین اطلاعاتی را نیز افزایش داده است.

نظارت عمومی: درگاه دنبال کردن ردپای قانونی را امکان‌پذیر و در صورت اجرای درست تمام رویه‌ها، به کاربران امکان می‌دهد تأثیر ذی‌نفعان بر بستر اجرای قانون را به‌سادگی ردیابی و دنبال کنند^{۱۸}.

سازمان‌های دیده‌بان و رسانه‌های زیادی از درگاه استفاده

می‌کنند. این درگاه یکی از اصلی‌ترین ابزار انجمن قانون‌گذاری شهروندی است که شامل گروهی از متخصصان و نمایندگان جامعهٔ مدنی است که بر شفافیت و کیفیت فرایندهای قانون‌گذاری نظارت می‌کنند؛ همچنین انجمن بر تطابق اسناد منتشرشده در درگاه با بستر اجرای قانون نظارت می‌کند^{۱۹}.

مشارکت شهروندان: رایزنی‌های عمومی آنلاین ثابت کرده با وجود همه‌گیری، هنوز می‌توان جلسه رایزنی را تشکیل داد؛ علاوه بر این رایزنی‌های آنلاین (در مقایسه با ترتیب دادن یک جلسهٔ معمولی رودرو) سرعت بیشتری به فرایند می‌بخشند؛ هزینهٔ شرکت در نشست را کمتر می‌کنند و به ذی‌نفعان بیشتری اجازهٔ شرکت در نشست رایزنی را می‌دهند؛ به خصوص افرادی که خارج از ورشو مستقرند.

بستر اجرا

چهارچوب قانونی

همکاری فعالانه بین نهادهایی که هماهنگی عملیات درگاه قانونی را بر عهده دارند و نهادهایی که در اصل مسئول فرایندهای قانونی ویژه هستند، حیاتی است.

نهاده‌ها

شرایط سازمانی:

 ۱۸. گزارش‌های منتشرشده در فرایند مربوط به پیش‌نویس طرح وزیر اقلیم و محیط زیست برای قانون‌گذاری و اصلاح قوانین دقیق تعریف و محاسبه تعرفه و تسویه در تجارت برق را ملاحظه بفرمایید که نشان می‌دهد شرکت‌های انرژی چه قدر در تعیین متن قانون مؤثر بوده‌اند؛
https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12353512/katalog12830921#12830921/
19. Polski Beżład Legislacyjny. Rządowy i parlamentarny proces legislacyjny w pierwszych dwóch latach IX kadencji (15 listopada 2019 – 15 listopada 2021). XIV raport Obywatelskiego Forum Legislacji, Fundacja Batorego, 2022, p. 57, https://www.batory.org.pl/wpcontent/uploads/2022/04/Polski.BezLad.Legislacyjny_XIV.Raport.Obywatelskieg.Forum...Legislacji.pdf (دسترسی در تاریخ 9 جولای 2022).

می‌کند که دقیقاً مشخص می‌کند در هر مرحله از فرایند قانون‌گذاری چه کسی مسئول انتشار اسناد معتبر است^{۲۰}. درگاه در عین حال به تعهدات دولتی‌که در قانون لابی‌گری در فرایند قانون‌گذاری مقرر شده، پایبند است^{۲۱}.

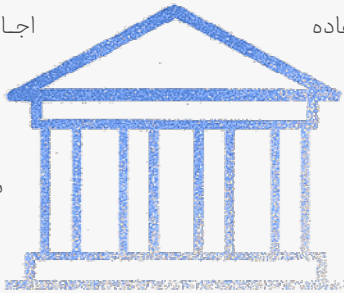
اجرای مؤثر عملیات نیازمند اصلاحات قانونی مناسب است که اجازه ندهد بخشی از خط سیر انتشار فرایند قانونی و اسناد مربوط به آن بر روی درگاه خدشه دار شود؛ چنین تضمینی می‌تواند بر اساس قانونی باشد که مقرر می‌کند فرایندهای قانونی در صورتی‌که به رویهٔ افشای اسناد در درگاه عمل نکنند، قابل اجرا یا ادامه نیستند.

پذیرش سازوکارهای دیجیتال و فناوری‌های نوین از سوی ادارات، شهروندان و قانون‌گذاران؛ یکی از مهم‌ترین عناصرین روش، غیررسمی کردن رویهٔ قانونی پیش از هر چیز در زمینهٔ رایزنی‌های عمومی و فراهم کردن امکان اجرای آن در قالب الکترونیکی است. اجرای عملیات بدون آموزش درست مقامات موفقیت‌آمیز نخواهد بود.

شرایط فناورانه، شامل: امنیت درگاه از نظر فناوری اطلاعات، از جمله در روش‌های پشتیبانی و کاربرپسند بودن شکل درگاه و تهیه اسناد در قالبی‌که برای ماشین قابل خوانش باشد، دسترسی ذی‌نفعان و نمایندگان مراجع مسئول بارگذاری اسناد را ساده‌تر می‌کند.

موارد زیر برای برگزاری درست رایزنی‌های عمومی آنلاین ضروری است؛
— اطلاع‌رسانی درست دربارهٔ ایجاد جلسه به گروهی از ذی‌نفعان که به فرایند قانون‌گذاری توجه دارند؛
— ضبط جلسه؛
— انتشار آنلاین صورت‌جلسه و فیلم جلسه ؛
— انتشار آنلاین اثرگذاری جلسه بر بستر اجرا مصوبهٔ قانونی و دامنهٔ این تأثیر.

 ۲۰. بندهای ۵۲، ۵۷، ۷۰، ۸۰، ۸۰e، ۱۳۱، ۱۳۸، ۱۴۶ و ۱۵۶ نظام‌نامهٔ شورای وزرا را ملاحظه بفرمایید.
۲۱. بندهای ۵ و ۶ قانون مصوبهٔ ۷ جولای دربارهٔ لابی‌گری در فرایند قانون‌گذاری را ملاحظه بفرمایید: Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbgingowej w procesie stanowienia prawa), https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051691414/U/D20051414Lj.pdf

رَدِپای فساد بر شاخص رفاه

*دکتر اصغر مبارک^۱

اینکه چرا برخی کشورها ثروتمند و برخی دیگر فقیرند و آیا بین فقر و توسعه نیافتگی و فساد رابطه‌ای وجود دارد؟ این‌ها سؤال‌هایی است که از دیرباز ذهن متخصصان را به خود مشغول کرده است و پاسخ به آن‌ها اساس شکل‌گیری الگوهای رشد اقتصادی و مبارزه علیه فساد محسوب می‌شوند؛ به‌طوری‌که هر یک از این الگوها، بهتر از قبلی و با تعمق بیشتری به شناخت عوامل تفاوت درآمد سرانه در میان کشورها می‌پردازند. امروزه داشتن سطح مناسبی از توسعه هدف بیشتر برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع مختلف است؛ زیرا هنگامی که جامعه‌ای به مرحله توسعه یافتگی می‌رسد، از جمله مزایای آن فقر و نابرابری کمتر، رفاه بیشتر و میزان فساد کمتر است.

مقدمه

شاخص لگاتوم و شاخص ادراک فساد دو شاخص متفاوت هستند که هر دو در ارزیابی وضعیت کشورها به کار می‌روند؛ اما هر کدام جنبه‌های متفاوتی از رفاه و حکمرانی را اندازه‌گیری می‌کنند. شاخص لگاتوم به بررسی رفاه کلی یک کشور می‌پردازد و شامل ابعاد مختلفی مانند اقتصاد، آموزش، سلامت و میزان فساد است. در مقابل، شاخص ادراک فساد به طور خاص بر میزان فساد اداری و دولتی در یک کشور تمرکز دارد.

۱. پژوهشگر مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

شاخص رفاه لگاتوم یک رتبه‌بندی سالانه است که توسط مؤسسه لگاتوم منتشر می‌شود و هدف آن سنجش جامع رفاه ملی است. این شاخص فراتر از صرف ثروت مادی، مانند تولید ناخالص داخلی سرانه، می‌رود و عوامل رفاه اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. این شاخص به عنوان معیاری جامع برای سنجش شکوفایی ملی، شامل ابعاد اقتصادی و اجتماعی عمل می‌کند. این شاخص بر اساس ۱۲ ستون اصلی مانند کیفیت اقتصادی، محیط کسب و کار، حکمرانی، آموزش، سلامت، آزادی شخصی، سرمایه اجتماعی و محیط طبیعی ساخته شده است که از بیش از ۳۰۰ شاخص و ۷۰ منبع داده مختلف استفاده می‌کند. این رویکرد چندبعدی آن را به ابزاری قدرتمند برای درک جامع پیشرفت انسانی و پویایی رفاه، تبدیل می‌کند. طراحی شاخص رفاه لگاتوم که به‌طور عمده فراتر از شاخص‌های صرفاً اقتصادی حرکت می‌کند و رفاه اجتماعی و حکمرانی را در بر می‌گیرد، نشان‌دهنده این است که شکوفایی واقعی ملی، جامع و عمیقاً با کیفیت نهادی درهم تنیده است. این انتخاب درونی، در چهارچوب شاخص لگاتوم، ارتباطی مستقیم با عواملی چون فساد را در بر دارد؛ زیرا فساد به‌طور بنیادین زیربنایهای اجتماعی و نهادی را تضعیف می‌کند.

فساد یکی از عوامل مؤثر بر رفاه کلی یک کشور است. فساد می‌تواند مانع رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری و توسعه اجتماعی شود؛ بنابراین، شاخص ادراک فساد می‌تواند به

عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار در شاخص لگاتوم در نظر گرفته شود؛ به عبارت دیگر، کشورهایی که در شاخص ادراک فساد رتبه بهتر دارند؛ یعنی فساد کمتری دارند، به‌طور معمول در شاخص لگاتوم نیز رتبه بهتری کسب می‌کنند؛ بنابراین در حالت کلی شاخص لگاتوم یک تصویر کلی از رفاه را ارائه می‌دهد و شامل جنبه‌های مختلفی از جمله وضعیت فساد کشورها است؛ در حالی که شاخص ادراک فساد به‌طور خاص بر میزان فساد در یک کشور تمرکز دارد؛ با این حال، این دو شاخص با یکدیگر مرتبط هستند؛ زیرا فساد یکی از عوامل مؤثر بر رفاه کلی یک کشور است. هر ساله آماری از مرفه‌ترین کشورهای دنیا منتشر می‌شود که شاخص‌های مختلفی را اندازه‌گیری می‌کند. مهم‌ترین شاخص‌هایی که در این ارزیابی مورد بررسی قرار می‌گیرد شامل میزان ثروت، رشد اقتصادی، برابری سطح زندگی، سلامت، تحصیلات و ویژگی‌های فردی می‌باشد. مؤسسه تحقیقاتی لگاتوم دهمین شاخص رفاه جهانی سالانه خود را به تازگی با رتبه‌بندی مرفه‌ترین کشورهای جهان منتشر کرده است.^۲ این مؤسسه شاخصی به همین نام (لگاتوم) را برای اندازه‌گیری سطح رفاه کشورها معرفی می‌کند. این شاخص به‌جز تولید ناخالص داخلی عوامل دیگر چون سرمایه اجتماعی، میزان فساد اداری، سلامتی، آزادی سیاسی و کیفیت کلی زندگی را نیز در نظر می‌گیرد (Al-Marhubi, ۲۰۲۳).

جوانان علیه فساد

خلاصه

پروژه «جوانان علیه فساد» شامل مجموعه‌ای از بحث‌ها و گفتگوهای علمی بود که به یک مسابقه مقاله نویسی مدرسه‌ای برای نوجوانان ۱۴-۱۵ ساله منجر شد. دانش آموزان تشویق شدند تا نگرش‌های خود را نسبت به فساد و قانون مداری پرورش دهند و ابزار کنند و هم‌زمان آگاهی خود را در مورد این موضوع از طریق بحث با سخنرانان مهمان و نوشتن مقاله‌های خلاقانه افزایش دهند. این پروژه توانمند ساز با فراهم کردن فرصتی برای شنیده شدن نظرات دانش آموزان در سطح ملی و با دعوت از افراد مشهور برای شرکت در بحث‌ها در مدارس، علاقه دانش آموزان را جلب کرد.

۱. پژوهشگر مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

این پروژه توسط سازمان شفافیت بین الملل گرجستان بین سپتامبر ۲۰۰۳ و فوریه ۲۰۰۴ در ۱۹ مدرسه درشش منطقه گرجستان انجام شد. شفافیت بین الملل گرجستان از نزدیک با پروژه فرهنگ قانون مداری وزارت آموزش و پرورش گرجستان همکاری کرد.

پیش زمینه

تحقیقات اخیر شکای باقی نمی‌گذارد که وضعیت دشوار اقتصادی و سیاسی در گرجستان طی دهه‌های گذشته را می‌توان تا حد زیادی به سطح بالای فساد نسبت داد. نگرش شهروندان به فساد نیز مشکل ساز بوده است. اگرچه تأثیر منفی فساد در مقیاس وسیع به طور گسترده پذیرفته شده است؛ اما تأثیر آن بر

زندگی روزمره اغلب مبهم باقی می‌ماند. در مواردی که فساد به رسمیت شناخته می‌شود، مردم عموماً نسبت به چشم‌انداز مبارزه موفقیت‌آمیز با فساد بدبین هستند. در نتیجه، نیاز مبرمی به کمپین‌های آگاهی بخشی وجود دارد که توجه را به اثرات روزمره فساد و ابزارهای مؤثر برای مهار فساد جلب کند. این افزایش آگاهی برای موفقیت گرجستان حیاتی و بسیج جوانان به ویژه در این زمینه بسیار مهم بوده است.

دوره‌ای با عنوان «فرهنگ قانون گرایی» با تمرکز بر حوزه قانون و فساد، در سال ۲۰۰۲ توسط وزارت آموزش و پرورش گرجستان معرفی و در ۱۹ مدرسه به صورت آزمایشی اجرا شد. این دوره توسط مرکز اطلاعات استراتژیک ملی آمریکا تأمین مالی شد. وزارتخانه این پروژه را موفقیت‌آمیز خواند و این دوره را برای سال

مسابقه ملی
مقاله نویسی
گرجستان
*محمود مهدوی‌فرا

تحصیلی بعدی (۲۰۰۳–۲۰۰۴) در برنامه درسی کلاس نهم (۱۴–۱۵ ساله‌ها) ادغام کرد. این دوره برای همهٔ ۱۴۷ مدرسه تفلیس (پایتخت گرجستان) و همچنین در مدارس منطقه‌ای که این دوره به صورت آزمایشی اجرا می‌شد، اجباری شد. وزارتخانه قصد دارد این دوره را طی دو سال آینده به همه مدارس گرجستان ارائه دهد.

پروژه

هم‌زمان با این دوره آموزشی جدید، شفافیت بین‌الملل گرجستان، یک کمپین آگاهی‌بخشی برای جوانان برگزار کرد که شامل مجموعه‌ای از بحث‌ها بود و در نهایت به یک مسابقه مقاله نویسی ختم شد. این پروژه در پی آن بود که جوانان را نسبت به مسائل فساد و مشروعیت حساس کند و تأثیر بیشتری بر برنامه‌های مبارزه با فساد که از قبل در مدارس اجرا می‌شدند، بگذارد. بخش مقاله نویسی به طور خاص به دانش‌آموزان این فرصت را داد تا ایده‌های خود را بیان کنند و از دانش به دست آمده از بحث‌ها استفاده کنند. این مسابقه همچنین نشان داد که جامعه به

صدای جوانان علاقه‌مند است. پس از یک فرایند انتخاب، نه مقاله برتر در یکی از روزنامه‌های اصلی گرجستان، منتشر و در وبگاه شفافیت بین‌الملل گرجستان قرار گرفت. شفافیت بین‌الملل گرجستان در معرفی این کمپین به مدارس گرجستان، از نزدیک با برنامه فرهنگ قانون‌گرایی، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه امور عمومی گرجستان و شورای مبارزه با فساد گرجستان همکاری کرد و به همراه این سازمان‌ها، جوایز ویژه‌ای را برای برندگان ارائه داد؛ علاوه بر این، اعضای برجسته‌ی پِنل در جلسات بحث، کتاب‌های خود را به صورت رایگان بین دانش‌آموزان توزیع کردند.

این پروژه همچنین با تظاهرات پیش از انقلاب در گرجستان هم‌زمان شد که بر اجرای آن تأثیر گذاشت. این پروژه در ماه‌های سپتامبر و اکتبر، درست قبل از انتخابات نوامبر ۲۰۰۳ آغاز شد. مردم بسیار مشغول انتخابات پیش رو بودند و در نتیجه، دانش‌آموزان و معلمان اغلب در مدرسه غایب بودند.

برنامه‌ریزی و سازماندهی

کمپین «جوانان در برابر فساد» طی ۶ ماه برگزار شد. ماه اول بر آماده‌سازی و تدارکات متمرکز بود که طی آن یک کتابچه پروژه با شرح کامل پروژه منتشر شد. گروه کاری پروژه جلسه‌ای با معلمان مدارس شرکت‌کننده و نمایندگان وزارت آموزش و پرورش برگزار کرد. این گروه کاری متشکل از یک هماهنگ‌کننده شفافیت بین‌الملل، یک زبان‌شناس حرفه‌ای، یک نماینده وزارت آموزش و پرورش، یک شاعر، یک نویسنده، یک وکیل و یک روزنامه‌نگار بود. در اولین جلسه، گروه در مورد موضوعات زیر بحث کرد:

کدام مسائل و سؤالات به بهترین شکل دانش‌آموزان را درگیر می‌کند؟

جوانان علیه فساد: مسابقه ملی مقاله نویسی گرجستان

بهترین سخنرانان مهمان برای نوجوانان ۱۴–۱۵ ساله کدام‌اند؟ نحوه ساختاردهی بحث‌ها و مسابقه مقاله نویسی با توجه به سن و سطح دانش دانش‌آموزان چگونه است؟ چهار جلسه کاری طی دو ماه برگزار شد تا شکل مسابقه و سازوکاری برای ارزیابی مقاله‌ها تعیین شود. فهرستی از سخنرانان مهمان بالقوه تهیه شد، قالب بحث‌های آن‌ها تدوین شد، موضوعات مسابقه مقاله نویسی انتخاب شدند و اقدامات پیگیری پروژه تعیین گردید.

از دانش‌آموزان خواسته شد مهمانانی را که می‌خواهند ملاقات کنند، انتخاب کنند. انتخاب‌های آن‌ها شامل بسیاری از نمایندگان رسانه‌ها بود. شفافیت بین‌الملل گرجستان با شبکه گسترده ارتباطات خود توانست ترتیبی دهد که این شخصیت‌های برجسته برای دانش‌آموزان سخنرانی کنند. معلمانی که دوره فرهنگ قانون‌گرایی را تدریس کرده بودند، به عنوان هماهنگ‌کننده‌های محلی برای هر مدرسه استخدام شدند. آن‌ها در سازماندهی رویدادهای پروژه کمک کردند و در نمره‌دهی اولیه مقاله‌ها شرکت کردند. کتابچه‌های اطلاعاتی و پوسترها در مدرسی که جلسات بحث ترتیب داده شده بود، توزیع شد. موضوعات زیر برای مسابقه مقاله نویسی انتخاب شدند: آیا بی‌عدالتی منبع فساد است یا فساد منبع بی‌عدالتی است؟ یک فرد فاسد (ظاهر، سبک زندگی) و تفاوت او با سایر افراد را توصیف کنید.

تصور کنید در سازمانی کار می‌کنید که فساد را نادیده می‌گیرد؛ چه کار می‌کنید؟

انجمن‌های گفتگو

انجمن‌های گفتگو به عنوان مرحله‌ای مقدماتی برای مسابقه مقاله نویسی، برگزار شدند. برای هر انجمن گفتگو، یک سخنران مهمان برای هر مدرسه تعیین شد. در برخی موارد، این سخنران یک شاعر و در موارد دیگر، یک روزنامه‌نگار یا وکیل مشهور بود. فضای رویدادها سرشار از هیجان بود. دانش‌آموزان، به ویژه دانش‌آموزان مناطق مختلف، از فرصت ملاقات با افراد مشهور گرجی که از طریق مطبوعات یا تلویزیون می‌شناختند، هیجان زده بودند. والدین دانش‌آموزان نیز بسیار مشتاق همکاری بودند و بازخوردهای مفیدی ارائه می‌دادند. گفتگو بر تجارب شخصی دانش‌آموزان در مورد فساد و آنچه برای حل یا کار در این موقعیت انجام داده بودند، متمرکز بود.

انجمن‌های گفتگو به گونه‌ای ساختار یافته بودند که تعاملی باشند. در ابتدای جلسه، مهمانان در مورد خودشان صحبت می‌کردند، موضوعی برای بحث ارائه می‌دادند یا از دانش‌آموزان دعوت می‌کردند تا سؤال بپرسند. شفافیت بین‌الملل گرجستان تمام سؤالات را ثبت می‌کرد و از این نتایج برای طراحی موضوعات مقاله‌ای که واقعاً برای دانش‌آموزان جالب باشد، استفاده می‌کرد. دانش‌آموزان در مناطق مختلف در طول بحث‌ها نسبت به همتایان خود در شهرهای بزرگ فعال‌تر بودند و بعداً در نوشتن مقاله‌های خود نیز موضع

آموزش همگانی

مستقل‌تری اتخاذ کردند. جوانان شهری خوش‌بینی کمتری داشتند؛ اما آگاه‌تر بودند. به‌طور خاص، دانش‌آموزان مدارس پایتخت در بحث‌ها به اندازه کافی فعال نبودند و اغلب در پاسخ به مسائل مطرح‌شده کاملاً بدبین بودند. در مناطق دورتر، این جلسات بحث با سخنرانان مهمان مشهور به رویدادهای مهمی تبدیل شدند. اگرچه این انجمن‌ها به عنوان یک مرحله مقدماتی در مسابقه مقاله نویسی تلقی می‌شد، اما مشخص شد که انجمن‌های بحث از خود مسابقه اهمیت کمتری ندارند. انشاءهای دانش‌آموزان از مدرسی که در انجمن‌ها شرکت می‌کردند، درخواست می‌شد. انجمن‌ها در چند ماه اول پروژه تشکیل و مسابقه مقاله نویسی در چند ماه آخر برگزار شد. در مجموع، ۱۹ جلسه در ۱۹ مدرسه جداگانه برگزار شد. هر جلسه شامل یک سخنران مهمان و ۳۰ تا ۳۵ دانش‌آموز بود؛ به این معنی که در مجموع حدود ۶۰۰ دانش‌آموز شرکت کردند.

مسابقه مقاله نویسی

از آنجایی که برنامه درسی مدارس گرجستان دوره‌های خاصی در مورد مقاله نویسی ارائه نمی‌دهد، شفافیت بین‌الملل گرجستان قبل از رویداد مسابقه، کارگاهی در مورد آموزش نوشتن در تمام مدارس شرکت‌کننده ترتیب داد. سپس این مسابقه در ۱۵ و ۱۶ دسامبر ۲۰۰۳ برگزار شد. به دانش‌آموزان سه موضوع ذکر شده در بالا برای انتخاب و دو ساعت برای نوشتن مقاله‌هایشان داده شد. آن‌ها تشویق شدند تا از سبک‌های نوشتاری مختلف برای بیان نظرات خود در مورد فساد استفاده کنند.

ارزیابی مقاله‌ها در دو مرحله انجام شد. برای اطمینان از بی‌طرفی، مقاله‌ها ابتدا توسط معلمان سایر مدارس شرکت‌کننده ارزیابی شدند. ده درصد برتر مقاله‌ها در طول این ارزیابی اولیه انتخاب و به هیئت داوران مستقلی که توسط شفافیت بین‌الملل گرجستان تشکیل شده بود، ارسال شدند. هیئت داوران متشکل از یک نویسنده، یک مقام آموزشی، وکلا، یک زبان‌شناس و یک نماینده شفافیت بین‌الملل بود. مقاله‌ها بر مبنای یک سیستم ده امتیازی و بر اساس چهار معیار، ارزیابی شدند: مهارت تحلیلی، خلاقیت، بیان شخصی و تسلط بر زبان گرجی. از میان بیش از ۵۰۰ اثر ارسالی، سه برنده و هشت نفر دوم اعلام شدند. مقالات برنده، همان‌طور که قبلاً ذکر شد، در روزنامه و در وبگاه شفافیت بین‌الملل گرجستان منتشر شدند. مراسم اهدای جوایز در ۲۴ دسامبر ۲۰۰۳ در سالن کنفرانس بنیاد جامعه بازرگستان برگزار شد. شفافیت بین‌الملل گرجستان به برندگان، گواهینامه‌ها و جوایز ویژه اعطا کرد. از همه معلمان، اعضای هیئت داوران، دانش‌آموزان نامزد شده، نمایندگان سازمان‌های همکار، سخنرانان مهمان و اهداکنندگان به این رویداد دعوت شده بود.

نتایج

یک پرسش‌نامه ارزیابی برای شناسایی تغییرات در

تجارب ملل - نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد // ۱۹

دیدگاه‌های دانش‌آموزان در مورد فساد قبل و بعد از برنامه طراحی شد و پس از مسابقه توزیع شد. پرسش‌نامه‌ها همچنین نظرات دانش‌آموزان را در مورد ویژگی‌هایی که می‌توان به برنامه اضافه کرد یا آن را تغییر داد، جویا شدند و دانش‌آموزان فهرستی از سخنرانان مهمان بالقوه برای اجرای بعدی پروژه تهیه کردند.

توانمندسازی دانش‌آموزان

مهم‌ترین دستاوردهای این کمپین، تعداد زیاد شرکت‌کنندگان و تغییر آشکار در نگرش دانش‌آموزان بود. جوانانی که در این پروژه شرکت کردند، دریافتند که نظرات و ایده‌هایشان ارزشمند و با جامعه مرتبط است. به‌طور خاص، مصاحبه‌هانشان داد که دانش‌آموزان دیدگاه‌های قوی در مورد فساد دارند؛ اما احساس می‌کنند که هیچ‌کس به نظرات آن‌ها در مورد این موضوع علاقه‌ای ندارد. این پروژه برای آن‌ها ارزشمند بود؛ زیرا به آن‌ها فرصتی برای بیان نظراتشان می‌داد که جدی گرفته می‌شد؛ علاوه بر این، معلمان به مزایای بحث در مورد موضوع فساد با دانش‌آموزان خود و افزودن چنین بحثی به برنامه درسی پی بردند.

چالش‌ها

اگرچه این پروژه به طور کلی موفقیت‌آمیز بود، اما شفافیت بین‌الملل گرجستان در طول مسیر خود با مشکلات متعددی روبرو شد؛ به عنوان مثال، وزارت آموزش و پرورش تلاش کرد تا روند کار را کنترل کند و می‌خواست در انتخاب سخنرانان مهمان و موضوعات بحث دخالت کند. شفافیت بین‌الملل گرجستان با جلب حمایت سایر سازمان‌های غیردولتی و اعمال فشار بر وزارتخانه به عنوان یک نیروی جمعی، با موفقیت با این مشکل برخورد کرد. این وزارتخانه از شفافیت بین‌الملل خواست که فعالان سیاسی را به عنوان سخنران مهمان به مدارس نیاورد و در یک مقطع تا آنجا پیش رفت که درخواست لغو پروژه را کرد؛ علاوه بر این، آن‌ها درخواست کردند که قبل از برگزاری مسابقه، از موضوعات مقاله مطلع شوند. خوشبختانه، شفافیت بین‌الملل گرجستان در این موارد هیچ‌گونه امتیازی نداد؛ زیرا از حمایت اکثر مسئولان مدرسه برخوردار بود. تغییر مدیریت پس از انقلاب به آن اجازه داد تا مرحله دوم پروژه را بدون دخالت ادامه دهد.

جلب توجه جوانان به این پروژه یک چالش اساسی بود. برای این منظور، شفافیت بین‌الملل گرجستان از چند انگیزه کلیدی، از جمله مسابقات و جوایز، فرصت انتشار مقاله و دسترسی عموم مردم به آن و فرصت ملاقات با افراد مشهور گرجستانی استفاده کرد. مسابقات در مدارس گرجستان معمول نیست و چشم‌انداز مسابقه‌ای با جوایز و نمایش عمومی برای دانش‌آموزان هیجان‌انگیز و انگیزه‌بخش بود.

سخت‌ترین و زمان‌برترین بخش پروژه، مذاکره با سخنرانان مهمان و سازماندهی بازدیدهای آن‌ها بود. همان‌طور که قبلاً ذکر شد، این پروژه با انقلاب گل‌رز گرجستان هم‌زمان شد. این امر باعث ایجاد مشکلات زیادی در برنامه‌ریزی شد؛ زیرا ابیشتتر سخنرانان برنامه‌ریزی شده، شرکت‌کنندگان فعال در انقلاب بودند؛ با این حال، در نهایت، شفافیت بین‌الملل گرجستان با موفقیت ۱۹ جلسه گفتگو با دانش‌آموزان در شش منطقه گرجستان برگزار کرد.

توصیه‌ها

بیشتر شرکت‌کنندگان گفتند که این مسابقه به عنوان راهی برای به اشتراک گذاشتن نظراتشان برای آن‌ها جالب بوده است؛ اما برخی هنوز شک داشتند که ایده‌هایشان توسط بزرگسالان جدی گرفته شود؛ بنابراین، خوب است که توزیع مقاله‌های برنده نه تنها در روزنامه‌ها و وبگاه‌ها، بلکه در ایستگاه‌های تلویزیونی، رادیو و سایر مدارس نیز گسترش یابد. این مقاله‌ها همچنین می‌توانند به صورت عمومی به مقامات عالی‌رتبه ارائه شوند که سپس مستقیماً به دانش‌آموزان پاسخ دهند. برنامه‌هایی برای پروژه‌های بعدی، به ویژه برای گسترش این برنامه به سایر مدارس و دانشجویان سال اول دانشگاه وجود دارد.

منبع:

• http://www.transparency.org/en/publication/teaching–integrity–to–youth–examples–from–11–countries

روز جهانی سلامت دستگاه قضایی

فراخوان جهانی برای اقدام

* رانگاجیوا ویمالاسنا^۱

❖ ۲۳ جولای ۲۰۲۵ روز جهانی سلامت دستگاه قضایی نامگذاری شده است. موفقیت در اجرای صحیح عدالت، به توانایی کنشگران کلیدی در نظام قضایی برای عملکرد در بالاترین سطح بستگی دارد. برخلاف گذشته، امروزه قضات با چالش‌های فزاینده‌ای مواجه‌اند؛ از پیشرفت‌های سریع فناوری و نفوذ فراگیر رسانه‌های اجتماعی گرفته تا ظهور هوش مصنوعی. در کنار این مسائل، دستگاه‌های قضایی در سراسر جهان همچنان با چالش‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مذهبی و موقعیتی مانند بلایای طبیعی، درگیری‌های مسلحانه و محدودیت‌های مالی دست و پنجه نرم می‌کنند. با وجود همه این دشواری‌ها، قضات موظف‌اند استقلال، بی‌طرفی، صداقت و آرامش خود را در نگاه عمومی حفظ کنند؛ اما هزینه روانی و عاطفی این امر در بسیاری از نقاط جهان همچنان موضوعی ناگفته باقی مانده است.

اصول بنگلور در رفتار قضایی چند دهه پیش با هدف پاسخگویی به این چالش‌ها و در راستای اجرای ماده ۱۱ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد تدوین شدند. این اصول، استانداردهای جهانی برای رفتار قضایی را در شش محور تعریف کردند که شامل استقلال، بی‌طرفی، صداقت، برابری، شایستگی و پشتکار است. در ادامه، شرح تفصیلی‌ای بر این اصول تهیه شد که در بند ۱۹۴ آن، «سلامت روان و جسمی قضات» به عنوان عاملی کلیدی در تقویت پشتکار و شایستگی

۱. قاضی رانگاجیوا ویمالاسنا رئیس دیوان تجدیدنظر کشور نائورو است و مسئول تدوین پیش‌نویس «بیانیه نائورو» بوده است. او سابقه قضاوت در کشورهای سری‌لانکا و فیجی را نیز دارد.

قضایی به رسمیت شناخته شد؛ با این حال، پرداختن به موضوع سلامت قضات در بسیاری از محافل قضایی همچنان مغفول باقی ماند. در دهه گذشته، کشورهای مانند استرالیا، بریتانیا و کشورهای حوزه کارائیب به تدریج شروع به بررسی و مطالعه فشارهای روانی قضات کردند. این تحقیقات زوایای جدیدی را روشن ساخت. در یکی از این مطالعات، مشخص شد میزان مصرف دارو در میان قضات یک حوزه قضایی خاص، بیش از میانگین جمعیت عمومی است.

در سال ۲۰۲۱، شبکه جهانی در ستکاری قضایی^۳ یک نظرسنجی جهانی درباره ارتباط میان سلامت و صداقت قضایی انجام داد. نتایج آن قابل تأمل بود: ۶۹٪ از پاسخ‌دهندگان گفتند که صحبت درباره سلامت روانی یا استرس برای قضات همچنان تابو است.

۸۳٪ اعتقاد داشتند که سطح حمایت موجود در دستگاه قضایی شان کافی نیست.

۸۹٪ گفتند که همکارانی را می‌شناسند که دچار استرس، غم یا اضطراب بوده‌اند.

این داده‌ها نشان‌دهنده یک مسئله سیستماتیک هستند؛ موضوعی که در صورت بی‌توجهی، می‌تواند کیفیت ارائه عدالت را به شدت تحت تأثیر قرار دهد.

من از سال ۲۰۱۴ به ترویج «ذهن متعادل» برای قضات پرداخته‌ام. در آن زمان، این موضوع چندان مورد استقبال نبود. از یک سو، رهبران قضایی نگران بودند که پرداختن علنی به استرس قضات، برداشت عمومی را نسبت به دستگاه قضایی خدشه‌دار کند. از سوی دیگر، خود قضات نیز از ترس

آسیب دیدن شهرت حرفه‌ای خود، حاضر به صحبت درباره مشکلاتشان نبودند.

با توجه به ضرورت جهانی این مسئله، بیانیه نائورو درباره سلامت قضات تدوین شد تا آگاهی ایجاد کند، مسئله را به رسمیت بشناسد و گام‌های مشخصی برای مقابله با آن بردارد. برخلاف بسیاری از موضوعات حقوقی که در سیستم‌های حقوقی مختلف (کامن‌لاو حقوق مدنی) تفاوت دارند، موضوع سلامت قضات یک نگرانی جهانی و مشترک است فراتر از نظام‌های حقوقی و مرزهای سیاسی.

حدود ۱۸ نفر از رهبران قضایی ارشد و کارشناسان از سراسر جهان، نمایندگان قاره‌ها، مناطق و نهادهای قضایی گوناگون، گرد هم آمدند تا بیانیه نائورو را تدوین کنند که شامل هفت اصل کلیدی برای ترویج سلامت قضات است. این بیانیه تنها درباره سلامت فردی یک قاضی نیست؛ بلکه مسئله‌ای مربوط به کیفیت اجرای عدالت است. اگر فشارهای روانی قضات نادیده گرفته شود، اگر آن‌ها تحت شرایط نامساعد کار کنند، با آزار یا محرومیت از حقوق خود مواجه شوند، پیامدهای آن فراتر از فرد خواهد بود. فرسودگی قضایی می‌تواند منجر به تصمیم‌گیری‌های نادرست، تأخیر در رسیدگی به پرونده‌ها و تضعیف نهاد قضایی شود. این امر در نهایت به جامعه، اقتصاد و پایداری اجتماعی لطمه وارد می‌کند؛ در همین راستا، جمهوری نائورو قطعنامه‌ای را به مجمع عمومی سازمان ملل ارائه کرد تا روزی را به عنوان روز جهانی سلامت قضات به رسمیت بشناسد. در تاریخ ۴ مارس ۲۰۲۵، مجمع عمومی سازمان

ملل این قطعنامه را با حمایت ۷۱ کشور عضو تصویب کرد و ۲۵ ژوئیه را به عنوان روز جهانی سلامت قضات اعلام کرد؛ تاریخی که یادآور تصویب بیانیه نائورو است. اکنون زمان آن فرا رسیده است که نهادهای قضایی، رهبران قوه قضائیه، سیاست‌گذاران و سایر ذی‌نفعان متعهد شوند که قضات

از حمایت لازم برخوردار باشند؛ همچنین، همان‌طور که دریابیم نائورو تأکید شده، خود قضات نیز مسئولیت دارند که از سلامت شخصی خود مراقبت کنند.

تصویب این قطعنامه، فراخوانی جهانی برای اقدام است؛ اقدامی برای پذیرش و اجرای راهبردهایی که سلامت قضات را تضمین کرده

و در نهایت موجب ارتقای صداقت، استقلال و کارآمدی نظام‌های قضایی در سراسر جهان می‌شود.

• <https://www.unodc.org/dohadeclaration/en/news/2025/international-day-for-judicial-well-being-a-global-call-for-action.html>

”اصول بنگلور در رفتار قضایی چند دهه پیش با هدف پاسخگویی به این چالش‌ها و در راستای اجرای ماده ۱۱ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد تدوین شدند. این اصول، استانداردهای جهانی برای رفتار قضایی را در شش محور تعریف کردند که شامل استقلال، بی‌طرفی، صداقت، برابری، شایستگی و پشتکار است“

مقدمه:

یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی کشورها در قرن ۲۱، تغییرات اقلیم و گرمایش زمین است که علاوه بر آثار مخرب بر محیط زیست، اثرات زیانباری بر سلامت بشر نیز داشته است. گرمایش زمین با فعالیت‌های اقتصادی و مصرف سوخت‌های فسیلی همبستگی دارد. در دهه‌های اخیر با سرعت گرفتن رشد اقتصادی کشورها، میزان استفاده از انرژی‌های فسیلی شدت یافته و این امر به انتشار بیش از حد گازهای گلخانه‌ای در جو زمین منجر شده است. انرژی از عوامل اساسی در دستیابی به توسعه اقتصادی است و در فرایند پیشرفت کشورها از نهاده‌های اصلی و مهم به شمار می‌آید. تحقیقات زیادی تاکنون اثر عواملی نظیر رشد اقتصادی، مصرف انرژی، تجارت خارجی و همچنین رشد جمعیت را بر روی میزان انتشار آلاینده‌های ناشی از احتراق سوخت‌های فسیلی، به‌ویژه دی اکسید کربن مورد بررسی قرار داده‌اند. آلودگی محیط زیست یکی از مهم‌ترین مشکلاتی است که امروزه بیشتر کشورهای در حال توسعه با آن روبه‌رو هستند که علاوه بر مشکلات محیط‌زیستی دارای تبعات منفی اقتصادی و اجتماعی نیز است. بررسی‌ها نشان می‌دهد اقتصاد سایه و عوامل نهادی می‌توانند به عنوان عوامل تأثیرگذار بر کیفیت محیط زیست در کشورهای در حال توسعه باشند که مطالعات کمی در خصوص تأثیر این عوامل به صورت همزمان بر روی آلودگی محیط زیست انجام گرفته است. از طرفی فساد پدیده‌ای پیچیده، چند بعدی و دارای علل و آثار چندگانه است و دامنه آن از یک عمل فردی (مانند رشوه) تا یک سوء عمل فراگیر که تمام ارکان نظام سیاسی و اقتصادی را در بر می‌گیرد، گسترده است. به رغم پیچیدگی، دشواری و حساسیت سروکار یافتن با این عارضه، در سال‌های اخیر مطالعات گسترده‌ای در اندازه‌گیری فساد، بیان علل ارتکاب چنین فعالیت مجرمانه و ارائه راهکارهای بازدارنده از سوی مجامع بین‌المللی انجام شده است.

تبعات زیست محیطی فساد ساختاری!

اگرچه مباحث نظری درباره فساد در دهه ۱۹۵۰ به شکل جدی طرح شد، اما از دهه ۱۹۷۰ اولین آثار و مطالعات نظری و بررسی‌های تجربی درباره فساد و علل آن ارائه شدند و از آن زمان به بعد مقوله فساد به عنوان یکی از اصلی‌ترین مباحث در زمینه دولت، حکمرانی و توسعه مطرح بوده است. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که پدیده فساد بیش از همه در میان کشورهای فقیر در حال توسعه رواج دارد و مانعی عمده بر سر راه توسعه در این کشورهاست؛ همچنین طبق نتایج مطالعات، در صورتی که تمهیدات لازم برای مبارزه با فساد در این کشورها اندیشیده نشود، زمینه‌های بروز آن تقویت و شیوع این معضل اجتماعی عاملی فراروی ناکامی سیاست‌های توسعه اقتصادی خواهد شد؛ همین امر ضرورت مطالعات و پژوهش‌های گسترده‌ای را درباره فساد در ایران بازگو می‌کند؛ چرا که در حال حاضر کشور در تکیا پوی توسعه قرار دارد و اغلب برنامه‌های توسعه بر اجرای سیاست‌های توسعه اقتصادی متمرکز است. توسعه مالی مفهومی است جامع که در شش بعد مختلف شامل توسعه بخش بانکی، توسعه بخش مالی غیر بانکی، توسعه بخش پولی و سیاست‌گذاری پولی، مقررات و نظارت بانکی، باز بودن بخش مالی و محیط نهادی تعریف می‌شود. شواهد نشان می‌دهند که شدت منابع طبیعی ارتباط معکوس با توسعه مالی دارد. پایداری زیست محیطی شرکتی و افشاگری‌های مرتبط با آن عامل ضروری است که به تداوم شرکت‌ها منجر می‌شود؛ زیرا همه شرکت‌ها ارتباط‌هایی با جامعه دارند؛ لذا جامعه امکان بقای شرکت‌ها را در درازمدت فراهم می‌آورد. جامعه از فعالیت‌ها و رفتار شرکت‌ها بهره می‌گیرد. گسترش مسئولیت پذیری شرکت‌ها بر این موضوع دلالت دارد که مسئولیت‌های شرکت‌ها از آنچه در گذشته بوده؛

تأثیر فساد مالی بر حرکت‌های زیست محیطی

★ دکتر اصغر مبارک

یعنی)) فراهم کردن پول برای سهامداران)) فراتررفته است. شرکت‌هابایستی دربرابرذینفعان (سهام‌داران، مشتریان، کارکنان، عرضه‌کنندگان کالا، بانک‌ها، قانون‌گذاران، محیط‌وجامعه) پاسخگوباشند. به‌این ترتیب شرکت‌ها علاوه برمسئولیت اقتصادی، باید دربرابر مسائل زیست‌محیطی احساس مسئولیت کنند؛ بنابراین باتوجه به اهمیت مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی شرکت‌ها و افشاگری‌های مرتبط باآن، درگزارش‌های مالی بایستی مراقبت‌های کافی به‌عمل‌آید. اعمال نظارت‌ومراقبت‌دراین زمینه می‌تواند مستلزم وجود سازوکارهای حاکمیت شرکتی باشد.

فساد اغلب به عنوان پیامد محیط‌نهادی نامناسب‌تصورمی‌شودو تأثیرآن بر فعالیت‌های اقتصادی ازاهمیت خاصی برخورداراست. مفاسد اقتصادی باعث ناامنی اقتصادی، فرارسرمایه‌ها، افزایش هزینه معامله‌های رسمی، گسترش قلمرواقتصاد زیرزمینی و اتلاف منابع ونیزمانع رشدرقابت می‌شود. فساد مالی عارضه‌ای است‌که اغلب ازکنش متقابل دولت واقتصادبازارسرچشمه می‌گیرد؛ به‌ویژه اگرخود دولت نیزبه ناچار نقشی درون زابرهعه داشته باشد. نمودهای عینی فسادمالی تا حدود زیادی پیچیده، چندوجهی‌ودارای شکل‌هاوشیوه‌های متفاوت است. عارضه فساد مالی ازفعل ساده پرداخت غیرقانونی به یک کارمند دولت تا ناکارکردی فراگیریک نظام سیاسی یا اقتصادی رادبرمی‌گیرد. فساد مالی هم به عنوان یک مشکل ساختاری سیاسی یا اقتصادی وهم به عنوان معضل اخلاقی یاتربیتی فردی قابل تأمل است؛ بنابراین مسئله اصلی تحقیق حاضر تأثیر فساد مالی برپایداری زیست محیطی شرکت‌ها می‌باشد.

صنعتی‌شدن جوامع امروزی منجر به بهره‌برداری بیش‌ترو فشرده از سوخت‌های فسیلی از جمله زغال‌سنگ، نفت وگازشده است.

احتراق این سوخت‌ها منجر به افزایش انتشار مواد آلاینده سمی و خطرناک به‌ویژه گاز دی‌اکسیدکربن در اتمسفر می‌شود آسیب‌های جهانی نظیر گرم شدن کره زمین‌وتغییرات اقلیم، از بیامده‌های غیرقابل اجتناب آن به‌شمار می‌رود. بیشترین نقش تأثیرگذار در انتقال آلودگی از کشورهای توسعه یافته به کشورهای در حال توسعه از طریق انتقال صنایع همراه باگسترش تجارت خارجی به این کشورها می‌باشد.

گاند(۲۰۲۰) به بررسی تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی شرکت‌ها پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از آن بود فساد مالی بر پایداری زیست محیطی شرکت‌ها تأثیرگذار است.

تران و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی تأثیر توسعه مالی بر رابطه بین فساد مالی

ورشد شرکت‌ها پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که بین فساد مالی و رشد شرکت‌ها رابطه معنادار وجود دارد. توسعه مالی بر رابطه بین فساد مالی و رشد شرکت‌ها تأثیرگذار است.

سزلیک و گازگ (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر فساد مالی بر رابطه بین سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی پرداختند. نتایج تحقیق بیانگران بود که سرمایه‌گذاری خارجی در شرکت‌ها منجر به افزایش رشد اقتصادی می‌شود و با افزایش فساد مالی سرمایه‌گذاری خارجی کاهش یافته و به تبع آن رشد اقتصادی کاهش می‌یابد.

داتا و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی تأثیر فساد مالی بر رابطه بین سرمایه انسانی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداختند. نتایج تحقیق آنان حاکی از آن بود که بین سرمایه انسانی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رابطه معنادار وجود دارد؛ همچنین فساد مالی بر رابطه بین سرمایه انسانی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیرگذار است.

علی حیدرو همکاران (۲۰۱۷) به بررسی حاکمیت شرکتی، محدودیت مالی و فساد مالی بر عملکرد مالی شرکت‌ها پرداختند. نتایج تحقیق آنان حاکی از آن بود که حاکمیت شرکتی و فساد مالی نقش تعدیل‌کننده بر رابطه بین محدودیت مالی و عملکرد مالی دارند.

فالو و سید (۲۰۱۸) در تحقیق با عنوان «فساد مالی و ارزش وجه نقد نگهداری شده» به بررسی تأثیر فساد مالی بر ارزش وجه نقد نگهداری شده شرکت‌ها پرداختند. طبق بررسی‌های انجام شده و با استفاده از مدل رگرسیون پنل دیتا نتایج نشان داد که بین فساد مالی و ارزش نگهداشت وجه نقد ارتباط منفی و معکوس وجود دارد.

تحقیقات ذکر شده در این بخش عوامل مختلف مربوط به فساد مالی و تأثیراتی که بر متغیرهای مختلف و مهم در شرکت‌ها دارند را

مورد بررسی قرار دادند؛ از جمله به فساد مالی و حاکمیت شرکتی، وجه نقد، سرمایه‌گذاری، عملکرد مالی و دیگر موارد پرداخته‌اند که نتایج به دست آمده نشانگر اهمیت فساد مالی و بررسی و نظارت بر آن می‌باشد. نوآوری تحقیق پیش رو پرداختن به مسئولیت اجتماعی و جنبه با اهمیت زیست محیطی است که طی سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است و بررسی آنکه مسئلهٔ فساد مالی می‌تواند بر عدم اهمیت و ایجاد معضلات زیست محیطی مؤثر باشد.

نتیجه‌گیری:

نتیجه‌آزمون فرضیه اول تحقیق تران و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد که فساد مالی بر پایداری زیست محیطی شرکت‌ها تأثیرگذار است. در این راستا؛ در

تحقیقات خود به بررسی ارتباط بین نظام راهبری شرکتی و مسئولیت زیست محیطی پرداختند. طبق بررسی‌های انجام شده نتایج تحقیق آنان حاکی از آن بود شرکت‌هایی که از نظام حاکمیتی قوی برخوردارند توجه ویژه‌ای به فعالیت‌های زیست محیطی نشان می‌دهند؛ بنابراین بین نظام راهبری شرکتی و مسئولیت زیست محیطی ارتباط مثبت و معنادار وجود دارد. گاند(۲۰۲۰) به بررسی تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی شرکت‌ها پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از آن بود فساد مالی بر پایداری زیست محیطی شرکت‌ها تأثیرگذار است. تران و همکاران (۲۰۲۰) به

بررسی تأثیر توسعه مالی بر رابطه بین فساد مالی و رشد شرکت‌ها پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که بین فساد مالی و رشد شرکت‌ها رابطه معنادار وجود دارد. توسعه مالی بر رابطه بین فساد مالی و رشد شرکت‌ها تأثیرگذار است. در سال‌های اخیر، مدیران به دلایل مختلفی از جمله کسب مشروعیت سازمان و فشار گروه‌های ذینفع به افشای اطلاعات اجتماعی سازمان اقدام می‌کنند. نتایج تحقیق نشان داد که بین سطح افشا مسئولیت اجتماعی

از دانشمندان علوم انسانی، برنامطلوب بودن فساد مالی تأکید کرده‌اند و آن را شش چرخ اقتصاد دانسته‌اند و استدلال کرده‌اند که فساد مالی، باکُند و پرهزینه و ناکاراکردن فرایند اداری و انتقال منابع کمیاب به فعالیت‌های غیرتولیدی، فرسایش دهنده رشد اقتصادی است.

نتیجه‌آزمون فرضیه سوم تحقیق تران و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی در شرکت‌های با عملکرد مالی بالا و پایین متفاوت است.

نتیجه‌آزمون فرضیه سوم تحقیق تران و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی در شرکت‌های با عملکرد مالی بالا و پایین متفاوت است.

نتیجه‌آزمون فرضیه سوم تحقیق تران و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی در شرکت‌های با عملکرد مالی بالا و پایین متفاوت است.

نتیجه‌آزمون فرضیه دومتان و همکاران (۲۰۲۱) تحقیق نشان داد تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی در شرکت‌های بزرگ و کوچک متفاوت است؛ پاره‌ای از دانشمندان علوم انسانی، فساد مالی را پدیدهٔ مطلوبی دانسته‌اند و آن را روغن چرخ اقتصاد نامیده‌اند و بر این باور هستند که فساد مالی، نهاد‌های ضعیف اقتصادی را بهبود می‌بخشد و به واسطهٔ آن، نرخ رشد اقتصادی افزایش می‌یابد. پاره‌ای دیگر

سزلیک و گازگ (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر فساد مالی بر رابطه بین سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی پرداختند. نتایج تحقیق بیانگران بود که سرمایه‌گذاری خارجی در شرکت‌ها منجر به افزایش رشد اقتصادی می‌شود و با افزایش فساد مالی سرمایه‌گذاری خارجی کاهش و به تبع آن رشد اقتصادی کاهش می‌یابد. داتا و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی تأثیر فساد مالی بر رابطه بین سرمایه انسانی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداختند. نتایج تحقیق آنان حاکی از آن بود که بین سرمایه انسانی

و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی رابطه معنادار وجود دارد؛ همچنین فساد مالی بر رابطه بین سرمایه انسانی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیرگذار است.

از آنجاکه جامعه آماری تحقیق شرکت‌های فعال در بورس بود و اطلاعات مالی آن‌ها به‌طور مستقیم از مسیر صورت‌های مالی ارائه شده، محدودیتی نداشته‌اند و تنها محدودیت مربوط به دربرنگرفتن شرکت‌های خارج از بورس بود؛ زیرا تحت پوشش شرایط و قوانین خاص مربوط به بورس نمی‌باشند. منابع:

- Aliheidar, D.B. Corporate social responsibility in the oil and gas industry؛ The importance of reputational risk. Chi. Kent L. Rev. 2021, 86, 59–85. 8.
- Aro, J.؛ Lee, H.؛ Kim, C. Corporate social responsibilities, consumer trust and corporate reputation: South Korean consumers' perspectives. J. Bus. Res. 2022, 67, 295–302.
- Bartler, S.D. Electricity industry reforms in smaller

	
	
شرکت‌ها با قدر مطلق خطای پیش‌بینی سود هر سهم ارتباط معکوس معنی‌داری وجود دارد؛ همچنین، بین سطح افشا عملکرد اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت با قدر مطلق خطای پیش‌بینی سود هر سهم رابطهٔ معکوس معنی‌داری مشاهده گردید.	
نتیجه‌آزمون فرضیه دومتان و همکاران (۲۰۲۱) تحقیق نشان داد تأثیر فساد مالی بر پایداری زیست محیطی در شرکت‌های بزرگ و کوچک متفاوت است؛ پاره‌ای از دانشمندان علوم انسانی، فساد مالی را پدیدهٔ مطلوبی دانسته‌اند و آن را روغن چرخ اقتصاد نامیده‌اند و بر این باور هستند که فساد مالی، نهاد‌های ضعیف اقتصادی را بهبود می‌بخشد و به واسطهٔ آن، نرخ رشد اقتصادی افزایش می‌یابد. پاره‌ای دیگر	
سزلیک و گازگ (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر فساد مالی بر رابطه بین سرمایه‌گذاری خارجی و رشد اقتصادی پرداختند. نتایج تحقیق بیانگران بود که سرمایه‌گذاری خارجی در شرکت‌ها منجر به افزایش رشد اقتصادی می‌شود و با افزایش فساد مالی سرمایه‌گذاری خارجی کاهش و به تبع آن رشد اقتصادی کاهش می‌یابد. داتا و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی تأثیر فساد مالی بر رابطه بین سرمایه انسانی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداختند. نتایج تحقیق آنان حاکی از آن بود که بین سرمایه انسانی	
European countries and the Nordic experience. J. Dev. Econ. 2018, 31, 788–801.	
• Benlemlih, M. (2020). Corporate social responsibility and investment efficiency. Available at www.ssrn.com	
• Ditmar, M. Market–focused sustainability: Market orientation plus! J. Acad. Mark. Sci. 2017, 39, 1–6	
• Elrich, D. Ali, W.؛ Faisal Alsayegh, M.؛ Ahmad, Z.؛ Mahmood, Z.؛ Iqbal, J. CSR and New Battle Lines in Online PR War: A Case Study of the Energy Sector and its Discontents. Dev. Cor. Govern. Responsib. 2019, 7, 99–125. 56.	

جایگاه حقوقی و قانونی نهادهای آمبودزمان در محکومیت بین‌المللی جنایات رژیم صهیونیستی

★دکتر آرش فرهودی

پرونده ویژه

مقدمه:

تجاوز نظامی ۱۲ روزه اخیر رژیم صهیونیستی علیه جمهوری اسلامی ایران، از ۲۳ خرداد تا ۳ تیر ۱۴۰۴ (۱۳ ژوئن تا ۲۴ ژوئن ۲۰۲۵) آغاز شد. بلافاصله بعد از آغاز آن، مراجع عمده در عرصه بین‌المللی از جمله کمیسیون بین‌المللی حقوق‌دانان^۱ این حملات را به صراحت به عنوان «نقض فاحش منشور ملل متحد و حقوق بین‌الملل و تهدیدی جدی برای صلح و امنیت بین‌المللی» محکوم کردند.

هم‌زمان، تهاجم نظامی مستمر رژیم صهیونیستی در سرزمین‌های اشغالی فلسطین، به‌ویژه غزه و در لبنان طی ماه‌های اخیر ادامه یافته است. در غزه، این تجاوزات به یک بحران انسانی فاجعه‌بار منجر شده است که با تلفات گسترده غیرنظامیان، آوارگی جمعی و ناامنی غذایی شدید مشخص می‌شود. سازمان عفو بین‌الملل به این نتیجه رسیده است که رژیم صهیونیستی در حال ارتکاب نسل‌کشی علیه فلسطینیان است. در لبنان، رژیم صهیونیستی آتش بس را نقض کرده، منجر به کشته شدن تعداد قابل توجهی از غیرنظامیان شده و جمعیت‌های زیادی را آواره کرده است. سازمان عفو بین‌الملل حملات هوایی غیرقانونی رژیم صهیونیستی را مستند کرده است که مستلزم تحقیق به عنوان جنایات جنگی است.

گسترش جغرافیایی درگیری فراتر از مناطق قبلی، مانند غزه و لبنان، به درگیری مستقیم بین دولتی با جمهوری اسلامی ایران، یک روند خطرناک تشدید تجاوزات منطقه‌ای را نشان می‌دهد که مستلزم یک پاسخ بین‌المللی گسترده‌تر و قوی‌تر است.

الف- بررسی مبانی حقوقی و نقش نهادهای آمبودزمان در حقوق بین‌الملل حاکم بر تجاوزگری

۱. منع توسل به زور و حق دفاع مشروع

بند (۴) ماده (۲) منشور سازمان ملل متحد مصوب ۲۶ ژوئن ۱۹۴۵، سنگ بنای حقوق بین‌الملل معاصر است که تهدید یا استفاده از زور علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری را ممنوع می‌کند. این اصل برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی اساسی است.

تنها استثنای این ممنوعیت کلی، به جز اقدامات اجرایی مجاز توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد تحت فصل هفتم، حق ذاتی دفاع مشروع فردی یا جمعی است که در ماده ۵۱ منشور ملل متحد به رسمیت شناخته شده است.

آزمون‌های «ضرورت» و «تناسب» به عنوان موانع قانونی حیاتی برای اقدامات رژیم صهیونیستی عمل می‌کنند. کمیسیون بین‌المللی حقوق دانان به صراحت بیان کرده است که «هیچ دلیلی نمی‌تواند اقدامات رژیم صهیونیستی و هدف قرار دادن عمدی غیرنظامیان» طی حملات ژوئن ۲۰۲۵ رژیم صهیونیستی به ایران را توجیه کند و همین مورد سنگ بنای محکومیت رژیم صهیونیستی در اقدامات اخیر است.

۲. حقوق بین‌الملل بشردوستانه (IHL): حمایت از غیرنظامیان و حقوق بشر
حقوق بین‌الملل بشردوستانه که معمولاً به عنوان قوانین درگیری مسلحانه شناخته می‌شود، مجموعه‌ای از قوانین بین‌المللی است که رفتار طرفین منازعات را تنظیم می‌کند و به دنبال محدود کردن اثرات مخرب آن‌ها بر مردم عادی است. هدف اصلی آن حمایت از افرادی است که در

۱. پژوهشگر مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

2. International Commission of Jurists

تجارب ملل – نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد // ۲۷

درگیری شرکت نمی‌کنند که شامل غیرنظامیان، پزشکان، کارکنان امدادی و افراد دیگری است که نمی‌توانند بجنگند؛ مانند مجروحین، بیماران و اسیران جنگی.

چهار کنوانسیون ژنو سال ۱۹۴۹، که به طور جهانی توسط همه کشورها پذیرفته شده‌اند، به همراه پروتکل‌های الحاقی آن‌ها در سال ۱۹۷۷ و پروتکل الحاقی سوم سال ۲۰۰۵، اساس حقوق بین‌الملل بشردوستانه مدرن را تشکیل می‌دهند.

۳. اصول تمایز، تناسب و احتیاط:

یک اصل اساسی حقوق بین‌الملل بشردوستانه، اصل تمایز است؛ طرفین درگیری باید همیشه بین جمعیت غیرنظامی و نظامیان و بین اهداف غیرنظامی و اهداف نظامی تمایز قائل شوند. حملات تنها باید علیه اهداف نظامی هدایت شوند؛ براین اساس غیرنظامیان از حمله محافظت می‌شوند؛ مگر اینکه به طور مستقیم در درگیری‌ها شرکت کنند؛ با این حال، هدف قرار دادن عمدی غیرنظامیان به شدت ممنوع است.

استفاده از سلاح‌های ذاتاً غیردقیق در مناطق غیرنظامی یا نزدیک به آن‌ها، حملات بی‌رویه را تشکیل می‌دهد که نقض اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه است. طرفین درگیری باید تمام اقدامات احتیاطی ممکن را نیز برای جلوگیری یا دست‌کم به حداقل رساندن تلفات تصادفی غیرنظامیان، جراحات به غیرنظامیان و آسیب به اهداف غیرنظامی انجام دهند.

ماهیت سیستماتیک آسیب به غیرنظامیان، نشان‌دهنده قصد عمدی است. اسناد متعدد به‌طور مداوم تلفات بالای غیرنظامیان، از جمله زنان و کودکان و تخریب گسترده زیرساخت‌های غیرنظامی در ایران، غزه و لبنان را گزارش می‌دهند. این‌الگو فراتر از صرف خسارت جانبی است و به قصد هدف قرار دادن غیرنظامیان اشاره دارد که جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت است.

۴. اقدامات ممنوعه و نقض‌های فاحش ضوابط بین‌المللی:

حقوق بین‌الملل بشردوستانه شامل قواعد سخت‌گیرانه‌ای برای رسیدگی به «نقض‌های فاحش» است که تخلفات جدی از کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن‌ها محسوب می‌شوند. این موارد شامل قتل عمد، شکنجه یا رفتار غیرانسانی، ایجاد عمدی رنج شدید یا آسیب جدی به بدن یا سلامتی، تخریب گسترده و تصرف اموال که با ضرورت نظامی توجیه نشده و به‌طور غیرقانونی وی پروا انجام شده باشد، است. کسانی که مرتکب نقض‌های فاحش می‌شوند، دارای مسئولیت جهانی هستند؛ به این معنی که «باید تحت تعقیب قرار گیرند و صرف نظر از ملیت ایشان محاکمه یا استرداد شوند».

۵. جنایات جنگی و سایر نقض‌های حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بین‌الملل کیفری:

هدف قرار دادن عمدی غیرنظامیان، مانند دانشمندان هسته‌ای توسط رژیم صهیونیستی، به صراحت ناقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه و ممنوع است. حمله هوایی به زندان اوین که منجر شهادت جمعی از مردم غیرنظامی شد، نقض جدی قوانین در مورد هدف قرار دادن اهداف غیرنظامی و ارتکاب جنایات جنگی را تصریح می‌کند.

تجاوز به تأسیسات هسته‌ای، همان‌طور که توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تأکید شده است، «پیامدهای جدی برای ایمنی، امنیت و پادمان‌های هسته‌ای و همچنین صلح منطقه‌ای و بین‌المللی» دارد و می‌تواند منجر به انتشار مواد رادیواکتیو شود که به مردم و محیط زیست آسیب می‌رساند؛ چنین اقداماتی با ایجاد آسیب به غیرنظامیان یا آسیب شدید بلندمدت به محیط

زیست ، نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه است.

تأثیردوگانه تجاوزات برزیرساخت‌های حساس و چالش پاسخگویی دراین زمینه قابل توجه است. تجاوزات به زیرساخت‌های هسته‌ای ایران نه تنها نقض اصل تمایزرا مطرح می‌کند، بلکه خطر یک فاجعه زیست‌محیطی بلندمدت را نیز به همراه دارد. این امریک لایه پیچیده از پاسخگویی حقوقی را مطرح می‌کند؛ زیرا پیامدهای زیست‌محیطی و بهداشتی بلندمدت چنین تجاوزاتی ممکن است بلافاصله آشکار نباشد؛ اما نقض‌های شدید حقوق بین‌الملل بشردوستانه و جنایت علیه بشریت است. این وضعیت همچنین بر نیاز به توسعه دستورالعمل‌های روشن‌تر و مکانیسم‌های اجرایی برای تجاوزات به زیرساخت‌های حساس غیرنظامی یا دوگانه که خطرات گسترده و بلندمدت را به همراه دارند، توسط نهاد‌های بین‌المللی تأکید می‌کند.

۶.تخریب زیرساخت‌های حیاتی غیرنظامی

در غزه، مقیاس تخریب بی‌سابقه است. ۶۳درصد از تمام ساختمان‌ها تخریب یا آسیب دیده‌اند و بخش زیادی از نوار غزه را غیرقابل سکونت کرده‌اند. بیش از ۸۷درصد از مدارس و تمام دانشگاه‌ها آسیب دیده‌اند یا تخریب شده‌اند. تقریباً ۸۴درصد از مراکز بهداشتی تخریب یا آسیب دیده‌اند، از جمله در حملات غیرقانونی، ۷۰درصد از زیرساخت‌های حیاتی آب آسیب دیده‌اند یا تخریب شده‌اند.

فروپاشی سیستم مراقبت‌های بهداشتی منجر به افزایش ۳۰۰درصدی سقط جنین و تأثیر شدید بر زنان باردار و کودکان شده است. بیمارستان‌ها و مساجد بمباران شده‌اند. بیش از ۱۰۰۰۰دانشجو و ۴۴کارمند آموزشی در غزه از ۷ اکتبر شهید شده‌اند.

ب – حقوق بین‌الملل کیفری^۳: جنایت علیه بشریت، جنایات جنگی و نسل‌کشی

اساس نامه رم دیوان کیفری بین‌المللی، معاهده بین‌المللی است که این دیوان را تأسیس کرد و صلاحیت آن را بر جدی‌ترین جنایات مورد نگرانی جامعه بین‌المللی؛ نسل‌کشی، جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی و جنایت تجاوزکارانه، تعیین می‌کند.

جنایات علیه بشریت شامل اعمالی هستند که به عنوان بخشی از یک حمله گسترده یا سیستماتیک علیه هر جمعیت غیرنظامی، مانند قتل، نابودی، تبعید یا انتقال اجباری جمعیت، زندان، شکنجه، آزار و اذیت و ناپدیدسازی، صرف نظر از اینکه در زمان جنگ ارتکاب یافته باشند یا خیر، انجام می‌شوند. بر این اساس ،آوارگی مردم غزه جنایت علیه بشریت است.

صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی زمانی فعال می‌شود که کشوری که جرم در آن ارتکاب یافته یا کشور مبدأ مرتکب، عضو اساس نامه رم باشد. فلسطین در سال ۲۰۱۵ به اساس نامه رم ملحق شد و صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی را بر جنایات ارتکاب یافته در قلمرو خود، از جمله غزه و کرانه باختری، از ۱۳ ژوئن ۲۰۱۴ به بعد، اعطا کرد. دادستان دیوان کیفری بین‌المللی به‌طور فعال در حال تحقیق در مورد وضعیت فلسطین است و حکم بازداشت نتانیا هو، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی و وزیر وقت دفاع این رژیم جنایتکار، گالانت را به دلیل ارتکاب جنایات جنگی و جنایت علیه بشریت صادر کرده است.

ج – تعامل حقوق بین‌الملل و حقوق بشر اسلامی

اعلامیه قاهره در زمینه حقوق بشر در اسلام، که آزان به اختصار به عنوان اعلامیه قاهره یاد می‌شود، سومین سند مصوب سازمان کنفرانس اسلامی در زمینه حقوق بشر در اسلام و به نوعی جدیدترین و رسمی‌ترین اعلامیه حقوق بشر اسلامی محسوب می‌شود؛ و بر این اساس یکی از مهم‌ترین اسناد مصوب سازمان کنفرانس اسلامی درباره حقوق بشر در اسلام است که در سال ۱۹۹۰ در نوزدهمین کنفرانس وزرای امور خارجه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در قاهره به تصویب رسید. اعلامیه قاهره نیز اصول جهانی حقوق بشر را در چهارچوب اسلامی تأیید می‌کند و بر کرامت انسانی، برابری و حق حیات تأکید دارد و شکنجه، بازداشت خودسرانه و آوارگی اجباری را ممنوع می‌کند. ماده ۲ (الف) اعلامیه قاهره به صراحت بیان می‌کند که در درگیری مسلحانه، «کشتن غیرنظامیان مانند مردان سالخورده، زنان و کودکان مجاز نیست» که این امر مستقیماً با اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه همسو است.

ماهیت تقویت‌کننده چهارچوب‌های حقوقی موازی، اهمیت این اسناد را دوچندان می‌کند. اعلامیه قاهره، در حالی که ریشه‌های اسلامی دارد، بسیاری از اصول جهانی حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه به‌ویژه در مورد حمایت از غیرنظامیان در درگیری مسلحانه را تکرار می‌کند. ذکر صریح عبارت «غیرنظامیان مانند مردان سالخورده، زنان و کودکان» یک مبنای قدرتمند، مذهبی و اخلاقی برای محکومیت رژیم متجاوز صهیونیستی فراهم می‌کند. برای آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، اسناد به اعلامیه قاهره در کنار حقوق بین‌الملل جهانی، الزام اخلاقی و حقوقی قوی‌تری را برای اقدام علیه تجاوزات رژیم صهیونیستی در غزه، لبنان و جمهوری اسلامی ایران ایجاد می‌کند و بر تعهد مشترک هنجاری به کرامت انسانی و حمایت در درگیری تأکید دارد. این پایه دوگانه می‌تواند مشروعیت و قدرت اقتناعی بیانیه‌ها و توصیه‌های آمبودزمان‌های سازمان همکاری اسلامی را افزایش دهد.

د – وضعیت تحقیقات دیوان کیفری بین‌المللی و صدور احکام بازداشت:

دیوان کیفری بین‌المللی صلاحیت خود را برای بررسی جنایات ارتکاب یافته در «قلمرو سرزمین فلسطین از جمله غزه و کرانه باختری، از ۱۳ ژوئن ۲۰۱۴ به بعد» تأکید نموده است.

دادستان دیوان کیفری بین‌المللی در ۱۱۳ اسفند ۱۳۹۹ (۳ مارس سال ۲۰۲۱) تحقیقات خود را در فلسطین آغاز کرد و به‌طور فعال در حال تحقیق در مورد «ادعاهای جاری و شواهد نوظهور جنایات بین‌المللی در رژیم صهیونیستی، غزه و کرانه باختری» است. در ۱۳ اردیبهشت ۱۴۰۳ (۲۰ مه ۲۰۲۴) دادستان درخواست‌هایی برای حکم بازداشت نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی نتانیا هو و وزیر دفاع گالانت، به دلیل جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت صادر کرد. این احکام متعاقباً در ۲۱ نوامبر ۲۰۲۴ صادر شدند و شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد خواستار اجرای آن‌ها شده است.

صدور حکم بازداشت دیوان کیفری بین‌المللی برای رؤسای دولت و وزیر دفاع سابق رژیم صهیونیستی یک رویداد نادر و بسیار مهم در حقوق بین‌الملل کیفری است. این نشان می‌دهد که دادستان دیوان کیفری بین‌المللی معتقد است مبنای معقولی برای پیگرد قانونی به دلیل ارتکاب به جنایات متعدد وجود دارد و مکانیسم‌های پاسخگویی داخلی ناکافی تلقی می‌شوند. این احکام پیامدهای حقوقی و سیاسی عمیقی دارند. از نظر حقوقی، کشورهای عضو اساس نامه رم را

ملزم می‌کنند که در صورت ورود افراد نامبرده به قلمرو خود، آن‌ها را دستگیر و تحویل دهند. از نظر سیاسی، حکم‌های صادره مصونیتی را که اغلب مقامات عالی‌رتبه از آن برخوردارند، به چالش می‌کشند و به‌طور بالقوه آن‌ها را در صحنه بین‌المللی منزوی می‌کنند و تنش‌های دیپلماتیک ایجاد می‌کند. این اقدام بر تعهد دیوان کیفری بین‌المللی به پاسخگو کردن افراد بدون توجه به موقعیتشان تأکید می‌کند و اصل عدم فراطریودن از قانون برای همه را تقویت می‌کند.

ه – نقش و مأموریت نهادهای آمبودزمان در حقوق بین‌الملل

دفاتر آمبودزمان با اصول اساسی استقلال، بی‌طرفی و تعهد به انصاف شناخته می‌شوند. استقلال نهادهای آمبودزمان تضمین می‌کند که آن‌ها به وضوح از سایر نهادهای مشابه، متمایز هستند و در برخورد با افراد و بررسی مسائل، به دنبال بی‌طرفی، انصاف و عینیت هستند. نقش اصلی آمبودزمان‌ها حمایت از افراد در برابر نقض حقوق، سوءاستفاده از قدرت، خطا، سهل‌انگاری، تصمیمات ناعادلانه و سوءمدیریت در اداره عمومی است. آن‌ها معمولاً شکایات عمومی را بررسی می‌کنند؛ اما ممکن است تحقیقاتی را به ابتکار خود نیز آغاز کنند.

آمبودزمان‌ها عموماً توصیه‌هایی برای اصلاح ارائه می‌دهند که با تحقیقات کامل در خصوص شکایت تکمیل می‌شود؛ بدون اینکه تصمیماتی الزام‌آور برای نهادهای دولتی صادر کنند. این ماهیت غیرالزام‌آور به آن‌ها اجازه می‌دهد تا بی‌طرفی و اعتبار خود را حفظ کنند.

«اقتدار اخلاقی» آمبودزمان‌ها از استقلال ساختاری و بی‌طرفی آن‌ها نشئت می‌گیرد. اسناد متعدده به‌طور مداوم بر استقلال و بی‌طرفی دفاتر آمبودزمان تأکید دارند. این استقلال ساختاری و عملیاتی دقیقاً همان چیزی است که به آن‌ها اقتدار اخلاقی قابل توجهی می‌بخشد. یافته‌ها و توصیه‌های آن‌ها، که عاری از سوگیری سیاسی یا سازمانی است، وزن قابل توجهی در گفتمان عمومی دارند و می‌توانند فشار اقتناعی بر دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی وارد کنند؛ این بدان معناست که نفوذ نهادهای آمبودزمان در بحران‌های بین‌المللی به شدت به توانایی آن‌ها در تولید گزارش‌های معتبر و عینی بستگی دارد که می‌تواند افکار عمومی، تلاش‌های دیپلماتیک و اقدامات سایر بازیگران

حادثه/مکان	موارد نقض	اصول حقوقی و پروتکل‌های نقض شده
تجاوزات رژیم صهیونیستی به جمهوری اسلامی ایران (۱۳–۲۴ ژوئن ۲۰۲۵)	توسل غیرقانونی به زور علیه حاکمیت ایران	منشور سازمان ملل متحد، بند ۴ ماده ۲ و ماده ۵۱
تجاوزات رژیم صهیونیستی به جمهوری اسلامی ایران (۱۳–۲۴ ژوئن ۲۰۲۵)	هدف قرار دادن عمدی غیرنظامیان اعم از دانشمندان هسته‌ای، شهروندان و زندان اوین	کنوانسیون‌های ژنو، ماده ۵۱ پروتکل الحاقی اول ؛ ماده ۸ اساسنامه رم، محکومیت جنایت جنگی
تجاوزات رژیم صهیونیستی به جمهوری اسلامی ایران (۱۳–۲۴ ژوئن ۲۰۲۵)	حملات به زیرساخت‌های حساس (تأسیسات هسته‌ای) با خطر آسیب گسترده	نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه ،کنوانسیون‌های ژنو، پروتکل الحاقی اول
جنایات رژیم صهیونیستی در غزه	نسل‌کشی ؛ تحمیل شرایط غیر انسانی برای نابودی فیزیکی	ماده ۶ اساسنامه رم
جنایات رژیم صهیونیستی در غزه	آوارگی اجباری جمعیت؛ جنایت علیه بشریت	ماده ۷ اساسنامه رم
جنایات رژیم صهیونیستی در غزه	حملات بی‌رویه و هدف قرار دادن غیرنظامیان و زیرساخت‌ها مصداق جنایت جنگی	کنوانسیون‌های ژنو، ماده ۵۱ پروتکل الحاقی اول، ماده ۸ اساسنامه رم
جنایات رژیم صهیونیستی در غزه	استفاده از گرسنگی به عنوان سلاح جنگی؛ مصداق نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه	کنوانسیون‌های ژنو، پروتکل الحاقی اول، ماده ۸ اساسنامه رم
جنایات رژیم صهیونیستی در لبنان	حملات هوایی به ساختمان‌های مسکونی مصداق جنایت جنگی	کنوانسیون‌های ژنو، ، ماده ۵۱ پروتکل الحاقی اول، ماده ۸ اساسنامه رم
جنایات رژیم صهیونیستی در لبنان	هشدارهای تخلیه همراه‌کننده مصداق نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه	کنوانسیون‌های ژنو، پروتکل الحاقی اول به کنوانسیون ژنو
جنایات رژیم صهیونیستی علیه جمهوری اسلامی ایران، غزه و لبنان	کشتار غیرنظامیان بی‌گناه اعم از زنان و کودکان ؛ نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه	بند (الف) ماده ۲ اعلامیه قاهره مصوب سازمان کنفرانس اسلامی در خصوص حقوق بشر در اسلام

بین‌المللی با اختیارات اجرایی یا قضایی را آگاه و بسیج کند. ارزش آن هاد را ارائه ارزیابی‌های مستقل است که شکاف‌ها را در پاسخگویی پرمی کند؛ جایی که اراده سیاسی یا مکانیسم‌های حقوقی سنتی ممکن است محدود شده باشند.

مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی که در سال ۱۹۷۸ تأسیس شد، یک سازمان جهانی است که به عنوان شبکه‌ای برای دفاتر آمبودزمان در سراسر جهان فعالیت می‌کند. هدف کلی آن ترویج مفهوم و نهاد آمبودزمان و تشویق توسعه آن در سراسر جهان است.

اهداف اصلی مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی شامل ارتقای احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، پایبندی به حاکمیت قانون، دموکراسی مؤثر، عدالت اداری و انصاف در سازمان‌های عمومی است.

مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی به‌عنوان یک‌سکوی جهانی برای استانداردسازی و اقدام جمعی در زمینه حقوق بشر عمل می‌کند. اهداف اعلام شده مؤسسه

آمبودزمان بین‌المللی فرا تر از رسیدگی

به شکایات فردی است و به طور فعال به «ترویج مفهوم و نهاد آمبودزمان» در سطح جهانی و «توسعه و اجرای برنامه‌هایی برای تبادل اطلاعات و تجربه» می‌پردازد. این نشان‌دهنده نقش سیستماتیک در تقویت درک مشترک از اصول و شیوه‌های آمبودزمان در سراسر جهان است. این امر مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی را به عنوان یک‌سکوی حیاتی برای هماهنگ‌سازی بهترین شیوه‌ها در میان دفاتر مختلف آمبودزمان، از جمله در کشورهای اسلامی و برای رسیدگی جمعی به چالش‌های جهانی حقوق بشر قرار می‌دهد. با تسهیل تبادل دانش و ترویج یک استاندارد مشترک از استقلال و پایبندی به حقوق بشر، مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی می‌تواند صدای جمعی آمبودزمان‌ها را در مورد مسائل بین‌المللی تقویت کند و به تقویت زیرساخت‌های حقوق بشر جهانی کمک کند.

مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی: پاسداری از حقوق بشر در جهان اسلام

مأموریت مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی توانمندسازی شبکه‌ای از نهادهای آمبودزمان از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی برای پاسداری از حقوق بشر، حمایت از حکمرانی خوب و پیشبرد تعالی اداره عمومی در سراسر جهان اسلام است.

این مجمع به صراحت ریشه در اصل اسلامی احتساب دارد که به طور سنتی به پاسخگویی و حفظ اخلاق عمومی اشاره دارد و از این طریق مرزها را برای عدالت پل می‌زند. اهداف آن شامل تقویت صدای کسانی است که به دنبال عدالت هستند و ایجاد اعتماد در نهادهای عمومی است.

در حالی که نهادهای آمبودزمان به طور سنتی بر عدالت اداری داخلی و شکایات

علیه مقامات عمومی تمرکز دارند، مأموریت اصلی آن‌ها برای حمایت از حقوق بشر و ترویج حاکمیت قانون به طور ذاتی به حمایت در برابر نقض‌های فاحش حقوق انسانی حتی آن‌هایی که توسط مقامات دولتی در سطح بین‌المللی انجام می‌شوند، گسترش می‌یابد.

اختیارات آمبودزمان‌ها عموماً به تحقیق، گزارش یافته‌ها و ارائه توصیه‌های غیرالزام‌آور محدود می‌شود و بر این اساس فاقد اختیارات اجرایی مستقیم، صلاحیت قضایی یا توانایی برای تعیین سیاست‌ها برای بازیگران بین‌المللی هستند.

با این حال، استقلال، بی‌طرفی و تعهد آمبودزمان‌ها به یافتن حقایق عینی به آن‌ها اقتدار اخلاقی قابل توجه و ظرفیت تأثیرگذاری بر افکار عمومی، نهادهای بین‌المللی و دولت‌ها را می‌دهد؛ لذا می‌توانند با مستندسازی دقیق موارد نقض قانون و نقض حقوق بشر، انتشار گزارش‌های معتبر و ارائه توصیه‌های مبتنی بر شواهد، به افزایش آگاهی، بسیج حمایت بین‌المللی و اعمال فشار بر مرتکبین برای پاسخگویی کمک کنند. آمبودزمان‌ها می‌توانند به عنوان یک پل ارتباطی بین قربانیان و مکانیسم‌های بین‌المللی عدالت نیز عمل کنند و اطمینان حاصل کنند که صدای آسیب‌دیدگان شنیده می‌شود و شواهد جمع‌آوری شده به نهادهای ذی صلاح ارائه میگردد.

و- اقدامات پیشنهادی برای انجمن آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی بگیرند“

با توجه به نقض‌های فاحش حقوق

بین‌الملل و حقوق بشر توسط

رژیم صهیونیستی در ایران، غزه و لبنان، مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی (OICOA) می‌تواند اقدامات زیر را بر اساس صلاحیت‌های قانونی و بشردوستانه خود انجام دهد:

۱. **صدور بیانیه‌های قوی و دیپلماتیک:** مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی باید فوراً بیانیه‌های رسمی و قوی صادر کند که حملات نظامی رژیم صهیونیستی به خاک جمهوری اسلامی ایران را به عنوان نقض آشکار منشور ملل متحد و حقوق بین‌الملل و تجاوزات مستمر آن رژیم منحوس در غزه و لبنان را به عنوان جنایات جنگی، جنایت علیه بشریت و نسل‌کشی محکوم کند. این بیانیه‌ها باید به صراحت به کشتار غیرنظامیان بی‌گناه، از جمله زنان و کودکان، به عنوان مصداق جنایات جنگی اشاره کنند و بر لزوم مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی مرتکبین طبق اصول حقوق بین‌الملل کیفری تأکید ورزند. در بیانیه‌ها و گزارش‌ها، باید به مواد قانونی مرتبط در

اساس نامه مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی، اساس نامه مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی و به‌ویژه اعلامیه قاهره در خصوص حقوق بشر در اسلام (CDHRI) استناد شود. تأکید بر ماده ۲ (الف) حقوق بشر در اسلام که کشتار غیرنظامیان را ممنوع می‌کند، می‌تواند وزن اخلاقی و حقوقی محکومیت‌ها را افزایش دهد.

۲. **جمع‌آوری و مستندسازی شواهد:** مجمع باید فعالانه در جمع‌آوری و مستندسازی شواهد نقض حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه در مناطق آسیب‌دیده مشارکت کند. این شامل شهادت مردم، گزارش‌های پزشکی، تصاویر ماهواره‌ای و سایر اطلاعات قابل تأیید است. این شواهد می‌تواند برای حمایت از تحقیقات بین‌المللی و پیگردهای قضایی آتی مورد استفاده قرار گیرد.

۳. **فراخوان برای اجرای احکام بازداشت دیوان کیفری بین‌المللی:** مجمع باید از جامعه بین‌الملل، به‌ویژه کشورهای عضو اساس نامه رم، بخواهد که به تعهدات خود عمل کرده و احکام بازداشت صادر شده توسط دیوان کیفری بین‌المللی برای مقامات رژیم صهیونیستی را اجرا کنند.

۴. **حمایت از تحقیقات مستقل:** مجمع باید از تحقیقات مستقل توسط نهادهایی مانند دیوان کیفری بین‌المللی (ICC) و شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد حمایت کند و خواستار دسترسی کامل این نهادها به مناطق آسیب‌دیده برای انجام مأموریت‌های حقیقت‌یاب شود.

۵. **تأکید بر مسئولیت‌پذیری دولت و فردی:** مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی باید بر مسئولیت‌پذیری دولت رژیم صهیونیستی برای نقض‌های بین‌المللی و همچنین مسئولیت کیفری فردی مرتکبین این جنایات تأکید کند.

۶. **فراخوان برای آتش بس فوری و دسترسی بشردوستانه:** باید خواستار آتش بس فوری و پایدار در تمامی مناطق درگیری شود و بر لزوم دسترسی کامل، ایمن و بدون مانع کمک‌های بشردوستانه به جمعیت‌های آسیب‌دیده تأکید کند.

۷. **مقایسه با بحران‌های پیشین:** مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی می‌تواند با ارجاع به رویه‌ها و بیانیه‌های مشابه در واکنش به نقض‌های جدی حقوق بشر در بحران‌های پیشین مانند جنایات رژیم صهیونیستی علیه مردم بی دفاع فلسطین جنبه حقوقی و عرفی بیانیه‌های خود را تقویت کند. این مقایسه‌ها

می‌تواند بر الگوهای تکراری نقض‌ها و نیاز به یک پاسخ بین‌المللی منسجم تأکید کند.

۸. **توصیه به تحریم‌ها و اقدامات بازدارنده:** مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی می‌تواند از کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی و جامعه بین‌الملل بخواهد که اقدامات بازدارنده از جمله تحریم‌های هدفمند و ممنوعیت فروش تسلیحات به رژیم صهیونیستی را در نظر بگیرند.

۹. **ترویج گفت‌وگو و راه‌حل‌های پایدار:** در بلندمدت، مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی باید بر اهمیت گفت‌وگوهای سازنده و جامع برای دستیابی به راه‌حل‌های سیاسی پایدار که به ریشه‌های درگیری‌ها می‌پردازد، تأکید کند و از حقوق مردم فلسطین برای تعیین سرنوشت و تشکیل کشور مستقل خود و اخراج متجاوزان صهیونیست از سرزمین‌های اشغالی و محاکمه غاصبان و جنایتکاران صهیونیست حمایت نماید.

۱۰. **همکاری با مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی و سایر نهادها:** مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی باید همکاری خود را با مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی و سایر نهادهای بین‌المللی حقوق بشری تقویت کند تا از تبادل دانش و تجارب بهره‌مند شود و صدای جمعی آمبودزمان‌ها را در سطح جهانی تقویت کند.

با اتخاذ این اقدامات، انجمن آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی می‌تواند نقش حیاتی خود را در پاسداری از حقوق بین‌الملل و حقوق بشر ایفا کند و به تقویت عدالت و پاسخگویی در برابر جنایات بین‌المللی کمک نماید.

منابع

- https://ccrjustice.org/home/what-we-do/our-cases/accountability–international–crimes–palestine
- https://ccrjustice.org/home/what-we-do/our-cases/accountability–international–crimes–palestine
- https://lieber.westpoint.edu/attacking–scientists–law–armed–conflict/
- https://resourcecentre.savethechildren.net/document/summary–geneva–conventions–1949–and–their–additional–protocols–international–humanitarian
- https://via.library.depaul.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/law–review/article/3359/&path_info=08_13DePaulLRev43_281963_1964_29.pdf
- https://www.government.nl/topics/international–peace–and–security/international–legal–order/the–international–criminal–court–icc
- https://www.hrw.org/world–report/2025/country–chapters/israel–and–palestine
- https://www.icj.org/israel–iran–israels–attack–on–iran–violates–international–law–threatening–peace–and–security/
- https://www.oic–oci.org/upload/pages/conventions/en/CDHRI_2021_ENG.pdf
- https://www.ombudsmanassociation.org/sites/default/files/2021–03/OA%20Terms%20and%20Rules%20–%20July%202019.pdf
- Nternational Ombudsman Institute (Ioi) by–Laws Adopted by The General Assembly in Dublin, Ireland on 25 May 2021

UNITED NATIONS The Convention against Transnational Organized Crime

پیامدهای الحاق ایران به کنوانسیون پالرمو

۱. کنوانسیون پالرمو که موسوم به **کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی** است، در سال ۲۰۰۰ توسط سازمان ملل متحد به تصویب رسید و از سال ۲۰۰۳ اجرایی شد. این کنوانسیون بین‌المللی به عنوان یکی از مهم‌ترین اسناد حقوقی در مقابله با **جرایم سازمان یافته** محسوب می‌شود و هدف اصلی آن تقویت همکاری‌های بین‌المللی برای پیشگیری، تحقیق و تعقیب این نوع جرایم است. کنوانسیون پالرمو متشکل از چهار پروتکل الحاقی است که هر یک به جنبه‌های خاصی از این دسته از جرایم مانند قاچاق انسان، قاچاق مهاجران و تولید و حمل اسلحه غیرقانونی می‌پردازد. این کنوانسیون با تعریف دقیق جرایم سازمان یافته تحت عنوان **گروه مجرمانه سازمان یافته**^۲ و ارائه چهارچوبی برای همکاری‌های قضائی و پلیسی

۱. معاون حقوقی، نظارت همگانی و امور مجلس سازمان بازرسی کل کشور

۲. البته باید توجه داشت که در بند «الف» ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده (کنوانسیون) سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی مصوب ۱۴۰۴/۰۲/۲۴ مجمع تشخیص مصلحت نظام در کمال تعجب از عبارت گروه مجرم سازمان یافته استفاده شده و حال آن‌که باید از عبارت گروه مجرمانه سازمان یافته استفاده می‌شد؛ این درحالی است که در متن اصلی کنوانسیون به زبان انگلیسی نیز از عبارت Organized Criminal Group استفاده شده است.

میان کشورهای تلاش می‌کند تا مبارزه با این پدیده را سامان‌دهی کند. بر اساس بند «الف» ماده ۲ این کنوانسیون «گروه مجرمانه سازمان یافته به گروه تشکل یافته از سه نفر یا بیشتر اطلاق می‌شود که برای یک دوره زمانی مشخص وجود داشته و با هدف ارتکاب یک یا چند جرم یا تخلف شدید مندرج در این کنوانسیون به منظور تحصیل مستقیم یا غیرمستقیم منفعت مالی یا سایر منافع مادی به صورت هماهنگ فعالیت می‌کند». شاید بتوان تعریف مندرج در ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در مورد سردهستگی گروه مجرمانه سازمان یافته را الهام گرفته از این بند از کنوانسیون دانست.^۳

۲. یکی از خصیصه‌های مهم کنوانسیون پالرمو، تأکید آن بر جنبه‌های فراملی جرایم سازمان یافته است. این کنوانسیون جرایمی مانند پول‌شویی، فساد مالی و... را در صورتی که توسط گروه‌های سازمان یافته و در بیش از یک کشور انجام شوند، مشمول مقررات

۳. مطابق ماده ۱۳۰ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲: «هرکس سردهستگی یک گروه مجرمانه را بر عهده گیرد به حد اکثر مجازات شدیدترین جرمی که اعضای آن گروه در راستای اهداف همان گروه مرتکب شوند، محکوم می‌گردد...». مطابق تبصره ۱ این ماده: «گروه مجرمانه عبارت است از گروه نسبتاً منسجم متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای ارتکاب جرم تشکیل می‌شود یا پس از تشکیل هدف آن برای ارتکاب جرم منحرف گردد».

خود می‌داند؛ همچنین، این کنوانسیون، کشورهای عضو را ملزم می‌دارد تا قوانین داخلی را با استانداردهای بین‌المللی هماهنگ کنند و سازوکارهایی برای مصادره اموال ناشی از ارتکاب جرم ایجاد نمایند. این امر، به‌ویژه در مورد دارایی‌های ناشی از فعالیت غیرقانونی مانند قاچاق مواد مخدر یا قاچاق انسان اهمیت دارند؛ زیرا، از طریق آن می‌توان منابع مالی گروه‌های مجرمانه را مورد هدف قرار داد. بدیهی است که پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون پالرمو نیز نقش مهمی در تکمیل چهارچوب حقوقی آن ایفا می‌کنند؛ به عنوان نمونه **پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق انسان** به‌ویژه زنان و کودکان که به **پروتکل پالرمو** معروف است؛ به‌طور خاص به مسأله قاچاق انسان می‌پردازد و کشورها را ملزم به اتخاذ تدابیر پیشگیرانه و حمایتی می‌کند.

۳. کنوانسیون پالرمو، در همین راستا، سازوکارهایی برای نظارت بر اجرای تعهدات کشورهای عضو ایجاد کرده است. کنفرانس کشورهای عضو که به صورت دورانی تشکیل می‌شود، مسئول بررسی پیشرفت‌ها و چالش‌های موجود در اجرای کنوانسیون است؛ علاوه بر این، دبیرخانه سازمان ملل

متحد در زمینهٔ جرایم و مواد مخدر^۴ نقش محوری در ارائهٔ کمک‌های فنی و هماهنگی فعالیت‌های بین‌المللی دارد. این سازوکار به کشورهای کمک می‌کند تا تعهدات خود را به‌طور مؤثرتری اجرا کنند و از تجارب یکدیگر در مبارزه با جرایم سازمان‌یافته بهره‌گرفته شود. این کنوانسیون همچنین امکان تعلیق یا اخراج کشورهایی را که به تعهدات خود عمل نمی‌کنند، پیش‌بینی کرده است. از منظر حقوقی، کنوانسیون پارمو تحول مهمی در رویکرد بین‌المللی به جرایم سازمان‌یافته ایجاد کرده است. این سند مهم بین‌المللی ضمن ارائهٔ تعاریف دقیق و پیمایش چهارچوب‌های مشخص و کارآمد برای همکاری‌های بین‌المللی به کشورهای کمک می‌کند تا با چالش‌های پیچیدهٔ ناشی از فعالیت گروه‌های مجرمانهٔ فراملی مقابله کنند؛ همچنین این کنوانسیون بر اصلِ مهم **یا تحویل دهید یا محاکمه کنید**^۵ تأکید دارد که براساس آن کشورها وظیفه دارند، متهمان جرایم سازمان‌یافته را یا محاکمه کنند یا به کشور دیگری که صلاحیت رسیدگی دارند، تحویل دهند؛ این اصل به‌ویژه در مواردی که مرتکبان جرایم سازمان‌یافته در کشورهای مختلف فعالیت می‌کنند، اهمیت ویژه‌ای دارد.

۴. الحاق ایران به کنوانسیون پارمو می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای در ابعاد حقوقی، امنیتی، اقتصادی و بین‌المللی داشت باشد. الحاق ایران به کنوانسیون پارمو مستلزم انطباق قوانین داخلی با استاندارهای بین‌المللی است. این امر نیازمند اصلاح قوانین کیفری، تجاری و مالی در زمینه‌های پول‌شویی، فساد اقتصادی و جرایم سازمان‌یافته است؛ برای مثال، ایران باید قوانین جدیدی برای تعریف دقیق جرایم فراملی، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی و حمایت از شهود، وضع کند؛ همچنین نظام

قضائی ایران باید ظرفیت‌های خود را برای همکاری با نهادهای بین‌المللی مانند اینترپُل و سازمان‌های مبارزه با پول‌شویی و... افزایش دهد. این تغییرات ممکن است با چالش‌هایی از جمله مقاومت نهادهای سنتی یا تعارضات احتمالی با قوانین شرعی مواجه شود. از منظر امنیتی، پیوستن به کنوانسیون پارمو می‌تواند به نظام حقوقی و سیاسی ایران کمک کند تا با شبکه‌های مجرمانهٔ فرملی مانند مرتکبان جرایمی همچون قاچاق مواد مخدر و سلاح، به‌صورت مؤثرتری مقابله و مبارزه نماید.

”الحاق ایران به کنوانسیون پارمو مستلزم انطباق قوانین داخلی با استاندارهای بین‌المللی است. این امر نیازمند اصلاح قوانین کیفری، تجاری و مالی در زمینه‌های پول‌شویی، فساد اقتصادی و جرایم سازمان‌یافته است؛ برای مثال، ایران باید قوانین جدیدی برای تعریف دقیق جرایم فراملی، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی و حمایت از شهود، وضع کند“

این کنوانسیون امکان تبادل اطلاعات، استرداد بزهکاران و همکاری‌های عملیاتی با کشورهای عضو را فراهم می‌کند؛ با این وجود، همواره دغدغه‌هایی وجود دارد؛ از جمله آن‌که احتمال سوء استفادهٔ برخی کشورها از سازوکارهای کنوانسیون برای تحت فشار قرار دادنِ ایران تحت عنوان مبارزه با جرایم سازمان‌یافته وجود دارد؛ علاوه بر این، امکان دارد که شفافیت مالی و بانکیِ مورد نیاز کنوانسیون با برخی رویه‌های امنیتی و اقتصادی ایران مغایر باشد.

۵. از جوانب اقتصادی و مالی، اتصال اقتصاد ایران به کنوانسیون پارمو می‌تواند موجب بهبود فضای کسب‌وکار و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی شود؛ زیرا، نشان‌دهندهٔ تعهد ایران به شفافیت مالی و مبارزه با فساد است. این امر، به‌ویژه، در شرایطی که ایران با تجربه‌های بین‌المللی مواجه است، می‌تواند راهکاری برای کاهش ریسک سرمایه‌گذاری به‌شمار آید؛ همچنین، اجرای تعهدات پارمو مستلزم تقویت سیستم نظارتیِ بانک‌ها، مؤسسات مالی و بخش خصوصی است که هزینه‌های سنگینی برای دولت و نهادهای اقتصادی به همراه داشت. در چنین بستری است که بخشی از شبکه‌های غیررسمی اقتصادی که سال‌ها در چهارچوب قاچاق یا فرار مالیاتی فعالیت کرده‌اند با محدودیت‌های جدی مواجه می‌شوند. در سطح بین‌المللی نیز الحاق به پارمو گامی مثبت در جهت عادی‌سازی روابط ایران با جامعهٔ جهانی تلقی می‌شود. این اقدام ممکن است زمینه‌سازِ همکاری‌های گسترده‌تر در قلمروهای مختلف با اتحادیهٔ اروپا و سایر کشورهای عضو باشد؛ با این وجود، امکان دارد که برخی کنشگران منطقه‌ای و بین‌المللی، همچنان با ابزارهای سیاسی مانع

از بهره‌برداری کامل از مزایای این کنوانسیون شوند؛ علاوه بر این، الحاق به کنوانسیون پارمو می‌تواند بهانه‌ای برای افزایش نظارت بین‌المللی بر فعالیت‌های ایران در حوزه‌های حساس به‌شمار آید؛ بدین‌سان، الحاق ایران به کنوانسیون پارمو فرصت‌ها و چالش‌هایی را به همراه دارد که در صورت مدیریت صحیح، این اقدام می‌تواند منجر به تقویت نظام حقوقی، بهبود امنیت ملی، جذب سرمایه‌گذاری و ارتقای جایگاه بین‌المللی ایران شود؛ اما، در عین حال، باید حساسیت‌های قضائی، امنیتی و اقتصادی مد‌نظر قرار گیرند.

اقدامات کشورهای جنوب شرق آسیا در زمینه اجرای کنوانسیون مریدا (کره جنوبی/اندونزی/سنگاپور)

***محمود مهدوی‌فر**

کنوانسیون داشته است. این اقدامات به صورت خلاصه به شرح زیر است:

۱. تصویب و اجرا

– کره جنوبی کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد را در سال ۲۰۰۳ امضا و در سال ۲۰۰۸ تصویب کرد.

– این کشور از آن زمان اقدامات ضد فساد را در قوانین داخلی خود گنجانده است؛ مانند قانون مبارزه با فساد و قانون رانت‌خواری و اختلاس (قانون کیم یانگ – ران).

۲. سازمان‌های مبارزه با فساد

– کمیسیون مستقل جمهوری کره علیه فساد (KICAC) برای اجرای اصول کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد تأسیس شد که بعداً در کمیسیون مبارزه با فساد و حقوق مدنی، با ACRC ادغام شد. – دفتر دادستانی عالی و اداره گمرک کره نیز در مبارزه با فساد نقش دارند.

۳. همکاری بین‌المللی

– کره جنوبی به طور فعال در مکانیسم‌های بررسی کنوانسیون سازمان ملل متحد برای

کشورها برای بازپس‌گیری اموال به سرقت رفته ناشی از فساد.

ساختار کنوانسیون

– ۸ فصل و ۷۱ ماده شامل مقررات پیشگیرانه، کیفری و همکاری فنی

– سازوکار نظارتی «اجرای کنوانسیون» (CoSP) برای بررسی تعهدات کشورها

اهمیت جهانی

کنوانسیون مریدا به عنوان ابزار کلیدی برای مبارزه با فساد در سطوح ملی و بین‌المللی شناخته می‌شود و تأکید ویژه‌ای بر نقش بخش خصوصی و رسانه‌ها دارد. ایران نیز در سال ۲۰۰۸ به این کنوانسیون پیوست. این سند چهارچوبی جامع برای مقابله با فساد ارائه می‌دهد و اجرای آن نیازمند تعهد سیاسی و مشارکت همه ذی‌نفعان است.

اقدامات کره جنوبی در زمینه کنوانسیون مریدا

کره جنوبی، به عنوان یکی از کشورهای عضو سازمان ملل متحد، مشارکت فعالی در این

مقدمه:

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه علیه فساد که تحت نام کنوانسیون مریدا نیز شناخته می‌شود، اولین معاهده بین‌المللی ضد فساد است که در ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ (نهم آبان ۱۳۸۲) توسط مجتمع عمومی سازمان ملل متحد تصویب شد و در ۱۴ دسامبر ۲۰۰۵ (۲۳ آذر ۱۳۸۴) به اجرا درآمد. این کنوانسیون با هدف ارتقای شفافیت، مسئولیت‌پذیری و حکومت‌داری خوب طراحی شده و تاکنون بیش از ۱۸۰ کشور آن را امضا کرده‌اند.

اهداف اصلی

۱. پیشگیری از فساد: تقویت نهادهای ملی، بهبود مدیریت دولتی و ترویج مشارکت جامعه مدنی؛

۲. جرم‌انگاری: تعریف جرائم مرتبط با فساد مانند رشوه، اختلاس، پول‌شویی و تأثیرگذاری غیرقانونی؛

۳. همکاری بین‌المللی: تسهیل استرداد مجرمان، معاضدت قضایی و بازپایی دارایی‌های دزدیده‌شده؛

۴. بازپایی دارایی‌ها: کمک به

^[1] 4. United Nations Office on Drugs and Crime

^[2] 5. aut dedere aut judicare

فساد شرکت می‌کند، گزارش‌های کشوری ارائه می‌دهد و تحت ارزیابی‌ها قرار می‌گیرد.

— این‌کشوردربازیابی‌دارایی‌هاوکمک‌های‌حقوقی‌متقابل‌باسایر کشورها تحت مفاد کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد مشارکت دارد.

۴.اصلاحات بخش عمومی

— کره جنوبی شفافیت درتدارکات عمومی، بودجه سیاسی‌وحاکمیت شرکتی را برای همسو شدن با استانداردهای کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد تقویت کرده است.

— حمایت از افشاگران و آموزش اخلاق برای مقامات افزایش یافته است.

۵. مشارکت جامعه مدنی و بخش خصوصی

— سازمان‌های غیردولتی مانند سازمان شفافیت بین‌الملل کره، رعایت کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه بافسادراصد می‌کنند.

— اتاق بازرگانی کره،سلامت تجاری را تحت دستورالعمل‌های کنوانسیون سازمان ملل متحدبرای مبارزه با فساد ترویج می‌دهد.

چالش‌ها و انتقادات

کره جنوبی، به‌رغم پیشرفت، با انتقاداتی در مورد رسوایی‌های فساد سیاسی، همچون رسوایی‌های مربوط به رؤسای جمهور سابق وپرونده‌های رشوه‌خواری شرکت‌هااز جمله سامسونگ مواجه شده است؛ با این حال، چهارچوب قانونی آن تحت تعهدات کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد همچنان قوی است.

اقدامات اندونزی در زمینه کنوانسیون مریدا

اندونزی از زمان تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه بافساد، مشارکت فعالی در آن داشته است. این

کشورگام‌های مهمی برای همسوکردن چهارچوب مبارزه بافسادخودبا اصول این کنوانسیون، ازجمله اصلاحات قانونی، تقویت نهادی و همکاری بین‌المللی، برداشته است.

اقدامات کلیدی اندونزی در رابطه باکنوانسیون مریدا شامل موارد ذیل است:

۱.اصلاحات قانونی ونهادی

— تصویب کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد (۲۰۰۶) اندونزی کنوانسیون مبارزه بافساد سازمان ملل متحدرا ازطریق قانون شماره ۷ در سال ۲۰۰۶ تصویب کرد و متعهد به اجرای مفاد آن شد.

— تقویت قوانین مبارزه با فساد

— کمیسیون ریشه‌کنی فساد (KPK) –تحت قانون شماره ۳۰ تأسیس شد و بعداً توسط قانون شماره ۱۹ اصلاح شد.

— دادگاه مبارزه با فساد – دادگاه‌های تخصصی تحت نظردیوان عالی کشوربه پرونده‌های فسادرسیدگی می‌کنند.

— قوانین مصادره دارایی و پول شویی – طبق قانون شماره ۸ سال ۲۰۱۰ در مورد پول شویی تقویت شده است.

۲.اقدامات پیشگیرانه (مطابق فصل دوم کنوانسیون مریدا)

— اصلاحات بخش عمومی

— ابتکارات دولت الکترونیک برای کاهش رشوه در خدمات عمومی. – اعلام اجباری دارایی برای مقامات دولتی.

— حمایت از افشاگران و شاهدان

— قانون شماره ۱۳ سال ۲۰۰۶ از افشاگران و شاهدان درپرونده‌های فساد حمایت می‌کند.

۳. همکاری بین‌المللی (مطابق فصل چهارم کنوانسیون مریدا)

— استرداد و کمک حقوقی متقابل : (MLA) اندونزی با چندین کشور(مانندسنگاپور،استرالیا) معاهدات استرداد برای تعقیب فراریان فاسد دارد.

— فعال در ابتکارات گروه کاری مبارزه با فساد آسه‌آن و گروه ۲۰.

۴. بازیابی دارایی‌ها (فصل پنجم کنوانسیون مبارزه بافساد سازمان ملل متحد)

— بازیابی موفقیت‌آمیز دارایی‌ها از پرونده‌های مهم، مانند رسوایی بانک نجات اندونزی (BLBI)

چالش‌ها و انتقادات

— اصلاحات بحث‌برانگیز قانون مبارزه بافساد دولت اندونزی (۲۰۱۹ و ۲۰۲۳)؛ اصلاحات مزبور، استقلال نهاد نظارتی این کشور را بقرار دادن آن تحت نظارت اجرایی وحذف اختیارات کلیدی آن، تضعیف کرد. پیشرفت‌کنندر پرونده‌های مهم؛ برخی از پرونده‌های فساد کلان با دخالت یا تأخیر سیاسی مواجه هستند.

نتیجه‌گیری

اندونزی پیشرفت قابل توجهی در اجرای کنوانسیون مبارزه بافساد سازمان

ملل متحد، به‌ویژه در چهارچوب‌های قانونی و همکاری‌های بین‌المللی، داشته است؛ با این حال، عقب‌گردهای اخیر در استقلال KPK و چالش‌های اجرایی، مبارزات مداوم در پی‌بندی کامل به آرمان‌های کنوانسیون مریدا را برجسته می‌کند.

اقدامات سنگاپور در زمینه کنوانسیون مریدا

سنگاپور از حامیان مهم کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه بافساد که با نام کنوانسیون مریدا نیز شناخته می‌شود، بوده است و آن را در ۶ نوامبر ۲۰۰۹ تصویب کرد. این کشور اقدامات ضدفساد قدرتمندی را اجرا کرده است که با الزامات کنوانسیون همسو و اغلب فراتر از آن است و شهرت خود را به عنوان یکی از کم‌فسادترین کشورهای جهان تقویت کرد.

اقدامات کلیدی سنگاپور در رابطه با کنوانسیون مریدا

۱. چهارچوب قانونی ونهادی

— قانون پیشگیری از فساد (PCA)

۱۹۶۰، اصلاح شده در ۲۰۲۳

— قانون اصلی مبارزه با فساد سنگاپور که توسط دفتر تحقیقات روبه‌های فساد (CPIB)، یک سازمان مستقل با قدرت‌های تحقیقاتی قوی، اجرا می‌شود.

— اصلاحات اخیر (۲۰۲۳) صلاحیت قضایی را برای پوشش رشوه‌خواری سنگاپوری‌ها در خارج از کشور گسترش داده است و مجازات‌ها را افزایش می‌دهد.

— قانون مجازات و سایر قوانین شامل؛ رشوه، پول‌شویی (قانون فساد، قاچاق مواد مخدر و سایر جرایم جدی) وحمايت از افشاگران می‌شود.

۲. اقدامات پیشگیرانه (فصل دوم کنوانسیون مبارزه بافساد سازمان ملل متحد)

— اقدامات در سخت‌گیرانه برای

درستکاری در بخش عمومی

— اظهارنامه‌های سخت‌گیرانه دارایی‌ها، قوانین تضاد منافع و سیاست عدم تحمل فساد در دولت.

— کمیسیون خدمات عمومی استانداردهای اخلاقی بالایی را برای کارمندان دولت اعمال می‌کند.

— شفافیت در تجارت و دولت: قوانین قوی حاکمیت شرکتی؛ به عنوان مثال، قانون شرکت‌ها، مقررات حسابداری و سازمان تنظیم مقررات شرکت‌ها.

— ابتکارات دولت الکترونیک فرصت‌های فساد خرد را کاهش می‌دهد.

۳. اجرا و پیگرد قانونی (فصل سوم کنوانسیون مبارزه بافساد سازمان ملل متحد)

— دفتر بررسی رویه‌های فساد (CPIB) مستقل، دارای اختیار برای بررسی فساد بخش دولتی و خصوصی بدون دخالت سیاسی؛

— نرخ محکومیت بالا (بیش از ۹۵٪ در پرونده‌های تحت پیگرد قانونی)؛

— دادگاه‌های تخصصی؛

— پرونده‌های فساد تحت نظارت قوه قضائیه سنگاپور به طور کارآمد رسیدگی می‌شوند.

۴. همکاری بین‌المللی (فصل چهارم کنوانسیون)

— استرداد مجرمین و معاضدت حقوقی متقابل (MLA)؛ سنگاپور با چندین کشور(مانند چین، هند، ایالات متحده) معاهدات استرداد مجرمین و توافق‌نامه‌های MLA دارد.

— به طور فعال در تحقیقات فساد فرامری کمک می‌کند.

— همکاری با آسه‌آن و ایفای نقش رهبری در ابتکارات مبارزه با فساد آسه‌آن و مشارکت جهانی

— عضو گروه کاری مبارزه بارشوه‌خواری (OECD)

۵. استرداد دارایی‌ها (فصل پنجم کنوانسیون)

— چهارچوب قوی مبارزه با پول‌شویی (AML)

— مؤسسات مالی باید معاملات مشکوک را گزارش دهند.

— مصادره درآمدهای حاصل از فساد به شدت اجرا می‌شود.

۶. چالش‌ها و انتقادات

— برخی از منتقدان معتقدند که پرونده‌های مهم مربوط به افراد دارای ارتباطات سیاسی نادر هستند. — سنگاپور به طور مداوم در میان برترین‌ها قرار دارد؛ اما نگرانی‌ها در مورد رشوه‌خواری بخش خصوصی

و معاملات خارج از کشور همچنان پابرجاست.

نتیجه‌گیری

سیستم مبارزه بافساد سنگاپور به لطف چهارچوب قانونی قوی، اجرای مستقل واقدامات پیشگیرانه، در بسیاری از زمینه‌ها از الزامات کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه بافساد فراتر می‌رود و در حالی که انتقادات جزئی وجود دارد، اثربخشی آن در سطح جهانی شناخته شده است.

سازمان بازرسی کل کشور؛ مرجع ملی مبارزه با فساد و کنشگر مؤثر در عرصه بین‌المللی

***دکتر محمدرضا محمدی کشکولی^{۱/} *دکتر فرشاد بشیرزادگان^۲**

این تأکیدات، سازمان را به عنوان ضامن سلامت اداری و مالی معرفی می‌کند که با اختیارات قانونی گسترده، موظف به نظارت فراگیر و ریشه‌کنی فساد در تمامی سطوح است.

بر اساس نظرات مقام معظم رهبری، سازمان بازرسی کل کشور از جایگاه قانونی مستحکمی برخوردار است که ریشه در اصول قانون اساسی دارد و به عنوان بازوی نظارتی قوه قضائیه، وظیفه‌ای اساسی در تضمین اجرای صحیح قوانین و سلامت امور عمومی بر عهده دارد. این سازمان با ارائه گزارش‌های تحلیلی و شناسایی نقاط ضعف و قوت دستگاه‌ها، نقش کلیدی در سیاست‌گذاری عمومی و ارتقای مدیریت کلان ایفا می‌کند؛ همچنین، با برخورداری از اختیارات فرا قوه‌ای و هماهنگی با سایر نهادهای نظارتی، به عنوان مرجعی مؤثر در پیشگیری و مبارزه با فساد اقتصادی عمل می‌کند. نهایتاً، نظارت همه جانبه و دقیق این سازمان بر دستگاه‌های اجرایی، قضایی و سایر نهادها، آن را به ضامن سلامت اداری و مالی نظام تبدیل کرده است.

بخش دوم – نقش بین‌المللی سازمان بازرسی کل کشور؛ همکاری‌ها، ابتکارات و تأثیرگذاری

سازمان بازرسی کل کشور، به عنوان یکی از نهادهای پیشرو در نظارت و مبارزه با فساد در ایران، با بهره‌مندی از پیشینه‌ای غنی و اقدامات هدفمند، جایگاهی برجسته در عرصه بین‌المللی کسب کرده است. این جایگاه از طریق مشارکت فعال در نهادهای جهانی و منطقه‌ای و همچنین همکاری‌های دوجانبه و چند جانبه تقویت شده است. در ادامه، ابعاد مختلف این جایگاه تشریح می‌شود:

۱. مشارکت در نهادهای بین‌المللی

سازمان بازرسی کل کشور با عضویت و فعالیت در نهادهای تخصصی جهانی، نقش مؤثری در تبادل دانش و تقویت سازوکارهای نظارتی ایفا کرده است:
۱.۱. انجمن آمبودزمان آسیایی: عضویت در انجمن آمبودزمان آسیایی امکان بهره‌مندی از تجارب کشورهای آسیایی در حوزه نظارت بر عملکرد دستگاه‌های اجرایی و حمایت از حقوق شهروندان را فراهم آورده است. این همکاری به

این دیدگاه، سازمان را نه تنها نهادهی نظارتی، بلکه مرجعی تحلیلی برای ارائه گزارش‌هایی می‌داند که می‌تواند به تقویت مدیریت کلان و اصلاح رویه‌های اجرایی کمک کند.

مسئولیت مبارزه با فساد اقتصادی

مقام معظم رهبری بر ضرورت هماهنگی سازمان با سایر نهادهای نظارتی در راستای پیشگیری و مبارزه با فساد اقتصادی تأکید کرده‌اند: “معظم‌له ضمن تأکید بر ضرورت اتخاذ تدابیر لازم برای پیشگیری از مفاسد اقتصادی و همچنین با اشاره به نقش دستگاه‌های نظارتی در مبارزه با مفاسد اقتصادی و با تقدیر از زحمات این دستگاه‌ها، بر لزوم هماهنگی کامل میان سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات به عنوان دستگاه‌های نظارتی سه قوه خاطرنشان و تصریح کردند: دستگاه‌های نظارتی باید در گلوگاه‌ها و مراکزی که زمینه و احتمال فساد اقتصادی وجود دارد، حضور جدی و قوی داشته باشند.” (۱۳۸۱/۴/۱۷) این فرمایشات، سازمان را در کنار سایر نهادهای نظارتی، مسئول حضور فعال در نقاط حساس و مستعد فساد معرفی کرده و بر نقش محوری آن در پیشگیری از مفاسد اقتصادی تأکید دارد.

تضمین سلامت اداری و مالی

ایشان وظایف سازمان را در نظارت همه جانبه و حفظ سلامت نظام اداری چنین تبیین کرده‌اند: “نظارت دقیق و کامل بر دستگاه‌های مختلف کشور و انعکاس صحیح مشکلات و معایب را دو وظیفه اصلی سازمان بازرسی کل کشور خواندند و وجود این سازمان را تضمین‌کننده سلامت و صحتّ عمل دستگاه‌های مختلف برشمردند... اگر با تضمین‌های قانونی به این گزارش‌ها ترتیب اثر داده شود، سلامتی دستگاه‌های کشور تضمین شده است... سازمان بازرسی کل کشور باید بر اساس وظایف و اختیارات قانونی خود در هر جزء مجموعه اداری کشور، حضور کافی داشته باشد و مانند چشمی سالم و دقیق، بر کارها نظارت کند و هیچ چیز نباید مانع این کار شود و هر کس در این راه مانعی ایجاد کند، حقیقتاً با اصلاح مخالف است... هیچ‌گونه فسادی در هیچ جا قابل قبول نیست و سازمان بازرسی باید با گسترش نظارت بر همه دستگاه‌ها در هررده‌ای، بخصوص دستگاه اجرایی و قضایی، مراقبت کند که مطلقاً در هیچ گوشه‌ای، فساد وجود نداشته باشد.” (۱۳۷۵/۱۲/۶)

که می‌تواند ضمن تقویت انسجام نهادهی در مبارزه با فساد، بستری‌افای نقش فعال ترجمه‌وری اسلامی ایران در عرصه جهانی را نیز فراهم سازد.

بخش اول – دیدگاه مقام معظم رهبری در خصوص جایگاه سازمان بازرسی کل کشور در نظام حقوقی و اداری ایران

مقام معظم رهبری در بیانات متعدد خود بر جایگاه ویژه سازمان بازرسی کل کشور به عنوان نهادهی محوری در نظام حقوقی و اداری جمهوری اسلامی ایران تأکید کرده‌اند. این دیدگاه‌ها، سازمان را به عنوان بازوی نظارتی قوه قضائیه، مرجعی برای تضمین سلامت اداری و مالی و ابزاری کلیدی در سیاست‌گذاری عمومی و مبارزه با فساد معرفی می‌کنند.

جایگاه قانونی و نقش نظارتی

مقام معظم رهبری، سازمان بازرسی کل کشور را نهادهی برخاسته از قانون اساسی دانسته‌اند و بر نقش نظارتی آن تأکید دارند: “در قانون اساسی تصریح شده است که نظارت بر حُسن اجرای قوانین و نظارت بر حُسن اجرای امور بر عهده‌ی قوه‌ی قضائیه است و دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور به عنوان دو بازوی اصلی قوه، مسئولیت این دو وظیفه‌ی مهم را بر عهده دارند.” (۱۳۹۶/۴/۱۲)

این بیانات، جایگاه سازمان را به عنوان بخشی از ساختار نظارتی قوه قضائیه تثبیت می‌کند و مسئولیت آن را در نظارت بر اجرای صحیح قوانین و حسن جریان امور عمومی مشخص می‌سازد.

سیاست‌گذاری عمومی و ارتقای مدیریت

ایشان سازمان را ابزاری برای بهبود مدیریت و سیاست‌گذاری عمومی معرفی می‌کنند و بر لزوم بهره‌مندی نهادهای حاکمیتی از گزارش‌های آن تأکید دارند: “این سازمان می‌تواند با آگاه کردن مدیران کشور از نقاط ضعف و قوت دستگاه‌ها، ابزار حسن مدیریت مسئولان مختلف کشور باشد؛ بنابراین دولت، مجلس، قوه‌ی قضائیه و همه‌ی دستگاه‌ها، سازمان بازرسی را نعمت و نقطه‌ی اتکا و امید خود بدانند و با پیگیری گزارش‌های این سازمان به آن‌ها ترتیب اثر دهند.” (۱۳۸۲/۲/۱)

مقدمه:
سازمان بازرسی کل کشور، به عنوان یکی از نهادهای محوری در نظام نظارتی جمهوری اسلامی ایران، از جایگاهی ممتاز در ساختار حقوقی و اداری کشور برخوردار است. این جایگاه که ریشه در اصل ۱۷۴ قانون اساسی دارد، به موجب قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن، به صورت تفصیلی تثبیت و تبیین شده است. وظایف و اختیارات این سازمان، اعم از نظارت بر حسن اجرای قوانین، پیشگیری از بروز فساد و رسیدگی به تخلفات اداری و مالی، آن را به یکی از بازوهای اصلی تحقق حکمرانی شفاف، پاسخگو و قانون‌مدار بدل ساخته است.
در منظومه حقوقی جمهوری اسلامی ایران، تأکیدات مقام معظم رهبری بر نقش نظارتی این سازمان، مؤید اهمیت بنیادین آن در صیانت از سلامت اداری و مقابله ساختاری با فساد است. این دیدگاه راهبردی، نقشی تعیین‌کننده در جهت‌گیری نهادهی سازمان بازرسی کل کشور در دهه‌های اخیر ایفا کرده و موجب ارتقای جایگاه آن در نظام نظارت و ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی شده است.

افزون بر عرصه داخلی، سازمان بازرسی کل کشور در سطح بین‌المللی نیز حضوری فعال و اثرگذار داشته و در تعامل با نهادهای نظارتی بین‌المللی، به تبادل تجارب، مشارکت در پروژه‌های مشترک و بهره‌گیری از بهترین رویه‌ها و استانداردهای جهانی در حوزه نظارت و مبارزه با فساد مبادرت ورزیده است. این حضور فرامرزی، نه تنها برا اعتبار بین‌المللی سازمان افزوده، بلکه به توانمندسازی آن در ارتقای سطح اثر بخشی نظارت در کشور نیز انجامیده است. در کنار این ابعاد راهبردی، مستندات قانونی و ظرفیت‌های نهادهی سازمان بازرسی کل کشور نشان می‌دهد که این نهاد از ابزارهای حقوقی مؤثر و سازوکارهای اجرایی قابل اتکایی در زمینه پیشگیری، نظارت و مقابله با فساد برخوردار است؛ بر این اساس، تعیین سازمان بازرسی کل کشور به عنوان «مرجع ملی مبارزه با فساد» در کلیه اسناد، قوانین و سیاست‌های کلان، اقدامی ضروری و مبتنی بر واقعیت‌های ساختاری و کارکردی نظام اداری ایران است؛ اقدامی

^[1] معاون حقوقی، نظارت همگانی و امور مجلس

^[2] پژوهشگر معاونت حقوقی، نظارت همگانی و امور مجلس

تقویت سازوکارهای رسیدگی به شکایات مردمی و ارتقای پاسخگویی نهادهای دولتی کمک کرده است.

۱.۲. مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی: عضویت در مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی، به‌عنوان یک نهادفراملی، فرصت‌تعامل باهمتایان جهانی و دسترسی به‌الگوهای موفق درتقویت استقلال نهادهای نظارتی‌رافراهم ساخته است. این مشارکت به بهبود فرایندهای رسیدگی به تخلفات اداری و ارتقای استانداردهای نظارتی کمک کرده است.

۱.۳. انجمن بین‌المللی مسئولان مبارزه بافساد: این انجمن‌بستری تخصصی‌برای‌تبادل دانش و تجربه درزمینه مبارزه بافسادارائه می‌دهد. عضویت سازمان دراین انجمن، دسترسی به اسنادسیاستی، مطالعات تطبیقی و برنامه‌های آموزشی تخصصی راتسهیل کرده‌وبه تقویت ظرفیت‌های نظارتی و اجرایی منجرشده است.

۱.۴. شبکه جهانی عملیاتی‌مقامات مجری قانون ضدفساد^۳: این شبکه، براساس ماده ۴۸کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد^۴، همکاری عملیاتی‌وتبادل اطلاعات میان‌کشورهای عضورا‌تسهیل می‌کند. عضویت سازمان بازرسی درشبکه جهانی عملیاتی‌مقامات مجری قانون ضدفساد، توانمندی‌های اجرایی آن را درمقابله با جرایم مالی فراملی ارتقا داده است.

۲. ابتکارات منطقه‌ای تحت راهبری

سازمان

سازمان بازرسی کل‌کشوربا ابتکارات منطقه‌ای، نقش محوری در تقویت همکاری‌های نظارتی ایفا کرده است؛ ۲.۱. اتحادیه آمبودزمان‌های اوراسیا (EOA)؛ این اتحادیه، بامحوریت ایران و با مشارکت کشورهای اوراسیایی، به‌عنوان بستری برای تبادل تجربه درزمینه نظارت مستقل ورسیدگی به شکایات مردمی ایجادشده‌است. اتحادیه آمبودزمان‌های اوراسیا باتدوین منشورفعالیت‌های آمبودزمانی، چهارچوبی هماهنگ برای ارتقای حاکمیت قانون ومقابله با تخلفات ارائه کرده است.

۲.۲. مرکزهمکاری‌های منطقه‌ای دستگاه‌های مبارزه بافساد کشورهای عضو اکو^۵: این مرکز، تحت نظارت سازمان بازرسی و باهمکاری کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی، وظیفه هماهنگی، نظارت وتبادل اطلاعات درزمینه مبارزه بافساد را بر عهده دارد. تدوین رویه‌های مشترک منطبق باکنوانسیون و برگزاری دوره‌های آموزشی منطقه‌ای ازمهم‌ترین دستاوردهای این مرکزاست. ۲.۳. مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی (OICOA)؛ سازمان بازرسی کل کشوربه‌عنوان یکی ازمؤسسان مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، نقش کلیدی در

سازمان بازرسی کل کشور؛ مرجع ملی مبارزه با فساد و کنشگر مؤثر در عرصه بین الملل

تقویت همکاری‌های نظارتی میان کشورهای اسلامی ایفا کرده است. انتخاب این سازمان به‌عنوان نایب‌رئیس مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در دوره‌ای چهارساله، نشان دهنده جایگاه برجسته ایران در این انجمن است.

۳. همکاری‌های راهبردی با نهادهای تخصصی بین‌المللی

۳.۱. تعامل با دفترمقابله بامواد مخدرو جرم سازمان ملل متحد^۶: دفتر مقابله بامواد مخدرو جرم سازمان ملل متحد در تهران، به‌عنوان بازوی اجرایی کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، با سازمان بازرسی درزمینه تبادل اطلاعات تحلیلی و اجرای پروژه‌های مشترک همکاری می‌کند. این تعامل، دسترسی به پایگاه داده‌های جهانی و تجارب موفق در پیشگیری از جرایم سازمان یافته را تسهیل کرده است.

۳.۲. همکاری با سازمان شفافیت

بین‌الملل؛ سازمان بازرسی از گزارش‌های سالانه سازمان مذکور، از جمله شاخص ادراک فساد، برای تحلیل تطبیقی و اصلاح راهبردهای داخلی مبارزه با فساد بهره می‌برد. این همکاری به بهبود شفافیت و پاسخگویی در ساختارهای دولتی کمک کرده است.

۴. تفاهم‌نامه‌ها و توافقات دوجانبه

۴.۱. همکاری‌های نظارتی با کشورهای هم‌جوار: تفاهم‌نامه‌های دوجانبه با کشورهای منطقه در سه محور اصلی متمرکز است:

– فعالیت‌های آمبودزمانی؛ تقویت سازوکارهای مستقل رسیدگی به شکایات مردمی و حمایت از حقوق شهروندان در برابر تخلفات اداری.
– نظارت پیشگیرانه: تبادل تجربه در طراحی سامانه‌های مدیریت ریسک فساد و تدوین دستورالعمل‌های پیشگیری از ارتشا و اختلاس.

– مبارزه با فساد مالی؛ ایجاد پروتکل‌های مشترک برای پیگرد قضایی و اقدام عملیاتی علیه شبکه‌های فساد فراملی.

۴.۲. تفاهم‌نامه با کشورهای پیش‌رو در شفافیت اداری: تفاهم‌نامه با کشور دانمارک، به‌عنوان یکی از پیش‌گامان سلامت اداری، شامل تبادل هیئت‌های کارشناسی، بهره‌گیری از سامانه‌های الکترونیکی رصد مالی و برگزاری کارگاه‌های مشترک است. این همکاری به الگوبرداری از بهترین شیوه‌های جهانی در ارتقای شفافیت و پاسخگویی کمک کرده است.

از جمله نهادها و کشورهایی که سازمان بازرسی کل کشور با آن‌ها روابط کاری و تفاهم‌نامه‌های همکاری برقرار نموده است، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- کمیسیون مبارزه با فساد اندونزی
- آمبودزمان پارلمانی دانمارک
- آمبودزمان جمهوری ترکیه
- وزارت نظارت جمهوری خلق چین

دانش حقوقی

– هیئت‌النزاهه جمهوری عراق

– آمبودزمان جمهوری اسلامی پاکستان

– آمبودزمان جمهوری نامیبیا

– دیوان نظارت و ارزیابی ژاپن

– کمیته تحقیق و بازرسی ارمنستان

– دفتر آمبودزمان جمهوری قرقیزستان

– کمیسیون حقوق بشر فدراسیون روسیه

– سازمان مبارزه با فساد جمهوری آذربایجان

– دادستانی کل فدراسیون روسیه

– نهاد مبارزه با فساد جمهوری تاجیکستان

در جمع‌بندی، سازمان بازرسی کل کشور در حال حاضر در نهادها و مجامع

بین‌المللی زیر عضویت مؤثر و فعال دارد:

– انجمن آمبودزمان آسیایی (AOA)؛ عضو مؤسس، رئیس آکادمی،

عضو هیئت مدیره و خزانه‌دار کل

– انجمن بین‌المللی مسئولان مبارزه با فساد (IAACA)؛ عضو دائم

– مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی (IOI)؛ عضو دائم

– انجمن آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی (OICOA)؛ عضو مؤسس،

عضو هیئت مدیره و نایب رئیس

– مرکز همکاری‌های منطقه‌ای دستگاه‌های مبارزه با فساد و نهادهای

آمبودزمانی کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو)

RCCACO؛ عضو

تجارب ملل – نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد /// ۴۱

مؤسس و دبیرخانه دائمی

– اتحادیه آمبودزمان‌های اوراسیا (EOA)؛ عضو مؤسس و عضو هیئت مدیره

– شبکه جهانی عملیاتی مقامات اجرای قانون مقابله با فساد (GlobE Network)؛ عضو فعال

این جایگاه بین‌المللی مستند و تثبیت شده، به‌وضوح مؤید آن است که سازمان بازرسی کل کشور، نه تنها از ظرفیت‌های قانونی، ساختاری و کارشناسی لازم برای ایفای نقش به‌عنوان «مرجع ملی مبارزه با فساد» برخوردار است، بلکه در عمل نیز طی سالیان اخیر به‌صورت بالفعل در چنین جایگاهی، بانهادهای بین‌المللی ضد فساد همکاری و تعامل داشته است.

این واقعیت، مهم‌ترین مبنای توجیهی برای گنجاندن صریح نام این سازمان در سیاست‌های کلی و متون تقنینی مرتبط با نظام جامع مبارزه با فساد محسوب می‌شود.

بخش سوم – چهارچوب حقوقی و ظرفیت‌های نهادی پیشگیری، نظارت و مقابله با فساد

الف) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

۱- تحلیل حقوقی بند(الف) ماده ۲:ابعاد اصلی صلاحیت‌ها واختیارات این سازمان را تبیین می‌نماید و چهارویژگی متمایز و اساسی آن را، که در ایفای نقش «(مرجع ملی مبارزه با فساد)» نقش‌آفرین است، به‌وضوح برجسته می‌سازد؛ گستره شمول فراگیر نظارت؛ قانون‌گذار باتصریح به دامنه‌ای وسیع از نهادها و دستگاه‌های اجرایی، از جمله دستگاه‌های دولتی، عمومی، نظامی، انقلابی، شهرداری‌ها، مؤسسات عام‌المنفعه و شرکت‌های دولتی و نیمه‌دولتی، قلمرو صلاحیتی سازمان بازرسی کل کشور را فراتر از الگوی سنتی نظارت اداری توسعه داده‌است؛ چنین گستره‌ای که تقریباً تمامی نهاد‌های فعال در عرصه‌های مالی، اداری و اجرایی کشور را در بر می‌گیرد، در هیچ نهاد نظارتی دیگری پیش‌بینی نشده‌است و یکی از ارکان اصلی ایفای نقش در قامت «(مرجع ملی مبارزه با فساد)» به‌شمار می‌آید.

ویژگی نظارت مستمر و منظم؛ ذکر عبارت «(بر اساس برنامه‌ای منظم)» در متن قانون، نه تنها وجه نظارتی سازمان را تثبیت می‌کند، بلکه آن را از نظارت‌های مقطعی و واکنشی به نظارتی ساختارمند، دائمی و هدف‌مند ارتقا می‌دهد. این ویژگی، از مؤلفه‌های بنیادین یک مرجع ملی مبارزه با فساد به‌شمار می‌رود و سازوکار نظارت مؤثر و پیش‌دستانه را فراهم می‌سازد.

صلاحیت فرابخشی و امکان مداخله در حوزه‌های ترکیبی عمومی و خصوصی؛ تعبیراتی نظیر «(نهادهایی که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آن‌ها متعلق به دولت است)» و «(نهادهایی که دولت به نحوی از انحا بر آن‌ها نظارت یا کمک می‌نماید)» بیا نگران است که صلاحیت سازمان بازرسی به مرزهای بین بخش دولتی و خصوصی نیز تسری یافته‌است. با توجه به اینکه بسیاری از مصادیق فساد در نقاط تلاقی منافع عمومی و خصوصی شکل می‌گیرد، برخورداری از چنین صلاحیتی، لازمه ایفای مؤثر نقش مرجع ملی مبارزه با فساد است.

مبنای حقوقی مداخله در سطوح حاکمیتی؛ استناد به نص صریح ماده قانونی مزبور، مشروعیت کامل حقوقی برای ورود و مداخله سازمان بازرسی کل کشور در فرایندهای کشف، پیشگیری و مقابله با فساد در سطوح عالی حاکمیتی فراهم می‌آورد. این امر، از یک سو تضمین‌کننده عدالت نظارتی در کلیه سطوح مدیریتی و حکمرانی است و از سوی دیگر، پشتوانه‌ای حقوقی و قانونی برای ایفای نقش مرجع ملی مبارزه با فساد فراهم می‌سازد.

۲- تحلیل حقوقی بند (د) ماده ۲: مفاد بند (د) ماده ۲ و تبصره‌های مرتبط با آن، سازمان بازرسی کل کشور را نه تنها به عنوان یک نهاد نظارتی، بلکه در جایگاه حلقه واسط و محرک در زنجیره کشف، گزارش، پیگیری و مطالبه مسئولیت قانونی نهادها و اشخاص ذی‌ربط در فرایندهای نظارتی تثبیت می‌نماید. این جایگاه، فراتر از وظیفه صرف گزارش دهی، جایگاهی فعال و مداخله‌گر برای سازمان ترسیم‌کرده‌است که با الزامات یک «(مرجع ملی مبارزه با فساد)» هم‌راستا است.

تشخیص و اعلام جرایم با حیثیت عمومی؛ مطابق بند (د)، سازمان بازرسی در شناسایی و اعلام جرایم دارای جنبه عمومی، نقشی فعال و آغازگر ایفا می‌کند. این سازمان موظف است گزارش‌های مستند خود را جهت ورود مقام قضایی ارائه نماید و نیز بر روند رسیدگی تا حصول نتیجه نهایی نظارت داشته باشد. این رویکرد، ماهیتی دادسراگونه به سازمان اعطا می‌کند که به مراتب فراتر از حدود مرسوم نهاد‌های نظارتی صرف است و آن را در موقعیتی یگانه برای ایفای نقش محوری در مقابله با فساد قرار می‌دهد.

الزام دادستان به اقدام در جرایم دارای آثار مالی عمومی (تبصره یک)؛ بر اساس تبصره یک، در مواردی که جرم منتهی به تضییع اموال عمومی شده‌است، دادستان مکلف است به عنوان نماینده جامعه و بدون نیاز به پرداخت هزینه‌های دادرسی، نسبت به مطالبه ضرر و زیان وارده از طریق مراجع قضایی

اقدام ننماید. در این سازوکار، گزارش‌های سازمان بازرسی کل کشور عملاً به عنوان مستندات حقوقی و مراجع اصلی تصمیم‌گیری تلقی می‌شوند و همکاری همه دستگاه‌ها در این فرایند یک الزام قانونی به‌شمار می‌رود. نقش نظارتی بر مصوبات اجرایی و صیانت از حقوق شهروندی (تبصره دو)؛ تبصره دو، وظیفه سازمان را در شناسایی و اعلام مغایرت مصوبات، آیین‌نامه‌ها و بخش‌نامه‌های دستگاه‌های اجرایی با قوانین کشور و حقوق اشخاص، تثبیت می‌نماید. ارسال گزارش‌های مستند این سازمان به دیوان عدالت اداری و الزام رسیدگی خارج از نوبت، نشان‌دهنده آن است که سازمان بازرسی، نقش فعالی در صیانت از حاکمیت قانون، جلوگیری از اجرای مقررات خلاف قانون و تضمین حقوق شهروندی ایفا می‌کند.

ترکیب این صلاحیت‌ها در بند (د) و تبصره‌های آن، سازمان بازرسی کل کشور را به نهادی با نقش کلیدی در چرخه پیشگیری، کشف، اعلام و پیگیری تخلفات و جرایم مرتبط با فساد در سطح ملی تبدیل کرده‌است. این ویژگی‌ها هم از حیث ساختاری و هم وظیفه‌ای، به‌طور کامل با مأموریت‌ها و الزامات یک «(مرجع ملی مبارزه با فساد)» منطبق است.

۳- تحلیل حقوقی ماده ۵؛ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، چهار چوب تشکیلاتی و نحوه اجرای مأموریت‌های بازرسی را تبیین می‌نماید. این ماده از منظر ساختاری، بیانگر سه ویژگی کلیدی و متمایز یعنی تخصص‌گرایی، استقلال در اقدام و قابلیت مداخله فعال در مواجّه با مصادیق فساد در عملکرد سازمان است که آن را واجد صلاحیت ایفای نقش «(مرجع ملی مبارزه با فساد)» می‌سازد.

اتکای ساختاری به صلاحیت‌های فنی و قضایی؛ ترکیب هیئت‌های بازرسی و انتخاب رئیس هیئت از میان قضات یا کارشناسان برجسته، بیانگر آن است که سازمان در مواجّه با تخلفات و جرایم، از توان تحلیلی و تجربی لازم برای بررسی‌های فنی و حقوقی برخوردار است. این طراحی ساختاری، به‌ویژه در زمینه رسیدگی به پدیده‌های پیچیده فساد مالی، اداری و سازمان یافته، کاملاً منطبق با معیارها و استانداردهای بین‌المللی مقابله با فساد است.

نظام کنترل کیفیت گزارش‌ها (تبصره ۱)؛ مطابق تبصره اول، گزارش‌های تنظیم‌شده توسط بازرسان غیرقضایی که متضمن تخلف یا جرم است، صرفاً در صورت تأیید بازرس قضایی قابلیت ارجاع و اثرا اجرایی می‌یابد. این مکانیزم کنترلی، هم مانع از ارسال گزارش‌های فاقد اتقان حقوقی به مراجع قضایی می‌شود و هم اعتبار و سلامت فرایند نظارتی را تضمین می‌کند؛ چنین سازوکاری، وجهه حقوقی سازمان را ارتقا داده و آن را به نهادی قابل اعتماد برای نظام عدالت کیفری تبدیل می‌کند.

اختیارات ویژه در مواجّه با فساد فوری و مشهود (تبصره ۲)؛ تبصره دوم، با اعطای اختیارات ویژه به رئیس هیئت بازرسی در موارد اضطراری و فساد مشهود، عملاً سازمان را به نهادی نیمه قضایی با توان واکنش سریع تبدیل کرده‌است. در شرایطی که بیم تبانی، فرار متهم یا امحای اسناد و جود دارد، رئیس هیئت (در صورت داشتن ابلاغ قضایی) می‌تواند رأساً نسبت به صدور قرارهایی چون توقیف اموال، ممنوع‌الخروجی و در صورت ضرورت، بازداشت موقت با مجوز مقامات قضایی اقدام نماید. این اختیارات، قابلیت واکنش پیش‌دستانه به مصادیق فساد را برای سازمان فراهم می‌سازد که امری کم‌نظیر در میان نهاد‌های نظارتی کشور است.

بر مبنای ماده ۵ و تبصره‌های آن، سازمان بازرسی کل کشور دارای ساختاری ترکیبی از اقتدار قضایی، دقت کارشناسی و چابکی اجرایی است. این ترکیب منحصربه‌فرد، سازمان را در جایگاهی ممتاز نسبت به سایر نهاد‌های نظارتی قرار داده و توان آن را در شناسایی، پیگیری، پیشگیری و گزارشگری تخلفات و

جرایم فساد با به‌شدت افزایش داده‌است؛ چنین ساختاری، نه تنها با الزامات داخلی برای مرجعیت ملی در مبارزه با فساد مطابقت دارد، بلکه با الگوهای پذیرفته‌شده بین‌المللی نیز هماهنگ است.

۴- تحلیل حقوقی ماده ۱۰؛ ماده ۱۰ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، با تعیین ضرب‌الاجل ده‌روزه برای آغاز عملیات اجرایی در راستای پیشنهاد‌های هیئت بازرسی، سازوکاری الزام‌آور و ناظر بر اقدام فوری دستگاه‌های اجرایی فراهم می‌آورد. این ماده، نه تنها مانعی مؤثر در برابر تعلل یا بی‌توجهی مدیران نسبت به گزارش‌های نظارتی است، بلکه بستر مناسبی برای تحقق اصلاحات فوری در سطوح ساختاری، مالی و اداری به‌منظور پیشگیری از بروز فساد محسوب می‌شود.

نظارت فعال و الزام‌آور؛ برخلاف نهاد‌هایی که صرفاً نقش توصیه‌گرو فاقد ضمانت اجرا دارند، سازمان بازرسی کل کشور با استناد به ماده ۱۰، از جایگاه نهاد ناظر پیگیر و الزام‌آور برخوردار است. استمرار نظارت تا حصول نتیجه، بیانگر ماهیت نظارت مؤثر و مبتنی بر مسئولیت‌پذیری در قبال اجرای اصلاحات است. این ویژگی، سازمان را از سایر نهاد‌های مشورتی یا غیر الزام‌آور متمایز می‌سازد.

ضمانت اجرای کیفری در قبال استکفاف از اجرای پیشنهادها؛ در مواردی که پیشنهاد سازمان با هدف جلوگیری از تخلف یا وقوع فساد ارائه شده و مدیر ذی‌ربط از اجرای آن خودداری نماید، استتکاف وی می‌تواند واجد وصف کیفری تلقی گردد. مطابق تبصره (۱) ماده (۸)، چنانچه این ترک اقدام آگاهانه باشد و به وقوع فساد یا تضییع حقوق عمومی منتهی شود، مدیر مربوط شخصاً مسئول و مشمول مجازات خواهد بود. در این چهارچوب، عنصر روانی (علم و اراده) و عنصر مادی (نتیجه مجرمانه)، مبنای احراز مسئولیت کیفری است که به‌طور خاص بازدارندگی مؤثری در سطوح مدیریتی ایجاد می‌کند. عنصر شفاف‌سازی و مقابله با سوءمدیریت؛ این ماده، ضمن الزام

دستگاه‌ها به پاسخ‌گویی و اقدام، به‌طور ساختاری از تکرار چرخه‌های معیوب اجرایی و استمرار سوءمدیریت، پیشگیری می‌کند. با تحمیل مسئولیت مستقیم به مدیران در قبال ترک فعل یا عدم تمکین به هشدار‌های سازمان بازرسی، بستر حقوقی لازم برای شفاف‌سازی عملکرد اداری، ارتقای سلامت مدیریتی و مقابله با فساد فراهم می‌گردد.

بر اساس مفاد ماده ۱۰ و تبصره آن، سازمان بازرسی کل کشور نه تنها واجد صلاحیت نظارتی، بلکه برخوردار از اختیارات الزام‌آور و ضمانت اجرای کیفری در برابر تخلف مدیران اجرایی است. این موقعیت منحصربه‌فرد، سازمان را در جایگاهی فراتر از یک نهاد ناظر صرف قرار داده و آن را به نهادی ساختارمند، مقتدر و پاسخ‌گو در چرخه اصلاح، پیشگیری و مقابله با فساد تبدیل کرده‌است؛ از این رو، جایگاه سازمان بازرسی کل کشور به عنوان «(مرجع ملی مبارزه

با فساد)، نه تنها با مبانی قانونی و مقتضیات اجرایی تطابق دارد، بلکه با موازین حقوق عمومی، سیاست‌های کلی نظام و اصول حکمرانی شفاف و پاسخ‌گو در تراز ملی و بین‌المللی هم‌راستا است.

۵- تحلیل حقوقی ماده ۱۲؛ ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، جایگاه این نهاد را به عنوان مرجع عالی و دارای صلاحیت عام در حوزه کشف، نظارت و پیگیری سوء جریان‌ها و تخلفات اداری، مالی و اجرایی تثبیت می‌کند. این ماده، ضمن الزام نهاد‌های نظارتی و حفاظتی درون دستگاه‌های اجرایی به همکاری مؤثر با سازمان، سازوکاری یکپارچه و نظام‌مند برای هم‌افزایی نهادی و تجمیع اطلاعات ایجاد می‌نماید؛ سازوکاری که لازمه شفاف‌سازی و مقابله ساختاری با فساد در نظام اداری کشور است.

نقش فرادست و هماهنگ‌کننده سازمان بازرسی؛ بر اساس این ماده، سازمان بازرسی کل کشور نه تنها یک نهاد ناظر، بلکه نقطه ثقل و هماهنگ‌کننده نظام نظارت داخلی کشور محسوب می‌شود. نهاد‌هایی مانند بازرسی‌های داخلی وزارت خانه‌ها، سازمان حسابرسی، حفاظت اطلاعات و حراست‌ها موظف‌اند در صورت مشاهده هرگونه تخلف یا فساد در دستگاه‌های مشمول بازرسی، گزارش دهند. این الزام، تضمینی برای عدم پنهان‌سازی تخلفات در سطوح داخلی و مانعی در برابر مصالحه‌گری نهادی در مواجّه با فساد است.

ایجاد پیوند نهادی و جلوگیری از موازی‌کاری؛ ماده ۱۲، ناظر بر انتقال منظم و هدفمند اطلاعات میان نهاد‌های بازرسی و اطلاعاتی است و از تکرار، موازی‌کاری و چندپارچگی عملکرد‌های نظارتی جلوگیری می‌کند. این هماهنگی، نه تنها کارایی نظام نظارت را ارتقا می‌بخشد، بلکه از بروز خلأ‌های اطلاعاتی که زمینه ساز گسترش فساد هستند نیز جلوگیری می‌نماید.

ضمانت اجرای کیفری همکاری نکردن؛ عدم ایفای وظیفه قانونی در اعلام سوء

جریان به سازمان بازرسی، واجد وصف کیفری است و مطابق ماده ۶۰۶ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات)، مستوجب تعقیب و مجازات است. این ضمانت اجرا، بیانگر عزم قانون‌گذار در الزام نهاد‌ها به تبعیت از مرجعیت نظارتی سازمان بازرسی و مقابله با هرگونه انفعال نهادی در کشف و گزارش فساد است.

ماده ۱۲ با تثبیت نقش سازمان بازرسی کل کشور به عنوان ناظر فرادست، هماهنگ‌کننده و مرجع دریافت اطلاعات فساد از سایر نهاد‌های نظارتی، موقعیتی ممتاز و منحصربه‌فرد را برای این سازمان در ساختار حقوقی کشور ترسیم می‌کند. سازمان، در پرتو این ماده، نه تنها مسئول مستقیم نظارت، بلکه محور اصلی هم‌افزایی نهادی در مبارزه با فساد است. وجود صلاحیت عام، ضمانت‌های اجرایی قوی و الزامات همکاری میان نهادی، سازمان بازرسی را به نهادی واجد تمام مؤلفه‌های لازم برای ایفای نقش «(مرجع ملی مبارزه با

”برخلاف نهاد‌هایی که صرفاً نقش توصیه‌گرو

فاقد ضمانت اجرا دارند،

سازمان بازرسی کل

کشور با استناد به ماده ۱۰،

از جایگاه نهاد ناظر پیگیر

و الزام‌آور برخوردار است.

استمرار نظارت تا حصول

نتیجه، بیانگر ماهیت

نظارت مؤثر و مبتنی بر

مسئولیت‌پذیری در قبال

اجرای اصلاحات است.“

فساد)) بدل کرده است.

ب) آئین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان

۱- تحلیل حقوقی ماده ۳۵: ماده ۳۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، ناظر بر اختیار صدور قرارهای تأمین از سوی بازرسان قضایی سازمان است؛ اختیاری که از مهم‌ترین ابزارهای حقوقی در مرحله پیش تحقیقات محسوب می‌شود و با هدف تضمین حضور متهم، جلوگیری از تبانی، فرار یا امحای ادله جرم به‌کار می‌رود. اعمال این صلاحیت، سازمان را به نحو مؤثری از یک نهاد صرفاً ناظر اداری، به نهادی با ظرفیت مداخله فعال در فرایندهای شبه قضایی ارتقا می‌دهد؛ جایگاهی که در مرز نظارت اداری و پیشگیری قضایی قرار دارد و با اصول حاکم بر عدالت کیفری و دادرسی منصفانه نیز هماهنگ است.

رعایت حقوق دفاعی و توازن نهادی: تفهیم اتهام در چهارچوب فرایند بازرسی، نه تنها ضامن رعایت حقوق دفاعی مظنونان در مراحل مقدماتی کشف فساد است، بلکه بیانگر انسجام ساختاری و التزام سازمان به اصول حاکم بر آیین دادرسی عادلانه محسوب می‌شود؛ همچنین، امکان اعتراض به قرارهای تأمین صادره، نشان دهنده نظارت مضاعف و

عدم مطلق‌انگاری اختیارات سازمان بازرسی است؛

عاملی که از منظر حقوق عمومی، تضمین‌کننده تعادل میان اقتدار نهادی و حقوق شهروندان خواهد بود. ظرفیت قضایی و جایگاه چندوجهی سازمان؛ این ماده، به روشنی ظرفیت منحصربه‌فرد سازمان بازرسی کل کشور را در ایفای نقش پیش تحقیقی در پرونده‌های مرتبط با فساد اداری و مالی برجسته می‌سازد. برخورداری از بازرسان قضایی، صلاحیت صدور قرار تأمین، رعایت آیین دادرسی و پیوستگی نهادی با دستگاه قضایی، مؤید آن است که سازمان در جایگاهی میان بازرسی اداری و ورود تخصصی به مقابله حقوقی با فساد قرار گرفته است.

ماده ۳۵ آیین‌نامه، جایگاه این سازمان را به‌عنوان یک بازیگر چندوجهی با قابلیت ترکیبی نظارت، تشخیص و پیشگیری قضایی تثبیت می‌کند؛ چنین ساختاری با الزامات مورد انتظار از یک «مرجع ملی مبارزه با فساد» در سطح ملی و در تطابق با معیارهای بین‌المللی، به‌ویژه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، انطباق کامل دارد.

سازمان بازرسی کل کشور؛ مرجع ملی مبارزه با فساد و کنشگر مؤثر در عرصه بین‌الملل

۲- تحلیل حقوقی ماده ۴۷: ماده ۴۷ آیین‌نامه تأکید دارد که در صورت کشف تخلف یا جرم اداری جنبه عمومی در جریان مأموریت‌های بازرسی، سازمان بازرسی موظف است گزارشی تخصصی، مستند و متضمن تحلیل حقوقی دقیق و انطباق کامل با قوانین موضوعه تهیه و به مراجع صالح ارسال نماید. این الزام قانونی، نشان دهنده توان فنی و تخصصی سازمان در تشخیص و ارزیابی حقوقی جرایم و تخلفات با اهمیت اجتماعی و کیفری بالا است.

تهیه گزارش‌های تخصصی که حاوی جزئیات فنی، مستندات موثق و تحلیل‌های حقوقی است، ظرفیت سازمان را در ارائه مستندات قابل اتکا برای پیگیری قضایی و اداری به‌وضوح آشکار می‌سازد. این ویژگی، از شاخص‌های کلیدی یک «مرجع ملی مبارزه با فساد» به‌شمار می‌رود؛ زیرا این مرجع باید قابلیت تبدیل اطلاعات اولیه به گزارش‌های قابل استفاده در فرایندهای قضایی و نظارتی را داشته باشد.

دانش حقوقی

تبصره ۲ ماده نیز، سازمان بازرسی را مکلف می‌نماید که در صورت احراز جرایم فوری و با اهمیت فراتر از صلاحیت بازرس قضایی، مراتب را فوراً از طریق رئیس سازمان به مراجع قضایی ذی‌صلاح اطلاع دهد. این الزام، نقش فعال و حیاتی سازمان را در فرایند گزارش دهی سریع و اضطراری تخلفات کلان و ساختاری برجسته می‌سازد و نشان دهنده استقلال و صلاحیت حرفه‌ای سازمان در اتخاذ تصمیمات اولیه مؤثر است؛ حتی در مواردی که شناسایی کامل متهم یا برآورد دقیق میزان ضررو زیان مبسر نیست.

در مجموع، ماده ۴۷ و تبصره‌های آن، ابعاد حرفه‌ای و پیچیده کارکرد سازمان بازرسی کل کشور را در حوزه‌های نظارت، ارزیابی حقوقی، کشف فساد و تعامل سازنده با مراجع قضایی تبیین و تأیید می‌کند. این ماده، گواهی روشن بر صلاحیت نهادی، ساختاری و حقوقی سازمان در ایفای نقش «مرجع ملی مبارزه با فساد» است که با معیارها و استانداردهای بین‌المللی مقابله با فساد نیز کاملاً همخوانی دارد. سازوکارهایی نظیر تدوین گزارش‌های تخصصی و حقوقی، تفکیک تخلفات دارای جنبه عمومی، الزام قانونی به حفظ ادله و مدارک و تعامل سریع با نظام قضایی در موارد فوری و برخورداری از استقلال گزارش دهی، همگی مؤید ظرفیت گسترده و ویژه سازمان بازرسی کل کشور در تحقق اهداف مبارزه فراگیر با فساد در کشور می‌باشد.

۳- تحلیل حقوقی ماده ۵۱: ماده ۵۱ بر این نکته تأکید دارد که گزارش‌های صادره از سوی سازمان بازرسی کل کشور می‌تواند به‌طور مستقیم به عنوان مبنای تعقیب کیفری و مطالبه خسارت ناشی از جرایم علیه اموال و منافع عمومی توسط دادستان مورد استناد قرار گیرد. این مقرره، جایگاه سازمان بازرسی را به عنوان «آشکار ساز فساد مالی و اداری» با ابزارهای حقوقی کارآمد و سریع تثبیت می‌کند و زمینه اقدام فوری و بدون نیاز به تشریفات پیچیده توسط دادستان را فراهم می‌آورد.

تصریح قانون به امکان اقدام دادستان بر مبنای گزارش‌های سازمان، بدون نیاز به اثبات اولیه از سوی شخص ثالث، نشانگر اعتبار رسمی، حرفه‌ای و حقوقی گزارش‌های سازمان بازرسی در نظام قضایی کشور است. این ویژگی از شاخص‌های بنیادین یک مرجع ملی مبارزه با فساد به‌شمار می‌آید که امکان بهره‌گیری مؤثر از ظرفیت‌های حقوقی و قضایی را تضمین می‌کند.

علاوه بر این، ماده تصریح دارد که اقدام دادستان، مانع از انجام وظایف قانونی سایر

دستگاه‌های ذی‌ربط برای پیگیری و احقاق حقوق خویش نیست. این نکته، مؤید هماهنگی نهادی و همکاری مکمل سازمان بازرسی با سایر نهادهای ذی‌نفع در روند رسیدگی به دعاوی عمومی و حفاظت از بیت‌المال است. تبصره ماده نیز رویکرد منصفانه‌ای را در خصوص تعیین منبع هزینه‌های کارشناسی در جریان رسیدگی پیش‌بینی کرده است که نشان دهنده برخورداری گزارش‌های سازمان از ضمانت اجرای حرفه‌ای و حقوقی است و موجب می‌شود اعتراض به این گزارش‌ها مستلزم طی روال دادرسی و پذیرش هزینه‌های مربوط باشد. این مقرره نقش مهمی در جلوگیری از اعتراضات بی‌مبنای غیرکارشناسانه و حفظ اقتدار حقوقی سازمان در فرایندهای قضایی ایفا می‌کند.

پ) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد:

۱- تحلیل حقوقی ماده ۶: ماده ۶ به‌صراحت جایگاه سازمان بازرسی کل کشور را به‌عنوان رکن تصمیم‌ساز، هماهنگ‌کننده و ناظر کلیدی در تشخیص و ارجاع تخلفات اداری با ماهیت فسادآلود، تثبیت می‌کند. مشارکت این سازمان در ترکیب هیئت رسیدگی، نشان دهنده نقش محوری آن در شناسایی و پالایش موارد فساد در ساختار اداری است؛ همچنین، تصریح ماده مبنی بر تدوین آیین‌نامه اجرایی توسط سازمان بازرسی، همراه با مشارکت نهادهای مهم حاکمیتی و تأیید رئیس قوه قضائیه، نمایانگر اعتبار تقنینی و ظرفیت تنظیم‌گری این سازمان در سازوکار مقابله با فساد می‌باشد. تشکیل دبیرخانه و بانک اطلاعاتی مربوط به فهرست محرومیت‌ها در محل سازمان، نقش حاکمیتی این نهاد را در گردآوری، تحلیل و تبادل اطلاعات راهبردی مرتبط با مبارزه با فساد تثبیت می‌کند. این وظیفه هم‌سو با معیارهای لازم برای مراجع ملی ذکر شده در ماده ۶ کنوانسیون مبارزه با فساد و چهارچوب عملکردی آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد است.

ترکیب هیئت رسیدگی با حضور نهادهای کلیدی و هماهنگی نهایی آن از طریق سازمان بازرسی، حاکی از جایگاه بین‌بخشی و نقش تسهیل‌گراین سازمان در فرآیندهای حکمرانی شفاف و پاسخ‌گو است؛ نقشی که از منظر استانداردهای بین‌المللی برای نهاد مرجع ملی به‌طور کامل ضروری است. ماده ۶ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و تبصره‌های آن، جایگاه محوری سازمان بازرسی کل کشور را در رزنجیره پیشگیری، شناسایی، ارجاع و نظارت بر مقابله با فساد اداری به روشنی تأیید می‌کند. این جایگاه از منظر ساختاری، اجرایی، حقوقی و

تجارب ملل - نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد /// ۴۵

اطلاعاتی دارای ویژگی‌های زیر است:

— نقش نظارتی و تصمیم‌ساز در تشخیص فساد؛

— اختیارات تنظیم‌گری از طریق تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی با ضمانت تصویب در رأس قوه قضائیه؛

— مرکزیت داده‌ای ملی برای رصد و پیگیری محرومیت‌های مرتبط با فساد؛

— تعامل مستقیم و ساختاریافته با مراجع قضایی، اجرایی و اطلاعاتی کشور.

۲- تحلیل حقوقی ماده ۱۴: این ماده دامنه‌ی شمولی گسترده دارد و طیف وسیعی از کارشناسان و بازرسان را که در رنجیره‌ی نظارت مالی و اداری فعال‌اند، موظف می‌سازد تا در صورت کشف مصادیق فساد، آن را بدون درنگ به مراجع نظارتی یا قضائی ذی‌ربط گزارش نمایند. این الزام حقوقی، نهادینه‌سازی اصل گزارش دهی اجباری فساد را تداعی می‌کند.

با توجه به مفاد ماده و به‌ویژه ترکیب هیئت ماده ۶ همین قانون، سازمان بازرسی کل کشور از جمله مهم‌ترین و ذی‌صلاح‌ترین مراجع نظارتی تلقی می‌شود که صلاحیت دریافت و رسیدگی به این گزارش‌ها را دارد. این سازمان دارای تشکیلات حرفه‌ای، فرایندهای مشخص گزارش‌گیری و ابزارهای ارجاع، بررسی و برخورد با فساد است و از همین رو می‌تواند مرجع نخستین و تخصصی برای دریافت چنین گزارش‌هایی باشد. تصریح بر مجازات‌های سنگین اعم از محرومیت شغلی، انفصال از خدمت و جزای نقدی ناده برابر ارزش معاملات، نشان دهنده‌ی رویکرد انضباطی و پیشگیرانه قانون‌گذار نسبت به پنهان‌سازی یا نادیده‌گرفتن فساد است. در این میان، سازمان بازرسی کل کشور به‌عنوان مرجع دریافت و پیگیری اولیه تخلفات، نقش مهمی در عملیاتی‌سازی این بازدارندگی ایفا می‌کند. ماده ۱۴ موصوف با تأکید بر لزوم گزارش دهی فوری فساد توسط مأموران نظارتی و کارشناسان و تعیین مجازات‌های سنگین برای ترک این وظیفه، بستری حقوقی برای نهادینه‌سازی شفافیت، پاسخ‌گویی و مقابله فعال با فساد فراهم کرده است. از سوی دیگر، سازمان بازرسی کل کشور به‌عنوان مرجع قانونی نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات اداری و مالی، ذی‌صلاح‌ترین نهاد برای ایفای نقش مرجع ملی مبارزه با فساد محسوب می‌شود.

۳- تحلیل حقوقی ماده ۲۵: این ماده به‌طراحی و استقرار نظامی مؤثر برای پاسخ‌گویی الکترونیک و غیر حضوری به شکایات مردم در دستگاه‌های اجرایی

می‌پردازد. تأکید برسرعت، شفافیت و پاسخ‌گویی رسمی، در راستای اصل دولت پاسخگو، شفاف و مشارکت‌پذیر در حقوق اداری نوین است که از ارکان اساسی مقابله با فساد ساختاری به‌شمار می‌رود. تبصره ماده ۲۵ به صراحت سازمان بازرسی کل کشور را به عنوان ناظر بر حسن اجرای کل فرآیند پاسخ‌گویی به شکایات معرفی می‌کند. این اختیار نه تنها جایگاه نظارتی سازمان را بر سامانه‌های اداری تقویت می‌نماید، بلکه آن را در موقعیتی قرار می‌دهد که می‌تواند عملکرد سامانه‌های ضد فساد داخلی دستگاه‌ها را پایش، ارزیابی، اصلاح و تقویت کند؛ بدین ترتیب، نقش سازمان بازرسی کل کشور به‌عنوان ناظر بر این فرآیند، آن را به نهادی واجد صلاحیت برای ایفای نقش مرجع ملی گزارش‌دهی و پاسخ‌گویی عمومی در برابر فساد تبدیل می‌کند.

ت)تحلیل حقوقی تبصره الحاقی ماده ۱۷ قانون دیوان عدالت اداری

این تبصره تحولی بنیادین در جایگاه حقوقی سازمان بازرسی کل کشور ایجاد کرده است. بر اساس این حکم، سازمان نه تنها به عنوان مرجع نظارتی، بلکه در مقام «شاکی عمومی قانونی» در موضوعاتی که مستلزم تضییع حقوق عمومی است، صلاحیت طرح مستقیم دعوادر دیوان عدالت اداری را دارد. این تحول، سازمان را از یک نهاد صرفاً نظارتی به نهادی با قدرت مداخله قضایی مستقیم ارتقا می‌دهد و جایگاه آن را به عنوان «مرجع ملی نظارتی با صلاحیت قضایی غیر مستقیم» تثبیت می‌کند؛ جایگاهی که از الزامات کلیدی مرجع ملی مبارزه با فساد محسوب می‌شود. اعطای امتیازات آیینی مانند معافیت از پرداخت هزینه دادرسی، حق تجدید نظر خواهی و رسیدگی خارج از نوبت به سازمان، بیانگر عزم قانون‌گذار برای حمایت نظام مند از نقش راهبردی سازمان بازرسی در دفاع از حقوق عمومی است. این تدابیر، نه تنها ابزارهای حقوقی مؤثرتری برای پیگیری تخلفات اداری و تصمیمات غیرقانونی در اختیار سازمان قرار می‌دهد، بلکه آن را به بازوی مکمل قضایی دیوان عدالت اداری در حوزه حفظ سلامت اداری تبدیل می‌کند. باتوجه به تصریح قانونی به «حقوق عمومی» و «صلاحیت طرح دعوا در دیوان»، سازمان بازرسی کل کشور عملاً در جایگاه مرجع ملی مبارزه با فساد شناخته شده است.

تبصره یک ماده ۱۷ قانون دیوان عدالت اداری، نقطه عطفی در ارتقای موقعیت حقوقی سازمان بازرسی کل کشور در نظام مقابله با فساد اداری و حفاظت از حقوق عمومی محسوب می‌شود.

ث) تحلیل حقوقی ماده ۳ قانون ساماندهی بازار

زمین، مسکن و اجاره بها

ماده ۳ این قانون، نمایانگریکی از جلوه‌های مهم صلاحیت و نقش سازمان بازرسی کل کشور در شناسایی و مقابله با مصادیق فساد و سهل‌انگاری در حوزه‌های حیاتی و پرریسک اقتصادی است. بر اساس این ماده، در کنار مسئولیت اجرایی وزارت راه و شهرسازی برای هماهنگی با دستگاه‌های متعددی همچون ثبت اسناد، بانک‌ها، شهرداری‌ها و سایر نهاد‌های ذی‌ربط، تکلیفی مستقل و مشخص برعهده سازمان بازرسی کل کشور نهاده شده است؛ تکلیفی که متضمن «حق بررسی، تحقیق و ارزیابی مستندات» و در نتیجه، برخورداری از اقتدار تخصصی برای ورود به مصادیق فساد احتمالی در نظام توزیع زمین و بازار مسکن است.

این جایگاه حقوقی، از حیث مطابقت با شاخص‌های پیش‌بینی‌شده در کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد و چهارچوب عملکردی نهاد‌های مرجع ملی در اسناد نهاد‌های بین‌المللی همچون آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد، واجدا اهمیت ویژه‌ای است. طبق این اصول، نهاد مرجع ملی باید: — از اختیار قانونی دریافت، بررسی و پیگیری گزارش‌های فساد برخوردار باشد؛ — ظرفیت تعامل ساختاریافته با نهاد‌های مختلف برای دستیابی به داده‌ها و مستندات مورد نیاز را داشته باشد؛ — توان معرفی افراد و نهاد‌های متخلف به مراجع صالح قضایی یا انتظامی را به‌طور مؤثر دارا باشد.

سازمان بازرسی کل کشور، با استناد به وظیفه مندرج در ماده ۳ و سوابق نهادی خود در تعامل با شبکه‌های اجرایی کشور، به وضوح از تمامی مؤلفه‌های فوق برخوردار است. این ویژگی‌ها، جایگاه این سازمان را در قامت مرجع ملی مبارزه با فساد، حتی در موضوعات پیچیده و تخصصی نظیر حوزه زمین و مسکن، تثبیت می‌نماید.

ج)تحلیل حقوقی بند پ تبصره ۱۴ قانون بودجه

سال ۱۴۰۳ کل کشور

مفاد بند «پ» تبصره ۱۴ قانون بودجه سال ۱۴۰۳، سطحی بی‌سابقه از اختیارات نظارتی و دسترسی اطلاعاتی برای سازمان بازرسی کل کشور فراهم کرده است و عملاً این سازمان را به کانون مرکزی نظارت کلان و تحلیل سیستمی تخلفات و مفساد سازمان یافته در عرصه‌های حساس مالی و اجرایی بدل می‌سازد. این حکم، سازمان را نه صرفاً در مقام ناظر پسینی، بلکه به مثابه بازیگری فعال در عرصه شناسایی و پیشگیری هوشمندانه از فساد با بهره‌گیری از ابزارهای تحلیل محورو داده محور

قرار می‌دهد.

چنین سطحی از صلاحیت و توانمندی، تطابق کامل با الزامات مقرر در ماده ۶ کنوانسیون ملل متحد علیه فساد برای نهاد مرجع ملی دارد. بر اساس مدل پیشنهادی سازمان ملل برای تعیین مرجع ملی مبارزه با فساد، نهاد منتخب باید حداقل سه ویژگی کلیدی را دارا باشد:

— دسترسی مستقیم، سریع و بدون واسطه به اطلاعات کلیدی و راهبردی مورد نیاز برای نظارت و پیگیری فساد؛

— برخورداری از استقلال نهادی و سازمانی کافی برای جلوگیری از تأثیرپذیری از مجریان و منافع اجرایی؛

— توانایی هماهنگ‌سازی و راهبری مؤثر سازوکارهای شناسایی، تحلیل و پاسخ به فساد در سطوح ملی و حتی بین‌المللی.

سازمان بازرسی کل کشور، به موجب حکم صریح این تبصره، به کلیه ویژگی‌های فوق مجهز گردیده و از این رو، قابلیت حقوقی و نهادی لازم برای ایفای نقش «مرجع ملی مبارزه با فساد» را به صورت کامل داراست. این امر نه تنها جایگاه راهبردی سازمان در نظام حکمرانی شفاف و پاسخ‌گو را تقویت می‌نماید، بلکه نشان از اعتماد تقنینی و حاکمیتی به ظرفیت آن در صیانت از منافع عمومی دارد.

ج)تحلیل حقوقی تبصره ماده ۱، ماده ۳ و ماده ۵ قانون حمایت از گزارش‌شگران فساد

قانون حمایت از گزارش‌شگران فساد جایگاهی ممتاز و منحصر به فرد برای سازمان بازرسی کل کشور به رسمیت شناخته و آن را به عنوان تنها نهاد دارای تکلیف قانونی صریح برای طراحی، استقرار و مدیریت «سامانه ملی گزارشگران فساد» معرفی کرده است. این سامانه، به عنوان زیرساخت رسمی و ساختاریافته برای دریافت و رسیدگی به گزارش‌های فساد از سوی شهروندان و کارکنان دستگاه‌های اجرایی، نقطه اتصال شفاف میان جامعه و نظام کشف فساد به شمار می‌رود.

واگذاری این مسئولیت راهبردی به سازمان بازرسی، نشانه‌ای آشکار از اعتماد قانون‌گذار به صلاحیت فنی، نهادی و اطلاعاتی این سازمان است. از منظر حقوقی، تمرکز اطلاعات و پردازش گزارش‌های مردمی در این سامانه، جایگاه سازمان را به عنوان نهاد محوری در شناسایی، تجزیه و تحلیل و پیگیری اولیه فساد تثبیت می‌کند؛ جایگاهی که به روشنی با مختصات نهاد «مرجع ملی مبارزه با فساد» در اسناد بین‌المللی، به ویژه ماده ۶ کنوانسیون ملل متحد علیه فساد، هم‌راستا است. علاوه بر آن، مسئولیت تدوین آیین‌نامه

اجرایی این قانون نیز بر عهده سازمان بازرسی گذاشته شده و سایر نهاد‌های امنیتی و اطلاعاتی صرفاً در مقام نهاد همکار تعریف شده‌اند؛ نه به عنوان مرجع اصلی. این تصمیم تقنینی، تأکیدی دوباره بر مرجعیت حقوقی و اجرایی سازمان بازرسی در سازوکار ملی مقابله با فساد است و نشان می‌دهد که این نهاد در سیاست‌گذاری اجرایی نیز نقش آفرین اصلی است، نه صرفاً مجری مقررات.

ح)تحلیل حقوقی تبصره ۲ ماده ۱۰ قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار

قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، در تبصره ۲ ماده ۱ خود به صراحت سازمان بازرسی کل کشور را به عنوان نهاد صلاحیت‌دار برای شناسایی و معرفی مدیران و مسئولان متخلف به مراجع ذی صلاح، نظیر شورای رقابت یا هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، تعیین کرده است. این تصریح قانونی، نه تنها نشانگر صلاحیت نظارتی این سازمان بر فرآیندهای اجرایی و اداری کشور است، بلکه بر نقش فعال و پیش‌دستانه آن در مواجهه با تخلفات ساختاری و فساد اداری نیز تأکید دارد. واگذاری چنین وظیفه‌ای به سازمان بازرسی، حاکی از برخورداری آن از اختیارات کشف، ارزیابی و ارجاع تخلفات اداری در گستره‌ای ملی است؛ اختیاراتی که در زمره صلاحیت‌های بنیادین مراجع ملی مبارزه با فساد در اسنادناردهای بین‌المللی به ویژه ماده ۶ «کنوانسیون ملل متحد علیه فساد» قرار می‌گیرد.

این تبصره همچنین بیانگر اعتماد قانون‌گذار به استقلال ساختاری، توان کارشناسی و جایگاه فرابخشی سازمان بازرسی کل کشور در

پیشگیری و مقابله با فساد در

نظام اجرایی کشور است.

تحلیل حقوقی تبصره ۲ ماده ۷۱ قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت

تبصره ۲ ماده ۷۱ قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، سازمان بازرسی کل کشور را مکلف به شناسایی موارد تخلف از مفاد این قانون و ارجاع آن‌ها به مراجع قضایی می‌نماید. این حکم صریح قانونی، دلالت بر صلاحیت مستقل، نظارتی و پیشینی سازمان در فرایند کشف تخلفات، ارزیابی عملکرد دستگاه‌های مشمول و اقدام در جهت پیگیری حقوقی موارد تخطی دارد؛ صلاحیتی که در تطابق کامل با الزامات و کارکردهای پیش‌بینی‌شده برای نهاد «مرجع ملی مبارزه با فساد» در اسناد بین‌المللی، به ویژه ماده ۶ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد قرار دارد.

بر اساس این تبصره، سازمان بازرسی نقشی فراتر از نظارت کلی و منفعل ایفا می‌کند و به عنوان نهاد فعال و پیش‌برنده در فرآیند تضمین اجرای صحیح قانون، با تمرکز بر حوزه‌های حساس و چندوجهی نظیر سیاست‌های جمعیتی و مسائل اجتماعی، ایفای نقش می‌نماید. شناسایی و گزارش اشخاص و نهاد‌های مستتکف از اجرای قانون در این حوزه‌ها، بیانگر ظرفیت این سازمان در مهار تخلفات ساختاری و مقابله با فساد اداری با ابعاد گسترده ملی است. جایگاه سازمان در این قانون، بر نقش آن به عنوان رکن کلیدی در نظام حاکمیتی نظارت، تضمین اجرای قوانین و صیانت از حقوق عمومی تأکید دارد؛ جایگاهی که از منظر حقوقی و اجرایی، مؤید ضرورت شناسایی این نهاد به عنوان «مرجع ملی مبارزه با فساد» است.

د)

تحلیل حقوقی ماده ۲ دستورالعمل نحوه مقابله با ترک وظایف قانونی مدیران و کارمندان و پیشگیری از آن

مفاد ماده ۲ و بندهای متعدد آن، بازتاب‌دهنده یکی از پیشرفته‌ترین اشکال صلاحیت نظارتی و اجرایی سازمان بازرسی کل کشور در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران است. این ماده، سازمان را به نهادی مجهز به صلاحیت مستقل برای صیانت از حقوق عمومی بدل می‌سازد؛ از جمله از طریق؛ الزام دستگاه‌های اجرایی به اقامه دعوی علیه مدیران متخلف، پیگیری جبران خسارت ناشی از ترک وظایف قانونی و برخورداری از امتیاز معافیت از پرداخت هزینه دادرسی در مراجع قضایی. این سطح از اختیارات، جایگاهی کم‌نظیر و ممتاز برای سازمان در ساختار نهادی حاکمیت ایجاد کرده است.

بند «ج» این ماده، با ارجاع به بیش از ۱۵ قانون موضوعی و تخصصی، عملاً قلمرو مداخلاتی فرابخشی، بین‌دستگاهی و چندوجهی را برای سازمان ترسیم می‌کند. این وسعت صلاحیت، از جمله الزامات اساسی نهاد‌های برخوردار از عنوان «مرجع ملی مبارزه با فساد» در اسناد داخلی و بین‌المللی ذی‌ربط است. دستورالعمل مزبور، سازمان بازرسی کل کشور را از یک نهاد صرفاً نظارتی به نهادی با عملکرد ترکیبی و فعال ارتقا می‌دهد؛ نهادی که افزون بر هشداردهی و پایش، دارای توانایی قانونی برای اقدام مستقیم در مانعت از ترک وظیفه، کشف تخلف، پیگیری قضایی و مطالبه جبران خسارت در راستای دفاع از حقوق عمومی است. این ترکیب منحصر به فرد از اختیارات، مؤید قابلیت‌ها و ظرفیت‌های حقوقی سازمان برای تصدی مقام «مرجع ملی مبارزه با فساد» است.

نتیجه‌گیری: ضرورت شناسایی سازمان بازرسی کل کشور به عنوان «مرجع ملی مبارزه با فساد» با بررسی جامع و تحلیلی مقررات قانونی و اسناد بالادستی، می‌توان به روشنی دریافت که سازمان بازرسی کل کشور واجد اغلب شاخص‌ها و الزامات نهادی پیش‌بینی‌شده برای «مرجع ملی مبارزه با فساد» در اسناد بین‌المللی نظیر کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (UNCAC) است. این جایگاه از طریق مجموعه‌ای از احکام قانونی، صلاحیت‌های صریح و عملکردهای اجرایی قابل احراز است:

اختیار نظارت عام و مداخله قانونی مستقیم؛ سازمان بازرسی در قوانین موضوعی متعددی از جمله قانون ارتقای سلامت نظام اداری، قانون دیوان عدالت اداری، قانون تسهیل صدور مجوزها و دستورالعمل ترک وظایف قانونی مدیران، دارای اختیار قانونی برای مداخله مستقیم، اعلام تخلف، مطالبه جبران خسارت و طرح شکایت قضایی مستقل است. این ویژگی‌ها در تطابق کامل با الزامات ماده ۶ کنوانسیون UNCAC قرار دارد.

صلاحیت هماهنگی بین دستگاهی

و دسترسی فرابخشی به اطلاعات؛

بر اساس بندهایی از قوانین بودجه،

قوانین ناظر بر سامانه‌های

گزارشگری فساد و مواد

مرتبط با بازار زمین و

مسکن، سازمان

بازرسی به عنوان

نهاد رابط و

هماهنگ‌کننده

بین

دستگاه‌های

مختلف در حوزه

شفاف‌سازی،

نظارت و گزارش

فساد عمل می‌کند.

مرجعیت رسمی در

نظام گزارش‌دهی و کشف

فساد؛ قانون حمایت از گزارشگران

فساد به‌طور خاص سازمان بازرسی را

مسئول طراحی، راه‌اندازی و اداره

سامانه ملی گزارش فساد دانسته

است. این وظیفه، سازمان را در

جایگاه «حلقه ارتباط اصلی میان

مردم و نظام رسمی مقابله با

فساد» قرار می‌دهد.

استقلال نسبی نهاد و قدرت تصمیم‌سازی اجرایی؛ واگذاری تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی، تعریف مأموریت‌های راهبردی فرابخشی و برخورداری از اختیارات قانونی گسترده بدون وابستگی اداری به نهادهای اجرایی، مؤید استقلال نهادی و سیاست‌گذاری سازمان در حوزه شفافیت و سلامت اداری است.

تطابق حقوق داخلی با چهارچوب‌های بین‌المللی؛ مرور تطبیقی نشان می‌دهد که سازمان بازرسی کل کشور با سه مؤلفه اصلی نهاد مرجع ملی مورد نظر در مدل پیشنهادی دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر سازمان ملل مطابقت دارد؛ دسترسی قانونی به اطلاعات کلیدی؛ ظرفیت هماهنگی و مداخله فرابخشی؛ قدرت اقدام حقوقی مستقیم و غیرمستقیم برای دفاع از حقوق عمومی.

با لحاظ مجموعه شواهد حقوقی و ظرفیت‌های عملیاتی موجود، می‌توان نتیجه گرفت که شناسایی سازمان بازرسی کل کشور به عنوان «مرجع ملی مبارزه با فساد»، نه تنها منطبق با واقعیات حقوقی و قانونی موجود

بررسی تطبیقی جایگاه مصادره اموال در تقویمات راهبردهای حقوقی مقابله با فساد

*دکتر آرش فره‌ودی

فسادپدیده‌ای فراگیرجهانی‌است‌که‌ابعادمختلف زندگی‌راتحت‌تأثیرقرارمی‌دهد؛ازجمله‌حقوق بشررا نقض کرده و به ثبات اقتصادی و ارزش‌های دموکراتیک آسیب می‌رساند. این معضل، نه تنها اعتماد عمومی به نهادهاراتضعیف می‌کند، بلکه مانع توسعه پایدارشده و نابرابری‌های اجتماعی راتشدیدمی‌نماید. دراین‌میان، استرداداموال ناشی ازفساد، از جمله مصادره، ابزار حیاتی برای مقابله بااین پدیده محسوب می‌شود. هدف اصلی ازاین ابزار، محروم کردن مجرمان ازمنافع نامشروع حاصل ازاقدمات غیرقانونی‌شان، بازگردنگی از فساد بیشتر و ازکار انداختن سازمان‌های مجرمانه است. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد نیز استرداد دارایی‌ها را یک اصل بنیادین خود می‌داند و بر اهمیت آن تأکید می‌کند.

۱. مفاهیم و تعاریف بنیادی

درک دقیق مفاهیم اساسی مرتبط با فساد و مصادره‌اموال برای تحلیل تطبیقی نظام‌های حقوقی ضروری است. این مفاهیم شامل تعریف فساد، عواید ناشی از فساد و تمایز میان مصادره کیفری و مصادره مدنی بدون محکومیت قضایی (NCB) است.

در سال‌های اخیر، مفهوم مصادره بدون محکومیت^۱ به عنوان یک ابزار جایگزین و کارآمد در فرآیند استرداد دارایی‌ها و اموال ناشی از فساد اهمیت فزاینده‌ای یافته است. این روش به‌ویژه در شرایطی نظیر فوت متهم، فرار او از حوزه قضایی، برخورداری از مصونیت، یا انقضای مهلت قانونی تعقیب که امکان دستیابی به محکومیت کیفری وجود ندارد، راهگشا است. یکی از مزایای کلیدی فرآیندهای مصادره بدون محکومیت، نیاز به آستانه اثباتی پایین‌تر در مقایسه با دادرسی‌های کیفری است که این امر به افزایش کارایی در استرداد اموال کمک می‌کند. این رویکرد، نشان دهنده تحولی استراتژیک در مبارزه جهانی با فساد است که به جای تمرکز صرف بر مجازات فردی، توجه به سمت اخلاص در انگیزه‌های مالی جرم معطوف شده است. این تغییر پارادایم، از یک مدل عدالت کیفری صرفاً مجازات‌محور به یک رویکرد عمل‌گرایانه‌تر، محدودیت‌های تعقیب کیفری سنتی را در پرونده‌های پیچیده فساد به رسمیت می‌شناسد. تأکید بر «محروم کردن مجرمان از منافع نامشروع‌شان» به این معناست که جنبه

۱. پژوهشگر مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و

مبارزه با فساد

2.Non-ConvictionBased Confiscation (NCB)

بررسی تطبیقی جایگاه مصادره اموال در تقویت راهبردهای حقوقی مقابله با فساد

دلیل فوت، فرار یا غیبت یا سایر موارد مقتضی قابل تعقیب نیست» در نظر بگیرند. این ماده به صراحت از مصادره بدون محکومیت حمایت می‌کند.

این تمایز، تحولی بنیادین را در رویکرد اجرای قانون ضد فساد نشان می‌دهد و به جای اتکای صرف بر محکومیت فرد، تمرکز به سمت منشأ نامشروع دارایی‌ها معطوف می‌شود. این تغییر، چالش‌های عملی دستیابی به محکومیت‌های کیفری در پرونده‌های پیچیده فساد، به‌ویژه در مواردی که شامل طرح‌های مالی پیچیده و عناصر فرامرزی هستند، را به رسمیت می‌شناسد. با هدف قرار دادن دارایی‌ها، نظام‌های حقوقی می‌توانند همچنان به هدف محروم کردن مجرمان از منافع نامشروع‌شان دست یابند، حتی اگر نتوان فرد مجرم را به دست عدالت سپرد یا محکوم کرد. این امر پیامدهای عمیقی برای تخصیص منابع در اجرای قانون و طراحی چهارچوب‌های قانونی دارد و تحقیقات مالی و ردیابی دارایی‌ها را در اولویت قرار می‌دهد.

۲. مبانی حقوقی و بین‌المللی مصادره اموال ناشی از فساد

چهارچوب‌های حقوقی و بین‌المللی متعددی، مبنای مصادره اموال ناشی از فساد را تشکیل می‌دهند.

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد^۲ و الزامات آن برای دولت‌ها در زمینه کشف، توقیف و مصادره

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد یک معاهده پیشگام است که فصل کاملی (فصل پنجم) را به استرداد دارایی‌ها اختصاص داده‌و آن را «(اصل بنیادین کنوانسیون)» می‌داند. این کنوانسیون با رویکرد جامع خود به استرداد دارایی‌ها، خود را از سایر معاهدات ضد فساد متمایز می‌کند. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد مقرراتی را برای همکاری و کمک در تمامی مراحل فرآیند استرداد دارایی، شامل شناسایی، ردیابی، مسدودسازی، حفظ، توقیف، مصادره و بازگرداندن دارایی‌های سرقت‌شده، مشخص می‌کند. ماده ۵۳ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد امکان بازپایی مستقیم اموال را از طریق اقدامات مدنی فراهم می‌آورد و به دولت‌های خارجی اجازه می‌دهد تا برای جبران خسارت، در حوزه‌های قضایی دیگر دعوی حقوقی مطرح کنند.

3.Confiscation
4.Conviction-Based Confiscation
5.Extended Confiscation
6.UNCAC

دانش حقوقی

مهم‌تر از آن، جزء (ج) بند (۱) ماده ۵۴ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، دولت‌های عضو را تشویق می‌کند تا «(اقدامات لازم را برای امکان مصادره چنین اموالی بدون محکومیت کیفری در مواردی که مجرم به دلیل فوت، فرار یا غیبت یا سایر موارد مقتضی قابل تعقیب نیست)» در نظر بگیرند. این ماده به صراحت از مصادره بدون محکومیت حمایت می‌کند. ماده ۵۷ نیز شرایط بازگرداندن عواید مصادره‌شده، به‌ویژه برای وجوه عمومی اختلاس‌شده را مشخص می‌کند که مستلزم حکم نهایی در کشور درخواست‌کننده است، اگرچه این شرط می‌تواند لغو شود.

مصادره اموال بدون صدور رأی محکومیت؛ مورد تأیید نهادهای بین‌المللی مهمی مانند گروه‌ویژه اقدام مالی^۳، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، اتحادیه اروپا و دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل قرار گرفته است و نقش مهمی در شناسایی و استرداد اموال ناشی از فساد دارد. توصیه‌های گروه‌ویژه اقدام مالی به عنوان استاندارد جهانی برای مبارزه با پول شویی و تأمین مالی تروریسم^۴ شناخته شده‌اند و بر تحقیقات مالی برای ردیابی عواید جرم تأکید دارند. دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل، از طریق ابتکاراتی مانند طرح بازپایی دارایی‌های سرقت‌شده^۵، راهنمایی‌ها و شیوه‌های مطلوب را برای مصادره اموال بدون محکومیت ارائه می‌دهد و نقش حیاتی آن را در بازپایی عواید، به‌ویژه هنگام انتقال به خارج از کشور، برجسته می‌کند. دفتر مقابله با جرم و مواد مخدر ملل متحد و طرح بازپایی دارایی‌های سرقت‌شده، فرایندهای مصادره اموال بدون محکومیت را مکملی مفید برای رویکردهای حقوق کیفری می‌دانند که اغلب، دارایی بیشتری را به نسبت فرایندهای کیفری، بازپایی می‌کنند و منجر به نسبت بالاتری از دارایی‌های مسدود شده که در نهایت مصادره می‌شوند، می‌گردند. همکاری بین‌المللی برای مصادره (مواد ۵۴ و ۵۵ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد) و اعاده اموال (ماده ۵۷) و عواید فساد نیز حیاتی است.

گنجاندن صریح استرداد دارایی‌ها (فصل پنجم) و تشویق مصادره اموال بدون محکومیت، شامل جزء (ج) بند (۱) ماده ۵۴ در کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، نشان دهنده پذیرش این واقعیت است که سازوکارهای سنتی عدالت کیفری به تنهایی برای مبارزه مؤثر با فساد فراملی کافی نیستند. تأکید FATF و UNODC بر تحقیقات مالی و نرخ موفقیت بالاتر مصادره اموال بدون محکومیت، نشان دهنده یک تغییر عمل‌گرایانه به سمت

7.Financial Action Task Force
8.Combating the Financing of Terrorism
9.Star

تجارب ملل - نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد // ۵۱

ابزارهایی است که اخلاص مالی را بر دستیابی صرف به محکومیت‌های کیفری اولویت می‌دهند. این امر تأکید می‌کند که تلاش‌های مؤثر ضد فساد باید فراتر از صرف تعقیب قضایی باشد و فعلاً لانه به دنبال حذف انگیزه مالی جرم باشد. این رویکرد همچنین نیاز فزاینده‌ای به سازوکارهای همکاری بین‌المللی هماهنگ برای ردیابی، مسدودسازی و بازگرداندن دارایی‌ها را مطرح می‌کند؛ زیرا وجوه نامشروع اغلب از مرزها عبور می‌کنند و نیازمند کمک حقوقی متقابل قوی و مقررات بازپایی مستقیم هستند. «(اصل بنیادین)» استرداد دارایی، ضرورت اخلاقی و عملی بازگرداندن ثروت‌های سرقت‌شده را برجسته می‌سازد؛

با این حال، درحالی‌که مصادره اموال بدون محکومیت از «آستانه اثباتی پایین‌تر» برای دستیابی به مصادره بهره می‌برد، این کارایی با نگرانی‌های ذاتی حقوق بشری به‌ویژه در مورد فرض بی‌گناهی، حقوق دادرسی عادلانه و حقوق مالکیت همراه است. اسناد به صراحت به «(تنش‌های بین دستور کارهای ضد فساد و حقوق بشر)» اشاره می‌کنند. این امر یک تنش حیاتی برای دولت‌هایی که مصادره اموال بدون محکومیت را اجرا می‌کنند، ایجاد می‌کند؛ درحالی‌که استانداردها اثبات پایین‌تر، بازپایی دارایی را تسهیل می‌کند، خطر محرومیت خودسرانه از مالکیت و سوءاستفاده‌های احتمالی از قدرت را نیز افزایش می‌دهد؛ به‌ویژه در حوزه‌های قضایی با نهادهای ضعیف یا کمبود حاکمیت قانون؛ بنابراین، کارایی مصادره اموال بدون محکومیت تنها به نرخ بازپایی دارایی‌ها محدود نمی‌شود، بلکه به وجود ضمانت‌های قوی برای تضمین دادرسی عادلانه و حمایت از حقوق اساسی نیز بستگی دارد که این موضوع در بخش نقد و ارزیابی تطبیقی به طور مفصل بررسی خواهد شد.

۳. تحلیل تطبیقی نظام‌های حقوقی منتخب در زمینه مصادره بدون محکومیت

نظام‌های حقوقی در سراسر جهان، رویکردهای متفاوتی را برای اجرای مصادره بدون محکومیت اتخاذ کرده‌اند که بازتاب دهنده سنت‌های حقوقی و اولویت‌های سیاسی آن‌ها است. این بخش به بررسی تطبیقی رویکردهای کشورهای منتخب با نظام‌های کامن‌لا، حقوق نوشته و کشورهای در حال توسعه می‌پردازد.

الف – کشورهای دارای نظام حقوقی کامن‌لا^۱

– بریتانیا^۱: قانون عواید حاصل از جرم مصوب سال ۲۰۰۲ در بریتانیا، چهارچوب قانونی برای بازپایی دارایی‌های مجرمانه را تعیین می‌کند. این

10.Common Law Systems
11.Proceeds of Crime Act – POCA

قانون علاوه برمصادره کیفری که پس از محکومیت صورت می‌گیرد، روش‌های دیگری رانیزپیش‌بینی کرده است که نیازی به محکومیت ندارند؛ از جمله بازبایی مدنی، توقیف دارایی‌های نقدی^{۱۲} و اختیارات مالیاتی. بازبایی مدنی تحت این قانون به سازمان‌های مجری قانون اجازه می‌دهد تا مالکیت دارایی‌ها را در صورتی که دادگاه مدنی (براساس

توازن احتمالات) اطمینان حاصل کند که آن‌ها از فعالیت مجرمانه به دست آمده‌اند یا برای استفاده در فعالیت مجرمانه در نظر گرفته شده‌اند، به دست آورند. این قانون همچنین «حکم ثروت نامشروع»^{۱۳} را ارائه می‌کند که افراد را ملزم به توضیح منبع مشروع دارایی‌هایشان می‌کند و در صورت عدم توضیح کافی، منجر به مصادره می‌شود.

– **ایالات متحده آمریکا**^{۱۴}: قانون اصلاح مصادره دارایی مدنی مصوب سال ۲۰۰۰، بازنگری جامعی در رویه مصادره دارایی مدنی در ایالات متحده محسوب می‌شود. این قانون ضمن تضمین دادرسی عادلانه برای مالکان، توانایی دولت را در استفاده از این ابزار علیه جرم‌گسترش داده است. مصادره دارایی مدنی در ایالات متحده یک اقدام است که خود دارایی را هدف قرار می‌دهد و نیازی به اتهام کیفری یا محکومیت ندارد. این رویکرد با مصادره کیفری که مستلزم محکومیت است، متفاوت است. این عمل به دلیل عدم نیاز به اتهامات علیه مالکان، نگرانی‌هایی در مورد نقض حقوق اساسی (جریمه‌های بیش از حد، منع محاکمه مجدد، برابری در حمایت قانون) و هدف قرار دادن اقلیت‌ها و افراد فقیر و همچنین تشویق «پلیس برای سود» بسیار بحث‌برانگیز است.

ب- کشورهای دارای نظام حقوق مدون^{۱۵}

– **فرانسه**: اگرچه فرانسه به صراحت «مصادره مدنی» همانند آنچه در ایالات متحده مشاهده می‌گردد، را ندارد، اما سیستم حقوقی این کشور اجازه مصادره دارایی‌هایی را می‌دهد که در ارتکاب جرم استفاده شده یا از آن به دست آمده‌اند؛ حتی اگر متعلق به شخص ثالث باشند. مصادره گسترده برای جرائمی که مجازات آن‌ها ۵ سال یا بیشتر حبس و منجر به سود شده باشد، امکان‌پذیر است که در این موارد، بار اثبات منشأ مشروع دارایی‌ها بر عهده متهم قرار می‌گیرد. دستورالعمل شماره

۲۰۲۴/۱۲۶۰ اتحادیه اروپا، که فرانسه نیز باید آن را به قوانین داخلی خود منتقل کند، مقرراتی را برای

و به حداکثر رساندن بازگشت خسارات دولتی ناشی از فساد است. لایحه پیشنهادی با هدف امکان بازبایی دارایی، بدون نیاز به حکم دادگاه

(NCB) و با تمرکز بر دارایی‌های نامتناسب با درآمد اعلام شده، طراحی شده است. این لایحه به صراحت به نگرانی‌های حقوق بشری می‌پردازد و مکانیسم‌هایی مانند معکوس کردن بار اثبات (برای پرونده‌های پول شویی) پیشنهاد می‌کند.

– **مالزی**^{۱۶}: قانون مبارزه با پول شویی، تأمین مالی تروریسم و عواید فعالیت‌های غیرقانونی (AMLA) سال ۲۰۰۱ مالزی، جرم پول شویی و مصادره اموال درگیر یا ناشی از پول شویی و تأمین مالی تروریسم را پیش‌بینی می‌کند. این قانون اجازه مصادره مدنی را بر اساس استانداردها اثبات پایین‌تر («توازن احتمالات» در مقایسه با محکومیت کیفری می‌دهد. این قانون بردقت لازم مشتری، نگهداری سوابق، گزارش تراکنش‌های مشکوک و ارزیابی ریسک تأکید دارد.

در حالی که همه کشورهای منتخب به سمت اجرای مصادره غیرمبتنی بر حکم کیفری حرکت کرده‌اند یا آن را اجرا کرده‌اند، رویکردهای آن‌ها بر اساس سنت‌های حقوقی زیربنایی‌شان به طور قابل توجهی متفاوت است. نظام‌های کامن‌لا (بریتانیا، ایالات متحده) اغلب از اقدامات مصادره مدنی متمایز در کنار مصادره کیفری استفاده می‌کنند. نظام‌های حقوق مدون (ایتالیا، آلمان، فرانسه) مصادره غیرمبتنی بر حکم کیفری را از طریق «مصادره پیشگیرانه»، «مصادره گسترده» یا با تطبیق مقررات موجود در قانون کیفری برای اجازه مصادره دارایی بدون محکومیت مستقیم یا با معکوس کردن بار اثبات، ادغام می‌کنند. دستورالعمل اخیر اتحادیه اروپا با هدف هماهنگی این رویکردها در اتحادیه اروپا، کشورهای حقوق نوشته را به سمت مکانیسم‌های صریح‌تر مصادره غیرمبتنی بر حکم کیفری و حکم ثروت غیرقابل توضیح سوق می‌دهد. کشورهای در حال توسعه مانند اندونزی و آفریقای جنوبی قوانین خاصی را برای فعال سازی صریح مصادره مدنی تصویب کرده‌اند یا در حال پیشنهاد لایحه در این زمینه هستند.

– **آفریقای جنوبی**^{۱۷}: قانون پیشگیری از جرائم سازمان یافته مصوب سال ۱۹۹۸ آفریقای جنوبی، اقداماتی را برای مبارزه با جرائم سازمان یافته، پول شویی و فعالیت‌های باندهای مجرمانه معرفی کرده است و به صراحت مصادره مدنی دارایی‌های مجرمانه را پیش‌بینی می‌کند. مقدمه این قانون اذعان دارد که اثبات دخالت مستقیم رهبران جرائم سازمان یافته دشوار است و هیچ کس نباید از منافع فعالیت‌های غیرقانونی بهره‌مند شود؛ از این رو نیاز به یک راهکار مدنی برای استرداد دارایی‌ها وجود دارد.

– **اندونزی (لایحه مصادره دارایی)**^{۱۸}: اندونزی در حال آماده‌سازی لایحه مصادره دارایی برای رفع ناکارآمدی تلاش‌های فعلی استرداد اموال

^[1] ۱۶. بند ۷۳ قانون مجازات کیفری آلمان – Stgb

^[2] ۱۷. بند ۲۶a

^[3] 18. Confisca di Prevenzione

^[4] 19. Prevention of Organised Crime Act – POCA

^[5] 20. RUU Perampasan Aset

تغییر می‌دهند، مانند فرانسه و اندونزی، به عنوان ابزارهای قدرتمند برای بازبایی دارایی معرفی می‌شوند. اما اسناد به صراحت نگرانی‌هایی را در مورد تأثیر آن‌ها بر اصل برائت و حقوق دادرسی عادلانه مطرح می‌کنند. تنش اصلی در اعمال اقدامات تنبیهی علیه کسی است که هنوز محکومیت کیفری دریافت نکرده است. در حالی که احکام ثروت نامشروع و ابزارهای مشابه در هدف قرار دادن ثروت نامشروع که ارتباط آن با جرائم خاص دشوار است، مؤثر هستند، اجرای آن‌ها نیازمند ضمانت‌های اجرایی بسیار قوی برای جلوگیری از اعمال خودسرانه و نقض حقوق بشر است. این امر به ویژه در کشورهایی در حال توسعه که ضعف نهادی ممکن است خطرات سوء استفاده را تشدید کند، حیاتی است. بحث پیرامون احکام ثروت نامشروع بر چالش مداوم تعادل بین اقدامات تهاجمی ضد فساد و آزادی‌های اساسی فردی تأکید دارد و نشان می‌دهد که «کارایی» چنین ابزارهایی باید نه تنها بر اساس دارایی‌های بازبایی شده، بلکه بر اساس پایدنی آن‌ها به اصول حاکمیت قانون نیز ارزیابی شود.

۴. جایگاه حقوقی و عملکردی نهاد مصادره اموال در نظام حقوقی ایران

نظام حقوقی ایران نیز دارای سازوکارهایی برای مصادره اموال ناشی از فساد است که ریشه‌های آن در قانون اساسی و قوانین عادی مانند قانون مجازات اسلامی، قانون مبارزه با پول شویی و قانون آیین دادرسی کیفری یافت می‌شود.

الف – تبیین نهاد مصادره در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یک اصل بنیادین است که دولت را مکلف می‌کند تا ثروت‌های حاصل از راه‌های نامشروع مانند ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از مقاطعه‌کاری‌ها و معاملات دولتی و سایر موارد نامشروع را شناسایی و ضبط کند. این ثروت‌ها باید به صاحب حق بازگردانده شوند و در صورت نامعلوم بودن صاحب آن، به بیت‌المال (خزانه عمومی) واریز شوند. اجرای اصل ۴۹ مستلزم رسیدگی و تحقیق قضایی و اثبات شرعی است. دادگاه‌های ویژه برای رسیدگی به پرونده‌های مربوط به اصل ۴۹ تشکیل شده‌اند. از نظر تاریخی، اصل ۴۹ پس از انقلاب اسلامی برای مصادره گسترده اموال افراد وابسته به رژیم سابق، کارآفرینان، سرمایه‌داران و حتی برخی اقلیت‌های دینی به کار گرفته شد که منجر به کنترل قابل توجه دولت بر اقتصاد گردید.

در حالی که نظام حقوقی ایران به صراحت از اصطلاح «مصادره بدون محکومیت» (به همان شکلی که در نظام‌های کامن‌لا استفاده می‌شود، بهره نمی‌برد، اما در عین حال اصل ۴۹ قانون اساسی به عنوان یک سازوکار گسترده و مبتنی بر

قانون اساسی از استرداد دارایی‌های نامشروع عمل می‌کند که اغلب نیازی به محکومیت کیفری قبلی برای یک جرم خاص ندارد و لذا تمرکز بر منشأ نامشروع ثروت است تا محکومیت کیفری برای تحصیل آن. این رویکرد شبیه مفهوم «(ثروت نامشروع) در سایر حوزه‌های قضایی است که در آن بار اثبات به طور مؤثر به سمت اثبات منشأ مشروع منتقل می‌شود. این نشان می‌دهد که ایران دارای یک ابزار قانونی بنیادی برای مصادره بدون نیاز به محکومیت کیفری است که عمیقاً در چهارچوب قانون اساسی آن ریشه دارد و حتی پیش از بسیاری از کنوانسیون‌های بین‌المللی وجود داشته است؛ با این حال، ماهیت گسترده و بالقوه مبهم «راه‌های نامشروع» و کاربرد تاریخی آن، سؤالات مهمی را در مورد اهمیت دادرسی عادلانه، محاکمه منصفانه و حقوق مالکیت، به ویژه در مقایسه با ضمانت‌های صریح‌تر تعریف شده در چهارچوب‌های بین‌المللی مصادره بدون نیاز به محکومیت کیفری، مطرح می‌کند. تمایز میان «ضبط» و «مصادره» نیز ماهیت دقیق سلب دارایی در ایران را پیچیده‌تر می‌کند و نیازمند تفسیر دقیق حقوقی است.

ب – قانون مجازات اسلامی و قوانین مرتبط با پول شویی

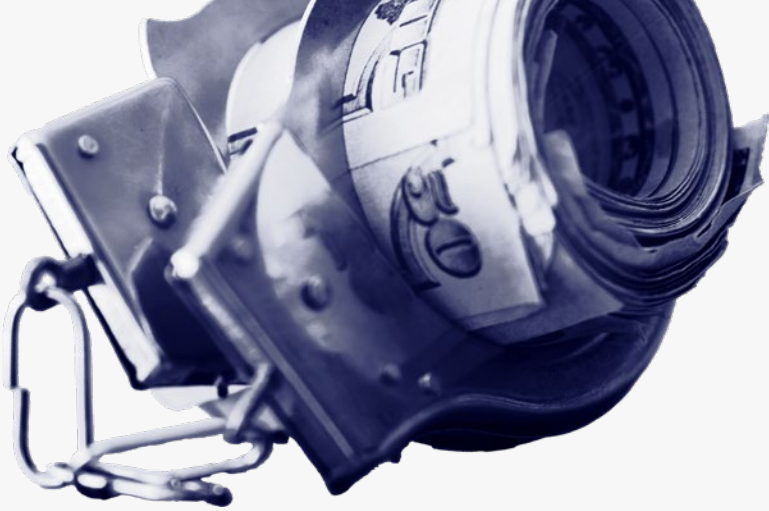
قانون مجازات اسلامی: ماده ۲۱۴ قانون مجازات اسلامی، مصادره را به معنای ضبط اموالی تعریف می‌کند که مجرم در ارتکاب جرم به دست آورده است، چه خود اموال و چه معادل قیمت آن‌ها. مصادره می‌تواند «(خاص)» شامل هدف قراردادن دارایی‌های مستقیم‌آمرگیر در جرم یا حاصل از آن یا «(عام)» شامل هدف قراردادن تمام اموال مجرم، صرف نظر از ارتباط مستقیم باشد. مصادره یک مجازات «(تعزیری)» است و علاوه بر مجازات اصلی (مانند حبس) اعمال می‌شود. قانون مجازات اسلامی همچنین مصادره برای اشخاص حقوقی را طی مواد ۲۰ و ۲۲ مشخص می‌کند. ماده ۳۷ قانون مجازات اسلامی اجازه می‌دهد تا در صورت وجود جهات تخفیف، مصادره عام اموال به جزای نقدی درجه یک تا چهار تبدیل شود.

قانون مبارزه با پول شویی: قانون مبارزه با پول شویی، مصادره اصل مال و درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم منشأ و جرم پول شویی را الزامی می‌داند (و اگر موجود نباشد، مثل یا قیمت آن). اگر عواید حاصل از جرم به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد، همان اموال مصادره می‌شوند؛ و در صورت انتقال به شخص ثالث با حسن نیت، معادل آن از اموال مرتکب ضبط می‌شود. این قانون اجازه مجازات پول شویی را علاوه بر جرم منشأ می‌دهد؛ همچنین، به توقیف ابزارهایی که در فرایند پول شویی وسیله ارتکاب جرم بوده‌اند، در صورتی که مالک از قصد مجرمانه مطلع باشد، می‌پردازد.

ج – قانون آیین دادرسی کیفری

قانون آیین دادرسی کیفری ایران (مصوب سال ۱۳۹۲ و اصلاحات سال ۱۳۹۴)، فرآیندهای کیفری را با هدف تضمین عدالت، شفافیت و انصاف در نظام عدالت کیفری ایران تنظیم می‌کند. این قانون رویه‌های دقیق را برای تحقیقات، تعقیب، دفاع و صدور حکم مشخص می‌کند و بر حمایت از حقوق متهم تأکید دارد. ماده ۲۲۴ قانون

آیین دادرسی کیفری به «(ضبط)»

وجه‌الکفاله یا وثیقه در صورت عدم حضور متهم بدون عذر موجه اشاره می‌کند.

این قانون همچنین به تعیین تکلیف اشیاء و اموال کشف‌شده (ادله، ابزار جرم، عواید جرم) توسط بازپرس یا دادستان می‌پردازد. اعتراض به احکام مصادره نیز ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ حکم یا قرار، امکان‌پذیر است.

۵. تمایز میان ضبط، توقیف و مصادره در حقوق ایران

در حقوق کیفری ایران، میان مفاهیم «توقیف»، «ضبط» و «مصادره» تمایزات مهمی وجود دارد:

توقیف^{۲۲}: این اقدام معمولاً موقتی است و به دستور دادگاه برای تضمین پرداخت دیون یا اجرای حکم صادر می‌شود. هدف از توقیف، اطمینان از انجام تعهدات مالی یا حقوقی توسط متعهد است و یک اقدام تأمینی موقت محسوب می‌شود.

ضبط^{۲۳}: «ضبط») اغلب در پرونده‌های کیفری مطرح می‌شود و می‌تواند دائمی یا موقت باشد. از منظر حقوقی، «ضبط» به معنای محرومیت دائمی مالک از بخشی از اموالش است که به نحوی با جرم مرتبط است (مانند ابزار ارتکاب جرم یا عواید خاص حاصل از آن)؛ همچنین می‌تواند به عنوان جریمه یا مجازات به‌کار رود. در برخی موارد، «ضبط» به‌وصول وجه‌الکفاله یا وثیقه نیز اشاره دارد. منافع حاصل از

ضبط می‌تواند به مالک اصلی بازگردانده شود یا به دولت / بیت‌المال تعلق گیرد.

مصادره^{۲۴}: از منظر حقوقی، «مصادره» نوعی «ضبط» است؛ اما به‌طور خاص به عنوان یک مجازات در نظر گرفته می‌شود. این مفهوم به معنای محرومیت دائمی از مالکیت دارایی‌ها، اغلب تمام دارایی‌ها (مصادره‌عام) یا دارایی‌های مستقیماً حاصل از راه‌های نامشروع، است. مصادره معمولاً توسط دادگاه کیفری (مانند دادگاه انقلاب در پرونده‌های اصل ۴۹) صادر می‌شود.

۶. موانع و چالش‌های حقوقی و اجرایی در اعمال مصادره بدون محکومیت در ایران

با وجود مبانی قانونی برای مصادره اموال ناشی از فساد، نظام حقوقی ایران در اجرای مؤثر مصادره بدون محکومیت با چالش‌های متعددی روبرو است. یکی از موانع اصلی، فقدان یک چهارچوب صریح و جامع برای مصادره دارایی‌ها بدون محکومیت به‌همان شکلی است که در مدل‌های بین‌المللی وجود دارد. در حالی که اصل ۴۹ قانون اساسی مبنای گسترده‌ای برای مصادره اموال نامشروع فراهم می‌کند، جزئیات رویه‌ای و استانداردهای اثبات آن به‌طور کامل و صریح مانند قوانین مصادره بدون

محکومیت در کشورهای دیگر تعریف نشده است؛ علاوه بر این، «اطاله دادرسی» یا طولانی‌شدن روند رسیدگی‌ها، یکی از مهم‌ترین معضلات دستگاه قضایی کشور است. حجم بالای پرونده‌ها، عدم آگاهی عمومی از قانون، فقدان فرهنگ مشاوره حقوقی، بحران‌های اقتصادی و کمبود تعداد قضات، همگی به این طولانی‌شدن دادرسی‌ها دامن می‌زنند. این امر می‌تواند کارایی فرایندهای استرداد دارایی، به‌ویژه در پرونده‌های پیچیده فساد را کاهش دهد.

همکاری‌های فراملی: یکی از چالش‌های عمده در ایران، فقدان توافق‌نامه‌های همکاری بین‌المللی صریح برای استرداد دارایی‌ها است که توانایی ایران را برای بازیابی مؤثر دارایی‌های منتقل‌شده به خارج از کشور محدود می‌کند. در مقابل، چهارچوب‌های مصادره اموال بدون محکومیت کیفری بین‌المللی بر اهمیت همکاری‌های فراملی و معاضدت حقوقی متقابل تأکید دارند.

در مجموع، قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی ایران، با وجود اینکه از اصطلاحات رایج مصادره اموال بدون محکومیت کیفری استفاده نمی‌کند، اما در ماهیت خود دارای ویژگی‌هایی است که آن را به ابزاری مشابه مصادره اموال بدون محکومیت کیفری در مبارزه با فساد و استرداد اموال نامشروع تبدیل می‌کند؛ به‌ویژه در عدم نیاز به محکومیت کیفری برای جرم اصلی؛ با این حال، تفاوت‌های قابل توجهی در چهارچوب رویه‌ای، استانداردهای اثبات و ضمانت‌های حقوق بشری وجود دارد که می‌تواند کارایی آن را در مقایسه با بهترین شیوه‌های بین‌المللی تحت تأثیر قرار دهد.

منابع:

- https://academic.oup.com/ejil/article/35/3/701/7754138
- https://brill.com/display/book/9789004712119/BP000023.xml
- https://knowledgehub.transparency.org/helpdesk/non-conviction-based-confiscation-as-an-alternative-tool-to-asset-recovery-lessons-and-concerns-from-the-developing-world
- https://star.worldbank.org/focus-area/uncac
- https://star.worldbank.org/publications/good-practice-guide-non-conviction-based-asset-forfeiture
- https://uncaccoalition.org/learn-more/asset-recovery/
- https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Operational%20Issues_Financial%20Investigations%20Guidance.pdf
- https://www.u4.no/publications/the-effectiveness-of-non-conviction-based-proceedings-in-asset-recovery.pdf
- https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/pacific/pacific-anticorruption-factsheet-uncac-chapteriii.pdf
- https://www.unodc.org/corruption/en/learn/what-is-corruption.html
- https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-10/key-issues/confiscation.html

مجسمهٔ «معمده اعجازی» در موزهٔ فساد

فساد در سطوح بالای حکومتی سرمایه اجتماعی، نهادهای دموکراتیک و توسعه اقتصادی – اجتماعی را تضعیف می‌کند. گزارش آکادمی ملی علوم، مهندسی و پزشکی (۲۰۲۲) با عنوان استراتژی‌های پلیس برای کنترل فساد در سطوح بالا، مطالعات موردی از ابتکارات ضد فساد در کشورهای مختلف را بررسی کرده است و مکانیزم‌ها، موفقیت‌ها، چالش‌ها و درس‌های آموخته‌شده را تحلیل می‌کند. این گزارش تجربه‌هایی از ایالات متحده، کره جنوبی، برزیل، گواتمالا، ایتالیا، مالاوی و اوگاندا را ارائه داده و توصیه‌های جامعی برای ایجاد چهارچوب‌های ضد فساد مؤثر دارد.

۱. ایالات متحده: تحقیقات ۱۹۸۱–۱۹۷۸ (ABSCAM)

عملیات مخفی ABSCAM توسط FBI برای کشف فساد سیاسی اجرا شد. این عملیات که ابتدا بر

۱. کارشناس امور بازرسان اختزاری و تشکل‌های غیردولتی بازرسی کل

استان اردبیل

مطالعات موردی در خصوص ابتکارات بین‌المللی ضد فساد

★سید محمد اعتماد اعجازی^۱

۲. کره جنوبی: پیگرد رؤسای جمهور سابق

کره جنوبی با پیگرد قانونی رؤسای جمهور سابق (رومو-هیون، پارک گئون-هه، لی میونگ-باک و مون جه-این) تعهد به پاسخگویی در بالاترین سطوح را نشان داده است؛ به‌عنوان مثال، پارک گئون-هه به ۲۵ سال زندان و لی میونگ-باک به ۱۷ سال به اتهام رشوه‌سوء استفاده از قدرت محکوم شدند. دفتر دادستان ویژه (SPO) با استقلال عملیاتی و نظارت دادستان کل، نقش کلیدی در تحقیقات داشته است. به‌طوری‌که بازجویی‌های طولانی (مانند ۲۱ ساعت برای لی) نشان‌دهنده جدیت این سیستم بوده است؛ با این حال محکومیت‌ها، فساد سیستمی را منفعل کردند؛ لیکن اعتماد عمومی همچنان پایین اعلام شد. (۷۰٪ بی‌اعتمادی به دولت، OECD ۲۰۱۵)؛ لذا می‌توان اذعان داشت وجود نهادهای مستقل برای پیگرد مقامات ارشد ضروری‌اند؛ اما اصلاحات پیشگیرانه، مانند شفافیت در انتصابات و تعامل عمومی برای بازسازی اعتماد لازم است.

سرقت آثار هنری متمرکز بود، پس از پیشنهاد رشوه توسط یک جاعل برای دریافت مجوز کازینو، به افشای فساد مقامات سیاسی تبدیل شد. مأموران FBI با ایفای نقش نمایندگان، رشوه را ضبط و موجب محکومیت هفت عضو کنگره و دیگر مقامات شدند. استفاده از مأموران مخفی، ضبط ویدئویی در مکان‌هایی مانند خانه‌ای در واشنگتن دی‌سی و وقایعی در فلوریدا و همکاری با یک کلاهبردار محکوم، برای جلب اعتماد مظنونان، در نهایت منجر به ۱۹ محکومیت شش نماینده مجلس، یک سناتور و مقامات محلی، با اتهاماتی مانند رشوه خواری و... گردید. انتقاده‌ا از احتمال تله‌گذاری (Entrapment) مطرح شد؛ اما دادگاه‌ها محکومیت‌ها را تأیید کردند. ABSCAM آسیب‌پذیری‌های سیستم سیاسی را نشان داد و نیاز به شفافیت و نظارت را برجسته کرد؛ اما بدینی عمومی را نیز افزایش داد؛ از این روندهای اجرای قانون مستقل با حمایت سیاسی و چهارچوب‌های قانونی قوی برای مبارزه با فساد مؤثرند و ارتباطات عمومی برای حفظ اعتماد در تحقیقات برجسته ضروری است .

۳. برزیل: عملیات کارواش (۲۰۱۴-۲۰۲۱)

رشوهِ خواری و تبانی در قراردادهای بود. به‌طوری‌که موجب ۲۹۵ دستگیری، ۲۷۸ محکومیت و بازایی ۸۰۳ میلیون دلارگردید. محکومیت‌هایی مانند لولا داسیلوا تأثیر سیاسی عمیقی داشت. این اقدام نمونه‌ی بازاری از همکاری پلیس فدرال و دادستان‌ها، صدور احکام جستجو و استفاده از شواهد برای کشف شبکه‌های فساد بود؛ لیکن انحلال تیم کارواش در ۲۰۲۱ و لغو برخی محکومیت‌ها نشان‌دهنده آسیب‌پذیری در برابر فشارهای سیاسی است؛ نتیجه اینکه هماهنگی بین‌سازمانی مؤثر است؛ اما استقلال قضایی و اراده سیاسی برای پایداری تلاش‌ها حیاتی است.

۴. گواتمالا: کمیسیون بین‌المللی علیه

مصونیت (CICIG، ۲۰۰۸-۲۰۲۰)

کمیسیون بین‌المللی علیه مصونیت (CICIG) با حمایت سازمان ملل برای مبارزه با فساد سیستمی و تقویت نهادهای قانونی در گواتمالا تأسیس شد. این نهاد به عنوان یک نهاد مستقل با دادستان‌های محلی همکاری کرد تا پرونده‌هایی را که نهادهای داخلی به دلیل فشارهای سیاسی از آن‌ها اجتناب می‌کردند، پیگیری کند. کمیسیون با اختیارات گسترده برای تحقیق و پیگرد قانونی، به‌ویژه در جرایم سازمان‌یافته و فساد در سطوح بالا، فعالیت می‌کرد. این نهاد از کارشناسان بین‌المللی و محلی بهره می‌برد و مستقیماً با دادستان کل گواتمالا هماهنگ بود. دستاوردهای این عملیات در سال ۲۰۱۵، تحقیقات کمیسیون شبکه‌های فساد عمیقی را افشا کرد که منجر به دستگیری حدود ۲۰۰ مقام، از جمله رئیس‌جمهور وقت اوتو پرز مولینا و معاون او روکسانا بالدتی شد. این دستگیری‌ها به اعتراضات گسترده مردمی و استعفای پرز مولینا منجر شد. کمیسیون همچنین اصلاحاتی در سیستم قضایی، مانند تقویت استقلال دادگاه‌ها و

آموزش قضات، ایجاد کرد. در ادامه کمیسیون با مقاومت شدید نخبگان سیاسی و اقتصادی مواجه شد که از نفوذ خود برای تضعیف این نهاد استفاده کردند. در سال ۲۰۲۰، به دلیل فشارهای سیاسی و کاهش حمایت بین‌المللی، کمیسیون منحل شد؛ لیکن کمیسیون فرهنگ پاسخگویی را در گواتمالا تقویت کرد و الگویی برای همکاری بین‌المللی ارائه داد؛ اما انحلال آن نشان داد که بدون حمایت سیاسی داخلی، دستاوردهای ضد فساد شکننده‌اند؛ لذا همکاری بین‌المللی می‌تواند نهادهای ضعیف را تقویت کند؛ اما موفقیت بلندمدت نیازمند مالکیت محلی، حمایت سیاسی پایداری و استراتژی‌هایی برای غلبه بر مقاومت نخبگان است. ایجاد نهادهای محلی قوی برای ادامه کار پس از خروج نهادهای خارجی ضروری است.

۵. ایتالیا: عملیات دست‌های پاک (۱۹۹۲-۱۹۹۴)

عملیات دست‌های پاک (Mani Pulite) تحقیقی قضایی بود که فساد سیستمی در ایتالیا معروف به "تانجنتوپولی" (شهر رشوه)، را هدف قرار داد. این عملیات که توسط تیمی از دادستان‌ها در میلان هدایت شد، شبکه‌ای از رشوه‌خواری و فساد میان سیاستمداران، مقامات دولتی و رهبران تجاری را افشا کرد. دادستان‌ها از تحقیقات تهاجمی، توافق‌های قضایی (مانند همکاری متهمان در ازای تخفیف مجازات) و حمایت گسترده رسانه‌ای برای افشای فساد استفاده کردند. خشم عمومی علیه فساد به عنوان اهرمی برای پیشبرد تحقیقات عمل کرد. این عملیات به فروپاشی احزاب سیاسی بزرگ، از جمله حزب دموکرات مسیحی و حزب سوسیالیست، منجر شد. بیش از ۵۰۰۰ نفر مورد تحقیق قرار گرفتند و هزاران نفر محکوم شدند. شاخص شفافیت بین‌الملل ایتالیا از ۴۲ در سال ۲۰۱۲ به ۵۶ در سال ۲۰۲۱ بهبود یافت که نشان‌دهنده تقویت‌رستکاری در بخش عمومی است؛ بنابراین عملیات دست‌های پاک به اصلاحات سیاسی، از جمله تغییرات در قوانین انتخاباتی و افزایش شفافیت در تأمین مالی منجر شد. اگرچه این عملیات فساد را به طور قابل توجهی کاهش داد، اما برخی شیوه‌های فاسد به شکل‌های جدید ظهور کردند. مع الوصف استقلال قضایی و حمایت رسانه‌ای می‌تواند تلاش‌های ضد فساد را تقویت کنند؛ اما اصلاحات ساختاری پایدار، مانند قوانین ضد فساد و نظارت مستمر، برای جلوگیری از بازگشت فساد ضروری است.

۶. مالاوی: فساد در پلیس راهنمایی و

رانندگی

پلیس راهنمایی و رانندگی در مالاوی به دلیل فساد گسترده، به‌ویژه رشوه‌های کوچک برای چشم‌پوشی از تخلفات رانندگی، یکی از فاسدترین بخش‌ها شناخته می‌شود. تنها ۲۴٪ از پاسخ‌دهندگان در نظرسنجی‌ها معتقدند که پلیس فساد را گزارش می‌دهد، که نشان‌دهنده بی‌اعتمادی عمیق عمومی است. فساد در این بخش، اغلب به دلیل حقوق پایین، نظارت ضعیف و فقدان مکانیزم‌های پاسخگویی قوی رخ می‌دهد. رشوه‌های کوچک، مانند دریافت پول برای نادیده گرفتن جریمه‌ها، ایمنی عمومی را تضعیف کرده و اعتماد به اجرای قانون را کاهش می‌دهد؛ لذا دولت مالاوی برنامه‌های آموزشی برای افزایش آگاهی اخلاقی،

سیستم‌های نظارتی مانند دوربین‌های ترافیکی و مکانیزم‌های گزارش‌دهی داخلی را معرفی کرده است؛ با این حال، این تلاش‌ها به دلیل منابع محدود و مقاومت داخلی تأثیر محدودی داشته‌اند. حقوق‌پایین افسران، فقدان سیستم‌های گزارش‌دهی ناشناس مؤثر و فرهنگ ریشه‌دار رشوه‌خواری مانع پیشرفت شده‌اند؛ همچنین، فقدان نظارت خارجی و پاسخگویی نهادی، اصلاحات را

”عملیات

دست‌های پاک

تحقیقی قضایی

بود که فساد

سیستمی در

ایتالیا معروف

به «تانجنتوپولی»

(شهر رشوه)، را

هدف قرار داد. این

عملیات، شبکه‌ای

از رشوه‌خواری

و فساد میان

سیاستمداران،

مقامات دولتی و

رهبران تجاری را

افشا کرد “

تضعیف می‌کند. ادراک فساد گسترده در پلیس راهنمایی و رانندگی، اعتماد عمومی به کل سیستم اجرای قانون را کاهش داد؛ لیکن در ادراک اجتماعی تثبیت شد که مبارزه با فساد در بخش‌های خاص نیازمند اصلاحات هدفمند، از جمله افزایش حقوق، آموزش، سیستم‌های نظارتی قوی و مکانیزم‌های گزارش‌دهی ناشناس است و جلب حمایت جامعه و نظارت خارجی می‌تواند اعتماد عمومی را بازسازی کند.

۷. اوگاندا:

کاهش رشوه در

بخش بهداشت

بخش این نتیجه اقدامات اصلاحی شامل آموزش حرفه‌ای، نظارت دقیق‌تر بر و کمپین‌های آگاهی عمومی بود. تعامل جامعه از طریق بهداشتی نیز نقش داشت. رشوه‌خواری دسترسی به خدمات عمومی به این بخش را افزایش داد؛ برای مثال، بیماران کمتری گزارش دادند که برای دریافت خدمات اولیه مجبور به پرداخت رشوه شده‌اند؛ لیکن گسترش این موفقیت به سایر بخش‌ها دشوار بوده است؛ زیرا منابع مالی محدود و فقدان تعهد سیاسی مداوم، مانع پیشرفت شده بود. فساد در بخش‌های دیگر، مانند آموزش و زیرساخت، همچنان چالش برانگیز است؛ لذا می‌توان اذعان داشت که ترکیب آموزش، نظارت، تعامل جامعه و تخصیص شفاف منابع می‌تواند فساد را در بخش‌های خاص کاهش دهد. گسترش این مدل به سایر بخش‌ها نیازمند سرمایه‌گذاری بلندمدت، اراده سیاسی و مشارکت فعال جامعه است.

نتیجه‌گیری‌ها و عنوان‌بندی تجارب قابل توجه برای

بهره‌برداری و بومی‌سازی داده‌ها

همکاری بین‌سازمانی؛ هماهنگی میان اجرای قانون، دادستان‌ها و جامعه مدنی (مانند کارواش و CICIG) برای غلبه بر مقاومت نخبگان.

مطالعات موردی از ABSCAM ایالات متحده تا ابتکارات اوگاندا، تنوع و پیچیدگی‌های مبارزه با فساد را نشان می‌دهند. موفقیت عملیات‌هایی مانند کارواش برزیل و دست‌های پاک ایتالیا به استقلال قضایی، همکاری بین‌سازمانی، حمایت عمومی و فناوری وابسته است؛ با این حال، مقاومت نخبگان، محدودیت منابع و شکنندگی دستاوردها نیاز به رویکردهای

پایدار را برجسته می‌کند. تجربه گواتمالا (CICIG) نشان داد که همکاری بین‌المللی مؤثر است؛ اما بدون حمایت داخلی شکنده است. کره جنوبی نیز با پیگرد مقامات ارشد، پاسخگویی را تقویت کرد؛ اما بی‌اعتمادی عمومی نیاز به اصلاحات پیشگیرانه را نشان می‌دهد.

گزارش‌دهی ناشناس: با ایجاد سیستم‌های امن برای سوت‌زنان (مانند ابتکار کلپتوکراسی ایالات متحده) برای تشویق افشاگری.

حمایت از سوت‌زنان و اصلاحات ساختاری نیز فساد سیستمی را کاهش می‌دهد. مبارزه با فساد فرایندی بلندمدت است که نیازمند تعهد، انعطاف‌پذیری و هماهنگی ذی‌نفعان است. این مطالعات نقشه راهی برای ایجاد نظام‌های عادلانه‌تر ارائه می‌دهند که پاسخگویی را تقویت کرده، حاکمیت قانون را حفظ و اعتماد عمومی را بازسازی می‌کنند.

اصلاحات قانونی؛ توانمندسازی نهادهای مستقل، حفاظت از سوت‌زنان و افزایش شفافیت در خرید عمومی (مانند کره جنوبی و ایتالیا). برای تغییرات پایدار، دولت‌ها باید نهادهای مستقل، چهارچوب‌های قانونی قوی و فناوری‌هایی مانند سیستم‌های خرید الکترونیکی را تقویت کنند. جلب اعتماد عمومی از طریق شفافیت و مشارکت جامعه، به‌ویژه در محیط‌هایی مانند مالاوی، ضروری است.

تلاش‌های پایدار؛ تعهد به استراتژی‌های بلندمدت برای تغییرات ماندگار، همان‌طور که در اوگاندا و ایتالیا دیده شد. **استفاده از فناوری؛** بهره‌گیری از سیستم‌های خرید الکترونیکی و پلتفرم‌های نظارتی برای شفافیت (مانند برزیل و شیلی).

تقویت سرمایه اجتماعی؛ اطلاع‌رسانی شفاف نتایج ضد فساد و تعامل عمومی برای بازسازی اعتماد (مانند دست‌های پاک).

بین‌الملل (Transparency International)، منبع؛ Transparency International. (2021). Corruption Perceptions Index. این گزارش برای داده‌های مربوط به شاخص ادراک فساد (CPI) ایتالیا (بهیود از 42 در 2012 به 56 در 2021) و همچنین بی‌اعتمادی عمومی در کره جنوبی (70٪ بی‌اعتمادی به دولت، OECD 2015) استفاده شده است. لینک؛

https://www.ransparency.org/en/cpi

● گزارش‌های سازمان ملل و CICIG، منبع؛ United Nations. (2019). CICIG: Report on Activities and Impact. این گزارش جزئیات فعالیت‌های کمیسیون بین‌المللی علیه مصونیت (CICIG) در گواتمالا، از جمله دستگیری اوتو پرز مولینا و اصلاحات قضایی را ارائه می‌دهد. لینک؛ https://www.n.org

● پایگانی گزارش‌های (CICIG مطالعات

مطالعات موردی در خصوص ابتکارات بین‌المللی ضد فساد

OECD در مورد اعتماد عمومی، منبع؛ OECD. (2015). Government at a Glance 2015. این گزارش برای داده‌های مربوط به بی‌اعتمادی عمومی در کره جنوبی (70٪ بی‌اعتمادی به دولت) استفاده شده است. لینک؛ https://www.ecd.org/gov/government-at-a-glance-2015.htm

● منابع مربوط به عملیات کارواش برزیل، منبع؛ Ministério Público Federal (Brazil). (2021). Lava Jato: Case Summary and Outcomes

● این منبع جزئیات عملیات کارواش، از جمله 295 دستگیری و بازایی 803 میلیون دلار را پوشش می‌دهد. لینک؛ https://www.pf.mp.br

● منابع تاریخی عملیات ABSCAM، منبع؛ Federal Bureau of Investigation (FBI). (1981). Official Case Records. این منبع جزئیات عملیات مخفی ABSCAM، از جمله محکومیت‌های مقامات را ارائه می‌دهد. لینک؛

https://www.bi.gov/history/famous-cases/abscam

● مطالعات موردی مالاوی و اوگاندا؛ منبع؛ World Bank. (2016). Anti-Corruption Reforms in Malawi and Uganda: Sector-Specific Interventions. این گزارش به تلاش‌های اصلاحی در بخش‌های پلیس راهنمایی و رانندگی مالاوی و کاهش رشوه در بخش بهداشت اوگاندا اشاره دارد. لینک؛ https://www.orlddbanc.org

● برخی از منابع کلیدی گزارش آکادمی ملی علوم آمریکا (2022) با عنوان Police Strategies to Control High-Level Corruption شامل موارد زیر هستند؛

● سازمان شفافیت بین‌الملل (Transparency International) – برای شاخص‌های ادراک فساد و تحلیل سیستماتیک کشوره؛

● سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) – داده‌ها درباره اعتماد عمومی و سیاست‌های ضد فساد؛

● مطالعات موردی رسمی مانند؛ ABSCAM Lava Jato (کارواش) Mani Pulit ایتالیا

تشبیه‌های مشابه کشور‌های موفق برای مقابله با فساد اداری

★علیرضا فولادی /★علی‌نمازی

مقدمه:

فساد اداری یکی از مهم‌ترین موانع توسعه یافتگی، عدالت اجتماعی و حکمرانی خوب در جوامع بشری به‌شمار می‌رود. این پدیده پیچیده و چند وجهی که ریشه در عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نهادی دارد، اغلب در قالب سوءاستفاده از قدرت عمومی برای منافع شخصی نمود می‌یابد و اثرات مخربی بر اعتماد عمومی، مشروعیت حکومت‌ها، بهره‌وری نظام اداری و تخصیص بهینه منابع بر جای می‌گذارد. فساد می‌تواند نظام تصمیم‌گیری را تحریف کند، عدالت را به خطر اندازد، هزینه‌های عمومی را افزایش دهد و رشد اقتصادی را کند یا معکوس کند؛ از این رو، مبارزه با فساد اداری، نه تنها یک دغدغه اخلاقی و حقوقی، بلکه یک اولویت استراتژیک در برنامه‌های توسعه ملی و سیاست‌گذاری عمومی محسوب می‌شود.

در سطح جهانی، برخی کشورها با بهره‌گیری از رویکردهای ساختاری، نهادی و فرهنگی توانسته‌اند نظام‌های اداری سالم، شفاف و پاسخگو ایجاد کنند؛ به موفقیت‌هایی چشمگیر در کنترل و کاهش فساد اداری دست یابند. شناخت الگوهای موفق این کشورها، می‌تواند به عنوان چراغ راهی برای دیگر کشورها – به‌ویژه جوامع در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار – مورد استفاده قرار گیرد. این کشورها با تکیه بر شاخص‌هایی نظیر شفافیت در فرایندهای تصمیم‌گیری، استقلال نهادهای نظارتی، نقش آفرینی فعال جامعه مدنی و رسانه‌ها، برخورد قاطع با متخلفان، ارتقای فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاق حرفه‌ای و توسعه دولت الکترونیک توانسته‌اند محیط اداری پاک، مؤثر و قانون‌مدار ایجاد کنند.

در این میان، کشورهایی مانند دانمارک، فنلاند، سوئد، نروژ، نیوزیلند، سوئیس، هلند، کانادا و آلمان به‌عنوان نمونه‌های شاخص در مبارزه با فساد و مؤثر با فساد شناخته می‌شوند. هر یک از این کشورها با بهره‌گیری از ویژگی‌های خاص خود، گام‌های مؤثری در مقابله با فساد برداشته‌اند؛ برای مثال، دانمارک با ایجاد زیرساخت‌های حقوقی شفاف، نظام‌های اداری ساده و قابل نظارت و تعهد بالا به پاسخگویی عمومی، یکی از پایین‌ترین نرخ‌های فساد را در سطح جهانی دارا است. فنلاند و سوئد با تأکید بر شفافیت حداکثری در اطلاعات دولتی، رسانه‌های آزاد، آموزش‌های

۱. دانشجویان دکتری تخصصی اقتصاد مالی دانشگاه شهید اشرفی اصفهان

بخش اول: اهم اقدامات صورت گرفته

کشورهای موفق در مبارزه با فساد اداری با اتخاذ رویکردهای چند بُعدی، تلفیق ابزارهای حقوقی، نهادی، فناورانه و فرهنگی و با تکیه بر اراده سیاسی پایدaro مشارکت عمومی، توانسته‌اند نظام‌هایی سالم، شفاف و پاسخگو ایجاد کنند. این موفقیت مرهون مجموعه‌ای از اقدامات مشخص و هماهنگ است که در ادامه به تفصیل به آن‌ها پرداخته می‌شود:

۱. تأسیس نهادهای نظارتی مستقل و تخصصی

کشورهای موفق مانند دانمارک، کانادا و فنلاند با تأسیس نهادهای نظارتی مستقل، ازجمله دیوان‌های محاسبات، دفاتر بازرسی کل و کمیسیون‌های مقابله با فساد، نظارت دقیق و بی‌طرفانه‌ای بر عملکرد دستگاه‌های دولتی اعمال کرده‌اند. استقلال ساختاری و مالی، قدرت پیگرد قضایی، دسترسی به اطلاعات و الزام نهادها به پاسخ‌گویی، از ویژگی‌های کلیدی این نهادهاست.

۲. تدوین و اجرای قوانین جامع ضد فساد

این کشورها قوانین فراگیری برای جرم‌انگاری انواع فساد، از جمله رشوه‌خواری، اختلاس، سوءاستفاده از قدرت، تضاد منافع، پول‌شویی، جعل اسناد، فساد در مناقصات و... تصویب کرده‌اند. آلمان و هلند با داشتن چهارچوب‌های قانونی

مدون، امکان برخورد قاطع، سریع و یکپارچه با متخلفان را فراهم کرده‌اند. قوانین این کشورها عموماً شامل پیش‌بینی مجازات‌های کیفری و اداری، امکان پیگرد مقام‌های عالی‌رتبه و سازوکارهای جبران خسارت هستند.

۳. ارتقای شفافیت نهادی و دسترسی آزاد به اطلاعات عمومی

حق دسترسی آزاد شهروندان به اطلاعات دولتی، یکی از پایه‌های اصلی مقابله با فساد در کشورهایی چون سوئد، فنلاند، نیوزیلند و کانادا است. در این کشورها، اسناد مربوط به بودجه، قراردادهای عمومی، پرداخت‌ها، صورت‌جلسات اداری و تصمیمات اجرایی برای عموم قابل دسترس هستند. قوانین دسترسی به اطلاعات، فراتر از یک الزام صوری، به ابزاری واقعی برای نظارت مردمی تبدیل شده‌اند.

۴. توسعه دولت الکترونیک و دیجیتالی‌سازی فرایندهای اداری

کاهش تماس مستقیم میان ارباب رجوع و کارکنان اداری با انتقال فرایندها به بسترهای دیجیتال، یکی از مؤثرترین راهکارها برای کاهش فساد است. استونی، فنلاند و نیوزیلند پیش‌رو در پیاده‌سازی دولت الکترونیک بوده‌اند. خدماتی مانند ثبت شرکت، پرداخت مالیات، صدور مجوزها و قراردادهای عمومی به صورت الکترونیکی و بدون مداخله انسانی انجام می‌شوند و در نتیجه، فضا برای سوءاستفاده به شدت محدود می‌شود.

۵. حمایت قانونی و عملی از افشاگران فساد (Whistleblowers)

افشای فساد از درون سیستم، زمانی امکان پذیر است که فرد افشاگر احساس امنیت قانونی، شغلی و جانی داشته باشد. کشورهای موفق با تصویب قوانین حمایتی خاص، ایجاد سامانه‌های محرمانه گزارش‌دهی و ممنوعیت اخراج یا تنبیه افشاگران، این بستر را ایجاد کرده‌اند.
نروژ و کانادا نمونه‌های شاخص در ایجاد فرهنگ حمایت از افشاگران محسوب می‌شوند.

۶. ایجاد سامانه‌های گزارش‌دهی عمومی و ثبت شکایات مردمی

سامانه‌های آسان، شفاف و قابل پیگیری برای ثبت شکایات مردمی و گزارش تخلفات اداری، نقش کلیدی در شناسایی فساد ایفا می‌کنند. سوئیس و هلند با راه‌اندازی درگاه‌های آنلاین،

شماره‌های تماس ویژه، اپلیکیشن‌های موبایلی و فرم‌های دیجیتال، امکان ارتباط مستقیم و بی‌واسطه میان مردم و نهادهای نظارتی را فراهم کرده‌اند.

۷. تدوین و اجرای کدهای اخلاقی برای کارکنان دولت

کدهای اخلاق حرفه‌ای شامل اصولی چون صداقت، بی‌طرفی، پاسخگویی، رعایت حقوق شهروندی و پرهیز از تضاد منافع هستند. کشورهای موفق این کدها را الزامی کرده‌اند و آموزش‌های مرتبط با آن‌ها به صورت دوره‌ای به کارکنان دولتی ارائه می‌شود. در فنلاند و آلمان، نقض کد اخلاقی حتی بدون وقوع جرم کیفری، می‌تواند به اخراج از خدمت منجر شود.

۸. اصلاح و شفاف‌سازی نظام استخدامی و ارتقای شایسته‌سالاری

برخی از کشورها مانند نروژ، آلمان و سوئد با استقرار نظام‌های مبتنی بر رقابت آزاد، شفاف و ارزیابی‌های چند مرحله‌ای برای جذب نیرو، مانع از رواج پارتی‌بازی، تبعیض و مداخلات سیاسی در استخدام‌ها شده‌اند؛ علاوه بر آن، ارتقای شغلی نیز بر اساس عملکرد، تخصص و ارزیابی‌های دوره‌ای انجام می‌گیرد.

۹. شفاف‌سازی فرایندهای تدارکات و مناقصات عمومی

در کشورهای موفق، مناقصات دولتی به صورت شفاف، الکترونیکی و رقابتی برگزار می‌شوند. همه مراحل از اعلام فراخوان تا اعلام برنده و اجرای قرارداد به صورت عمومی ثبت می‌شود. در هلند و دانمارک، نظارت نهادهای ثالث و انتشار عمومی نتایج، نقش مهمی در جلوگیری از فساد در این حوزه دارد.

۱۰. استقلال و کارآمدی دستگاه قضایی در رسیدگی به پرونده‌های فساد

وجود نظام قضایی مستقل، متخصص و پاسخگو، یکی از ارکان کلیدی مبارزه با فساد است. آلمان، سوئیس و کانادا با ایجاد دادگاه‌های ویژه فساد یا واحدهای تخصصی در دادسرا، از سیاسی شدن پرونده‌ها جلوگیری کرده‌اند. سرعت، دقت، شفافیت و بی‌طرفی در رسیدگی، نقش بازدارنده بسیار بالایی دارد.

۱۱. تقویت آموزش‌های ضد فساد در نظام آموزشی و اداری

		
بسیاری از کشورها با گنجاندن مفاهیم مرتبط با صداقت، مسئولیت‌پذیری، حقوق شهروندی و فساد در برنامه‌های آموزشی مدارس و دانشگاه‌ها، اقدام به نهادینه‌سازی ارزش‌های ضد فساد در نسل‌های آینده کرده‌اند؛ همچنین،		

آموزش‌های دوره‌ای برای مدیران و کارکنان دولت نیز در کشورهای مانند کانادا و سوئیس اجرا می‌شود.

۱۲. ایجاد نظام‌های ارزیابی و پایش مستمر سلامت اداری

استفاده از شاخص‌های دقیق و نظام‌های نظارتی داخلی برای پایش سلامت سازمان‌ها، شناسایی نقاط فسادخیز و هشدارهای به موقع، از جمله اقدامات اساسی در کشورهای پیش‌رفته است. کشورهایی نظیر فنلاند و سوئد از سیستم‌های داخلی کنترل مدیریت^۲ بسیار قوی استفاده می‌کنند.

۱۳. نقش آفرینی فعال رسانه‌های آزاد و نهادهای جامعه مدنی

آزادی مطبوعات و رسانه‌های مستقل به عنوان دیده‌بان جامعه، نقشی حیاتی در کشف، افشای و پیگیری فساد دارند. دانمارک و نیوزیلند با تضمین حقوق رسانه‌ها و عدم مداخله در فعالیت آن‌ها، امکان نقد آزاد و نظارت عمومی بر عملکرد دولت را فراهم کرده‌اند؛ همچنین، سازمان‌های مردم‌نهاد با تخصص در حوزه شفافیت، نقشی مکمل در نظام‌های نظارتی ایفا می‌کنند.

۱۴. برخورد یکسان و قاطع با مرتکبان فساد بدون تبعیض

		
مهم‌ترین پیام برای مبارزه با فساد، اجرای اصل بی‌طرفی و عدالت در پیگرد قانونی است. کشورهای موفق هیچ مصونیتی برای مقام‌های بلندپایه قائل نیستند و قانون برای همه افراد جامعه یکسان اجرا می‌شود. این اصل در سوئیس، فنلاند و آلمان		

		
به شدت رعایت شده و موجب اعتماد عمومی و تقویت بازدارندگی شده است.		

^[1] Internal Controls

جمع‌بندی: تحلیل نهایی اقدامات ضد فساد در کشورهای موفق

بررسی تجارب کشورهای موفق در مبارزه با فساد اداری، به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته‌ای چون فنلاند، دانمارک، سوئد، آلمان، هلند، نروژ، کانادا، نیوزیلند و استونی، نشان می‌دهد که مقابله با فساد نه تنها یک رویکرد قضایی یا نظارتی صرف نیست، بلکه نیازمند پاسخی چند بُعدی، سیستمی و پایدار است که همه ابعاد حاکمیت، ساختار اداری، فرهنگ سیاسی و مشارکت اجتماعی را در بر می‌گیرد.

در واقع، آنچه این کشورها را از سایرین متمایز می‌سازد، ترکیب هوشمندانه‌ای از اقدامات حقوقی، نهادی، فناورانه، فرهنگی و مدیریتی است که به‌صورت هماهنگ و هدفمند طراحی و اجرا شده‌اند. این کشورها به جای تمرکز صرف بر مجازات، به دنبال ایجاد بسترهای شفاف، پاسخگو و پیشگیرانه بوده‌اند که وقوع فساد را در نطفه کنترل و مهار می‌کند.

در سطح تحلیلی، می‌توان این اقدامات

را در قالب چند محور کلیدی

دسته‌بندی و تبیین کرد:

۱. محور نهادی: تقویت

استقلال، تخصص و ظرفیت

اجرایی نهادهای ناظر

ایجاد نهادهای نظارتی

مستقل و مجهز،

نخستین گام در

کنترل ساختاری

فساد است.

کشورهایی

مانند

دانمارک و کانادا با اعطای اختیارات قانونی گسترده، منابع مالی پایدار و استقلال سیاسی به نهادهای ضد فساد، زمینه نظارت مؤثر و بدون مداخله سیاسی را فراهم کرده‌اند. این نهادها نه تنها وظیفه کشف و پیگیری تخلفات را دارند، بلکه در تولید گزارش‌های شفاف، هشداردهی سیستماتیک و اصلاح سیاست‌های عمومی نیز ایفای نقش می‌کنند.

۲. محور حقوقی: جرم‌انگاری فراگیر، مصونیت‌زدایی و اجرای بی‌طرفانه قانون

کشورهای موفق با وضع قوانین جامع ضد فساد، نظامی حقوقی طراحی کرده‌اند که تمام مصادیق فساد را به‌روشنی تعریف، جرم‌انگاری و مشمول مجازات‌های بازدارنده می‌کند؛ اما نکته کلیدی در این کشورها، اجرای بی‌استثنای قانون و مصون نبودن هیچ مقام یا نهادی از پیگرد قضایی است؛ عاملی که اعتماد عمومی را تقویت و اثر بازدارنده‌ای قدرتمند بر رفتارهای پرخطر دارد.

۳. محور شفافیت: افشای اطلاعات، دسترسی

عمومی و پاسخگویی نهادی
در نظام‌های سالم اداری، فساد در محیطی تاریک رشد می‌کند؛

بنابراین، شفافیت یکی از مؤثرترین پادزهرهای فساد است. کشورهای موفق، اطلاعات دولتی را به‌عنوان «حق عمومی» تلقی می‌کنند و نه تنها قوانین آزادی اطلاعات را تصویب کرده‌اند، بلکه زیرساخت‌های فنی و فرهنگی لازم برای تحقق عملی آن را نیز فراهم آورده‌اند. این شفافیت به تقویت پاسخگویی، مشارکت مردم و کنترل اجتماعی منجر شده است.

۴. محور فناوری: دولت الکترونیک، حذف ارتباطات انسانی و شفاف‌سازی فرآیندها

پیاده‌سازی گسترده خدمات الکترونیکی دولت، نه تنها کارآمدی و دسترسی را افزایش داده، بلکه با حذف تماس‌های مستقیم میان ارباب‌رجوع و کارمند، بسترهای سنتی فساد را از بین برده است. کشورهایی چون استونی، نیوزیلند و فنلاند، با یکپارچه‌سازی سامانه‌های ثبت، صدور مجوز، پرداخت و مناقصات، گام بزرگی در حذف فرصت‌های فساد اداری برداشته‌اند.

۵. محور اجتماعی-فرهنگی: تقویت اخلاق اداری، آموزش عمومی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی

مقابله با فساد بدون اصلاح فرهنگ اداری و اجتماعی امکان‌پذیر نیست. کشورهای موفق با تدوین کدهای اخلاقی، آموزش مستمر کارمندان و نهادینه‌سازی ارزش‌های سلامت اداری از طریق رسانه، آموزش و نهادهای مدنی، توانسته‌اند فرهنگ حاکم را به سمت پاسخگویی، صداقت و احترام به حقوق عمومی سوق دهند. این تغییر فرهنگی نقش بلندمدتی در کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه داشته است.

۶. محور مشارکت عمومی: حمایت از افشاگران، توسعه رسانه‌های آزاد و نهادهای مدنی

افزایش مشارکت اجتماعی از طریق حمایت قانونی از افشاگران فساد، تقویت آزادی رسانه و میدان دادن به سازمان‌های مردم‌نهاد، از دیگر ستون‌های راهبرد کشورهای موفق بوده است. شفافیت و نظارت صرفاً از سوی دولت کافی نیست، بلکه حضور نهادهای بیرونی به‌عنوان دیده‌بان جامعه، نقش مؤثری در کشف، افشا و مهار فساد دارد. در این کشورها، رسانه‌های مستقل به‌عنوان بازوی نظارتی غیررسمی اما مؤثر عمل می‌کنند.

۷. محور فرآیندی: اصلاح رویه‌های استخدام، تدارکات و ارزیابی‌های مستمر

نقاط فسادخیز در فرایندهای استخدام، خریدهای دولتی و تخصیص منابع مالی با طراحی مجدد ساختارها و رویه‌ها، حذف یا به حداقل رسانیده‌اند. کشورهایی مانند نروژ و آلمان با اجرای رقابت‌های شفاف برای استخدام، ایجاد سامانه‌های الکترونیکی مناقصات و اعمال کنترل‌های داخلی مؤثر، توانسته‌اند فساد را در مراحل اولیه تصمیم‌گیری و اجرا مهار کنند.

نتیجه‌گیری

در مجموع، تجربه کشورهای موفق در مبارزه با فساد اداری ثابت کرده است که هیچ راه حل تک‌بعدی یا مقطعی برای فساد وجود ندارد. آنچه کارآمدی این کشورها را تضمین کرده است، ترکیب هم‌افزا از اصلاحات ساختاری، فناورانه، فرهنگی و حقوقی در چهارچوب یک اراده سیاسی پایدار و تعهد اخلاقی ملی است.

علاوه‌برآن، رویکرد پیشگیرانه، به جای تمرکز صرف بر مجازات پس از وقوع فساد، عامل کلیدی در پایداری نتایج به‌دست‌آمده بوده

است. کشورهای موفق به درستی دریافته‌اند که ساختن سیستم‌هایی مقاوم در برابر فساد، مؤثرتر از مبارزه موردی با مفسدان است. این رویکرد به آن‌ها اجازه داده است که نه تنها سطح فساد را کاهش دهند، بلکه در شاخص‌های حکمرانی خوب، سرمایه‌گذاری خارجی، اعتماد عمومی و توسعه پایدار نیز رتبه‌های برتری کسب کنند.

این الگوهای موفق، هرچند وابسته به بسترهای فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خاص خود هستند؛ اما می‌توانند الهام‌بخش کشورهای باشند که در مسیر اصلاح نظام اداری، بازسازی اعتماد عمومی و ارتقای سلامت حکمرانی گام برمی‌دارند. در بخش‌های بعدی، چگونگی بومی‌سازی این اقدامات در دیگر کشورها، چالش‌های تطبیق‌پذیری و الزامات اجرای موفق، مورد تحلیل قرار خواهد گرفت.

منابع

- Rose–Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2016). Corruption and government: Causes, consequences, and reform (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139875884>
- Transparency International. (2023). Corruption perceptions index 2023. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>
- OECD. (2017). OECD integrity review of Norway: Towards a culture of integrity. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264266681-en>
- Johnston, M. (2005). Syndromes of corruption: Wealth, power, and democracy. Cambridge University Press.
- Heidenheimer, A. J., & Johnston, M. (2002). Political corruption: Concepts and contexts (3rd ed.). Transaction Publishers.
- European Commission. (2020). Anti-corruption report: Germany. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/germany_acr_2020_en.pdf
- World Bank. (2019). Digital government strategies for transforming public services in the welfare areas. World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31896>
- OECD. (2016). Preventing corruption in public procurement. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264257113-en>

”ایجاد نهادهای نظارتی

مستقل و مجهز، نخستین

گام در کنترل ساختاری

فساد است. کشورهایایی

مانند دانمارک و کانادا با

اعطای اختیارات قانونی

گسترده، منابع مالی

پایدار و استقلال سیاسی

به نهادهای ضد فساد،

زمینه نظارت مؤثر و بدون

مداخله سیاسی را فراهم

کرده‌اند. این نهادها نه تنها

وظیفه کشف و پیگیری

تخلفات را دارند، بلکه در

تولید گزارش‌های شفاف،

هشداردهی سیستماتیک

و اصلاح سیاست‌های

عمومی نیز ایفای نقش

می‌کنند“

آموزش‌های کاربردی بین‌المللی

بر اساس ماده ۶۰ کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد که به ارائه کمک فنی و آموزش اختصاص یافته است، هر کشور عضو تا حدی که لازم باشد برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای را برای کارکنان مسئول پیشگیری و مبارزه با فساد شروع خواهد کرد یا آن‌ها را توسعه یا ارتقا خواهد داد. با توجه به اهمیت اطلاع همکاران محترم و سایر دست‌اندرکاران و محققان فعال در زمینه مبارزه علیه فساد از دستاوردهای علمی و بهره‌گیری از دانش روز دنیا از این شماره به معرفی دوره‌های آموزشی (ترجیحاً خودخوان همراه با دسترسی رایگان) که توسط مؤسسات معتبر بین‌المللی در زمینه مبارزه با فساد دارند، می‌پردازیم. در این شماره آموزش‌های مورد نظر از مؤسسه حکمرانی بازل انتخاب و معرفی شده است.

۱. اطلاعات منبع باز: نقش کلیدی در تحقیقات نوین

اطلاعات منبع باز^۱ نقشی حیاتی در تحقیقات معاصر ایفا می‌کند. این رویکرد به تحلیلگران امکان می‌دهد تا با استفاده از منابع عمومی در دسترس، ارتباطات پنهان را کشف کنند و بینش‌های ارزشمندی به دست آورند. دوره‌ای که در ادامه معرفی می‌شود، مهارت‌ها و ابزارهای مورد نیاز برای انجام تحقیقات اطلاعات متن باز را در اختیار شما قرار می‌دهد تا بتوانید به طور مؤثر داده‌های معنا دار استخراج و اطلاعات کاربردی تدوین کنید.

آنچه در این دوره خواهید آموخت:

- مهارت‌های خود را به سطح بالاتری ارتقا دهید و پیامزید چگونه؛
- مفاهیم پایه اطلاعات منبع باز و چرخه اطلاعاتی را درک کنید.
- محیط تحقیقاتی امن و مؤثری راه‌اندازی کنید.
- دروب باز و پایگاه‌های داده‌ی وب عمیق (DeepWeb) جستجو انجام دهید.
- سوابق دامنه‌ها را تحلیل و مالکیت وبگاه‌ها را شناسایی کنید.
- از نسخه‌های ذخیره‌شده و آرشیوی وبگاه‌ها، اطلاعات گذشته را بازیابی کنید.
- از شبکه‌های اجتماعی اطلاعات استخراج کنید.
- تصاویر را از نظربصری و متادیتا تحلیل کنید.
- جوامع آنلاین، صفحات دارک وب و تراکنش‌های رمزارزی را بررسی نمایید.
- یافته‌های داده‌های منبع باز را در قالب گزارش‌های تحقیقاتی ساخت یافته تدوین کنید.

ساختار دوره

- آموزش خودمحور^۲: با سرعت دلخواه خود پیامزید.
- جلسات ساختارمند: هر جلسه بر پایه جلسه قبل طراحی شده – توصیه می‌شود از جلسه اول شروع کنید.
- دستگاه پیشنهادی: لپ‌تاپ یا رایانه رومیزی برای تجربه بهتر آموزشی.

چه کسانی باید این دوره را بگذرانند؟

- بازپرس‌های مالی
- تحلیلگران اطلاعات
- روزنامه‌نگاران و پژوهشگران

پیش‌نیازها

آشنایی با تحقیق آنلاین و تحلیل داده مفید است؛ اما تجربه قبلی در داده‌های منبع باز الزامی نیست.

زمان دوره

- ۹ جلسه

1. Open-source intelligence (OSINT)

2. Self-paced

- حدود ۵ ساعت آموزش مفید

لینک ثبت‌نام و اطلاعات بیشتر:

● https://learn.baselgovernance.org

۲. پاک‌سازی و استخراج داده‌ها^۳

در تحقیقات مالی، داده‌های بی‌نظم می‌توانند روند بررسی را کند و سرخ‌های حیاتی را پنهان کنند. این دوره آموزشی به شما تکنیک‌های قدرتمندی را در اکسل و استخراج داده می‌آموزد تا بتوانید به سرعت هرج‌ومرج داده‌ها را به وضوح و نظم تبدیل و تراکنش‌های مشکوک را به راحتی شناسایی کنید.

آنچه در این دوره خواهید آموخت

مهارت‌های خود را با یادگیری موارد زیر ارتقا دهید:

- آماده‌سازی اسناد مالی برای تحلیل داده؛
- استفاده از توابع اکسل برای اصلاح خطاهای قالب‌بندی؛
- شناسایی منابع مکمل داده‌های مالی؛
- استفاده از نرم‌افزار OCR برای دیجیتال‌سازی و استخراج داده؛
- استخراج (Scraping) داده از وب‌گاه‌ها برای اهداف تحقیقاتی.

ساختار دوره

آموزش خودمحو^۴؛ علاقمندان می‌توانند با سرعت دلخواه خود آموزش را برنامه‌ریزی نمایند. جلسات ساختارمند؛ جلسات به صورت توالی مطالب طراحی شده‌اند توصیه می‌شود از جلسه اول آغاز کنید

چه کسانی باید این دوره را بگذرانند؟

بازرس‌های امور مالی و تحلیلگران اطلاعات

پیش‌نیازها

آشنایی اولیه با اکسل توصیه می‌شود

اگر با تحلیل داده‌های مالی آشنا نیستید، پیشنهاد می‌شود ابتدا در دوره تحلیل مالی با استفاده از Excel شرکت کنید

مدت زمان دوره: ۸ جلسه و حدود ۴ ساعت آموزش مفید

زبان ارائه دوره: انگلیسی

لینک ثبت‌نام و اطلاعات بیشتر:

● https://learn.baselgovernance.org

۳. پیشگیری از تقلب و فساد در تدارکات عمومی

این دوره بصورت مشترک توسط دفتر خدمات پروژه

سازمان ملل متحد (UNOPS) و آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد (IACA) طراحی گردیده است.

هدف دوره

دوره «پیشگیری از تقلب و فساد در تدارکات عمومی» با هدف ترویج فرایندهای تدارکات سالم و افزایش آگاهی نسبت به تقلب و فساد در تدارکات عمومی طراحی شده است. این آموزش مقدمه‌ای عملی برای شناسایی ریسک‌های موجود در خریدهای دولتی و راهکارهای کاهش این ریسک‌ها ارائه می‌دهد. دوره برپایه اصول شناخته‌شده بین‌المللی و ابتکارات سازمان ملل شکل گرفته است.

شرح دوره

- این آموزش بخشی از تلاش‌های پیشگیرانه دفتر خدمات پروژه سازمان ملل متحد با همکاری آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد برای تقویت شفافیت در تدارکات عمومی است.
- تمرکز دوره بر فرایند تدارکات و چگونگی تقویت آن بر اساس استانداردهای بین‌المللی است.
- نمونه‌های واقعی از کشورهای مختلف ارائه می‌شود تا نقش کلیدی سامانه‌های ضد فساد در بهبود عملکرد تدارکات به نمایش گذاشته شود.
- این دوره به صورت خودآموز^۵ بوده و به شرکت‌کنندگان اجازه می‌دهد با سرعت دلخواه خود یاد بگیرند.
- مطالب آموزشی شامل ویدئوهای آموزشی و منابع مطالعاتی پیشنهادی است.

مدت زمان دوره

- خودمحور و انعطاف‌پذیر
- برای یادگیری مؤثر پیشنهاد می‌شود هر بخش را طی ۱ تا ۲ روز مطالعه کنید
- کل زمان تخمینی: ۶ ساعت یا بیشتر

ارزیابی پایانی

در پایان دوره، شرکت‌کنندگان می‌توانند از طریق آزمون نهایی میزان یادگیری خود را بسنجند و موضوعاتی را که نیاز به مرور مجدد دارند شناسایی کنند.

دسترسی به دوره

- ثبت‌نام در هر زمان ممکن است.
- دسترسی به محتوای دوره به مدت ۳۰ روز پس از ثبت‌نام فعال خواهد بود.

گواهی پایان دوره

با گذراندن موفق آزمون نهایی، شرکت‌کنندگان گواهی پایان دوره از آکادمی بین‌المللی مبارزه با

فساد دریافت خواهند کرد.

برای اطلاعات بیشتر و ثبت‌نام به وبگاه IACA یا UNOPS مراجعه فرمایید.

۴. انجام کسب‌وکار با صداقت^۶

دوره آموزشی فوق با همکاری دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) و با حمایت ابتکار صداقت زمینس و آژانس همکاری‌های توسعه نروژ (NORAD) برنامه‌ریزی گردیده است.

هدف دوره

در دنیای امروز که اعتماد و شفافیت اهمیت بالایی یافته‌اند، شرکت‌ها با فشار فزاینده‌ای برای نشان دادن رفتار اخلاقی در تمام سطوح مواجه‌اند. این دوره با هدف حمایت از کسب‌وکارها در ایجاد و نهادینه‌سازی فرهنگ صداقت و مقابله با فساد طراحی شده است.

شرح دوره

این دوره شامل ۹ جلسه تعاملی است که همگی بر پایه سناریوهای واقعی طراحی شده‌اند.

محتوای دوره ابزارهایی عملی برای شناسایی و مدیریت ریسک‌های فساد در محیط کسب‌وکار فراهم می‌کند.

یادگیری با محوریت موقعیت‌های واقعی به شرکت‌ها کمک می‌کند تا استانداردهای اخلاقی خود را تقویت کنند.

موضوعاتی که در دوره بررسی می‌شوند:

- هدایا و پذیرایی‌ها
- تعارض منافع
- پرداخت‌های تسهیل‌گر^۷
- ارزیابی اشخاص ثالث
- سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی
- تبانی در مناقصات^۸
- حمایت از افشاگران^۹

چه کسانی باید در این دوره شرکت کنند؟

این دوره برای همه شرکت‌ها، فارغ از اندازه یا حوزه فعالیتشان مناسب است و به عنوان یک دوره مقدماتی الزامی برای کارکنان و شرکای تجاری پیشنهاد می‌شود.

اظهارات درباره اهمیت موضوع:

ساند او جی‌ام‌بو، معاون دبیرکل پیمان جهانی سازمان ملل:

«مردم بیش از هر زمان دیگری خواستار استانداردهای اخلاقی بالاتر از جامعه کسب‌وکار هستند.»

غاده ولی، مدیر اجرایی دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر:

«این ابزار، وسیله‌ای حیاتی در برابر اثرات مخرب فساد است که رقابت را تضعیف، بازارها را تحریف و سرمایه‌گذار را دل‌سرد می‌کند».

گواهی پایان دوره

با تکمیل موفق دوره، گواهی رسمی صادر خواهد شد.

جزئیات دوره

نوع دوره: خودآموز^{۱۰}

مدت زمان: بیش از ۶۰ دقیقه

سطح: پایه (Foundational)

زبان: انگلیسی

همکاران: دفتر مقابله با مواد مخدر

و جرم سازمان ملل متحد (UNODC)

برای کسب اطلاعات بیشتر به وبگاه

دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان

ملل متحد یا UNGlobal Compact

مراجعه فرمایید.

۵. کاربرد

دستورالعمل‌های

شناسایی و ارزیابی

ریسک‌های فساد در

فرآیند حسابرسی

معرفی دوره

دیوان محاسبات فدراسیون روسیه دوره‌ای آموزشی تحت عنوان کاربرد دستورالعمل‌های شناسایی و ارزیابی ریسک‌های فساد در فرایند حسابرسی طراحی کرده است. این دوره اولین دوره تخصصی است که به شناسایی و ارزیابی ریسک‌های فساد و همچنین ارزیابی نظام مدیریت ریسک فساد در نهادهای تحت حسابرسی می‌پردازد.

این آموزش برای نهادهای عالی حسابرسی (Supreme Audit Institutions – SAls) و همچنین

سازمان‌های منطقه‌ای حسابرسی و کنترل مفید خواهد بود.

اهداف دوره شامل موارد ذیل است:

— معرفی شیوه‌های کاربردی برای شناسایی ریسک‌های فساد در روند حسابرسی

— بررسی سازوکارهای همکاری بین‌نهادی با نهادهای نظارتی و قضایی

— آموزش ارزیابی نظام مدیریت ریسک فساد در سازمان‌های تحت

حسابرسی

— تلفیق فناوری‌های نوین اطلاعاتی در فرایندهای حسابرسی با رویکرد ضد فساد

محتوای دوره

درس اول:

اهمیت توسعه دستورالعمل‌ها، تجارب بین‌المللی مؤثر در تدوین آن و

سازوکار همکاری دیوان محاسبات روسیه با نهادهای نظارتی در شناسایی

ریسک‌های فساد.

درس دوم:

اصول کلیدی دستورالعمل‌ها، امکان استفاده از آن‌ها در فعالیت‌های

حسابرسی با توجه به اختیارات نهاد

حسابرسی و کاربرد فناوری‌های

اطلاعاتی برای بهبود فرایند شناسایی فساد.

درس سوم:

ساختار کلی دستورالعمل‌ها،

مفاهیم اصلی، تعاریف و ابزارهای

پایه‌ای مورد استفاده در ارزیابی ریسک‌های فساد.

درس چهارم:

فرایند شناسایی و تحلیل ریسک‌های

فساد در جریان حسابرسی و نحوه ارزیابی ارتباط بین تخلفات شناسایی‌شده و وجود احتمالی فساد.

درس پنجم:

ارزیابی نظام مدیریت ریسک فساد در نهاد مورد حسابرسی، معرفی

فرایند دوسطحی ارزیابی، نمودار

بلوکی سیستم مدیریت ریسک و استفاده از چک‌لیست‌های ساختارمند برای مصاحبه با نمایندگان سازمان حسابرسی شونده.

جزئیات دوره

- مدت زمان کل: ۳۰ دقیقه
- تعداد دروس: ۵
- تعداد ویدئوها: ۵
- زبان ارائه: انگلیسی
- فرمت: ویدئویی، آموزش خودخوان (Self–paced)

این دوره برای حسابرسان، کارشناسان

نظارت مالی، تحلیل‌گران ریسک و نهادهای بازرسی داخلی مناسب است و رویکردی عملی برای تلفیق ضد فساد در فرایند حسابرسی ارائه می‌دهد.

آدرس مراجعه برای کسب اطلاعات بیشتر:

● https://u–intosai.org/courses

۶. مسئولیت شرکتی در قبال فساد^{۱۱}

دوره‌ای تخصصی درباره مسئولیت حقوقی شرکت‌ها در جرائم فساد، با

^[1] Corporate Liability for Corruption

^[2] Self-paced

مثال‌هایی از حدود ۵۰ کشور

شرح دوره

در بسیاری از کشورها، در ابتدا تنها افراد حقیقی برای جرائم فساد مانند رشوه‌خواری تحت پیگرد قرار می‌گرفتند. تمرکز سنتی بر مسئولیت کیفری فردی، تا حد زیادی به دلیل ماهیت شخصی اراده مجرمانه در قوانین جزایی بوده است؛ با این حال، امروزه پذیرش مسئولیت اشخاص حقوقی در قبال فساد رو به گسترش است.

این دوره که توسط آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد برنامه‌ریزی گردیده است، به بررسی دلایل، الگوهای حقوقی و سازوکارهای مسئولیت‌شرکتی در زمینه جرائم فساد می‌پردازد؛ همچنین با ارائه مثال‌هایی کاربردی از قوانین تقریباً ۵۰ کشور، نکات کلیدی برای تدوین یا اصلاح قوانین ضد فساد در سطح ملی را مطرح می‌کند.

آنچه در این دوره می‌آموزید:

- الگوهای اصلی مسئولیت شرکتی در قبال فساد
- عناصر کلیدی جرائم مرتبط با فساد (مانند رشوه، اختلاس و سوءاستفاده از مقام)
- انواع مجازات‌ها برای اشخاص حقوقی
- اجزای ضروری برای یک چهارچوب قانونی کارآمد
- تحلیل مزایا و معایب راه‌حل‌های جایگزین در قوانین ملی
- بررسی نمونه‌های واقعی از کشورهای مختلف برای درک عملی بهتر

مخاطبان دوره:

این دوره به‌ویژه برای افراد زیر مفید است:

- قانون‌گذاران و نهادهای تدوین سیاست‌های ضد فساد
- مشاوران حقوقی در بخش دولتی و خصوصی
- مسئولان انطباق و کنترل داخلی در شرکت‌ها
- پژوهشگران حوزه حقوق کیفری اقتصادی و اداری

ساختار و قالب دوره:

- نوع ارائه: خودآموز (Self-paced)
- فرمت محتوا: متنی، نمودار، طرح‌های تصویری

و عناصر تعاملی

- اسلایدهای اصلی

شامل توضیحات کلی

مدت زمان یادگیری:

دوره به‌صورت انعطاف‌پذیر طراحی شده است.

پیشنهاد می‌شود هر بخش طی ۱ تا ۳ روز مطالعه شود.

مدت تخمینی تکمیل کل

دوره: ۲۴ تا ۳۰ ساعت آموزشی

ارزیابی و آزمون نهایی:

در پایان هر بخش، سؤالات

خودآزمایی برای ارزیابی سطح درک ارائه می‌شود.

در پایان دوره، شرکت‌کننده باید آزمون نهایی را با موفقیت بگذراند تا گواهی پایان دوره دریافت کند.

این دوره یکی از جامع‌ترین آموزش‌ها در حوزه مسئولیت شرکتی در برابر فساد است و به تصمیم‌گیرندگان ملی کمک می‌کند، چهارچوب‌های قانونی مؤثر و به‌روز، طراحی و پیاده‌سازی کنند.

برای کسب اطلاعات بیشتر به آدرس زیر مراجعه کنید:

• <https://u-intosai.org/courses>

۷. سمینار مجازی: قراردادهای کاری

آمبودزمان؛ تعیین دامنه خدمات از

پذیرش تا اثربخشی

این سمینار کاربردی و جذاب ابزارهایی را در اختیار شما می‌گذارد تا خدمات‌تان را به طور شفاف و با اعتماد به نفس تعیین دامنه، قیمت‌گذاری و ارائه کنید. در سمینار («قراردادهای کاری آمبودزمان؛ تعیین دامنه خدمات از پذیرش تا اثربخشی»)، با یک نمونه واقعی از پروژه‌ی آمبودزمان آشنا می‌شوید و یاد می‌گیرید چگونه آن را به‌مرحل قابل فاکتور تبدیل کنید. از مرور مستندات و همکاری‌های فناورانه گرفته تا طراحی فرآیند پذیرش، برندینگ و مشاوره با مراجعه‌کنندگان، نقشه‌راهی برای ارائه‌ی حرفه‌ای خدمات خواهید داشت.

اهداف یادگیری

شرکت‌کنندگان پس از این دوره قادر خواهند بود:

- مهارت‌های آمبودزمانی خود را به خدمات ساختاریافته و قابل قرارداد تبدیل کنند.
- ارزش خدمات خود را به رهبری سازمانی و تصمیم‌گیرندگان به‌طور مؤثر منتقل کنند.
- محدوده پروژه را مدیریت کرده و انعطاف‌پذیری در آن ایجاد کنند.
- پیشنهادهای حرفه‌ای و جذاب متناسب با تخصص خود ارائه دهند.

مدرس دکتر آلیشیا جی. بوکر کورمیه، بنیان‌گذار و مدیرعامل Corporate Confidence و آمبودزمان ارشد در کالج پزشکی بیلور

دکتر کورمیه متخصص شناخته‌شده در حل تعارضات سازمانی است و بیش از ۱۵ سال سابقه‌ی فعالیت دارد. او برنامه‌های آمبودزمانی را در مؤسساتی همچون مؤسسه تحقیقاتی استنفورد، مؤسسه اقیانوس‌شناسی وودز هول و دانشگاه آلابامای بیرمنگام راه‌اندازی کرده است. وی دارای مدرک دکترادر تحلیل و حل تعارض است و رئیس سابق انجمن بین‌المللی آمبودزمان‌ها (IOA) بوده است.

جزئیات تکمیلی و سیاست‌های رویداد

این سمینار به‌صورت آنلاین و تعاملی برگزار می‌شود و فرصتی برای یادگیری عمیق‌تر نسبت به وبینارها فراهم می‌سازد.

زیرنویس‌وزبان‌ها: دوره به زبان انگلیسی ارائه می‌شود.

زیرنویس انگلیسی فعال است و ترجمه آن به زبان‌های دیگر از جمله عربی، فرانسوی، اسپانیایی، آلمانی، فارسی (در صورت پشتیبانی توسط شرکت‌کننده)، در دسترس است.

برای اطلاعات بیشتر به آدرس زیر مراجعه کنید:

• <https://ombuds-blog.blogspot.com/2025>

رویدادهای آتی

فساد مهم‌ترین گردهمایی جهانی برای کشورهای عضو است تا درباره اجرای ابزار حقوقی بین‌المللی علیه فساد بحث و تبادل نظر نمایند. نتایج این نشست مستقیماً بر استراتژی‌های ملی مبارزه با فساد و چهارچوب‌های همکاری بین‌المللی تأثیر می‌گذارد. تأکید بر رویدادهای جانبی و مشارکت متنوع تعهد به مشارکت چندذی‌نفعی از جمله جامعه مدنی در مبارزه با فساد را برجسته می‌کند با اذعان به اینکه رویکردی جامع برای تلاش‌های مؤثر ضد فساد ضروری است.

وبگاه رسمی:

• <https://uncaccoalition.org/cosp11>

۲. کنفرانس سالانه آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد (IACA): روندهای جهانی و چالش‌ها در پیشگیری و مبارزه با فساد

آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد برای دریافت مقالات تحقیقاتی با کیفیت بالا به زبان انگلیسی در موضوعات زیر فراخوانی منتشر می‌نماید:

- سلامت، مبارزه با فساد و الزامات در حوزه ورزش
- سلامت، مبارزه با فساد و تطابق پذیری در بخش کمک‌های بشردوستانه
- بازیابی و مدیریت دارایی‌های سرقت شده
- نقش فناوری‌های نوظهور در پیشگیری و مبارزه با فساد

مقالات منتخب مطابق با رویه‌های داخلی آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت و در مجموعه مقالات پژوهشی آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد منتشر خواهند شد:

• <https://www.iaca.int/research.html>

نویسندگان چهار مقاله برتر این فرصت را خواهند داشت که پژوهش خود را در کنفرانس سالانه ۲۰۲۵ آکادمی بین‌المللی مبارزه با فساد با عنوان «روندها و چالش‌های جهانی در پیشگیری و مبارزه با فساد» که در تاریخ ۲۲ آبان ۱۴۰۴ (۱۳ نوامبر ۲۰۲۵) برگزار می‌شود، ارائه نمایند.

تاریخ‌های مهم:

مهلت ارسال چکیده مقاله: تا تاریخ ۹ شهریور ۱۴۰۴ (۳۱ اوت ۲۰۲۵)

اعلام نتایج مقالات پذیرفته‌شده: تا تاریخ ۲۱ شهریور ۱۴۰۴ (۱۲ سپتامبر ۲۰۲۵)

ماهیت جهانی فساد و ارتباط متقابل سیستم‌های اداری، تلاش‌های هماهنگ بین‌المللی را ضروری می‌سازد. این رویدادها به عنوان بستریهای حیاتی برای به اشتراک گذاشتن بهترین شیوه‌ها، هماهنگ‌سازی چهارچوب‌های قانونی و ظرفیت‌سازی برای مبارزه با فساد و افزایش اعتماد عمومی در سراسر جهان عمل می‌کنند. نقش نهاد‌های آمبودزمان، به عنوان نهاد‌های نظارتی مستقل، به‌طور فزاینده‌ای به عنوان محوری برای تضمین انصاف و پاسخگویی اداری و در نتیجه کمک مستقیم به سلامت اداری شناخته شده است. استراتژی‌های مؤثر مبارزه با فساد نیازمند رویکردی چندذی‌نفعی است که شامل دولت‌ها، جامعه مدنی، دانشگاهیان و بخش خصوصی می‌شود؛ همه این ذی‌نفعان در این انجمن‌های بین‌المللی گردهم می‌آیند تا به‌طور جمعی دستور کار سلامت اداری را پیش ببرند.

۱. یازدهمین نشست کنفرانس کشورهای عضو کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد

این کنفرانس رویدادی شاخص در تقویم جهانی مبارزه با فساد است که توسط دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد و دولت قطر برنامه‌ریزی شده است. این نشست از ۲۳ تا ۲۸ آذر ۱۴۰۴ (۱۴ تا ۱۹ دسامبر ۲۰۲۵) در دوحه قطر برگزار خواهد شد. محل برگزاری کنفرانس هتل شرایتون در دوحه خواهد بود. ۱۴ دسامبر به عنوان روز آماده‌سازی و هماهنگی برای جامعه مدنی تعیین شده است که بر اهمیت مشارکت ناظران تأکید دارد.

به عنوان نهاد اصلی تصمیم‌گیری برای کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، مأوریت اصلی این کنفرانس کمک به کشورهای عضو در اجرای کنوانسیون و ارائه راهنمایی‌های سیاستی به کنوانسیون با هدف توسعه و اجرای فعالیت‌های مبارزه با فساد است. اگرچه اهداف دقیق و مفصل کنفرانس در اطلاعات ارائه شده به‌طور کامل تشریح نشده است، اما هدف کلی آن حول محور تقویت تلاش‌های جهانی علیه فساد می‌چرخد. ائتلاف کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، تقاضاها برای رویدادهای جانبی را تا ۱۵ آگوست باز کرده است.

کنفرانس کشورهای عضو کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با

¹UNCACCoSP11

ارائه مقاله درکنفرانس سالانه آکادمی بین‌المللی مبارزه بافساددرباره روندها و چالش‌های جهانی در پیشگیری و مبارزه با فساد: ۲۲آبان ۱۴۰۴ (۱۳۱ نوامبر ۲۰۲۵)

مهلت ارسال نسخه نهایی مقاله جهت داوری و انتشار: ۲۴ آذر ۱۴۰۴ (۱۵دسامبر ۲۰۲۵)

وبگاه رسمی:

- https://www.iaca.int/
- منبع
- https://www.iaca.int/media/attachments/2025/07/08/iaca_call-for-papers_01.07.25_final-revjp.pdf)

۳.شفافیت بین‌الملل استرالیا: نشست مبارزه با فساد ۲۰۲۵

این نشست توسط شفافیت بین‌الملل استرالیا در شهرسیدنی میزبانی می‌شود و برای ۳۰ مرداد ۱۴۰۴ (۲۱ آگوست ۲۰۲۵) برنامه ریزی شده است. این نشست که سی‌سال رهبری شفافیت بین‌الملل استرالیا در زمینه درستکاری را جشن می‌گیرد، با هدف گردهم آوردن سیاست‌گذاران، رهبران کسب‌وکار، نمایندگان جامعه مدنی، روزنامه‌نگاران و فعالان جامعه برای مقابله جمعی با تهدیدات مبرم فساد برگزار می‌شود. موضوعات کلیدی مورد بحث عبارت‌اند از:

- پول کثیف و جرایم مالی
- لابی‌گری و تأمین مالی سیاسی
- حمایت از افشاگران
- تحقیقات و ژئوپلیتیک
- قدرت جامعه مدنی

این نشست منطقه‌ای بر چالش‌های محلی و بخش محور فساد تأکید می‌کند، درحالی‌که به مسائل دارای پیامدهای جهانی نیز می‌پردازد. گنجاندن «انتقال انگیزه و تجارب» به عنوان یک موضوع، قابل توجه به‌ویژه و نشان‌دهنده یک موضوع نوظهور در گفتمان مبارزه با فساد است؛ زیرا بخش‌های اقتصادی جدید چالش‌های حکمرانی و سلامت اداری منحصربه‌فردی را ارائه می‌دهند. تأکید بر حمایت از افشاگران و نقش جامعه مدنی، اهمیت مکانیسم‌های نظارتی داخلی و خارجی را در تقویت پاسخگویی و شفافیت برجسته می‌کند.

وبگاه رسمی:

- https://transparency.org.au/australian-anti-corruption-summit/

۴.مجمع جهانی شفافیت ۲۰۲۵

نقطه عطف مهم سال ۲۰۲۴ با ارائه نخستین گزارش‌های دوسالانه شفافیت آغاز شد؛ اقدامی که به اجرای یک نظام اقلیمی قوی‌تر، پاسخ‌گوتر و شفاف‌تر کمک کرد و فرصتی کلیدی برای کشورها فراهم آورد تا روند پیشرفت خود را ارزیابی، شکاف‌ها را شناسایی و بینش‌هایی مبتنی بر داده تولید کنند. اطلاعات، درس‌آموخته‌ها و روندهای ناشی از این گزارش‌ها، پایه‌ای حیاتی برای تدوین اهداف اقلیمی بلندپروازانه‌تر، واقع‌بینانه‌تر و قابل اجرا به‌ویژه در آستانه تدوین سومین مشارکت‌های ملی تعیین‌شده فراهم می‌سازد.

هرچند در تئوری، فرایندهای گزارش‌های دوسالانه شفافیت و مشارکت‌های ملی تعیین‌شده به شدت درهم تنیده‌اند، اما در عمل در بسیاری از کشورها این دو فرایند به طور جداگانه پیاده‌سازی می‌شوند و هم‌راستایی لازم را ندارند.

تجارب و درس‌های حاصل از اجرای نخستین مشارکت‌های ملی تعیین‌شده و گزارش‌های دوسالانه شفافیت فرصتی ارزشمند برای تقویت هم‌افزایی و ادغام این دو روند در سطح ملی فراهم کرده است؛ چنین ارتباطاتی برای اطمینان از آنکه برنامه‌های اقدام اقلیمی کشورها بر پایه داده‌های قوی و اولویت‌های واقعی توسعه ملی بنا شده‌اند، ضروری است؛ در همین راستا، شرکای جهانی شفافیت اقلیمی، دومین مجمع جهانی شفافیت را به صورت مشترک برگزار می‌کنند. این مجمع بستری فراهم خواهد کرد تا کشورهای شرکت‌کننده به عنوان شرکای توسعه و کارشناسان شفافیت تجارب خود را به اشتراک بگذارند؛ از روند ارسال نخستین گزارش‌های دوسالانه شفافیت درس بگیرند و بررسی کنند که چگونه تلاش‌های شفاف‌سازی می‌تواند تدوین نسخه جدید مشارکت‌های ملی تعیین‌شده را به شکل مؤثرتری حمایت کند.

این نشست همچنین شامل یک رویداد سطح بالا با حضور ریاست‌های کنونی و آتی کنفرانس تغییرات اقلیمی سازمان ملل (COP) خواهد بود تا حرکت جمعی را در آستانه کنفرانس برزیل برای تقویت اقدامات حفاظت اقلیمی و اقدامات مؤثرتر ایجاد کند.

با تکیه بر موفقیت اولین مجمع جهانی شفافیت، مجمع امسال با هدف تعمیق گفت‌وگو و همکاری میان کشورها و شرکا برگزار می‌شود. این مجمع به میزبانی دولت جمهوری کره و از طریق وزارت محیط زیست برگزار می‌گردد. شرکت‌کنندگان در این مجمع شامل متخصصان حوزه شفافیت، کارکنان درگیر در فرایندهای ملی مشارکت‌های تعیین‌شده ملی، ارائه‌دهندگان حمایت، بانک‌های توسعه چندجانبه و آژانس‌های اجرایی صندوق محیط زیست جهانی (GEF) خواهند بود. مجمع شامل نشست‌های عمومی و جلسات گروهی تخصصی خواهد بود تا فضای مناسبی برای بحث‌های عمیق در حوزه‌های مختلف مرتبط با گزارش‌های شفافیت دوسالانه و فرایندهای مشارکت‌های ملی تعیین‌شده فراهم گردد.

اهداف

هدف کلی این مجمع جهانی شفافیت، تقویت اجرای چهارچوب شفافیت پیشرفته (ETF) و پشتیبانی از توسعه مشارکت‌های ملی تعیین‌شده بلندپروازانه‌تر و قابل اجرا از طریق ارتقای یادگیری همتایانه، گفت‌وگو و همکاری میان کشورها، کارشناسان و شرکای دخیل در حوزه شفافیت اقلیمی است.

اهداف مجمع جهانی شفافیت به شرح زیر است:

فراهم‌سازی بستری برای کشورهای در حال توسعه جهت تبادل درس‌آموخته‌ها از تهیه اولین گزارش‌های دوسالانه شفافیت و مشارکت در فرآیند بازبینی کارشناسی فنی، با هدف پیشبرد راهبردهای بهبود شفافیت برای ارائه به موقع گزارش دوم؛

بررسی اینکه چگونه تلاش‌های شفافیت ملی می‌تواند در به‌روزرسانی مشارکت‌های تعیین‌شده ملی نقش آفرینی کرده و به اجرای مؤثرتر اقدامات اقلیمی از جمله بسیج مالی اقلیمی کمک کند؛

بررسی راهبردهای گذار از گزارش‌دهی مقطعی به سیستم‌های شفافیت نهادینه‌شده و دولتی، با تمرکز بر جمع‌آوری پایدار داده، توانمندسازی نهادی و چهارچوب‌های حقوقی؛

تقویت همکاری میان مسئولان دولتی، سازمان‌های بین‌المللی و ارائه‌دهندگان حمایت از شفافیت جهت پیشبرد دستور کار شفافیت؛

علاوه بر موارد بالا، توصیه‌ها و نتایج کلیدی این مجمع در قالب سند سیاستی و نقشه‌راه گردآوری خواهد شد که گام‌های عملی برای بهبود فرایندهای گزارش‌های دوسالانه شفافیت و مشارکت‌های تعیین‌شده ملی کشورها را مشخص خواهد کرد.

وبگاه رسمی:

- https://climate-transparency-platform.org/events/global-transparency-forum-2025

۵.مؤسسه حکمرانی بازل: نهمین کنفرانس جهانی منابع مالی مجرمانه و دارایی‌های رمزنگاری شده

این رویداد برای ششم‌آبان ۱۴۰۴ (۲۸ اکتبر ۲۰۲۵) برنامه ریزی شده است. این کنفرانس توسط مؤسسه حکمرانی بازل با همکاری یوروپل و دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد انجام می‌شود. این کنفرانس بر چشم‌انداز پیچیده و در حال تحول منابع مالی مجرمانه و دارایی‌های رمزنگاری شده تمرکز دارد. اگرچه اهداف دقیق و مفصل در اطلاعات ارائه‌شده ذکر نشده است، اما ماهیت موضوع ذاتاً بر مبارزه با جریان‌های مالی غیرقانونی، پول شویی و استفاده از فناوری‌های جدید برای اهداف مجرمانه دلالت دارد. این مسائل به‌طور ذاتی با فساد بزرگ و بازیابی دارایی‌ها مرتبط و نیازمند تخصص ویژه و همکاری بین‌المللی هستند.

این کنفرانس به یک مرز حیاتی و به سرعت در حال تحول در مبارزه با فساد می‌پردازد؛ سوء استفاده‌ها از ارزهای دیجیتال و ابزارهای مالی پیچیده برای تسهیل فعالیت‌های غیرقانونی. این امر بر نیاز فوری به دانش تخصصی، تکنیک‌های تحقیقاتی پیشرفته و همکاری بین‌المللی تقویت‌شده برای ردیابی، مسدود کردن و بازیابی مؤثر دارایی‌های فاسد در عصر دیجیتال تأکید می‌کند. همکاری با یوروپل و دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد ماهیت چندآژانسی و بین‌المللی این چالش را برجسته می‌کند.

وبگاه رسمی:

- https://baselgovernance.org

۶. چهاردهمین نشست کارشناسی برای تقویت همکاری بین‌المللی تحت کنوانسیون مبارزه با فساد

این نشست برای ۱۲ تا ۱۴ شهریور ۱۴۰۴ (۳ تا ۵ سپتامبر ۲۰۲۵) دروین کشور اتریش برگزار خواهد شد. اگرچه اهداف خاص این نشست به تفصیل بیان نشده است، اما مأموریت کلی نشست کارشناسی، مشاوره و کمک به کنفرانس در تمام جنبه‌های همکاری بین‌المللی تحت فصل چهارم کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد است. این شامل موضوعاتی مانند استرداد اموال، کمک حقوقی متقابل و همکاری در اجرای قانون و همچنین تسهیل تبادل تجارب و شناسایی نیازهای ظرفیت‌سازی است.

این جلسات گروه‌های کاری برای مرور مستمر و اجرای عملی کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد ضروری هستند. جلسات مشترک نشان‌دهنده رویکردی یکپارچه و جامع برای مبارزه با فساد است، با اذعان به اینکه مسائلی مانند بازیابی دارایی، مالکیت ذی‌نفع و همکاری بین‌المللی به شدت به هم مرتبط هستند و نمی‌توانند به طور مؤثر به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرند. تمرکز بر «جایگزین‌ها برای اجرای سنتی» و «محرومیت از پناهگاه‌امن عواید ناشی از فساد» نشان‌دهنده چشم‌انداز قانونی و سیاستی در حال تحول است که برای رسیدگی مؤثرتر به پرونده‌های پیچیده فساد فرامرزی طراحی شده است. تأکید بر شفافیت مالکیت ذی‌نفع یک موضوع مکرر و حیاتی و نشان از اهمیت

اساسی آن را در مبارزه با جریان‌های مالی غیرقانونی و استرداد اموال است.

وبگاه رسمی:

- https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/EMIC/session14.html2

۷.رویدادها و فرصت‌های آموزشی انجمن بین‌المللی آموودزمان‌ها (IOA)

انجمن بین‌المللی آموودزمان‌ها انجمن حرفه‌ای پیشرو است که به حمایت از آموودزمان‌های سازمانی در سراسر جهان اختصاص دارد. این انجمن طیف گسترده‌ای از فرصت‌های توسعه حرفه‌ای و شبکه‌سازی را ارائه می‌دهد.

وبینارزنده انجمن بین‌المللی آموودزمان‌ها

جذب مراجعه‌کنندگان: نقش حیاتی وبگاه‌های دفاتر آموودزمان

درباره دوره

این وبینار به بررسی نتایج یک پژوهش گسترده پیرامون وبگاه‌های آموودزمان در مؤسسات آموزش عالی می‌پردازد و بستری را برای گفت‌وگو درباره بهترین شیوه‌ها در طراحی وبگاه فراهم می‌سازد. وبگاه‌های دفاتر آموودزمان اغلب نخستین نقطه تماس برای مراجعه‌کنندگان متقاضی دریافت خدمات آموودزمان هستند؛ با این حال، تاکنون اطلاعات کمی درباره نوع محتوای ارائه‌شده در این وبگاه‌ها در دسترس بوده است.

این جلسه با تمرکز ویژه بر موارد ذیل، بررسی می‌کند که دفاتر آموودزمان دانشگاهی چگونه اطلاعات را در وبگاه خود سازماندهی و ارائه می‌کنند:

— ساختار دفتر آموودزمان و جایگاه سازمانی آن؛

— تعداد، اسامی و پیش‌زمینه حرفه‌ای آموودزمان‌ها؛

— گروه‌های هدف خدمات (مثلاً دانشجویان، اعضای هیئت علمی، کارکنان)؛

— نوع خدمات ارائه‌شده (مشاوره مجرمانه، تسهیل گفت‌وگو، ارجاع و...)

— شفاف‌سازی در مورد اینکه آموودزمان چه کارهایی انجام می‌دهد و چه کارهایی را انجام نمی‌دهد؛

— ارجاع به استانداردهای حرفه‌ای و منشور اخلاقی انجمن بین‌المللی آموودزمان‌ها؛

— درج منشور دفتر آموودزمان؛

— دسترسی به گزارش‌های سالانه؛

منابعی مانند سیاست‌های نهادی، نکات و راهکارهایی برای مدیریت تعارض‌های بین‌فردی؛

— دستورالعمل تماس با آموودزمان؛

— تیم بررسی متشکل از سه آموودزمان با تجربه، یک هماهنگ‌کننده آموودزمان و یک متخصص مدیریت تعارض از سه مؤسسه، ۱۶۰ وبگاه انتخاب‌شده از میان حدود ۵۰۰ دفتر آموودزمان در ایالات متحده و کانادا را ارزیابی کردند. عناصر بالا به عنوان معیارهای اصلی برای بررسی روندها و بهترین شیوه‌ها در طراحی و محتوای وبگاه‌ها در نظر گرفته شدند.

اهداف:

پس از شرکت در این وبینار، شرکت‌کنندگان قادر خواهند بود:

— نقش‌ها و عملکردهای اصلی وبگاه‌های دفاتر آموودزمان در آموزش عالی را توصیف کنند.

— بهترین شیوه‌ها را برای سازمان‌دهی و ارائه اطلاعات در وبگاه دفاتر آموودزمان به کار بگیرند.

— فرصت‌های همکاری بین نهادی در زمینه به اشتراک‌گذاری محتوای وبگاه برای صرفه جویی در زمان و هزینه را شناسایی کنند.

or property and divest the owner of his property as a result of some violation of the law involving property seized. Compare condemn.

CONFLICT OF INTERESTS

a situation in which a person's duty results in disregard for another, as when one person represents two persons whose interests are adverse; an inconsistency between the public interest and the interest of a public official which arises in connection with the performance of official duties.

واژه نامه فساد

Code of conduct

ضوابط رفتاری

مجموعه‌ای از قوانین یا دستورالعمل‌هاست که اغلب بر مبنای اصول اخلاقی تدوین شده و برای افراد شاغل در یک کسب و کار، نهاد دولتی یا مؤسسه بخش سوم (مانند سازمان‌های مردم‌نهاد) اعمال می‌شود. آیین نامه‌های رفتاری (منشور اخلاقی)، چهارچوب اخلاقی را تعیین می‌کنند که کارکنان باید مطابق آن فعالیت کنند.

به همین دلیل، این کدهای رفتاری یکی از عناصر کلیدی تلاش‌های ضد فساد در بسیاری از سازمان‌ها به شمار می‌روند. یکی از سازوکارهای نظارت بر اجرای آیین نامه رفتاری، کمیته اخلاق است.

تعاریف متعددی برای ضوابط رفتاری از سوی نهادهای بین‌المللی و دانشگاهی ارائه شده است که هر یک بر جنبه‌های خاصی از این مفهوم تأکید دارند:

مطالعه فساد و شیوه مبارزه با آن در دود دهه گذشته دشوارتر شده و با پیچیدگی‌های فنی و اصطلاحات تخصصی همراه گردیده است. از این شماره و در این بخش با هدف کمک به همکاران علاقه‌مند و متخصصان ذی‌ربط برای درک مفاهیم کلیدی و نحوه استفاده از آن‌ها، لغات و اصطلاحات تخصصی مرتبط با فساد با استفاده از منابع معتبر از جمله کتاب واژه نامه فساد چاپ ۲۰۲۴ و واژه نامه مرکز منابع ضد فساد و کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد و کتاب زبان انگلیسی تخصصی مبارزه با فساد، سلامت اداری و آموذ زمان‌ها؛ انتخاب شده است. در عین حال و حسب مورد مفاهیم و تعاریف متناظر موجود در قوانین داخلی نیز به صورت تطبیقی ارائه می‌گردد. خاطر نشان می‌سازد که در علوم پویا و به روز، مفاهیم دائم‌التغییر می‌یابند، کاربردها تکامل یافته و ایده‌های جدید برای توصیف، نیاز به اصطلاحات جدیدی دارند که از طریق بهره‌گیری از منابع معتبر و دست‌اول قابل حصول خواهد بود.

تعریف عمومی: به‌طور کلی، ضوابط رفتاری

مجموعه‌ای از دستورالعمل‌ها و قوانین است که برای تعیین رفتارهای قابل قبول برای اعضای یک گروه، سازمان یا حرفه خاص طراحی شده‌اند. این چهارچوب به هدایت اقدامات و تصمیمات کارکنان در سازمان یا حرفه کمک می‌کند و اطمینان حاصل می‌کند که آن‌ها اخلاقی، مسئولانه و مطابق با ارزش‌ها و اهداف سازمان عمل می‌کنند.۱۱ این تعریف بر جنبه‌های عملی و هدایتی ضوابط رفتاری تأکید دارد.

تعریف از دیدگاه سازمان شفافیت بین‌الملل: از دیدگاه این سازمان، یک ضابطه رفتاری («بیانیه‌ای از اصول و ارزش‌ها است که مجموعه‌ای از انتظارات و استانداردهای رفتاری را برای یک سازمان، نهاد دولتی، شرکت، گروه وابسته یا فرد تعیین می‌کند، شامل حداقل سطوح انطباق و اقدامات انضباطی»).۲۰ این تعریف بر جنبه‌های انطباق و پیامدهای نقض تأکید دارد؛ زیرا نقض این ضوابط اغلب منجر به اقدامات انضباطی یا قانونی می‌شود.

تعریف از دیدگاه فرهنگ لغات حقوقی آکسفورد:

ضوابط رفتاری 'مجموعه‌ای از قوانین برای راهنمایی عملی است یا استانداردهای حرفه‌ای رفتار را تعیین می‌کند؛ اما قدرت اجرایی قانونی ندارد؛ برای مثال، آیین‌نامه رانندگی. ۲ طبق مفاد قانون تجارت منصفانه مصوب سال ۱۹۷۳^۳، مدیر کل تجارت منصفانه^۴ وظیفه

دارد انجمن‌های تجاری را به تهیه و توزیع آیین‌نامه‌های رفتاری بین اعضایشان تشویق کند، تا در راستای حمایت و ارتقای منافع مصرف‌کنندگان بریتانیا راهنمایی‌هایی ارائه شود. چندین آیین‌نامه از این نوع تاکنون توسط مدیرکل تأیید شده‌اند. آیین‌نامه‌های رفتاری همچنین توسط، کمیسیون سلامت و ایمنی، کمیسیون فرصت‌های برابر، کمیسیون برابری نژادی و کار و بازنشستگی منتشر شده‌اند و در آن‌ها به کارفرمایان، کارکنان و نمایندگان آن‌ها برای انجام تعهدات قانونی‌شان در حوزه‌های مربوط راهنمایی‌هایی ارائه شده است. آیین‌نامه‌های رفتاری تحت قانون پلیس و ادله کیفری^۵ ۱۹۸۴، جست‌وجوها و بازجویی مظنونان توسط پلیس را تنظیم می‌کنند. به‌طور کلی، عدم رعایت یک آیین‌نامه رفتاری، به‌تنهایی

- Code of Practice
- Highway Code
- Fair Trading Act 1973
- Director General of Fair Trading
- Police and Criminal Evidence Act 1984

موجب تعقیب کیفری یا مسئولیت مدنی برای شخص خاطی نمی‌شود؛ اما ممکن است از آن به‌عنوان مدرکی استفاده شود که نشان دهد فرد، الزامات قانونی مربوط را رعایت نکرده است. **تمایز میان “ضوابط رفتاری” و “منشور اخلاقی”** به‌رغم اینکه اصطلاحات «ضوابط رفتاری» و «منشور اخلاقی»^۷ اغلب به جای یکدیگر به‌کار می‌روند، تمایز مهمی بین آن‌ها وجود دارد که برای فهم دقیق ابزارهای مبارزه با فساد اداری حیاتی است.

منشور اخلاقی: این سند یک بیانیه آرمانی است که ارزش‌ها، اصول و ایده‌آل‌های اخلاقی اصلی یک سازمان را بیان می‌کند. منشور اخلاقی یک متن سیاست کلی و گسترده است که بر ارزش‌ها متمرکز است و به اعضا در درک درست یا غلط کمک می‌کند. این سند ممکن است حاوی دستورالعمل‌های کلی برای حمایت از قضاوت و تصمیم‌گیری باشد و مبنایی برای قواعد رفتاری فراهم کند. هدف آن راهنمایی اعضای سازمان برای عمل صادقانه و با درستکاری است؛ به‌عنوان مثال، گروه بانک جهانی («کد اخلاق») خود را به‌عنوان راهنمایی برای «ارزش‌های اصلی» و «هنجارها و رفتارهایی که از خود و یکدیگر انتظار داریم» تعریف می‌کند. این منشور بر «چرا» و «چه» تمرکز دارد؛ یعنی دلایل پشت رفتار و اصول کلی، مورد توجه قرار می‌گیرد.

ضوابط رفتاری: در مقابل، ضوابط رفتاری سندی جهت‌دار است که رویه‌ها و رفتارهایی را که باید رعایت یا از آن‌ها اجتناب شود، در برمی‌گیرد. این سند متمرکز و خاص است و بر قواعد و انطباق تأکید دارد. ضوابط رفتاری مجموعه‌ای از قواعد است که اقدامات را کنترل می‌کند و مسئولیت‌پذیری در قبال رعایت قواعد و پیامدهای نقض را تعریف می‌کند. نقض این کد می‌تواند منجر به پایان همکاری یا اخراج از سازمان شود؛ به‌عبارت دیگر، ضوابط رفتاری «چگونه» را مشخص می‌کنند؛ یعنی چگونگی انجام کارها و رفتارهای عملی مورد انتظار.

درک این تمایز دقیق برای یک دیکشنری تخصصی در حوزه فساد اداری از اهمیت بالایی برخوردار است. فساد اداری می‌تواند هم ناشی از نقض قواعد مشخص رفتاری (که در ضوابط رفتاری ذکر می‌شود) باشد و هم ریشه در ضعف در ارزش‌ها و اصول اخلاقی (که در

منشور اخلاقی تبیین می‌شود) داشته باشد؛ بنابراین، درک این دو مفهوم و رابطه آن‌ها، به کاربر دیکشنری کمک می‌کند تا ابزارهای مختلف مبارزه با فساد را بهتر طبقه‌بندی کرده و به ریشه‌های عمیق‌تر و همچنین مظاهر عملی فساد بپردازد.

جملات نمونه:

–Employees must follow the organization’s code of conduct

● کارکنان باید از آیین‌نامه رفتاری سازمان پیروی کنند.

A strong code of conduct helps prevent – unethical behavior

● یک آیین‌نامه رفتاری قوی از رفتارهای غیر اخلاقی جلوگیری می‌کند.

–Violations of the code of conduct may lead to disciplinary action

● نقض آیین‌نامه رفتاری ممکن است منجر به اقدامات انضباطی شود.

Commit

مرتکب شدن

انجام دادن یک عمل، به‌ویژه در زمینه رفتارهای نادرست یا مجرمانه

جملات نمونه:

–He was arrested for committing fraud

● او به جرم ارتکاب کلاهبرداری دستگیر شد.

–Anyone who commits bribery should face legal consequences

● هرکسی که مرتکب رشوه‌خواری شود باید با پیامدهای قانونی روبه‌رو شود.

–The official committed a serious offence by misusing public funds

● آن مقام با سوءاستفاده از منابع عمومی مرتکب یک تخلف جدی شد.

Competent
واجد صلاحیت؛ دارای دانش یا توانایی لازم برای انجام کاری به درستی و اثربخش

جملات نمونه:

–Competent Authority

مرجع صلاحیت‌دار

Confiscation

مصادره

فرایند توقیف و تملک قانونی اموال یا دارایی‌ها توسط دولت یا نهاد‌های صلاحیت‌دار، معمولاً به‌عنوان پیامد ارتکاب جرم یا تخلف. مصادره اغلب در زمینه‌هایی مانند فساد، پول‌شویی، جرایم سازمان‌یافته یا مالیاتی به‌کار می‌رود و

ممکن است شامل اموالی باشد که به‌طور مستقیم از جرم به‌دست‌آمده‌اند یا برای ارتکاب جرم استفاده‌شده‌اند.

جملات نمونه:

–Confiscation of Stolen Assets

● مصادره دارایی‌های سرقت‌شده

–Criminal Confiscation

● مصادره کیفری

–Civil Confiscation

● مصادره مدنی (اغلب بدون محکومیت کیفری)

Conflict of Interest

تعارض منافع

عدم هم‌راستایی میان منافع افرادی است که دارای قدرت و مسئولیت هستند و منافع اشخاص یا گروه‌هایی که این افراد به‌نماینده‌گی از آن‌ها وظایف خود را انجام می‌دهند.

این واقعیت که افراد دارای منافع گوناگون اند و این منافع ممکن است بایکدیگر در تضاد قرار گیرند، یکی از مفاهیم بنیادی در نظریه‌های مربوط به فساد است. تعارض

منافع برای توصیف موقعیت‌هایی به‌کار می‌رود که در آن افراد یا نهادها دارای منافعی هستند که با انجام وظایف محوله یا استفاده صحیح از قدرت امانت‌دارانه‌شان ناسازگار است. این اصطلاح معمولاً برای توصیف تضاد میان منافع شخصی و منافع عمومی به‌کار می‌رود.

جملات نمونه:

–A public official awarding a contract to a company owned by their relative is a clear conflict of interest.

● اختصاص یک قرارداد به شرکتی که متعلق به خویشاوند مقام دولتی است، نمونه‌ای آشکار از تعارض منافع است.

–Employees must declare any potential conflicts of interest.

● کارکنان باید هرگونه تعارض احتمالی منافع را اعلام کنند.

–Conflict of interest policies help prevent unethical behavior.

● سیاست‌های مربوط به تعارض منافع به جلوگیری از رفتارهای غیر اخلاقی کمک می‌کنند.

Conviction
محکومیت
حکم رسمی دادگاه که نشان می‌دهد یک فرد مرتکب جرم شده و گناهکار شناخته‌شده است. محکومیت معمولاً پس از محاکمه و ارائه شواهد صورت می‌گیرد و می‌تواند منجر به مجازات‌هایی مانند جریمه، حبس یا مصادره اموال شود.

جملات نمونه:

Criminal Conviction

● محکومیت کیفری

A Conviction for Bribery

● محکومیت به دلیل پرداخت رشوه

He Has No Prior Convictions

● او سابقه کیفری ندارد

Corruption
فساد

سوءاستفاده از قدرت امانت‌داده‌شده برای کسب منافع شخصی که به منافع عمومی آسیب می‌زند و معمولاً با نقض قوانین، مقررات و/یا استانداردهای سلامت اداری و اخلاقی همراه است. این تعریف برگرفته از تعریف «جوزف‌نای» در سال ۱۹۶۷ است که توسط سازمان شفافیت بین‌الملل در دهه ۱۹۹۰ رایج شد و سپس توسط «مرکز مطالعات فساد» در دانشگاه ساسکس توسعه یافت. این تعریف نمونه‌ای است از رویکردی که دیدگاه‌های مبتنی بر مقام عمومی و منافع عمومی را با هم تلفیق می‌کند. «**قدرت تفویض‌شده**»^۸ به معنای قدرتی است که در یک نقش مورد اعتماد – در سمت‌های دولتی، بخش خصوصی یا سازمان‌های غیرانتفاعی به یک فرد یا نهاد واگذار شده است؛ این فرد یا نهاد دارای اختیار تصمیم‌گیری در ارتباط با دیگر اشخاص یا نهادهاست و سوءاستفاده از این قدرت معمولاً منافع عمومی را خدشه‌دار می‌کند.

«**سوءاستفاده**»^۹ به نقض وظایف یا استفاده نادرست از قدرتی اشاره دارد که با نقش مورد اعتماد مرتبط است؛ این سوءاستفاده ممکن است از طریق اقدام یا ترک فعل صورت گیرد. سوءاستفاده الزاماً نباید غیرقانونی باشد تا فساد محسوب شود؛ بلکه می‌تواند شامل نقض مقررات یا استانداردهای سلامت اداری نیز باشد؛ همچنین ممکن است مجموعه‌ای از اقدامات یا الگوهای رفتاری را شامل شود که در مجموع معادل سوءاستفاده جمعی هستند.

«**منفعت شخصی**»^{۱۰} شامل منافع فردی چه مالی و چه غیرمالی است که به‌شخص یا آشنایان او می‌رسد و نیز منافع جناحی یا گروهی که به افراد یا گروه‌هایی خاص تعلق می‌گیرد. این منفعت می‌تواند شامل جلوگیری از ضرر یا رضایتی باشد که از آسیب رساندن به دیگران حاصل می‌شود.

جملات نمونه:

–Corruption undermines democracy and weakens institutions

● فساد پایه‌های دموکراسی را تضعیف کرده و نهادها را بی‌ثبات می‌کند.

–The investigation revealed high–level corruption in the ministry.

● تحقیقات، فساد در سطح بالا در وزارتخانه را فاش کرد.

–Fighting corruption requires transparency, accountability, and strong institutions.

● مبارزه با فساد نیازمند شفافیت، پاسخگویی و نهاد‌های قوی است.

- Entrusted Power
- Abuse
- Private Gain

EDITED BY
Alice MattoniDIGITAL MEDIA
AND GRASSROOTS
ANTI-CORRUPTIONContexts, Platforms and Data of
Anti-Corruption Technologies Worldwideنویسنده: آلیس ماتونی^۲

سال انتشار: ۲۰۲۴

انتشارات: ادوارد الگار^۳

فساد به عنوان یک معضل اجتماعی، به اشکال متفاوتی خود را در سرتاسر دنیا نشان می‌دهد و چالش‌های متعددی برای مقابله با آن حتی از طرف مردم وجود دارد. فعالان، سازمان‌های جامعه مدنی و شهروندان به طرق مختلفی با فساد مبارزه می‌کنند. نمونه‌هایی وجود دارد که در آن رسانه‌های دیجیتال و مخصوصاً پلتفرم‌های فضای مجازی همچون فیس‌بوک و توییتر نقشی اساسی در به وجود آمدن و گسترش معترضان در دهه گذشته داشته‌اند؛ مانند جنبش گسترده ضد فساد هند که در سال ۲۰۱۱ شکل گرفت، موج گسترده اعتراضات در سال ۲۰۱۳ در برزیل و اعتراضات ضد فساد معترضان جوان فساد نخبگان سیاسی در رومانی که در سال ۲۰۱۶ اتفاق افتاد.

فصل‌های این کتاب برای این موضوع تمرکز دارد که چرا و چگونه فعالان ضد فساد تصمیم می‌گیرند انواع مختلفی از رسانه‌های دیجیتال و فناوری‌ها را طراحی کنند؛ گسترش دهند و بکار گیرند تا از آن‌ها در مبارزه با فساد کمک بگیرند.

این کتاب اولین تلاش منظم برای پاسخ به سؤالات مهمی است که نویسندگان از طریق

1. Digital Media and Technologies in Grassroots Struggles
2. Alice Mattoni
3. Edward Elgar

رسانه‌های
دیجیتال و
فناوری‌ها در مبارزه
مردمی با فساد^۱

بررسی نمونه‌های مختلف در سراسر جهان به آن‌ها پرداخته‌اند. کتاب علاوه بر ارائه دیدگاه‌های ارزشمند درباره چگونگی استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های دیجیتال در مبارزه با فساد در سطح مردمی، به فرصت‌ها و چالش‌هایی که این ابزارها برای فعالان و سازمان‌های مبارزه با فساد ایجاد می‌کنند، می‌پردازد؛ همچنین، این کتاب به بحث گسترده‌تری درباره نقش رسانه‌ها و فناوری‌های دیجیتال در مبارزه با فساد، مشارکت بازیگران سیاسی و اقدامات ضد فساد آن‌ها می‌پردازد.

این کتاب با ارائه یک چهارچوب کلی در بخش اول، زمینه را برای بررسی مطالعات موردی که در ادامه می‌آیند، فراهم می‌کند. بخش دوم با مروری کوتاه بر تحقیقات انجام شده درباره فساد شروع می‌شود و بررسی می‌کند که این مطالعات تا چه حد نقش رسانه‌های دیجیتال و فناوری‌ها را در مبارزه با فساد از پایه مورد توجه قرار داده‌اند؛ همچنین، این بخش توضیح می‌دهد که چرا باید نگاه به رسانه‌ها و فناوری‌های دیجیتال از یک دیدگاه صرفاً ابزاری فراتر رود و به این سؤال بپردازد که چرا فعالان ضد فساد و سازمان‌های جامعه مدنی از این ابزارها استفاده می‌کنند. برای تحقق این تغییر نگرش، مفهوم «فناوری‌های ضد فساد» (ACTs) به عنوان یک روش اکتشافی معرفی می‌شود که بر جنبه‌هایی فراتر از اهداف کاربردی فعالان ضد فساد تأکید دارد. در ادامه، هر یک از این جنبه‌ها به طور عمیق بررسی می‌شود

تا تصویری جامع از تنوع نمونه‌های عملی فناوری‌های ضد فساد ارائه شود.

بخش بعدی کتاب توضیح می‌دهد که هر چند مبارزه با فساد و استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های دیجیتال ابعاد جهانی دارند، اما فناوری‌های ضد فساد به دلیل شرایط و زمینه‌های خاصی که در آن‌ها شکل می‌گیرند، ویژگی‌های منحصر به فردی پیدا می‌کنند. این ویژگی‌ها ناشی از ترکیب عوامل مختلفی مانند دسترسی به منابع مادی، وجود نمادهای خاص و مشارکت گروه‌های اجتماعی مشخص است. در ادامه، این بخش یک طبقه‌بندی از فناوری‌های ضد فساد ارائه می‌دهد که اهداف کلی استفاده از رسانه‌ها و فناوری‌های دیجیتال در مبارزات ضد فساد را بررسی می‌کند و آن‌ها را از جنبه‌های مادی، نمادین و اجتماعی تحلیل می‌کند. در پایان، مهم‌ترین دستاوردهای این کتاب معرفی می‌شود؛ مجموعه‌ای از فصل‌های مبتنی بر شواهد تجربی که نقش رسانه‌ها و فناوری‌های دیجیتال را در مبارزات ضد فساد در کشورهای مختلف جهان و از زوایای گوناگون بررسی می‌کنند. شایان ذکر است در این کتاب، اصطلاح رسانه‌های دیجیتال به شکلی فراگیر به کار رفته و به طیف وسیعی از دستگاه‌های دیجیتال یعنی گوشی‌های هوشمند، تبلت‌ها، پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی، پلت فرم‌های صوت زنی، پرتال‌های داده باز، ربات‌های چت هوش مصنوعی محور و برنامه‌های کنفرانس ویدئویی اشاره دارد.

ساده فساد و تعارض منافع در بزرگ‌ترین بازار سهام جهان

★ نویسنده: هادی مرادی نیک^۱

بخش اول: مقدمه

در سال ۲۰۰۸ اقتصاد جهان درگیری از عمیق‌ترین و پیچیده‌ترین بحران‌های تاریخ معاصر شد. بحرانی که اگرچه از بازار مسکن ایالات متحده آغاز گردید، به سرعت تمامی زنجیره‌های مالی، بانکی و حتی بخش حقیقی اقتصادها در سرتاسر دنیا را در نورددید. تاپیش از این بحران، مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری یا CRA^۲ ها به چشم «دوران بی‌طرف» بازارهای بدهی (اوراق قرضه) شناخته می‌شدند؛ اما در حقیقت این نهادها خود گرفتار ضعف‌های ساختاری عمیق، تضاد منافع سیستمی و فساد اداری گسترده بودند. تضاد منافع ناشی از رابطه مالی با ناشران اوراق، بی‌توجهی به استانداردهای حرفه‌ای و فشارهای سنگین ناشی از رقابت، باعث شد، رتبه‌های اعتباری به ابزاری برای فریب سرمایه‌گذاران بدل شود. در این مقاله ابتدا ماهیت و آثار بحران ۲۰۰۸ بررسی می‌شود، سپس نقش فساد در عملکرد مؤسسات رتبه‌بندی آشکار می‌گردد؛ ساختار و وظایف این مؤسسات و اکاوی

۱. بازرسی کل استان بوشهر، فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد علوم اقتصادی از دانشگاه تهران

2. Credit Rating Agencies

می‌شود؛ راهکار قانونی متأخر دود – فرانک^۳ تشریح می‌گردد؛ همچنین چالش‌های اجرای دقیق این اصلاحات قانونی مورد بحث قرار می‌گیرد و در نهایت پیشنهادهایی برای پیشگیری از وقوع بحران‌های مشابه و تقویت کیفیت مبارزه با فساد در بازارها و نهادهای مالی ارائه خواهد شد.

بخش دوم: بحران مالی ۲۰۰۸ و تأثیرات آن بر اقتصاد آمریکا

بحران مالی ۲۰۰۸، که گاه آن را بحران وام‌های پریسک^۴ می‌نامند، ریشه در اعطای وام‌های مسکن به اقشار کم‌درآمد و دارای سابقه اعتباری ضعیف داشت. از اواسط دهه ۲۰۰۰، بانک‌ها در ایالات متحده تحت فشار رقابت و باتوجه سودهای سریع، روی به اعطای گسترده وام‌های کم‌اعتبار آوردند. این وام‌ها با نرخ‌های بهره متغیر تنظیم می‌شدند و بازپرداخت آن‌ها در سال‌های اول آسان به نظر می‌رسید؛ اما به محض افزایش نرخ بهره،

3. Dodd – Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act

4. Subprime Mortgage Crisis

قسط‌های ماهانه برای بسیاری از وام‌گیرندگان غیرقابل پرداخت می‌گردید.

برای پنهان کردن اصل مشکل، بانک‌ها با ترکیب این وام‌ها در بسته‌هایی مختلف از چند نوع اوراق نظیر دارایی‌های ساختار یافته به نام اوراق بهادار با پشتوانه وام مسکن یا MBS^۵ و اوراق بهادار با پشتوانه بدهی یا CDO^۶، اقدام به فروش آن‌ها به سرمایه‌گذاران در سرتاسر جهان نمودند. در این سازوکار، هر بسته پشتوانه بدهی معمولاً از چندین لایه^۷ تشکیل می‌شد که بسته به درصد دارایی‌های محافظه‌کارانه یا ریسک‌پذیر، بارتبه‌های (AAA) تا (D) مواجه بود. رتبه (AAA) به معنای کمترین ریسک و امن‌ترین گزینه قلمداد می‌شد؛ در حالی که رتبه‌های پایین تر نشان دهنده ریسک بالاتر بودند؛ اما فساد ساختاری و تضاد منافع در مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری باعث شد که بخش با رتبه خوب پشتوانه بدهی‌ها، یعنی همان رتبه‌های (AAA)، در عمل مخلوطی از وام‌های پریسک و کم‌ریسک باشند؛ مؤسسات مزبور به این اوراق نمرات بالا داده بودند؛ طوری که سرمایه‌گذاران

5. Mortgage-Backed Securities

6. Collateralized Debt Obligations

7. Tranche

تصورمی‌کردند این‌ دارایی‌ها امن هستند؛ درحالی‌که نبودند و به‌صورت مصنوعی و مهندسی‌شده، رتبه «(AAA)» می‌گرفتند. این فساد چندوجهی ناشی از موارد زیر بود:

۱) مدل کسب درآمد: مؤسسات رتبه‌بندی عملاً دستمزد خود را از همان بانک یا نهاد تأمین مالی دریافت می‌کردند (درآمد ازسوی ناشر^{۱)} که اوراق آن را رتبه‌بندی می‌کردند (تضاد منافع).

۲) فشار رقابتی و جذب مشتری: بانک‌ها و شرکت‌های مالی آزاد بودند هر موسسه رتبه‌بندی را که می‌خواهند انتخاب کنند؛ در نتیجه، مؤسسات رتبه‌بندی برای کسب پروژه و درآمد بیشتر، به سوی جلب رضایت مشتریان با دادن رتبه‌های اعتباری بهتر روی آوردند.

۳) ضعف نظارت و نبود شفافیت: تا پیش از بحران، ناظران قدرتمند و مستقل چندان‌ی برای پایش عملکرد مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری وجود نداشت و افشای جزئیات روش شناسی (متدولوژی) و مفروضات رتبه‌دهی به‌صورت حداقلی و گاهی صوری صورت می‌پذیرفت.

وقتی وام‌گیرندگان اقساط خود را پرداخت نکردند، کل این سیستم فروپاشید؛ در نتیجه:

– بانک‌های بزرگی مانند لمن برادرز^۲ ورشکست شدند؛

– بازارهای بورس سقوط کردند؛

– اعتبارات بین بانکی قفل شد و بسیاری از شرکت‌ها نتوانستند حقوق کارکنان خود را بپردازند؛

– بیش از ۸ میلیون شغل در آمریکا از بین رفت؛

– نرخ بیکاری در آمریکا به بیش از ۱۰٪ رسید؛

– میلیون‌ها خانواده خانه‌های خود را از دست دادند؛

– و دولت آمریکا مجبور به اجرای بسته‌های نجات مالی (bailout) به ارزش صدها میلیارد دلار شد.

این بحران، که ابتدا مالی به‌نظر می‌رسید، به‌سرعت به بحران اقتصادی و سپس بحران اجتماعی بدل شد و اعتماد عمومی به نهاد‌های مالی و دولت‌ها به‌طور جدی آسیب دید.

بخش سوم: نقش و چگونگی فساد مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری و تأثیر آن در شکل‌گیری بحران

مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری، در تئوری، نقش چشم‌و گوش بی‌طرف بازار بدهی را ایفا می‌کنند. آن‌ها وظیفه دارند تا اطلاعات مالی و غیر مالی ناشران اوراق را جمع‌آوری و تحلیل کنند. احتمال نکول یا تأخیر در پرداخت اصل و بهره را ارزیابی نمایند و در نهایت به هر دارایی مالی یک «نمره اعتباری» دهند؛ مثلاً نمره AAA به معنای ریسک بسیار پایین و نمره D یا C به معنای ریسک بسیار بالا یا حتی نکول است. این نمره، پایه تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران و حتی بانک مرکزی برای تخصیص منابع و ارزیابی ریسک محسوب می‌شود. با توجه به قدرت انحصاری این مؤسسات (به‌ویژه Moody’s، P&S و Fitch که حدود ۹۵٪ بازار جهانی را در دست دارند)، حتی دولت‌ها نیز به ارزیابی آن‌ها وابسته‌اند؛ اما چرا چنین خطای بزرگی رخ داد؟ پاسخ در ساختار کاری خود این مؤسسات نهفته است. مدل تجاری آن‌ها به‌گونه‌ای طراحی شده بود که نه بی‌طرف، بلکه متضاد با منافع عمومی بود. این مؤسسات توسط کسانی پول می‌گرفتند که

سایه فساد و تعارض منافع در بزرگ‌ترین بازار سهام جهان

قرار بود آن‌ها را ارزیابی کنند. شواهد فساد در گزارش مراجع و کمیسیون‌های مختلف در کنار تحقیقات دانشگاهی متعدد به روشنی نشان می‌دهد که:

در برخی موارد، تحلیل‌گران مؤسسات عمداً ریسک‌های پنهان را کم‌اهمیت جلوه می‌دادند یا مدل‌های استرس تست را دستکاری می‌کردند تا نمره AAA حفظ شود.

- توافق‌های محرمانه میان بانک‌ها و مؤسسات برای تعیین نرخ کارمزد براساس حجم فروش اوراق و رتبه اعطایی وجود داشت.
- برخی کارمندان سابق مؤسسات مزبور افشا کردند که فشار مدیران برای مشتری‌مداری، گاه آن‌ها را مجبور به تخطی از اصول حرفه‌ای می‌نمود.
- در نهایت، زمانی‌که وام‌گیرندگان از پرداخت اقساط بازماندند و ارزش این اوراق سقوط کرد، معلوم شد که نمرات بالای این مؤسسات به‌هیچ‌وجه منعکس‌کننده ریسک واقعی نبوده است. سرمایه‌گذاران بسیاری ضررهای سنگینی کردند و اعتماد عمومی به این مؤسسات به‌شدت خدشه دار شد.

بخش چهارم: قانون دود – فرانک چیست و چه اثراتی بر مؤسسات رتبه‌بندی گذاشت؟

قانون دود – فرانک در سال ۲۰۱۰ در پاسخ به بحران مالی ۲۰۰۸ و آثار مخرب آن بر اقتصاد آمریکا و جهان تصویب شد. هدف اصلی این قانون، اصلاح نظام مالی، جلوگیری از بحران‌های مشابه در آینده و محافظت از مصرف‌کنندگان و سرمایه‌گذاران بود. این قانون بیش از ۲۳۰ صفحه داشت و بسیاری از بخش‌های بازار مالی را شامل می‌شد. یکی از بخش‌های مهم آن، مقرراتی بود که مستقیماً به اصلاح ساختار مؤسسات رتبه‌بندی اختصاص داشت. مهم‌ترین تغییرات ناشی از این مقررات عبارت‌اند از:

۱) کاهش مصونیت حقوقی: رتبه‌های اعتباری دیگر تحت عنوان «لنظر تخصصی» مطلق محسوب نمی‌شوند و امکان پیگرد قضایی برای زیان‌ناشی از سهل‌انگاری فراهم شده است.

۲) تأسیس دفتر نظارت بر مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری در کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا^{۱۰}: این دفتر موظف به بازرسی کیفیت فرآیندها، افشای تضاد منافع و ارزیابی دوره‌ای اقدامات این موسسات است.

۳) الزام به افشای کامل روش‌های رتبه‌دهی مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری: مؤسسات باید علاوه بر این‌که روش شناسی (متدولوژی) خود را اعلام کنند، سناریوهای استرس، جداول حساسیت و مفروضات کلیدی را نیز منتشر نمایند. ۴) اصلاح ساختار کسب درآمد: کمیسیون بورس و اوراق بهادار موظف شد راهکارهایی برای کاهش تضاد منافع پیشنهاد دهد؛ از جمله امکان ایجاد مدل‌های پرداخت جایگزین یا صندوق‌های تضمینی.

۵) ارتقای شفافیت و گزارش دهی فصلی مؤسسات: مؤسسات مزبور ملزم به ارائه گزارش‌های عملکردی و افشای همه منافع متضاد در تعامل با ناشران گردیدند.

بخش پنجم: چالش‌ها و دغدغه‌های اجرای قانون دود – فرانک

اجرای قانون دود – فرانک با چند مشکل روبه‌رو شد؛ اول این‌که نهاد‌های رتبه‌بندی تهدید کردند که اگر مسئولیت قانونی بردوش آن‌ها گذاشته

فساد کلان

شود، دیگر حاضر به ارزیابی برخی اوراق نخواهند بود. این تهدید در عمل موجب شد بخشی از قانون به‌حالت تعلیق درآید تا بازار اوراق بهادار متوقف نشود. دوم، پیچیدگی قانون و جزئیات اجرایی آن باعث شد برخی مقررات با تأخیر چند ساله اجرایی شوند یا اصلاً اجرا نشوند. سوم، برخی تحلیل‌گران معتقدند که این قانون با همه گستردگی خود، نتوانست ریشه اصلی مشکل یعنی مدل کسب درآمد مؤسسات را اصلاح کند^{۱۱}. تا زمانی‌که مؤسسات مذکور برای رتبه‌بندی، از همان شرکت‌هایی پول می‌گیرند که قرار است مورد سنجش و رتبه‌بندی قرار گیرند، تضاد منافع همچنان پایرجاست. این موارد در کنار مقاومت و لابی بانک‌ها و کمبود منابع مالی و نیروی انسانی کمیسیون اوراق بهادار سبب شده است که بخشی از مشکل هنوز پابرجا باشد.

تمام این چالش‌ها نشان می‌دهد که اصلاحات قانون‌گذاری تنها در صورتی می‌تواند مؤثر باشد که با بازتعریف سازوکارهای انگیزشی، تقویت نهاد‌های نظارتی و ایجاد فرهنگ شفافیت و پاسخ‌گویی درون سازمانی همراه باشد.

بخش ششم: پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری در سایر کشورها

براساس تجربه آمریکا، کشورهایی که مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری یا مؤسسات مشابه دارند یا می‌خواهند این نظام را ایجاد کنند، می‌توانند از موارد زیر بهره‌برند تا فساد ساختاری را کاهش دهند و مبارزه با تضاد منافع را به‌صورت جدی‌تری در دستور کار قرار دهند:

- ایجاد مؤسسات رتبه‌بندی غیرانتفاعی یا دولتی برای ارزیابی مستقل تر؛
- ممنوعیت مدل کسب درآمد از سوی ناشر و جایگزینی آن با مدل‌های دیگر نظیر پرداخت از سوی بورس‌ها، صندوق‌های تضمینی یا سرمایه‌گذاران؛
- تشویق به رقابت و ایجاد نهاد‌های رتبه‌بندی

۱۱ 	۱۱. با وجود تعهد کمیسیون اوراق بهادار به بررسی و پیشنهاد مدل‌های جایگزین، تا زمان نگارش این مقاله هیچ مدل فراگیری طراحی و پیاده نشده است که تضاد منافع مزبور را رفع نماید. برخی مدل‌های جایگزین مانند پرداخت توسط سرمایه‌گذاران (Investor–Pays) یا پرداخت توسط پلتفرم‌های بازار (Platform–Pays) پیشنهاد شده، ولی هنوز رایج و موفق نشده‌اند.
---	---

متعدد برای جلوگیری از انحصار؛

– افزایش شفافیت با الزام به انتشار عمومی

داده‌ها، روش‌ها و سوابق رتبه‌بندی؛

– آموزش عمومی برای افزایش آگاهی

سرمایه‌گذاران از محدودیت‌های رتبه‌بندی؛

– اعمال مسئولیت حقوقی و اخلاقی برای

مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری؛

– همکاری‌های بین‌المللی و هماهنگی

نظارتی (همسو کردن مقررات داخلی با

استانداردهای بین‌المللی، پیمان‌های

چند جانبه نظارتی و…)

بخش هفتم: نتیجه‌گیری

مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری در بحران مالی ۲۰۰۸ به‌جای ایفای نقش محافظ‌بازار، یکی از عوامل تشدیدکننده بودند. تضاد منافع ساختاری، وابستگی به مشتریان بزرگ و نبود نظارت کافی باعث شد رتبه‌هایی ارائه شود که ارتباطی با واقعیت نداشت. قانون دود – فرانک تلاشی قابل توجه برای اصلاح این سیستم بود؛ اما تجربه اجرایی نشان داد که تغییر واقعی نیازمند اصلاحات عمیق‌تر، ساده‌سازی ساختارها و به‌ویژه طراحی مشوق‌های صحیح برای نهاد‌های

رتبه‌بندی است.

اگر قرار باشد

بازارهای

تجارب ملل – نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد // ۸۱

بحران‌های آینده مقاوم‌تر شوند، نقش این نهادها باید شفاف، مستقل و پاسخ‌گو باشد. کشورهای دیگر نیز با الهام از تجربه ایالات متحده و با اتخاذ رویکردی فراگیر که هم‌زمان به اصلاح مقررات، بهبود ساختارهای انگیزشی، ارتقای ظرفیت نظارتی و آموزش عمومی اهمیت دهد، می‌توانند چهار چوبی بسازند که مبارزه با فساد، منافع عمومی و سرمایه‌گذاران خرد را بر تضاد منافع احزاب ذی‌نفع مقدم بدارند.

منابع

- Klumpes, Paul John Marcel; Konstantinos Eleftheriou, Kostas; Komarev, Ilya؛ Ronsse, Anne–lise. (2022). The impact of the Dodd–Frank act on the determinants of credit rating Quality. Aalborg University.
- Dimitrov, Valentin؛ Palia, Darius؛ Tang, Leo. (2014). Impact of the Dodd–Frank Act on credit Ratings.
- Hill, Claire. (2011). Limits of Dodd–Frank’s Rating Agency Reform. University of Minnesota Law School.

- برخی از محتوای مقاله از سطح تارنماهای علمی معتبر گردآوری شده و به دلیل پراکنده بودن قید نشده است.

مالی

در برابر

O M B U D S M A N

آمبودزمان‌ها ضامن عدالت و شفافیت

مقدمه

نهاد آمبودزمان، به عنوان یک نهاد مستقل، بی‌طرف و غیرخصمانه، نقش حیاتی در منظومه حکمرانی مدرن ایفا می‌کند. کارکرد اصلی آن، بررسی شکایات شهروندان علیه نهادهای اداری است؛ تا از این طریق، از عدالت و انصاف اطمینان حاصل شود؛ پاسخگویی ترویج یابد و حاکمیت قانون تقویت گردد. این نهاد در طول زمان تکامل یافته و به یک الگوی جهانی تبدیل شده است که در نظام‌های حقوقی و سیاسی متنوعی در سراسر جهان به رسمیت شناخته شده است و به کار گرفته می‌شود. این گسترش جهانی، نشان‌دهنده قابلیت انطباق و جذابیت فراگیر این نهاد در پاسخگویی به نیازهای مشترک بشری برای عدالت اداری است. آمبودزمان به مثابه پلی ضروری میان شهروندان و دولت عمل می‌کند و سازوکاری حیاتی و غیرقضایی برای جبران خسارت فراهم می‌آورد که به طور مؤثری به عدالت اداری کمک می‌کند.

این نهاد، به طور مستقیم در حمایت از حقوق فردی شهروندان مشارکت دارد. این امر با رسیدگی دقیق به موارد سوءمدیریت، جلوگیری از سوءاستفاده از قدرت و کاهش ناکارآمدی‌های بوروکراتیک که اغلب رفاه شهروندان را مختل می‌کنند، محقق می‌شود. فراتر از آن، آمبودزمان در ترویج فعال حکمرانی خوب نقشی محوری ایفا می‌کند. این نقش شامل حمایت از افزایش شفافیت، ترویج رفتار اخلاقی و تضمین پاسخگویی نهادهای عمومی به نیازها و نگرانی‌های شهروندان است. در نهایت، کارکرد آمبودزمان به عنوان یک سازوکار حیاتی برای پاسخگویی، با تأکید بر توانایی آن در مسئول دانستن مقامات و نهادهای عمومی در قبال اقدامات و تصمیماتشان، اعتماد عمومی را تقویت می‌کند. این نهاد، با ایفای نقش خود، به طور غیرمستقیم اما قابل توجهی، کیفیت کلی حکمرانی یک کشور در نتیجه جایگاه بین‌المللی آن را ارتقا می‌بخشد. وجود یک نهاد آمبودزمان قوی و مستقل، تعهد عمیق یک ملت به

حاکمیت قانون، حقوق بشر و حکمرانی شفاف

را نشان می‌دهد. این تعهد، به نوبه خود،

به «قدرت نرم» یک کشور تبدیل می‌شود –

توانایی تأثیرگذاری بر دیگران از طریق جذابیت

به جای اجبار. کشورهایی که دارای سیستم‌های

آمبودزمانی قدرتمند هستند، اغلب باثبات‌ترو

قابل اعتمادتر تلقی می‌شوند، که می‌تواند

سرمایه‌گذاری خارجی را جذب کند؛ روابط

دیپلماتیک را با نشان‌دادن پایبندی به

هنجارهای حکمرانی جهانی بهبود بخشد و با

فراهم‌کردن یک کانال مشروع و مسالمت‌آمیز

برای رسیدگی به شکایات شهروندان، ثبات

داخلی را تقویت کند و به طور بالقوه از

ناآرامی‌های اجتماعی جلوگیری

کند؛ بنابراین، آمبودزمان فراتر

ازوظیفه اداری فوری خود،

به یک دارایی

استراتژیک

در

تعاملات

بین‌المللی

و انسجام

داخلی یک

کشور تبدیل

می‌شود.

چهارمین اجلاس

مجمع عمومی

آمبودزمان‌های کشورهای

عضو سازمان همکاری اسلامی،

که در روزهای ۲۳ و ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۴

(۱۳ و ۱۴ ماه می ۲۰۲۵) در تهران برگزار شد،

نقطه عطفی مهم در تعهد جمعی به حکمرانی

عادلانه و همگرایی اسلامی محسوب می‌شود.

شعار اصلی این اجلاس، «پاسخگویی فراگیر،

حکمرانی عادلانه، همگرایی امت اسلامی»،

به وضوح اهداف محوری آن را بیان می‌کند؛

ترویج شفافیت، تقویت انصاف و تحکیم وحدت

در جامعه گسترده اسلامی. این اجلاس به

عنوان «تأکیدی دوباره بر تعهد قاطع به دفاع

و ترویج حقوق بشر، تأمین عدالت و تقویت

صلح اجتماعی»، جایگاه اخلاقی و عملی بیانیه

را ارتقا می‌بخشد.

بیانیه پایانی اجلاس با استناد به آیه شریفه

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا

حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ» آغاز

می‌شود. این آیه قرآنی، مبنای الهی و اخلاقی

مستحکمی برای نقش آمبودزمان در جوامع

اسلامی فراهم می‌آورد و مأموریت آن را به

ارزش‌های عمیق اسلامی گره می‌زند. اجماع

شرکت‌کنندگان بر «همگرایی امت اسلامی»

به عنوان یک اصل راهبردی، نشان‌دهنده

روح جمعی و چشم‌انداز واحدی است که این

شماره ۷۹/۱۷۷ مجمع عمومی سازمان

ملل متحد مورخ ۰۹/۲۷/۱۴۰۳ (۱۷ دسامبر

۲۰۲۴) که این بیانیه آن را «گامی تاریخی» در

تأیید اهمیت نهادهای آمبودزمان و میانجیگر در

ترویج و حفاظت از حقوق بشر، حکمرانی خوب و

حاکمیت قانون می‌داند، به عنوان تأیید خارجی

عمل می‌کند که به نوبه خود، مأموریت داخلی را

تقویت کرده و اهمیت این نهادها را در کشورهای

عضو سازمان همکاری اسلامی ارتقا می‌بخشد.

این رویکرد، یک ضرورت استراتژیک برای کشورهای

عضو سازمان همکاری اسلامی را نشان می‌دهد

تا شیوه‌های حکمرانی خود را با استانداردهای

بین‌المللی حقوق بشر و حاکمیت قانون

هماهنگ کنند. این هماهنگی نه تنها

برای منافع داخلی جامعه، بلکه

برای تقویت صدای جمعی،

نفوذ و اعتبار آن‌ها در

مجامع جهانی،

به‌ویژه در مواجهه

با چالش‌های

مشترک

پیچیده مانند

مسائل

حقوق بشر،

دنیا

می‌شود.

این امر

به معنای

آن است که

نهادهای داخلی قوی،

شفاف و پاسخگو، بستر اساسی

هستند که دیپلماسی و همکاری

بین‌المللی مؤثر باید بر آن بنا شود.

موفقیت نهایی و تأثیر بیانیه به طور بنیادی

به مشارکت فعال، تعهد بی‌دریغ و تلاش‌های

مجدانه کشورهای عضو بستگی دارد؛ بر همین

اساس در مجله تجارب ملل بخش دائمی تحت

عنوان آمبودزمان اختصاص داده می‌شود تا

ضمن اطلاع‌رسانی و تبادل تجارب و دانش

آمبودزمانی، دستاوردهای نوین و الگوهای

موفق با تأکید بر آمبودزمان کشورهای

اسلامی ارائه گردد.

چهارمین مجمع

آمبودزمان‌های کشورهای

عضو سازمان همکاری اسلامی

آمبودزمان: پاسخگویی فراگیر، حکمرانی عادلانه؛ همکاری امت اسلامی

• تهران، ۲۳ و ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۴

بیانیه تهران؛

گامی بلند در مسیر تقویت و توسعه آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی

بیانیه پایانی چهارمین اجلاس مجمع عمومی

آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری

اسلامی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا

حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

به راستی خداوند به شما فرمان می‌دهد که

امانت‌ها را به صاحبان‌شان بازگردانید و هنگامی که

میان مردم داوری می‌کنید، به عدالت داوری کنید.

برگزاری چهارمین مجمع عمومی آمبودزمان‌های

کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی در تهران

تأکیدی دوباره بر تعهد قاطع به دفاع و ترویج حقوق

بشر، تأمین عدالت و تقویت صلح اجتماعی است.

مجمع عمومی آمبودزمان‌های کشورهای

عضو سازمان همکاری اسلامی پس از تضارب آراء

و گفتگوهای سازنده، پیرامون نقش آمبودزمان‌ها

در **تقویت حکمرانی و عدالت** که در روزهای ۱۳ و

۱۴ ماه می سال ۲۰۲۵ در تهران برگزار گردید موارد

ذیل را در جهت ارتقاء عملکرد آن‌ها مورد تأکید قرار

می‌دهد:

۱. کشورهای عضو بر اهمیت شعار اجلاس؛

«پاسخگویی فراگیر، حکمرانی عادلانه؛

همگرایی امت اسلامی» تأکید می‌نمایند.

۲. اعضاء بر **همگرایی امت اسلامی** به

عنوان یک اصل راهبردی تأکید نموده و آن را

ضامن تقویت همکاری‌ها و همبستگی میان

کشورهای اسلامی در مواجهه با چالش‌های

مشترک می‌دانند.

۳. شرکت‌کنندگان اذعان می‌دارند که تبادل

تجارب و دانش میان آمبودزمان‌ها در عرصه

بین‌المللی می‌تواند به بهبود کارآمدی این

نهاده‌ها منجر شود. از این رو اعضاء توافق

می‌نمایند؛ از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی

مشترک، تبادل نیروی انسانی متخصص و

تشکیل کارگروه‌های فنی، بهترین اقدامات

(Best Practices) را با یکدیگر به اشتراک

بگذارند.

در این راستا "مجمع عمومی آمبودزمانهای

کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی"

، برقراری رابطه هدفمند با «موسسه آمبودزمان

بین‌المللی» (International Ombudsman

Institute or IOI)

که تعدادی از کشورهای عضو سازمان

همکاری اسلامی را با هدف استفاده از ظرفیت

های مذکور در دستور کار دارد. از جمله این

ظرفیت‌ها می‌توان به برگزاری برنامه‌های

آموزشی خاص برای اعضاء سها با تمرکز بر

دغدغه‌های خاص آن‌ها و توانمند سازی

اعضاء بویژه در دوزمینه «فعالیت‌های ضد

فساد» (Anti –Corruption activities) و

ارتقاء حقوق شهروندان در زمینه‌های مختلف

نام برد.

۴. این مجمع از اقدام شایسته سازمان ملل

متحد در به رسمیت شناختن نقش نهادهای

آمبودزمان استقبال می‌نماید. شرکت‌کنندگان

تصویب قطعنامه شماره ۷۹/۱۷۷ مورخ ۱۷

دسامبر ۲۰۲۴ مجمع عمومی سازمان ملل

را گامی تاریخی در تأیید اهمیت نهادهای

آمبودزمان و میانجی‌گرد ترویج و حفاظت از

حقوق بشر، حکمرانی خوب و حاکمیت قانون

می‌دانند. اعضاء ضمن تأکید بر توصیه‌های قطعنامه مورد اشاره، آمادگی خود را برای ارتقای تعامل با دفتر کمیسر عالی حقوق بشر اعلام می‌نمایند و متعهد می‌شوند که با تبادل منظم اطلاعات و تجارب با یکدیگر و با مجامع جهانی، در اجرای هر چه مؤثرتر قطعنامه مذکور تلاش کنند.

۵. مجمع عمومی بر ضرورت **گسترش همکاری‌های فراسرزمینی** میان نهادهای آمبودزمان کشورهای عضو تصریح می‌نماید. این همکاری‌ها به ویژه در زمینه موضوعات و چالش‌های مشترک کشورهای اسلامی می‌تواند بسیار راهگشا و اثر بخش باشد.

۶. مجمع عمومی متعهد می‌شود که از تمامی ظرفیت‌های دیپلماتیک، حقوقی، رسانه‌ای و آمبودزمانی خود برای دفاع از حقوق مردم غزه و لبنان، در جهت به دست عدالت سپردن بنیامین نتانیا هو، نخست‌وزیر و یوآو گالانت، وزیر دفاع پیشین رژیم صهیونیستی به خاطر ارتکاب جنایات بین‌المللی شامل نسل‌کشی، جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت استفاده نماید. بر همین اساس شرکت‌کنندگان، ضمن محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی در غزه و لبنان و با ابراز تأسف عمیق از کشتار غیرنظامیان بی‌گناه و نقض فاحش حقوق بشر در این مناطق، بر ضرورت اتخاذ تدابیر لازم جهت تشکیل یک **رکن عالی آمبودزمانی** ذیل مجمع که ظرفیت پیگیری و احقاق حق شهروندان را دارا باشد تأکید می‌ورزند.

۷. چهارمین اجلاس مجمع عمومی آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی، به منظور تداوم همکاری‌ها و نیل به اهداف ترسیم‌شده، پیشنهادها و توصیه‌های عملی زیر را تصویب نموده است:

الف- تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بین نهادهای آمبودزمان، با تشکیل **رکن عالی آمبودزمانی** در کشورهای اسلامی به منظور هم‌افزایی در موضوعات مشترک.

ب- تمرکز بر **اقدامات پیشگیرانه**، مانند انجام بازرسی‌ها و حسابرسی‌ها، با تأکید بر موضوعات پرتکرار از دیدگاه شهروندان و توجه به آموزش‌های عمومی.

پ- ایجاد سازوکاری برای تعامل مستمر بین آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی. این سازوکار می‌تواند شامل **تشکیل یک آکادمی با رویکرد تخصصی** در زمینه‌های سلامت اداری و حقوق بشر، برگزاری نشست‌های دوره‌ای در فواصل زمانی مشخص، تشکیل کارگروه‌های تخصصی برای موضوعات مشترک جهت تبادل اطلاعات، مستندات علمی و تجربیات باشد.

ت- تدوین **شاخص** ارزیابی کیفیت رسیدگی به شکایات و پایش وضعیت شکایات مردمی و عملکرد نهادهای آمبودزمانی در کشورهای اسلامی و اعلام سالانه در چارچوب راه‌اندازی «**سامانه مشترک** ثبت و تحلیل شکایات مردمی آمبودزمان کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اسلامی» به منظور گردآوری، تحلیل و بهبود رسیدگی به شکایات مردمی در کشورهای اسلامی و ایجاد «**نشان** آمبودزمانی کشورهای اسلامی برای بهترین عملکرد در رسیدگی به شکایات مردمی» با توجه به شاخص‌های تعریف شده جهت ارزیابی، الگوسازی و ایجاد فضای رقابتی در ارتقای شاخص‌ها.

ث- استفاده از فناوری‌های نوین با تأکید بر هوش مصنوعی به منظور افزایش دسترسی و کارایی خدمات آمبودزمان و اطمینان از اینکه شهروندان می‌توانند از یک **پاسخگویی فراگیر** بهره‌مند شوند. گزارش‌های مربوط به ابتکارات موفق در کشورهای عضو، تدوین و از طریق دبیرخانه مجمع با سایر اعضا به اشتراک گذاشته شود تا همگان از تجارب موفق یکدیگر بهره‌مند شوند.

بسیاری از اقدامات عملی کنونی برگرفته از رهنمودها و مکمل توافقات اولیه است. از این رو، از دبیرخانه مجمع و هیأت مدیره تقاضا می‌گردد، تا گزارشی از وضعیت اجرای مصوبات پیشین تهیه و در اجلاس آتی ارائه نمایند و پیشنهاد‌های لازم را برای بهبود روند همکاری‌ها مطرح کنند.

در پایان، با توکل به خداوند متعال و در سایه همکاری صمیمانه اعضا، زمان و مکان برگزاری پنجمین اجلاس مجمع عمومی آمبودزمان‌های کشورهای عضو متعاقباً از سوی دبیرخانه و هیأت مدیره اعلام خواهد شد.

قطعنامه ۷۹/۱۷۷ مجمع عمومی سازمان ملل متحد؛

تقویت نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گر

به این معناست که کار این نهادها نه تنها به عدالت و حکمرانی خوب کمک می‌کند، بلکه مستقیماً بر توسعه پایدار و ثبات اجتماعی تأثیر می‌گذارد. این یک تغییر پارادایم است که آمبودزمان‌ها را از یک سازوکار صرفاً رسیدگی به شکایات به یک بازیگر کلیدی در توسعه ملی و بین‌المللی ارتقا می‌دهد و اهمیت راهبردی آن‌ها را در دستور کار جهانی تقویت می‌کند. نظریه اهمیت قطعنامه مزبور، متن کامل آن در ذیل آمده است:

مجمع عمومی:

- با تأکید مجدد بر تعهد خود به اهداف و اصول منشور سازمان ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر؛
- با یادآوری اعلامیه و برنامه عمل وین که توسط کنفرانس جهانی حقوق بشر در تاریخ ۲۵ ژوئن ۱۹۹۳ تصویب شد، که در آن نقش مهم و سازنده‌ای که نهادهای ملی در ترویج و حفاظت از حقوق بشر ایفا می‌کنند مورد تأکید مجدد قرار گرفت؛
- با تأکید مجدد بر قطعنامه‌های ۶۵/۲۰۷ مورخ ۲۱ دسامبر ۲۰۱۰، ۶۷/۱۶۳ مورخ ۲۰ دسامبر ۲۰۱۲، ۶۹/۱۶۸ مورخ ۱۸ دسامبر ۲۰۱۴، ۷۱/۲۰۰ مورخ ۱۹ دسامبر ۲۰۱۶، ۷۲/۱۸۶ مورخ ۱۹ دسامبر ۲۰۱۷، ۷۵/۱۸۶ مورخ ۱۶ دسامبر ۲۰۲۰ و ۷۷/۲۲۴ مورخ

دارند. این پیشینه، اعتبار و وزن قطعنامه فعلی را افزایش داده و توجیهی قوی برای سرمایه‌گذاری و حمایت بیشتر از این نهادها از سوی کشورهای عضو فراهم می‌آورد. هدف اصلی این قطعنامه، تقویت نقش حیاتی نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در ترویج حقوق بشر، حکمرانی خوب و حاکمیت قانون است. این شامل تشویق به ایجاد، تقویت و حمایت از استقلال و کارایی این نهادها در سطح ملی و در صورت لزوم در سطوح منطقه‌ای یا محلی می‌شود. قطعنامه به دنبال آن است که این نهادها بتوانند نابرابری قدرت بین فرد و ارائه‌دهندگان خدمات عمومی را برطرف و به حل و فصل شکایات ملی کمک کنند. این رویکرد، نشان‌دهنده تمرکز عملی و شهروندمحور قطعنامه است که به دنبال ایجاد سازوکارهایی برای دسترسی آسان و عادلانه شهروندان به خدمات عمومی و احقاق حقوق آن‌ها است؛ علاوه بر این، قطعنامه بر مشارکت آمبودزمان‌ها در دستیابی به اهداف توسعه پایدار (SDGs)، به ویژه هدف ۱۶، تأکید دارد. هدف ۱۶ بر ترویج مجامع آمبودزمانی با دسترسی به عدالت برای همه و ایجاد نهادهای مؤثر، پاسخگو و فراگیر در همه سطوح تمرکز دارد. ادغام نقش نهادهای آمبودزمان در دستیابی به این هدف، فراتر از یک وظیفه صرفاً حقوق بشری است. این امر

قطعنامه شماره ۷۹/۱۷۷، که در تاریخ ۲۷ آذر ۱۴۰۳ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید، سندی محوری است که بر «نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گر در ترویج و حفاظت از حقوق بشر، حکمرانی خوب و حاکمیت قانون» تأکید دارد. این قطعنامه به عنوان یک بیانیه قدرتمند، جایگاه حیاتی این نهادها را در ساختار حکمرانی دموکراتیک و پاسخگو در سراسر جهان برجسته می‌سازد. تصویب این قطعنامه، تعهد مجدد مجمع عمومی را به اهداف و اصول بنیادین منشور سازمان ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر نشان می‌دهد. این تأکید، ریشه‌های عمیق قطعنامه را در چهارچوب حقوق بین‌الملل و ارزش‌های جهانی تثبیت می‌کند. این سند نه تنها به اهمیت فعلی نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری می‌پردازد، بلکه با یادآوری قطعنامه‌های پیشین مجمع عمومی (سال ۲۰۱۰ تا ۷۷/۲۲۴، سال ۲۰۲۲)، یک تداوم تاریخی در توجه بین‌المللی به این نهادها را به نمایش می‌گذارد. روند فعلی نشان‌دهنده این است که جامعه بین‌المللی به تدریج اهمیت فزاینده این نهادها را درک کرده است. این روند فرآیند بیانگر این واقعیت است که چالش‌های مربوط به حکمرانی و حقوق بشر پایدار بوده و نیاز به راه‌حل‌های نهادی مستمر

دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل باید به صورت گزارش‌های مستقل ارائه شوند؛

• با قدردانی از این‌که برخی از نهادهای آمبودزمان یا میانجی‌گری به عنوان سازوکارهای ملی پیشگیرانه تحت پروتکل اختیاری کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز تعیین شده‌اند؛

• با اذعان به تاریخچه طولانی نهادهای آمبودزمان و پیشرفت‌های گسترده پس از آن در سراسر جهان در ایجاد و تقویت نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری و با اذعان به نقش مهمی که این نهادها می‌توانند مطابق با مأموریت خود در ترویج و حفاظت از حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین، ترویج حکمرانی خوب و احترام به حاکمیت قانون از طریق برطرف کردن نابرابری قدرت بین فرد و ارائه‌دهندگان خدمات عمومی ایفا کنند؛

• با استقبال از علاقه روبه‌رشد جهانی به ایجاد و تقویت نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری و با اذعان به نقش مهمی که این نهادها می‌توانند مطابق با مأموریت خود در حمایت از حل و فصل شکایات ملی ایفا کنند؛

• با اذعان به تلاش‌های اساسی نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در دستیابی به اهداف توسعه پایدار، از جمله هدف ۱۶، از طریق ترویج مجامع آمبودزمانی و فراهم کردن سازوکارهای شکایت

رایگان و قابل دسترس، شناسایی

۱۵ دسامبر ۲۰۲۲ درباره نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در ترویج و حفاظت از حقوق بشر، حکمرانی خوب و حاکمیت قانون؛

• با یادآوری اصول مربوط به وضعیت نهادهای ملی برای ترویج و حفاظت از حقوق بشر (اصول پاریس)، که در قطعنامه ۴۸/۱۳۴ مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳ مجمع عمومی مورد استقبال قرار گرفت و به آن ضمیمه شد؛

• با اذعان به اصول مربوط به حفاظت و ترویج نهاد آمبودزمان (اصول ونیز)؛

• با یادآوری قطعنامه‌های قبلی خود درباره نهادهای ملی برای ترویج و حفاظت از حقوق بشر، به‌ویژه قطعنامه‌های ۶۶/۱۶۹ مورخ ۱۹ دسامبر ۲۰۱۱، ۶۸/۱۷۱ مورخ ۱۸ دسامبر ۲۰۱۳، ۷۰/۱۶۳ مورخ ۱۷ دسامبر ۲۰۱۵، ۷۴/۱۵۶ مورخ ۱۸ دسامبر ۲۰۱۹ و ۷۶/۱۷۰ مورخ ۱۶ دسامبر ۲۰۲۱ و همچنین قطعنامه‌های شورای حقوق بشر ۲۳/۱۷ مورخ ۱۳ ژوئن ۲۰۱۳، ۲۷/۱۸ مورخ ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۴، ۳۳/۱۵ مورخ ۲۹ سپتامبر ۲۰۱۶، ۳۹/۱۷ مورخ ۲۸ سپتامبر ۲۰۱۸، ۴۵/۲۲ مورخ ۶ اکتبر ۲۰۲۰، ۵۱/۳۱ مورخ ۷ اکتبر ۲۰۲۲ و ۵۷/۲۳ مورخ ۱۰ اکتبر ۲۰۲۴؛

• با تأکید مجدد بر تفاوت‌های عملکردی و ساختاری بین نهادهای ملی حقوق بشر از یک سو و نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری از سوی دیگر و با تأکید بر این‌که گزارش‌ها درباره اجرای قطعنامه‌های مجمع عمومی در مورد نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری توسط

اختصاص دادن نقش تحقیقاتی یا تقویت چنین نقشی؛

• با تأکید بر این‌که این نهادها، در صورتی‌که وجود داشته باشند، می‌توانند نقش مهمی در مشاوره به دولت‌ها در خصوص پیش‌نویس یا اصلاح قوانین و سیاست‌های ملی، تصویب اسناد بین‌المللی مربوط و تطبیق قوانین و شیوه‌های ملی با تعهدات بین‌المللی حقوق بشری کشورها ایفا کنند؛

• با تأکید بیشتر بر اهمیت همکاری بین‌المللی میان دفاتر آمبودزمان و میانجی‌ها و با یادآوری نقش ایفا شده توسط انجمن‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در ترویج همکاری و به اشتراک‌گذاری بهترین شیوه‌ها، با تشویق نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گر، برای به اشتراک‌گذاری بهترین شیوه‌ها در مورد کار و عملکرد خود و ادامه تعامل فعال با دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل، مؤسسه بین‌المللی آمبودزمان، ائتلاف جهانی نهادهای ملی حقوق بشر و سایر شبکه‌ها و انجمن‌های منطقه‌ای به منظور تبادل تجارب، درس‌های آموخته‌شده و بهترین شیوه‌ها؛

• با تأکید بر اهمیت تعیین نقاط کانونی در مدیریت عمومی برای تسهیل تبادل اطلاعات با نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری و تضمین رسیدگی کارآمد به شکایات؛

• با قدردانی از فعالیت‌های مداوم و فعال شبکه جهانی آمبودزمان، مؤسسه بین‌المللی آمبودزمان و همکاری نزدیک با انجمن‌ها و شبکه‌های فعال آمبودزمان و میانجی‌گری منطقه‌ای، یعنی انجمن آمبودزمان‌های مدیترانه، فدراسیون ایبرو – آمریکایی آمبودزمان‌ها، انجمن آمبودزمان‌ها و میانجی‌های فرانسوی زبان، انجمن آمبودزمان‌های آسیایی، انجمن آمبودزمان‌های آفریقایی، شبکه آمبودزمان‌های عربی، ابتکار شبکه میانجی‌گری اروپایی، اتحاد آمبودزمان‌های اقیانوس آرام، اتحاد آمبودزمان‌های اوراسیایی و سایر انجمن‌ها و شبکه‌های فعال آمبودزمان و میانجی‌گری؛

۱. گزارش دبیرکل را مورد توجه قرار می‌دهد؛

۲. قویاً کشورهای عضو را تشویق می‌کند؛

(الف) به ایجاد یا تقویت نهادهای مستقل و خودمختار آمبودزمان و میانجی‌گری در سطح ملی و در صورت امکان، در سطح منطقه‌ای یا محلی، مطابق با اصول حفاظت و ترویج نهاد آمبودزمان (اصول ونیز)، چه به عنوان نهادهای ملی حقوق بشر یا در کنار آن‌ها؛

(ب) به تجهیز نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری، در صورتی‌که وجود داشته باشند با چهارچوب‌های قانونی و قانون اساسی لازم؛ همچنین حمایت و حفاظت دولتی؛ تخصیص مالی کافی برای کارکنان و سایر نیازهای بودجه‌ای؛ مأموریت گسترده در تمام خدمات عمومی؛ اختیارات لازم برای تضمین ابزارهای مورد نیاز برای انتخاب موضوعات؛ حل

نارسایی‌های اداری؛ انجام تحقیقات کامل و ارتباط نتایج و سایر ابزارهای مناسب، به‌منظور تضمین اجرای کارآمد و مستقل مأموریت‌هایشان و تقویت مشروعیت و اعتبار اقدامات آن‌ها به عنوان سازوکارهای ترویج و حفاظت از حقوق بشر و ترویج حکمرانی خوب و احترام به حاکمیت قانون؛

(ج) در صورتی‌که چنین نهادهای آمبودزمانی وجود داشته باشند، اقدامات مناسب برای تضمین این‌که روش‌های انتصاب آمبودزمان یا میانجی، استقلال کامل و به‌رسمیت‌شناسی دولتی و همچنین احترام به نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری و فعالیت‌های آن‌ها را رعایت می‌کند؛

(د) برای فراهم کردن مأموریت مشخص نهادهای آمبودزمان و

مسائل سیستمی و در نتیجه افزایش اثربخشی، پاسخگویی و شمول مدیریت عمومی در همه سطوح؛

• با تشویق دولت‌های عضو به ایجاد نهادهای مستقل آمبودزمان و میانجی‌گری و تقویت نهادهای موجود، از جمله با تضمین استقلال آن‌ها، مطابق با اصول مربوط، از جمله اصول ونیز و به این منظور که از کمک دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل استفاده کنند؛

• با اذعان به این‌که نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری، چه به عنوان نهادهای ملی حقوق بشر باشند یا نباشند، در ترویج و حفاظت از حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین، ترویج حکمرانی خوب و احترام به حاکمیت قانون، به عنوان یک وظیفه جداگانه و اضافی و همچنین به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از سایر جنبه‌های کار آن‌ها؛

• با تأکید بر اهمیت خودمختاری و استقلال نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری از شاخه‌های اجرایی یا قضایی دولت، آژانس‌های آن یا احزاب سیاسی، در صورتی‌که وجود داشته باشند، برای این‌که بتوانند تمام مسائل مرتبط با حوزه‌های صلاحیت خود را بدون تهدید واقعی یا فرضی نسبت به توانایی یا کارایی رویه‌ای خود و بدون ترس از اقدامات تلافی‌جویانه، ارباب یا انتقام در هر شکلی، چه به صورت آنلاین یا آفلاین، که ممکن است عملکرد آن‌ها یا ایمنی فیزیکی و امنیت مسئولان آن‌ها را تهدید کند، بررسی کنند؛

• با توجه جدی به این نگرانی‌که نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری، در صورتی‌که وجود داشته باشند، ممکن است تحت تهدید قرار بگیرند، چه نسبت به خودمختاری یا اعتبار آن‌ها، چه نسبت به بودجه‌هایشان یا ایمنی فیزیکی و امنیت مسئولانشان؛

• با نگرانی عمیق از این‌که برخی نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری با چالش‌هایی مرتبط با شرایط درگیری، شرایط سیاسی فعلی در زمینه‌های مختلف، تبعیض سیستمی، تأثیر ویرانگر تغییرات اقلیمی، محدود شدن فضای مدنی، آزار کارکنان، کاهش منابع و فرایندهای گزینش و انتصاب سیاسی مواجه هستند؛

• با در نظر گرفتن نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در ترویج حکمرانی خوب در مدیریت‌های عمومی و بهبود روابط آن‌ها با شهروندان، در ترویج احترام به حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین و در تقویت ارائه خدمات عمومی، از طریق ترویج حاکمیت قانون، حکمرانی خوب، شفافیت، پاسخگویی و انصاف و بدین ترتیب کمک به تحقق هدف ۱۶ توسعه پایدار؛

• همچنین با در نظر گرفتن نقش مهم نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری موجود در کمک به تحقق مؤثر حاکمیت قانون و احترام به اصول عدالت و برابری؛

• با اذعان به اهمیت فراهم کردن مأموریت لازم برای این نهادها، از جمله اختیاراتی برای ارزیابی، نظارت و در صورت پیش‌بینی‌شده توسط قوانین ملی، تحقیق درباره موضوعات به‌صورت خودجوش و همچنین حمایت لازم برای انجام اقدامات به صورت مستقل و مؤثر در برابر ناعدالتی نسبت به هر فرد یا گروه و اهمیت حمایت دولت از خودمختاری، صلاحیت و بی‌طرفی آمبودزمان و فرایند مربوط؛

• با تأکید بر اهمیت استقلال و ثبات مالی و اداری این نهادها و با قدردانی از تلاش‌های دولت‌هایی که خودمختاری و استقلال بیشتری به نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری خود داده‌اند، از جمله با

میانجی‌گری، در صورتی‌که وجود داشته باشند، به‌منظور پیشگیری و حل مناسب هرگونه ناعدالتی و نارسایی‌های اداری و ترویج و حفاظت از حقوق بشرو گزارش‌دهی درباره فعالیت‌های خود، در صورت لزوم، چه به‌صورت کلی و چه درباره موضوعات خاص؛

(هـ) برای اطمینان از این‌که نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری و کارکنان آن‌ها از حمایت‌های مناسب دربرابر سوءاستفاده‌های بی‌دلیل و خودسرانه ازفرایندهای قانونی درارتباط با اموری‌که در چهارچوب وظایف قانونی و تعهداتشان انجام می‌دهند برخوردارند؛

(و) برای اتخاذ اقدامات مناسب به‌منظورتضمین این‌که حفاظت کافی برای نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری، در صورتی‌که وجود داشته باشند، دربرابر اعمال زور، اقدامات تلافی‌جویانه، ارباب یا تهدید، از جمله ازسوی مقامات دیگر، وجود دارد و این اعمال به‌طور سریع و دقیق مورد تحقیق قرارمی‌گیرد و عاملان آن پاسخگو می‌شوند؛

(ز) زمانی‌که به نهاد آمبودزمان یا میانجی‌گری نقش سازوکارهای ملی پیشگیرانه و سازوکارهای ملی نظارت را واگذار می‌کنند، به اصول مربوط به وضعیت نهادهای ملی برای ترویج و حفاظت از حقوق بشر(اصول پاریس) توجه کافی داشته باشند؛

(ح) فعالیت‌های اطلاع‌رسانی در سطح ملی را، در همکاری با همه ذی‌نفعان مربوط، به‌منظور افزایش آگاهی درباره نقش مهم نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری توسعه داده و اجرا کنند؛

(ط) بهترین شیوه‌ها درباره کار و عملکرد نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری خود را، در همکاری با دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل و با مؤسسه بین‌المللی آمبودزمان و سایر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای آمبودزمان، به اشتراک گذارند و مبادله کنند؛ ۳. اذعان دارد که مطابق با اعلامیه و برنامه عمل وین، حق هرکشور است که چهارچوبی را برای نهادهای ملی، از جمله نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری، که بهترین نیازهای آن‌ها را در سطح ملی برآورده می‌کند، به‌منظور ترویج حقوق بشر، مطابق با اسناد بین‌المللی حقوق بشری، انتخاب کند؛

۴. کشورهای عضو را تشویق می‌کند که حفاظت کافی برای نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری خود در برابر زور، اقدامات تلافی‌جویانه، ارباب یا تهدید فراهم کنند؛

۵؛ همچنین کشورهای عضو را تشویق می‌کند که تأمین مالی کافی برای نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری خود، به‌منظور این‌که بتوانند مأموریت‌های خود را به صورت مستقل و کارآمد انجام دهند، تضمین کنند؛

۶. اذعان دارد که اثربخشی عملی چهارچوب انتخاب‌شده برای چنین نهادهای ملی باید تحت نظارت و ارزیابی قرار گیرد، مطابق با استانداردهای پذیرفته‌شده و شناخته‌شده بین‌المللی و این چهارچوب نباید استقلال یا خودمختاری نهادها را تهدید کند یا توانایی آن‌ها را برای انجام مأموریت‌های خود کاهش دهد؛

۷. از مشارکت فعال دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در همه نشست‌های بین‌المللی و منطقه‌ای نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری، چه به‌صورت حضوری یا به‌صورت مجازی، استقبال می‌کند؛

۸. از کشورهای عضو می‌خواهد که از حذف نهادهای آمبودزمان یا میانجی‌گری، در صورتی‌که وجود داشته باشند، اجتناب کنند، با هدف حفظ حق دسترسی به عدالت و مدیریت عمومی کارآمد و پاسخگو؛

۹. کشورهای عضو و نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری منطقه‌ای و

قطعنامه ۷۹/۱۷۷ مجمع عمومی سازمان ملل متحد

بین‌المللی را تشویق می‌کند که به‌طور منظم تعامل کنند؛ اطلاعات مبادله کنند و بهترین شیوه‌ها را با دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در تمام امور مربوط به اشتراک بگذارند؛

۱۰. **دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر را تشویق می‌کند** که از طریق خدمات مشاوره‌ای خود، فعالیت‌هایی را که به نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری موجود اختصاص دارد توسعه دهد و از نقش آن‌ها در سیستم‌های ملی برای حفاظت از حقوق بشر حمایت کند؛

۱۱. اذعان دارد که نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری که مأموریت ترویج و حفاظت از حقوق بشر را دارند، تشویق می‌شوند که در همکاری با دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر، برای دریافت تأییدیه از ائتلاف جهانی نهادهای ملی حقوق بشر درخواست دهند؛

۱۲. نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری را، در صورتی‌که وجود داشته باشند، تشویق می‌کند؛

(الف) در صورت مناسب، مطابق با تمام اسناد بین‌المللی مربوط، از جمله اصول پاریس و اصول ونیز، به‌منظور تقویت استقلال و خودمختاری خود عمل کنند و ظرفیت خود را برای کمک به کشورهای عضو در ترویج و حفاظت از حقوق بشرو ترویج حکمرانی خوب و احترام به حاکمیت قانون افزایش دهند؛

(ب) در همکاری با دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر، برای دریافت تأییدیه از ائتلاف جهانی نهادهای ملی حقوق بشر، در صورتی‌که نهاد آمبودزمان یا میانجی‌گری به‌عنوان نهاد ملی حقوق بشر عمل می‌کند، درخواست دهند، تا بتوانند به‌طور مؤثر با نهادهای حقوق بشری مرتبط سیستم سازمان ملل تعامل داشته باشند؛

(پ) به‌صورت عمومی، در راستای مسئولیت‌پذیری و شفافیت، به مرجعی‌که آمبودزمان یا میانجی را در کشورهای عضو منصوب می‌کند، حداقل سالی یک بار درباره فعالیت‌های خود گزارش دهند؛

(ت) با نهادهای دولتی مربوط همکاری کنند و همکاری با سازمان‌های جامعه مدنی را بدون به خطر انداختن خودمختاری یا استقلال خود توسعه دهند؛

(ث) فعالیت‌های آگاهی‌بخشی درباره نقش‌ها و وظایف خود را در همکاری با تمامی ذی‌نفعان مرتبط انجام دهند؛

(ج) با مؤسسه بین‌المللی آمبودزمان، ائتلاف جهانی نهادهای ملی حقوق بشرو سایر شبکه‌ها و انجمن‌های منطقه‌ای، با هدف تبادل تجارب، درس‌های آموخته‌شده و بهترین شیوه‌ها تعامل داشته باشند؛ ۱۳. از رئیس مجمع عمومی می‌خواهد که، در چهارچوب منابع موجود، در طول جلسه هشتادم، یک پنل در سطح بالا در مورد موضوع ((اهمیت رعایت اصول ونیز برای نهادهای آمبودزمان به‌منظور تقویت استقلال و خودمختاری نهادها و ایجاد یک محیط حمایتی برای اجرای مأموریت‌هایشان در سطح ملی و بین‌المللی)) برگزار کند و یک خلاصه از بحث را برای ارسال به تمامی کشورهای عضو تهیه کند؛

۱۴. از دبیرکل می‌خواهد که به مجمع عمومی در جلسه هشتاد و یکم خود گزارشی درباره اجرای این قطعنامه ارائه کند، به‌ویژه درباره نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در اجرای اهداف توسعه پایدار، به‌طور خاص هدف ۱۶ و همچنین راه حل‌هایی برای ارتقای نقش و کار نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در ترویج و حفاظت از حقوق بشر، حکمرانی خوب و حاکمیت قانون.

مصوب پنجاه و سومین نشست عمومی

۱۷ دسامبر ۲۰۲۴

مجمع آمبودزمان‌های پاکستان؛ الگوی نه‌یادی آمبوددزمان

****دکتر مرتضی واحدی***

❖ مجمع آمبودزمان‌های پاکستان (FPO) با الهام از چشم‌انداز مبتکرانه آمبودزمان مالیاتی فدرال آغاز شد و در نهایت به شبکه‌ای تبدیل شد که نشان‌دهنده تعهد آن است. این نهاد در تاریخ ۴ ژوئن ۲۰۱۱ بر اساس قانون انجمن‌ها (قانون شماره ۲۱ سال ۱۸۶۰) به‌طور رسمی به ثبت رسید، پس از آن‌که در ۱۵ آوریل ۲۰۱۱ تأسیس شده بود؛ و به عنوان بستری برای آرمان‌های مشترک شناخته می‌شود. مجمع آمبودزمان‌های پاکستان نمونه‌ای از حرفه‌ای‌گرایی، استقلال و بی‌طرفی است که با عزم راسخ برای تضمین استانداردهای دقیق در پاسخگو نمودن کارگزاران دولتی از طریق دفاتر آمبودزمان‌ها در سراسر پاکستان عمل می‌کند. هدف اصلی این مجمع همچون چراغ‌راهی را برای بهبود حکمرانی در سطوح ملی، استانی و محلی روشن می‌سازد.

این مأموریت برجسته مجمع آمبودزمان‌های پاکستان از طریق آموزش‌های اجتماعی و تربیتی به صورت دقیق و برنامه‌ریزی شده و با تأکید بر پیگیری مصمم دانش تحقق می‌یابد؛ به گونه‌ای که از مرزهای جغرافیایی فراتر رفته و الگوی آمبودزمان پاکستان را در سراسر جهان ترویج می‌دهد.

در مرکز اساس نامه مجمع آمبودزمان‌های پاکستان تعهدی استوار برای تقویت سازوکار رسیدگی به شکایات عمومی در چهارچوب دفاتر آمبودزمان‌ها در سراسر پاکستان و آزاد کشمیر قرار دارد. این امر مستلزم ارتقای ظرفیت‌های اصلی و دستیابی به سطح بالاتری از حرفه‌ای‌سازی در گستره فعالیت‌های آمبودزمان‌ها است.

از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی، کمپین‌های آگاهی‌بخشی و حمایتی و کارگاه‌های ارتقای حرفه‌ای در چهارچوب سازوکاری دقیق و هماهنگ شده، این

۱ دکترای حقوق؛ بازرس کل امور خارجه، مجلس ، ریاست جمهوری و واحدهای تابعه

مجمع آمبودزمان‌های پاکستان؛ الگوی نه‌یادی آمبوددزمان

نهاد در تلاش است تا سطح تحمل اجتماعی نسبت به حکمرانی ضعیف را کاهش داده و مفهوم پاسخگویی کارگزاران عمومی را تقویت کند، به نحوی‌که با ارزش‌های اسلامی مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی پاکستان همسو باشد.

مجمع آمبودزمان‌های پاکستان همچنین پیش‌بینی و ترسیم‌کننده بازنگری در چهارچوب‌های قانون‌گذاری و رویه‌ای دفاتر آمبودزمان است؛ چه در حوزه قضایی فدرال و چه در سطح ایالتی. این چشم‌انداز از سوی مجمع آمبودزمان‌های پاکستان در پی نهادهی‌سازی یکنواختی در شرایط و ضوابط کاری است تا بدین‌وسیله بر توانمندی نهاد آمبودزمان در تقویت پاسخگویی و پرورش اصول حکمرانی خوب افزوده شود.

اعضا:

الف. هیئت اجرایی:

رئیس: دکتر آصف محمود جاه

رئیس مجمع آمبودزمان‌های پاکستان، آمبودزمن مالیاتی فدرال دکتر آصف محمود جاه یکی از چهره‌های برجسته در پاکستان است که به دلیل ایفای نقش‌های گوناگون خود به عنوان نیکوکار، افسر گمرک، پزشک، مددکار اجتماعی و نویسنده شناخته می‌شود. او فارغ التحصیل دانشگاه علوم پزشکی کینگ ادوارد است و در سال ۱۹۹۲ به خدمات کشوری (گروه گمرک و مالیات غیرمستقیم) پیوست. وی در حرفه گمرک به سمت‌های برجسته‌ای رسید؛ از جمله انتصاب به عنوان کلکتور گمرک (تجدید نظر) در لاهور. در سپتامبر ۲۰۲۱، دکتر جاه برای یک دوره چهارساله به عنوان آمبودزمن

مالیاتی فدرال (FTO) منصوب شد. این انتصاب پس از بازنشستگی زود هنگام وی از خدمات گمرک پاکستان صورت گرفت. او یک افسر رده BS-۲۱ است و این انتصاب از تاریخ ۲۱ سپتامبر ۲۰۲۱ به طور رسمی اجرا شد.

تلاش‌های دکتر جاه فراتر از وظایف حرفه‌ای اوست. وی یک نیکوکار شناخته شده است و در سال ۱۹۹۸ («انجمن خدمات بهداشتی گمرک») را بنیان‌گذاری کرد که هدف آن خدمت‌رسانی به بشریت در شرایط بحرانی است. این سازمان نقش مهمی در ارائه درمان‌های پزشکی، ایجاد کلینیک‌های بهداشتی، مدارس و بیمارستان‌های سیار در سراسر پاکستان ایفا کرده است. این مراکز، خدمات درمانی و آموزشی رایگان را به نیازمندان ارائه می‌دهند.

او برای خدمات خود با جوایز معتبری مورد تقدیر قرار گرفته است؛ از جمله ستاره امتیاز در سال ۲۰۱۵ و هلال امتیاز در سال ۲۰۲۱. این جوایز به پاس کارهای بشردوستانه و همچنین مشارکت حرفه‌ای او در زمینه افزایش درآمد ملی اهدا شده‌اند؛ علاوه بر این، دکتر جاه نویسنده‌ای شناخته شده است و حدود ۲۵ کتاب تألیف کرده است که برخی از آن‌ها توسط بنیاد ملی کتاب تحت حمایت دولت پاکستان منتشر شده‌اند. آثار ادبی او در سطح ملی و بین‌المللی مورد تقدیر و تحسین قرار گرفته‌اند.

تعهد دکتر جاه به خدمات عمومی در اقدامات مختلف او مشهود است. او در امداد رسانی و کمک در بلایای طبیعی ملی مانند زلزله سال ۲۰۰۵ فعال بوده است. فعالیت‌های او تأثیر قابل توجهی در مناطقی مانند بیابان‌های تهر و نواحی دورافتاده بلوچستان داشته‌اند، جایی‌که وی برای فراهم کردن آب آشامیدنی سالم و حمایت از پروژه‌های سبز فعالیت کرده است.

به‌طور خلاصه، حرفه و تلاش‌های بشردوستانه دکتر آصف محمود جاه تصویری از فردی متعهد را ترسیم می‌کند که در زمینه‌های مختلف از پزشکی و مدیریت گمرک گرفته تا کار اجتماعی و ادبیات، مشارکت‌های قابل توجهی داشته است.^۲.

دبیر اجرایی: الماس علی جووینده

دبیر اجرایی مجمع آمبودزمان‌های پاکستان، مشاور حقوقی آمبودزمان مالیاتی فدرال

آقای الماس علی جووینده یکی از چهره‌های برجسته حقوقی در پاکستان است که تجربه‌ای گسترده در حوزه‌های مختلف حقوقی دارد. او در سمت فعلی خود به عنوان مشاور حقوقی در دفتر آمبودزمان مالیاتی فدرال، بارویکردی راهبردی و تحلیلی، بینش‌ها و راهنمایی‌های ارزشمندی در زمینه قوانین و مقررات مالیاتی ارائه می‌دهد تا از شدت مشکلات مالیات دهندگان بکاهد.

آقای جووینده همچنین یکی از شرکای مؤسسه حقوقی^۳ است، که در زمینه حقوق شرکت‌ها و حقوق تجاری تخصص دارد. تخصص عمیق او در این حوزه همراه با مهارت‌های برجسته ارتباطی اش، او را به دارایی ارزشمندی برای این مؤسسه و موکلانش تبدیل کرده است.

او همچنین سمت دبیر اجرایی انجمن آمبودزمان سازمان همکاری اسلامی و مجمع آمبودزمان‌های پاکستان را بر عهده دارد؛ علاوه بر این، آقای جووینده رئیس نهاد «(بازوی حقوقی سایبری)» است که در آن به‌طور فعال در جهت آگاهی‌بخشی درباره قوانین سایبری و امنیت سایبری فعالیت می‌کند و برای حفاظت از حقوق فردی و حریم خصوصی در عصر دیجیتال تلاش می‌نماید.

به عنوان رئیس انجمن صلح پاکستان، آقای جووینده عمیقاً به ترویج هم‌زیستی مسالمت‌آمیز و درک متقابل میان جوامع مختلف متعهد است و بی‌وقفه برای ساختن جامعه‌ای فراگیرتر و عادلانه‌تر فعالیت می‌کند.

الماس علی جووینده یک شخصیت برجسته در عرصه حقوق است که در زمینه‌های حرفه‌ای و شخصی خود دستاوردهای قابل توجهی داشته است. تعهد، دانش و تلاش او برای بهبود جامعه، او را به منبع الهام برای همه کسانی که او را می‌شناسند تبدیل کرده است.

ب.اعضای فدرال:

۱. اعجاز احمد قریشی، وفاقی محتسب

(آمبودزمان) پاکستان

آقای اعجاز احمد قریشی در تاریخ ۲۷ دسامبر ۲۰۲۱ به عنوان هشتمین وفاقی محتسب (آمبودزمان) رسمی پاکستان سوگند یاد کرد. وی دارای مدرک کارشناسی ارشد در علوم سیاسی از دانشگاه پنجاب و کارشناسی

ارشد در سیاست‌گذاری عمومی و برنامه‌ریزی دانشگاه ایالتی پنسیلوانیا در ایالات متحده آمریکا است. او در سال ۱۹۷۲ از طریق آزمون رقابتی به خدمات کشوری پاکستان پیوست.

ایشان در طول دوران حرفه‌ای خود در سمت‌های برجسته‌ای در دولت فدرال و ایالتی خدمت کرده است؛ از جمله به عنوان رئیس دبیرخانه ایالت خیبرپختونخوا، رئیس دبیرخانه ایالت سندو دبیر فدرال در وزارتخانه‌های راه‌آهن و محیط زیست. وی همچنین به عنوان دبیر ایالتی در چندین دپارتمان مختلف خدمت کرده و در سمت‌هایی چون معاون رئیس توسعه^۴، کمیسر، معاون کمیسرو کمک‌کمیسر در مناطق گوناگون ایفای نقش کرده است.

در طول خدمت خود، او همچنین به عنوان کنسول کل و کمیسر بازرگانی پاکستان در کانادا و نماینده دائم پاکستان در سازمان بین‌المللی هوانوردی غیرنظامی وابسته به سازمان ملل متحد خدمت کرده است. به پاس خدمات برجسته‌اش در زلزله سال ۲۰۰۵، نشان ایثار به ایشان اهدا شد. پیش از تصدی سمت وفاقی محتسب، وی به عنوان مشاور ارشد سه آمبودزمان پیشین و نیز به عنوان کمیسر ملی امور کودکان در دبیرخانه وفاقی محتسب در اسلام‌آباد فعالیت کرده است.

ایشان همچنین رئیس انجمن آمبودزمان‌های آسیا و عضو مجمع آمبودزمان‌های پاکستان، انجمن آمبودزمان‌های سازمان همکاری اسلامی و مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی است.

۲.آمبودزمان مالیاتی فدرال

دکتر آصف محمود جاه

رئیس مجمع آمبودزمان‌های پاکستان، آمبودزمان مالیاتی فدرال

۳.بازرس ویژه فدرال برای حمایت در برابر آزار و اذیت

زنان در محل کار
سرکار خانم فوزیه وقار
خانم فوزیه وقار، بازرس ویژه فدرال برای حمایت در برابر آزار و اذیت زنان در محل کار، از متخصصان برجسته در حوزه حقوق و توانمندسازی زنان است که در پاکستان و سطح بین‌المللی مورد شناخت و تحسین قرار دارد. به عنوان رئیس مؤسس کمیسیون وضعیت زنان پنجاب، او رهبری

4.Additional Chief Secretary – Development

اصلاحات سیاستی و قانونی را برای رفع تبعیض و خشونت علیه زنان بر عهده داشت و برابری جنسیتی را در هسته فرایندهای حکومتی قرار داد. پیش از این، ایشان در سازمان‌های برجسته حقوق زنان در پاکستان در زمینه مطالعات و حمایت‌گری برای توانمندسازی زنان و حقوق بشر فعالیت کرده است. در کانادا، وی به عنوان مشاور حقوق بشر در وزارت ایمنی اجتماعی دولت انتاریو مشغول به کار بود. او در آکادمی‌های دولتی و نهادهای مدنی، قوانین و تدابیر حامی حقوق زنان را آموزش می‌دهد.

خانم فوزیه وقار مشاور برنامه‌های بزرگ حکمرانی، پاسخگویی و شمول اجتماعی در سراسر پاکستان بود و با دولت، سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای وابسته به سازمان ملل همکاری کرده است. او نقش مهمی در توسعه فرهنگ جمع‌آوری داده‌های تفکیک‌شده بر اساس جنسیت برای سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد از طریق پلتفرم‌های دیجیتال تخصصی (سیستم مدیریت اطلاعات جنسیتی پنجاب) و نظرسنجی‌ها داشته است؛ همچنین مدل‌های موفق‌ی برای ارتقای رهبری زنان (زنان در رهبری)، توانمندسازی اقتصادی (درگاه شغلی و مرکز رشد کسب‌وکار زنان) و توان بخشی قربانیان خشونت (اسکان انتقالی) معرفی کرده است.

او در بسیاری از هیئت‌مدیره‌های خیریه، بخش دولتی و شرکت‌های خصوصی عضویت داشته است.

۴. آمبودزمان بانکی فدرال

سراج‌الدین عزیز، محتسب امور بانکی

آقای سراج‌الدین عزیز در تاریخ ۱۸ جولای ۲۰۲۳ طبق بند ۳ قانون اصلاحات نهادی آمبودزمان‌های فدرال مصوب ۲۰۱۳، برای یک دوره چهارساله مسئولیت دفتر محتسب بانکی را بر عهده گرفت.

آقای عزیز با سابقه‌ای غنی در حوزه بانکداری به این سمت منصوب شده است. او یک بانکدار حرفه‌ای و با تجربه است که در سازمان‌های مختلفی در پاکستان، چین، هنگ‌کنگ، بریتانیا، نیجریه و امارات متحده عربی فعالیت داشته است.

او پیش‌تر رئیس و مدیرعامل بانک حبیب مترو بود و از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۱ نیز به عنوان مدیرعامل بانک الفلاح خدمت کرده است. به واسطه سمت‌های خود به عنوان رئیس و مدیرعامل، وی برای بیش از پانزده سال در مدیریت این نهادها نقش کلیدی ایفا کرده است. آخرین سمت او، مدیرعامل مؤسسه «نهادهای مالی جهانی» در بانک حبیب زوریخ، سوئیس بوده است.

سراج‌الدین عزیز نویسنده‌ای شناخته‌شده و مشارکت‌کننده دائم در روزنامه‌ها، مجلات و ژورنال‌های ملی و بین‌المللی در موضوعات مختلف است. او به‌طور منظم در مناظرات تلویزیونی در زمینه اقتصاد، آموزش و مسائل اجتماعی شرکت می‌کند.

از آثار منتشرشده او می‌توان به کتاب‌های «در جستجوی سراب»، «تلخ و شیرین – زندگی و زمانه پدر»، «در جستجوی سراب»، «ماهیت اسلام»، «پویایی‌های نوظهور مدیریت»، «راهنمای مدیریت مؤثر» و «پاکستان شرکتی (بینشی در رهبری)» اشاره کرد.

ایشان عضو انجمن بانکداران پاکستان (IBP) است و بیش از یک دهه سردبیر نشریه این انجمن بوده است؛ همچنین عضو مؤسسه روابط

بین‌الملل پاکستان و اتحادیه انگلیسی‌زبانان پاکستان است.

وی در هیئت امنای نهادهای آموزشی و اجتماعی مختلف عضویت دارد و به‌طور منظم در دانشگاه‌ها و مجامع حرفه‌ای معتبر سخنرانی می‌کند و جلساتی را در موضوعات متنوع برگزار می‌نماید.

۵.آمبودزمان بیمه فدرال

سید ممتاز علی شاه، آمبودزمان بیمه فدرال

سید ممتاز علی شاه، بوروکرات ارشد بازنشسته پاکستانی، در ژوئن ۲۰۲۴ توسط رئیس‌جمهور آصف علی زرداری به عنوان آمبودزمان بیمه فدرال پاکستان سوگند یاد کرد.

وی اهل ایالت سند است و پس از قبولی در

آزمون خدمات عالی مرکزی (CSS) در سال ۱۹۸۴ به خدمات اداری پاکستان پیوست. او در سمت‌های مهمی از جمله دبیر فدرال امور دریایی، دبیر فدرال امور مذهبی و رئیس دبیرخانه ایالت سند خدمت کرده است.

پیش از ارتقا به رتبه ۲۲ در سال ۲۰۱۷، شاه در دولت سند مسئولیت‌های متعددی داشته است؛ از جمله معاون رئیس دبیرخانه (امور داخلی)، رئیس اداره تحقیقات و مبارزه با فساد، دبیر کارها و خدمات، دبیر اطلاعات، دبیر اداره عمومی و دبیر رفاه جمعیت.

ایشان در آغاز تصدی، به عنوان کمک کمیسر در ملتان و دیره غازی خان در ایالت پنجاب خدمت کرده است؛ همچنین پیش از این، به عنوان هماهنگ‌کننده منطقه‌ای (DCO) در شهرهای بدین، میرپور خاص و نصیرآباد بلوچستان فعالیت داشته است.

ج.اعضای ایالتی

۱.بازرس ویژه ایالتی پنجاب؛ عایشه حمید

خانم عایشه حمید به عنوان نهمین بازرس ویژه ایالت پنجاب منصوب شده است. او شریک ارشد در مؤسسه حقوقی «حمید لا اسوشیتس» بوده است و در سال ۲۰۰۸ به عنوان وکیل دادگاه عالی و در سال ۲۰۱۶ به عنوان وکیل دیوان عالی پذیرفته شده است.

وی در پرونده‌های متعددی با اهمیت قانون

اساسی که در نشریات حقوقی منتشر شده‌اند، حضور داشت و همچنین تعداد زیادی پرونده به‌صورت رایگان (پرو بونو) برای افراد نیازمند و سازمان‌های خیریه از جمله انجمن راهنمای دختران پنجاب ارائه داده است.

او سابقه خدمت به عنوان مدیر مستقل منتخب در یک شرکت چندملیتی را نیز دارد. پیش از اشتغال به وکالت، در یک مؤسسه آموزشی برجسته تدریس می‌کرده است.

۲.بازرس ویژه ایالتی پنجاب

خانم نبیله حکیم علی خان

خانم نبیله خان، چهارمین آمبودزمان زن ایالت پنجاب، در ژوئن ۲۰۲۱ سوگند یاد کرد. او وکیل حرفه‌ای است و مؤسسه حقوقی مستقل خود به نام «نبیله خان لا اسوشیتس» را اداره می‌کند.

وی از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۸ به عنوان نماینده اپوزیسیون در مجلس ایالتی انتخاب شد؛ همچنین عضو فارغ‌التحصیلان دانشگاه دفاع ملی (NDU) است. او از اعضای برنامه‌ای بود که شامل گروهی از ده نفره قضات است

که برای آموزش به ایالت‌های مختلف آمریکا سفر کرده‌اند. خانم نبیله تنها زن عضو این گروه آموزشی بود.

او تجربه‌گسترده‌ای در زمینه رفاه اجتماعی زنان و حفاظت از کودکان دارد. دو دوره به عنوان عضو شورای منطقه‌ای (۲۰۰۲–۲۰۰۸) و عضو کمیسیون ایمنی عمومی و شکایات پلیس منطقه ساهیوال خدمت کرده و همچنین ریاست این کمیسیون را نیز بر عهده داشته است.

ایشان سهم مهمی در بهبود شفافیت در استفاده از منابع بخش عمومی داشته و هم‌اکنون در تلاش برای تقویت نقش دفتر آموذزمان زنان ایالت پنجاب است.

خانم نبیله خان، از زمان انتصابش، هزاران پرونده توسط او رسیدگی و حل‌وفصل شده‌اند. در سراسر ایالت، داستان‌های موفقیت‌آمیزی وجود دارد که در آن‌ها افراد مستحق توانسته‌اند مالکیت اموال خود را به دست آورند – حقی که برای میلیون‌ها زن در شبه‌قاره سال‌ها معمایی پیچیده بود؛ با این حال، خانم نبیله خان دفتر آموذزمان زنان را به محلی قابل دسترس و کارآمد برای آن‌ها تبدیل کرده است.

۳. **آموذزمان ایالتی سند**

محمد سهیل راجپوت

آقای محمد سهیل راجپوت در حال حاضر به عنوان هفتمین آموذزمان ایالت سند خدمت می‌کند. وی یک بوروکرات ارشد و با تجربه در پاکستان است که سمت‌های کلیدی متعددی را بر عهده داشته و در زمینه مدیریت مالی و توسعه و اجرای پروژه‌ها تخصص دارد. او بیش از ۲۵ سال سابقه در خدمات کشوری پاکستان دارد که شامل مدیریت مالی دولت ایالتی و اجرای پروژه‌های توسعه‌ای متنوع می‌شود.

آقای راجپوت مدرک پزشکی خود را در سال ۱۹۸۸ از کالج پزشکی لیاقت، جامشورو دریافت کرد و در سال ۲۰۰۴ دیپلم تحصیلات تکمیلی در مدیریت بازرگانی را از مؤسسه مدیریت بازرگانی کراچی اخذ نمود؛ همچنین مدرک کارشناسی ارشد در سیاست‌گذاری اقتصادی با تمرکز بر مدیریت انرژی بین‌الملل را از دانشگاه کلمبیا نیویورک دریافت کرده است. وی بورسیه از وزارت امور خارجه ایالات متحده به دلیل توانایی‌های مدیریتی خود دریافت کرد و در چهار چوب آن در دانشگاه‌های کارولینای شمالی در چپل هیل و دوک دوره دید و در بانک جهانی کارآموزی کرد.

در طول دوران حرفه‌ای خود در خدمات کشوری، وی آموزش‌های گسترده‌ای در آکادمی خدمات کشوری لاهور، مدرسه ملی سیاست عمومی لاهور، دانشگاه بیرمنگام انگلستان و مؤسسه مشترک وین در اتریش گذرانده است.

زمینه‌های اصلی تخصص وی شامل مدیریت مالی عمومی و توسعه و اجرای پروژه‌ها به‌ویژه در بخش انرژی است. از دستاوردهای مهم او می‌توان به توسعه پروژه استخراج زغال‌سنگ و نیروگاه حرارتی «تهر»، بهبود سلامت مالی دولت سند از طریق مدیریت مالی مؤثر و ایجاد سیستم قوی نظارت و اجرای عملکرد در دبیرخانه وزیر ارشد سند اشاره کرد.

۴. **آموذزمان سند برای رسیدگی به آزار و اذیت**

قاضی بازنشسته شاهنواز طارق

۵. **آموذزمان ایالتی خیبرپختونخوا**

سید جمال الدین شاه

سید جمال الدین شاه در دوم اوت ۲۰۲۱ به عنوان چهارمین آموذزمان ایالت خیبرپختونخوا سوگند یاد کرد. پیش از تصدی این سمت، وی بیش از ۳۳ سال در خدمات ایالتی خدمت کرد و مسئولیت‌های اداری و میدانی مهمی را بر عهده داشته است؛ از جمله دبیر دبیرخانه آموذزمان ایالتی، وزارت حکومت محلی، انتخابات و توسعه روستایی، وزارت ورزش، فرهنگ و گردشگری.

او همچنین در سمت‌هایی چون کمیسر منطقه کوهات، کمیسر پناهندگان افغان، مدیرکل سازمان مالیات و مبارزه با مواد مخدر، هماهنگ‌کننده منطقه‌ای (DCO) در ناحیه بنو و معاون دبیر در دبیرخانه وزیر ارشد ایالت خیبرپختونخوا خدمت کرده است.

همچنین در بخش مدیریت سیاسی مناطق نیز در پنج منطقه پرجمعیت به عنوان معاون نماینده سیاسی (APA) در نواحی خیبر، وزیرستان جنوبی، کرم و اورکزئی خدمت کرده است.

وی دارای مدرک کارشناسی ارشد در علوم سیاسی از دانشگاه پیشاور است.

۶. **بازرس ویژه تخصصی خیبرپختونخوا برای رسیدگی**

به آزار و اذیت زنان

خانم رخشنده ناز

سرکار خانم رخشنده ناز در بلوچستان پاکستان متولد شد و تحصیلات ابتدایی خود را در آنجا به پایان رساند. مدرک کارشناسی را از پنجاب و مدرک حقوق را در خیبرپختونخوا اخذ کرد. او دارای مدرک مدیریت از کینگز کالج، دانشگاه لندن

است. در سال ۲۰۱۹ به عنوان آموذزمان خیبرپختونخوا برای آزار و اذیت زنان در محل کار منصوب شد.

ایشان چندین سازمان تأسیس کرده است که در آن‌ها به زنان و کودکان خدمات حقوقی و همچنین اسکان ارائه می‌شود. او برای حمایت از زنان اقلیت‌ها و پناهندگان افغان نیز فعالیت دارد.

۷. **آموذزمان ایالتی بلوچستان**

آقای نظر بلوچ

۸. **آموذزمان بلوچستان برای حمایت در برابر آزار**

واذیت زنان در محل کار

۹. **آموذزمان آزاد جامو و کشمیر**

چودهری محمد نسیم

طبق اختیارات مندرج در بند ۳(۱)، رئیس دولت آزاد

جامو و کشمیر آقای چودهری محمد نسیم را در تاریخ ۱ مارس ۲۰۲۱ به عنوان آموذزمان آزاد جامو و کشمیر منصوب کرد؛ مراسم سوگند وی در ۴ مارس برگزار شد.

وی در تاریخ ۵ مارس ۲۰۲۱ رسماً مسئولیت دفتر خود را بر عهده گرفت. در آغاز مسئولیت، وی تعهد و چشم‌انداز خود را برای رسیدگی سریع و مؤثر به شکایات عمومی، بدون هرگونه تأخیر غیرضروری، اعلام کرد.

کشورهای اسلامی آفریقا؛ پلی میان تمدن‌ها و مجامع آموذزمانی

★دکتر آرش فرهودی

آموذزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان با فراهم کردن بستر هم‌اندیشی، آموزش و همکاری میان این نهادها، نقش چشمگیری در توانمندسازی آن‌ها و تسهیل دسترسی مردم به عدالت غیرقضایی ایفا کرده است. در ادامه، ساختار، اهداف، مأموریت‌ها و برخی دستاوردهای این انجمن تخصصی که مورد توجه کارشناسان حقوق و حکمرانی است، تشریح می‌شود.

تاریخچه تأسیس و توسعه

ایده تشکیل یک انجمن بین‌المللی برای هماهنگی میان آموذزمان‌ها و میانجی‌گران کشورهای فرانسوی‌زبان نخستین بار در اکتبر ۱۹۹۶ و در ششمین کنفرانس بین‌المللی مؤسسه آموذزمان (IOI) بین‌المللی در بوئنوس آیرس آرژانتین مطرح شد. در نشست مزبور، دانیل ژاکوبی آموذزمان استان کِیک^۱ کانادا و ژاک پلتیه از نهاد میانجی جمهوری فرانسه پیشنهاد دادند شبکه‌ای رسمی به‌منظور همکاری متقابل و هماهنگی بیشتر میان نهادهای آموذزمانی کشورهای فرانسوی‌زبان ایجاد گردد تا از این رهگذر حمایت بهتری از حقوق انسان‌ها در برابر دولت‌ها صورت گیرد. این طرح بر تقویت همبستگی و توسعه دموکراسی از طریق ایجاد یا تحکیم دفاتر آموذزمان در کشورهای فرانسوی زبان که فاقد چنین نهادهایی بودند نیز تأکید داشت.

این چشم‌انداز پشتیبانی مالی آژانس همکاری‌های فرهنگی و فنی فرانسوی زبان که بعداً به «سازمان بین‌المللی فرانسوی زبان» تبدیل شد جامه عمل پوشید. نخستین گردهمایی رسمی آموذزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان در ۱۹ تا ۲۲ خرداد ۱۳۷۶ (۹ تا ۱۲ ژوئن ۱۹۹۷) در شهر کِیک کشور کانادا برگزار گردید و در پی آن، در ماه اردیبهشت ۱۳۷۷ (مه ۱۹۹۸) اساس‌نامه مجمع آموذزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان توسط ۱۸ عضو بنیان‌گذار در شهر نوآکشوت کشور موریتانی به تصویب رسید. به این ترتیب مجمع آموذزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان رسماً فعالیت خود را آغاز کرد. نخستین کنگره عمومی اعضای مجمع نیز در آبان ۱۳۷۸ (نوامبر ۱۹۹۹) در اوآگادوگو (پایتخت بورکینافاسو) و با حضور نمایندگان از آژانس فرانسوی زبان، مؤسسه بین‌المللی آموذزمان و مرکز حقوق بشر سازمان ملل متحد برگزار شد.

^[1] Quebec

از آن پس مجمع مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان هر دو سال یک‌بارکنگره‌ای را با میزبانی یکی از نهادهای عضو برگزار می‌کند که طی آن باتشکیل مجمع عمومی درباره برنامه‌ها و خط‌مشی‌های مشترک تصمیم‌گیری می‌شود؛ به عنوان نمونه، درنهمین کنگره مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان که در مهرماه ۱۳۹۴ (اکتبر ۲۰۱۵) در شهر کِبِک برگزار گردید و شرکت‌کنندگانی از آفریقا، اروپا و قاره آمریکا در آن حضور داشتند، بیانیه کِبِک با هدف تقویت و تحکیم نهادهای میانجی‌گری به عنوان مروج ارزش‌های دموکراتیک، حاکمیت قانون و احترام به حقوق بشر به تصویب رسید. موضوع محوری آن کنگره «نقش آمبودزمان و نهاد میانجی‌گر به عنوان مروج حکمرانی شایسته و نگهبان سلامت اداره‌های دولتی» بود که فرصتی برای تبادل تجارب در زمینه‌هایی چون نحوه مواجهه آمبودزمان‌ها با بحران‌های حکمرانی، ارتقای شفافیت و سلامت اداری در دولت‌ها فراهم آورد.

طی دو دهه، مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان رشد قابل توجهی داشته است. در سال ۲۰۱۸ این انجمن بیستمین سالگرد تأسیس خود را جشن گرفت و شمار اعضای آن به نزدیک ۵۰ نهاد آمبودزمانی از کشورهای گوناگون رسید. این نهادها شامل دفاتر آمبودزمان ملی و منطقه‌ای در کشورهای مختلف فرانکفون در اروپا، آفریقا، قاره آمریکا و اقیانوسیه هستند. به موازات گسترش کمی، فعالیت‌های انجمن نیز تکامل یافته

و حوزه‌های جدیدی را در بر گرفته است که در ادامه به آن‌ها پرداخته می‌شود.

اهداف و مأموریت‌های مجمع

اساسنامه و اسناد مأموریتی مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان بر ترویج مردم‌سالاری، حاکمیت قانون و حفاظت از حقوق بشر در عرصه کشورهای فرانسوی‌زبان تأکید دارد. مأموریت اصلی این انجمن، ارتقای نقش نهادهای آمبودزمان و میانجی‌گری در نظام حکمرانی کشورهای عضو و نیز کمک به توسعه و تحکیم این نهادهای نظارتی مستقل است؛ به بیان دیگر مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان تلاش می‌کند با تقویت سازوکارهای غیرقضایی رسیدگی به تظلمات مردم، سطح اعتماد عمومی به ادارات و خدمات عمومی را بالا ببرد.

این مجمع، کشورهای عضو فرانسوی‌زبان را در ایجاد نهادهای جدید میانجی‌گری یاری می‌دهد و تخصص و تجارب خود را در اختیار نهادهای

کشورهای اسلامی آفریقا؛ پلی میان تمدن‌ها و مجامع آمبودزمانی

موجود نیز قرار می‌دهد؛ به عنوان نمونه، در سال‌های پس از تأسیس، مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان به برخی کشورهای آفریقایی عضو که فاقد دفتر آمبودزمان بودند مشاوره داد تا این نهاد را ایجاد کنند و بدین ترتیب پوشش نهادهای نظارتی در خانواده فرانسوی‌زبان را گسترش داد. اعضای مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان و خود انجمن متعهد شده‌اند که در سطح بین‌المللی فرانسوی‌زبان به ترویج و دفاع از دموکراسی، دولت قانون‌مدار و آرامش و عدالت اجتماعی بپردازند؛ همچنین، آن‌ها خود را ملزم به رعایت و پیگیری اجرای اسناد ملی و بین‌المللی حقوق بشر، از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر و اعلامیه باماکو^۲ مصوب سال ۲۰۰۰ کنفرانس وزرای کشورهای فرانسوی‌زبان می‌دانند.

مطابق اساس‌نامه این مجمع، روح حاکم بر همکاری‌های درون‌شبکه‌ای مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان بر پایه همبستگی، نوع‌دوستی و اشتراک ارزش‌های انسانی است که با بهره‌گیری از زبان مشترک فرانسوی میان اعضا تسهیل شده است. تمامی اعضای این مجمع به‌طور مستمر می‌کوشند کیفیت خدمات عمومی را در کشورهای خود بهبود بخشند؛ هدفی که ارتباطی تنگاتنگ با حراست از حقوق بنیادین شهروندان دارد؛ به علاوه، از سال ۲۰۱۲ حفاظت ویژه از حقوق کودکان به عنوان یکی از اولویت‌های جدید به مأموریت‌های مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان افزوده شده است و نشان‌دهنده توجه انجمن به گروه‌های آسیب‌پذیر در جامعه است.

ساختار حقوقی و ارکان سازمانی

مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان به صورت یک انجمن بین‌المللی غیرانتفاعی سازمان‌دهی شده که تأسیس رسمی آن تحت اساس‌نامه مصوب ماه مه ۱۹۹۸ در شهر نواکشوت^۳ توسط ۱۸ عضو بنیان‌گذار انجام شده است. مطابق این اساس‌نامه، اعضای مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان در چند دسته مختلف طبقه‌بندی می‌شوند: اعضای دارای حق رأی شامل اعضای اصلی که معمولاً نهادهای ملی یا ایالتی آمبودزمان هستند، اعضای وابسته شامل نهادهای اشخاص یا نقش‌مشورتی یا ناظر و اعضای افتخاری؛ به عنوان

^[1] پایتخت کشور مالی

^[2] پایتخت کشور موریتانی

بخش ویژه آمبودزمان

نمونه، در سال ۲۰۲۲ این انجمن دارای ۴۱ عضو اصلی دارای حق رأی و ۴ عضو وابسته بوده است که نمایانگر گستره نفوذ آن در میان کشورهای فرانسوی‌زبان است.

از لحاظ ساختاری، سه رکن تصمیم‌گیری در درون مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان پیش‌بینی شده است: مجمع عمومی که کلیه اعضا را شامل می‌شود و بالاترین مرجع سیاست‌گذاری است؛ شورای اداری (هیئت مدیره) که اداره امور و تصمیم‌گیری‌های راهبردی بین دو اجلاس مجمع عمومی را بر عهده دارد؛ و دفتر اجرایی (هیئت رئیسه) که مسئول مدیریت روزمره انجمن و اجرای مصوبات شورای اداری است. شورای اداری متشکل از تعدادی عضو منتخب از میان نهادهای عضو منطقه جغرافیایی است (برای مثال، اعضای منطقه آفریقا و منطقه اروپا هر کدام یک نماینده در شورای اداری دارند). ریاست شورا و انجمن به‌طور کل معمولاً بر عهده یکی از رؤسای نهادهای عضو (آمبودزن یک کشور یا ایالت) است که با رأی اعضا برای یک دوره مشخص انتخاب می‌شود؛ برای نمونه، در سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ ریاست مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان را ریموند سن – ژرمن از آمبودزمان استان کبک کشور کانادا بر عهده داشت و سپس در کنگره سال ۲۰۱۵ مجمع، مارک برتراند از نهاد میانجی‌والونی^۴ و فدراسیون بروکسل – بلژیک برای دوره‌ای سه‌ساله به عنوان رئیس جدید انتخاب شد. پس از وی در سال ۲۰۱۸ ریاست دوره‌ای مجمع به محمد بن‌عللو از نهاد میانجی‌کشور مراکش واگذار گردید که طی دوران ریاست خود و با همکاری نزدیک مؤسسه

۴ والونی ناحیه جنوبی بلژیک است که اکثر مردم آن زبان فرانسوی زبان هستند.

بین‌المللی آمبودزمان، ابتکار ارائه قطعنامه‌ای در حمایت از نهاد آمبودزمان به مجمع عمومی سازمان ملل متحد را عهده‌دار شد.

دفتر اجرایی مجمع آمبودزمان‌ها و

میانجی‌گران فرانسوی‌زبان از سال ۲۰۰۶ دارای یک دبیرخانه دائمی مستقر در شهر پاریس است که وظیفه پشتیبانی اداری، ارتباطی و کارشناسی از برنامه‌های انجمن و اعضای آن را بر عهده دارد. دبیرخانه دائمی به مثابه نقطه تماس مرکزی شبکه عمل می‌نماید و هماهنگی برنامه‌های آموزشی، انتشارات و گردهمایی‌های انجمن را تسهیل می‌کند. بودجه عملیاتی مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان عمدتاً از محل کمک‌های سازمان بین‌المللی فرانکوفونی و حق عضویت اعضا تأمین می‌شود که استقلال مالی نسبی آن را تضمین می‌کند.

فعالیت‌ها و عملکرد آمبودزمانی مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان

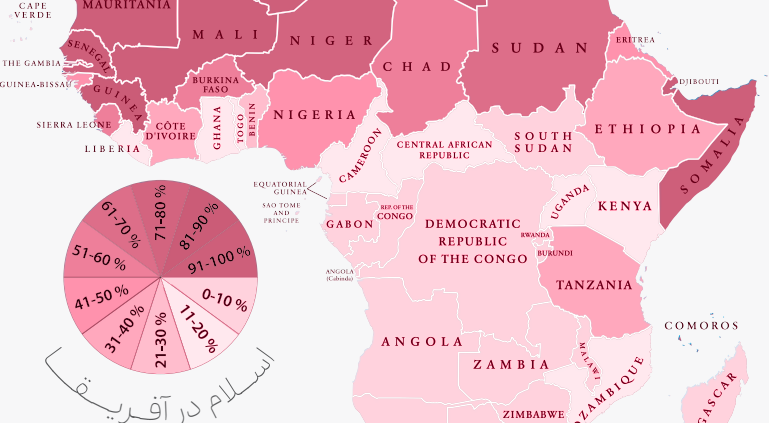
مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان برای تحقق مأموریت‌های خود مجموعه متنوعی از برنامه‌ها و اقدامات را دنبال می‌کند که همگی در جهت تقویت نقش نهادهای آمبودزمانی در حکومت‌داری خوب است. یکی از محورهای اصلی فعالیت مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران

فرانسوی‌زبان برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های توانمندسازی برای اعضا است. این انجمن با اجرای برنامه‌های منظم آموزشی، تبادل تجارب میان کارکنان دفاتر آمبودزمان کشورهای مختلف را تسهیل کرده است؛ به

فرانسوی‌زبان در شناسایی و رسیدگی به حوزه‌های نوظهور در قلمرو حقوق شهروندی و حکمرانی خوب است.

از دیگر اقدامات مجمع آمبودزمان هاو میانجی‌گران فرانسوی‌زبان برگزاری منظم اجلاس‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی است که فرصتی برای هم‌اندیشی میان آمبودزمان‌ها فراهم می‌آورد. هردو سال یک‌بار در کنگره انجمن، اعضا ضمن ارائه گزارش عملکرد خود، چالش‌ها و دستاوردهای دفاترشان را به بحث می‌گذارند و در خصوص بیانیه‌ها یا توصیه‌های مشترک تصمیم‌گیری می‌کنند. این گردهمایی‌ها نه تنها به همسوسازی راهبردهای نهادهای عضو کمک می‌کند، بلکه موجب تقویت همبستگی و ایجاد جبهه واحد در دفاع از استقلال و اقتدار آمبودزمان‌ها در سطح بین‌المللی می‌شود.

مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران همچنین تعاملات با سایر سازمان‌ها و شبکه‌های

مرتبط برقرار کرده است؛ به عنوان نمونه، در اکتبر ۲۰۱۶ تفاهم‌نامه‌ای بین مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان بین‌المللی امضا شد که چهار چوب همکاری‌های متقابل را تعیین کرد. از میانجی‌گران فرانسوی‌زبان تجارب منطقه فرانسوی‌زبان را به شبکه جهانی آمبودزمان‌ها منتقل می‌کند و در مقابل، از دانش و پشتیبانی بین‌المللی برای تقویت اعضای خود بهره می‌گیرد. هدف مشترک همه این همکاری‌ها تأکید بر اهمیت نهاد آمبودزمان در ارتقای شفافیت، پاسخ‌گویی و اعتماد عمومی در سراسر جهان است.

دستاوردها و تجارب موفق

در طول بیش از دو دهه فعالیت، مجمع آمبودزمان‌های فرانسوی‌زبان دستاوردهای ارزشمندی در کارنامه خود ثبت کرده است. یکی از مهم‌ترین موفقیت‌های مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان گسترش الگوی نهاد آمبودزمان در کشورهای فرانسوی‌زبان است که پیش‌تر فاقد چنین نهادی بودند. با تلاش‌های این انجمن، چندین کشور آفریقایی و آسیایی عضو فرانسوی‌زبان در سال‌های پس از ۱۹۹۸ دفاتر آمبودزمان یا میانجی‌گر جمهوری را ایجاد کردند که این امر تحقق یکی از اهداف بنیان‌گذاران مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان یعنی توسعه سازوکارهای نظارتی مردمی در همه کشورهای فرانسوی‌زبان بود. به موازات آن، انجمن با جذب اعضای جدید به ویژه از مناطق فرانسوی‌زبان مانند اروپای شرقی و خاورمیانه توانسته است شبکه خود را به حدود ۵۰ عضو گسترش دهد و پوشش جغرافیایی گسترده‌تری برای حمایت از حقوق شهروندان فراهم آورد.

اقدامات آموزشی و ظرفیت‌سازی مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان نیز نتایج ملموسی به همراه داشته است. تربیت نیروی انسانی متخصص برای دفاتر آمبودزمان،

کشورهای اسلامی آفریقا؛ پلی میان تمدن‌ها و مجامع آمبودزمانی

تدوین استانداردهای حرفه‌ای مشترک و اشتراک‌گذاری تجارب موفق از طریق انتشاراتی مانند «مجموعه دکترین آمبودزمان» در ارتقای کارآمدی این نهادها بسیار مؤثر بوده است. این دستاوردها باعث شده کیفیت رسیدگی به شکایات مردمی و توان توصیه‌گری دفاتر عضو، بهبود یابد و در نتیجه، شهروندان در کشورهای عضو شاهد افزایش پاسخ‌گویی ادارات دولتی و حل و فصل عادلانه‌تر مشکلاتشان باشند.

یکی از موفقیت‌های شاخص مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان در عرصه بین‌المللی، تصویب قطعنامه‌ای در سازمان ملل متحد در حمایت از نهاد آمبودزمان بود. در دسامبر ۲۰۲۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد با ابتکار و پیگیری مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان و همکاری مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی قطعنامه‌ای تاریخی را به تصویب رساند که ضمن به رسمیت شناختن نهاد آمبودزمان، بر اصول کلیدی حاکم بر آن از جمله استقلال، بی‌طرفی، شفافیت، انصاف و بی‌غرضی تأکید می‌کرد. این قطعنامه گامی مهم در جهت پذیرش جهانی نقش دفاتر آمبودزمان به عنوان نهادهایی مؤثر در ارتقای حکمرانی خوب، حفاظت از حقوق بشر و استقرار دولت قانون مدار به شمار می‌رود؛ به تعبیر دیگر، موفقیت مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان در جلب حمایت سازمان ملل نشان داد که تلاش‌های این شبکه صرفاً معطوف به درون خانواده فرانسوی‌زبان نمانده، بلکه توانسته است صدای واحد آمبودزمان‌ها را در عرصه جهانی به گوش کشورهای برساند و اهمیت این نهادها را در ساختار حکومت جهانی مطرح کند.

از منظر تأثیرگذاری داخلی نیز مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان دستاوردهای قابل ملاحظه‌ای داشته است. ایجاد پیوند مستحکم میان دفاتر آمبودزمان کشورهای عضو سبب شد در مواقع بحرانی نظیر تلاش برخی دولت‌ها برای محدود نمودن اختیارات آمبودزمان یا نقض استقلال آن این انجمن به سرعت وارد عمل شود و با صدور بیانیه‌های جمعی یا رایزنی‌های دیپلماتیک، از جایگاه اعضای خود دفاع کند. این حمایت جمعی، تضمینی برای حفظ و تقویت جایگاه نهادی آمبودزمان‌ها در ساختار حکمرانی کشورهای عضو بود و به تداوم ایفای نقش مؤثرشان کمک کرده است.

از سوی دیگر، هم‌افزایی حاصل از شبکه مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان موجب به وجود آمدن ابتکارات مشترکی در میان اعضا شده است؛ برای مثال، دفاتر آمبودزمان عضو طی دو دهه اخیر در پرتو هم‌فکری‌های صورت گرفته در چهار چوب مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان، شیوه‌های کارآمدتری برای رسیدگی به شکایات شهروندان به کار بسته‌اند و بسیاری از رویه‌های موفق مانند سازوکارهای

بخش ویژه آمبودزمان

میانجی‌گری برای حل و فصل سریع شکایات یا ایجاد واحدهای اختصاصی حمایت از اқشار آسیب پذیر در کشورهای مختلف الگوبرداری شده است. این تبادل تجربه و استانداردسازی نسبی رویه‌ها را می‌توان از مهم‌ترین دستاوردهای غیرمستقیم مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان دانست که تأثیر آن در ارتقای کارآمدی نهادهای عضو مشهود است.

اشتراکات تاریخی و فرهنگی دو تشکل آمبودزمانی بین‌المللی

کشورهایی که به طور هم‌زمان در مجمع آمبودزمان‌ها و نهادهای میانجی‌گرفرانسوی‌زبان و هم در انجمن آمبودزمان کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی عضویت دارند، ۸ کشور و شامل مراکش، سنگال، جیبوتی، گینه، بنین، ساحل عاج، توگو و تونس است. این کشورها در یک نقطه تقاطع منحصر به فرد از دو حوزه نفوذ زبانی – فرهنگی فرانسوی‌زبان و مذهبی – تمدنی جهان اسلام قرار می‌گیرند و از این نظر حائز اهمیت خاص هستند.

همپوشانی در عضویت این کشورها در دو تشکل مذکور نتیجه ترکیبی از عوامل تاریخی، فرهنگی و ژئوپلیتیکی است. **میراث فرهنگی و زبانی**؛ بسیاری از کشورهای مشترک در این دونهاد، به‌ویژه در آفریقا مستعمرات سابق فرانسه بوده‌اند. این پیوند تاریخی و زبانی باعث شده است که زبان فرانسه همچنان به عنوان زبان رسمی در سیستم‌های اداری و آموزشی آن‌ها نقش محوری داشته باشد. زبان فرانسه به عنوان یک زبان اداری و فرهنگی، این کشورها را به مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانکوفونی پیوند می‌دهد.

جمعیت مسلمان قابل توجه؛ همزمان، این کشورها دارای جمعیت مسلمان قابل توجهی هستند که آن‌ها

را واجد شرایط عضویت در سازمان همکاری اسلامی و به تبع آن، مجمع آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی می‌کند. این همپوشانی مذهبی – فرهنگی، عامل دیگری در عضویت دوگانه آن‌هاست. همزمان با عامل زبانی، وجود جمعیت قابل توجه مسلمان در این کشورها آن‌ها را به مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی مرتبط می‌کند. این دو عامل (زبانی و مذهبی – فرهنگی) به صورت هم‌زمان عمل می‌کند و همپوشانی را ایجاد می‌نماید. این نشان می‌دهد که هویت‌های چندگانه در

تجارب ملل – نشریه اطلاع‌رسانی رویدادهای بین‌المللی مبارزه با فساد // ۹۹

سیاست خارجی و روابط بین‌الملل این کشورها نقش مهمی ایفا می‌کند و می‌تواند به عنوان نقاط قوت در دیپلماسی فرهنگی عمل کند.
”پل“ فرهنگی و دیپلماسی آمبودزمانی؛ کشورهای آفریقایی مسلمان فرانسوی‌زبان می‌توانند به عنوان "پل" فرهنگی و آمبودزمانی بین جهان

اسلام و سایر کشورهای فرانسوی‌زبان عمل کنند و تجارب و بهترین شیوه‌ها را از هر دو حوزه به اشتراک بگذارند. این موقعیت منحصر به فرد، به آن‌ها اجازه می‌دهد تا در توسعه مدل‌های جامع تراز حکمرانی خوب و حفاظت از حقوق بشر نقش پیشرو ایفا کنند. این کشورها با درک عمیق تراز هر دو دیدگاه کشورهای فرانسوی‌زبان و کشورهای اسلامی در مورد حکمرانی و حقوق بشر، می‌توانند به همگرایی بیشترین این دو سازمان کمک کنند. و حتی به توسعه مدل‌های جدیدی از آمبودزمانی منجر شوند که ترکیبی از بهترین عناصر هر دو سنت باشد. این یک فرصت منحصر به فرد برای این کشورها است تا به عنوان پیش‌گامان نوآوری در حکمرانی بین‌المللی آمبودزمان‌ها عمل کنند.

چشم‌انداز آینده

مجمع آمبودزمان‌های فرانسوی‌زبان در چشم‌انداز آینده خود بر ادامه تقویت حاکمیت قانون و حقوق شهروندی در گستره فرانسوی‌زبان تأکید دارد. طبق برنامه‌ریزی‌های اعلام‌شده، مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی‌زبان قصد دارد حضور و همکاری فعال خود را در مناطق جدیدی از دنیای فرانسوی‌زبان مانند خاورمیانه، آسیای جنوب شرقی و اروپای شرقی گسترش دهد و نهادهای میانجی‌گری تازه‌ای را در این مناطق ترغیب به شکل‌گیری یا پیوستن به شبکه کند؛ همچنین ارتقای حرفه‌ای دفاتر عضو از طریق آموزش مستمر و تبادل کارشناسان همچنان در اولویت خواهد بود. دفاع از حقوق

کودکان و گروه‌های آسیب‌پذیر و توجه به موضوعاتی همچون برابری جنسیتی نیز در برنامه‌های آتی انجمن جایگاهی ویژه دارد.

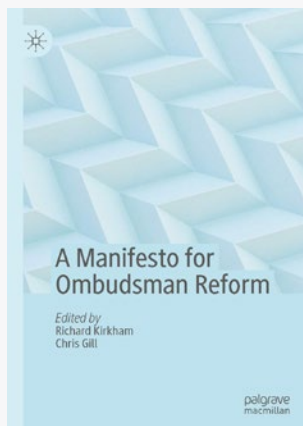
منابع

• https://www.aomf-ombudsmans-francophonie.org

• https://www.hautcommissariat.mc/en

• https://www.mediateur.ma

• https://www.clom-aomf.org

۱. دستورالعملی برای اصلاح آموذزمان

ریچارد کرکهام (استاد ارشد حقوق عمومی در دانشگاه شفیلد، بریتانیا) و کریس گیل (مدرس حقوق عمومی در دانشگاه گلاسکو، بریتانیا) در این کتاب در پی متقاعدسازی سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران درباره ضرورت اصلاحات قانونی در بخش آموذزمان و مستندسازی شیوه‌های طراحی چنین قوانین اصلاحی هستند. در راستای این هدف، این مجموعه پاسخی دانشگاهی به چالشی است که آموذزمان پارلمانی کنونی در فوریه ۲۰۱۸ در رویداد سازمان «جاستیس ۲» مطرح کرد. این اثر از پژوهش‌های اصیل نویسندگان بهره‌می‌گیرد و پیشنهادهای اصلاحی خود را بر بازاندیشی بنیادین درباره تمرکز و هدف نظام‌های آموذزمان استوار می‌سازد.

بیانیه‌ای برای اصلاح نهاد آموذزمان به مباحث کلیدی و مکرر در پژوهش‌های مربوط به آموذزمان می‌پردازد، از جمله نقش مورد انتظار از آموذزمان، شیوه‌های کاری که باید به کار گیرد، اختیارات لازم برای اثربخشی و راه‌های تضمین آزادی عمل و پاسخگویی. این کتاب به بحث‌های دانشگاهی و سیاستی درباره آینده نهاد آموذزمان در بریتانیا جهت می‌دهد و تحلیل آن می‌تواند برای پژوهشگران و سیاست‌گذاران در سایر حوزه‌های قضایی نیز جالب توجه باشد. پروفیسور کارول هارلو در نقد و بررسی می‌گوید: «از زمانی که نخستین آموذزمان در سال ۱۹۶۷ در کشور ما آغاز به کار کرد، این نهاد گسترش یافته و محبوبیت و موفقیت کسب کرده است. گاه‌وبی‌گاه، آموذزمان‌ها در بخش‌های خصوصی و عمومی ظهور کرده‌اند. ما نمی‌توانیم از یک نظام آموذزمان عمومی سخن بگوییم. طرح پیش نویس قانون آموذزمان‌های عمومی که در دست بررسی بود، به دلیل برگزیت به حاشیه رانده شد. اکنون باید از نو آغاز کرد. ویراستاران و نویسندگان این کتاب خواستار تغییراتی عمیق ترو نظام‌مندتر هستند. همه آن‌ها سال‌هاست که درباره آموذزمان پژوهش می‌کنند و و هر کسی که این کتاب علمی را بخواند، تأیید می‌کند که هیچ‌کس شایسته‌تر از آنان برای این موضوع نیست. پس بی‌درنگ به سوی اصلاحات گام برداریم»

A Manifesto for Ombudsman Reform 1st ed. 2020 Edition

- Publisher: Palgrave Pivot
- Publication date: April 7, 2021
- Edition: 1st ed. 2020
- Language: English
- Print length: 180 pages
- ISBN-10: 3030406148
- ISBN-13: 978-3030406141

۱. پژوهشگر مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

2. Justice event

کتابخانه آموذزمانی

*دکتر ساجده مقدمی

آومبودزمن (نمایندگان مردمی یا بازرسان) ممکن است کارمند سازمان باشد، آن‌هامی‌خواهند بدانندکه این برنامه‌ها واقعاًچه ارزشی‌افافه می‌کنند.

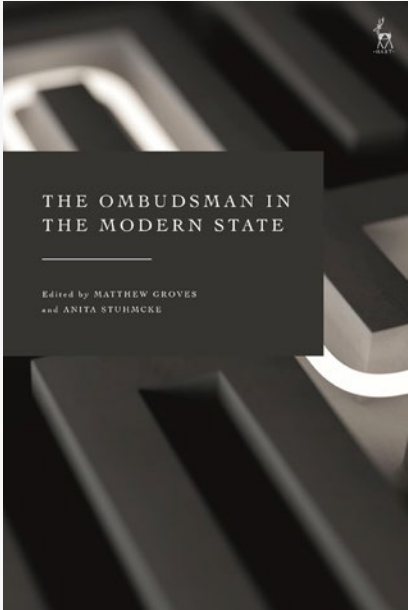
این کتاب یک راهنمای عملی برای هرکسی است که درموردبرنامه‌های آمبودزمن ونحوه عملکرد آن‌ها سؤال دارد. بخش اول مستقیماً به بسیاری ازسوالات دشواری که نویسنده درطول سال‌ها با آنها مواجه‌شده‌است، پاسخ‌می‌دهدمثل سوالاتی درمورداینکه دفاترآمبودزمانی چیستند؟ چه نیازی را برآورده می‌کنند که سایر نهادهای مشابه نمی‌توانند به آن پاسخ دهند؟ چرا محرمانه بودن مهم است و چرا ساختاردفتربرای دستیابی به آن محرمانه بودن مهم است.

بخش دوم شامل داستان‌هایی است که نمونه‌های واقعی از آنچه آمبودزمن‌ها انجام می‌دهندرا ارائه می‌دهد. این‌ها نمونه‌های واقعی وناشناس نه‌ترکیبی یا فرضی ارائه شده توسط آمبودزمن‌های واقعی هستند. این مثال‌ها، بهتر ازهربحث انتزاعی، ارزش منحصربه‌فردی‌راکه برنامه‌های آمبودزمن‌ها ارائه می‌دهند، آشکار می‌کنند.

A Practical Guide to Organizational Ombuds: How They Help People and Organizations

- Publisher: ABA Book Publishing
- Publication date: January 1, 2022
- Language: English
- Print length: 342 pages
- ISBN–10: 1639050531
- ISBN–13: 978–1639050536

دوموضوع کلیدی نویسندگان کتاب، متیو گرووز (استاد حقوق آلفرد دیکین در دانشکده حقوق دانشگاه دیکین استرالیا) و آنیتا استومک (استاد و معاون پژوهشی دانشکده حقوق دانشگاه فناوری سیدنی استرالیا) سوال همیشگی درمورد امکان و عملکردآمبودزمان‌ها درسیستم‌های حقوق عمومی دریک دولت درحال تغییرو چالش‌های آمبودزمان‌ها درحکومت معاصر هستند. این مجموعه با پرداختن به یک مشکل رایج که همه

۳. آمبودزمان در دولت مدرن

آمبودزمان‌ها پدیده‌ای جهانی وبخش مهمی از چهارچوب‌های حقوق عمومی دموکراسی‌های لیبرال مدرن هستند. این کتاب مجموعه ویرایش شده برای بررسی جایگاه آمبودزمان در دولت مدرن است وباگردهم آوردن محققان کلیدی بین‌المللی، نویسندگانی از اکثر قاره‌ها–کانادا، هلند، بریتانیا، استرالیا، نیوزیلند، هنگ کنگ، آفریقای جنوبی، آلمان واتریش– چالش‌های فعلی و آینده نهاد آمبودزمان و سیستم‌های حکومتی که در آن فعالیت می‌کنند را مورد بحث قرار می‌دهد. این تحلیل جهانی، درپوشش عملکرد آمبودزمان‌ها در سیستم‌های حقوقی مدنی و عرفی، هم عمیق و هم گسترده است.

راه‌های بررسی حقوق عمومی با آن مواجه هستند – ماهیت در حال تحول مدیریت عمومی مدرن – به دانش حقوق عمومی می‌افزاید.

در بخش اول کتاب برای فهم بهتر تکامل و آینده بازرسان حقوقی به موضوعات هم چون: جایگاه بازرس حقوقی در حکومت داری مدرن، سوء مدیریت: صلاحیت خاص بازرس حقوقی، قابلیت اجرای راهکارهای بازرس حقوقی ورقابت با بررسی قضایی، درک واکنش سازمان‌های بهداشتی به تحقیقات بازرس حقوقی سلامت – یک مدل مفهومی جدید، نقش مؤسسات بازرس حقوقی در فراهم کردن دسترسی برابر به عدالت برای همه پرداخته می‌شود.

در بخش دوم برای بررسی چالش مدرن حکومت داری برای آمبودزمان‌ها مواردی همچون: آوردن نقش واختیارات آمبودزمان به قرن بیست ویکم، آمبودزمان‌هاودادگاه‌هادر عصر دیجیتال: شکل دهی به آگاهی حقوقی دیجیتال، اثربخشی رسیدگی به شکایات: از طرح‌های آمبودزمان مبتنی برصنعت چه می‌توانیم بیاموزیم؟ جان مک میلان (دانشگاه ملی استرالیا، استرالیا)، تنظیم غیرمتمرکز بخش آمبودزمان: سبک بریتانیایی، اصلاح طرح آمبودزمان ملی – یک سفر، آمبودزمان و ضد دموکراسی: زلزله‌های گازدر هلندونقش دموکراتیک آمبودزمان ملی، به سوی حل وفصل شکایات درمانی، مقام عالی‌رتبه در سطح خیابان: مطالعه‌ای چندروشی درمورد روزهای مشاوره آمبودزمان‌های اتریشی، بازاندیشی درمورد بازرس کلاسیک: حقوق معلولین، دموکراسی و دموکراسی، نگاهی به گاردین: نقش بازرس پارلمانی نیوزیلند در سیستم سلامت ومعلولیت، نهادهای بازرس: سازوکارهای غیرقضایی برای حفاظت و ارتقای حقوق سالمندان پرداخته می‌شود.

The Ombudsman in the Modern State

- Publisher: Hart Publishing
- Publication date: October 19, 2023
- Language: English
- Print length: 480 pages
- ISBN–10: 1509943285
- ISBN–13: 978–1509943289

۴. راهنمای شیوه‌های بهینه در مبارزه با فساد

این کتاب ۲۷ شیوه بهینه را توصیف می‌کند که هرکدام به عنوان یک ابتکار از کشورهای عضو اتحادیه اروپا معرفی شده و تأثیر مثبتی در پیشگیری یا مقابله با فساد داشته‌اند. کتاب راهنمای شیوه‌های بهینه در مبارزه با فساد که رویه‌های موفق پاسخگویی، شفافیت و عملکرد آمبودزمانی از سراسر اتحادیه اروپا را گردآوری کرده است، می‌تواند به عنوان فهرستی از مفاهیم و ایده‌ها برای ارزیابی و بهبود تلاش‌های ضد فساد و آمبودزمانی در سایر کشورها استفاده شود. این کتاب با رویکردی کاربردی و تحلیلی، به عنوان مرجعی معتبر برای پژوهشگران، بازرسان و فعالان این حوزه گزینش و ترجمه شده و امید است بتواند سهمی در بهره‌گیری از تجارب موفق و پیشگیری از فساد داشته باشد.

۵. آمبودزمان در کشورهای اسلامی برنامه‌ها و ابتکارات ویژه

کتاب حاضر ابتدا به بررسی نقاط عطف وتحولات کلیدی نهاد آمبودزمان در چند کشور اسلامی پیشرو در این زمینه پرداخته است. سپس همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با تأکید بر نقش سازمان همکاری‌های اسلامی و کمیسیون دائمی مستقل حقوق بشر (IPHRC) بررسی شده است. در بخش بعدی کتاب، مطالعات موردی ابتکارات و برنامه‌های آمبودزمان‌های موفق در کشورهای چون ترکیه، مراکش، آذربایجان، پاکستان و ایران مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است و در پایان چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی آمبودزمان‌های کشورهای اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است.

۶. کندوکاوی در قوانین، مقررات و ساختار نهادهای آمبودزمانی

آمبودزمان‌ها در نقاط مختلف جهان علاوه بر حیطه صلاحیت‌ها و اختیارات، دارای ساختارها و فرایندهای رسیدگی نسبتاً متفاوتی هستند؛ ازاین‌رو بررسی قوانین و مقررات و ساختارهای آمبودزمانی در کشورهای مختلف می‌تواند نقاط قوت و ضعف آن‌ها را آشکار می‌کند و ازاین‌رهگذر امکان ارتقای وضعیت رسیدگی به شکایات در کشورهای هدف را فراهم نماید.

با توجه به این هدف، دراین اثر سعی شده است ضمن معرفی نهادهای آمبودزمانی در برخی کشورهای پیشرو همچون سوئد، انگلستان، کره جنوبی، فرانسه، سنگاپور، ژاپن، استرالیا، ایالات متحده، چین و هنگ‌کنگ و نیز کشورهای اسلامی همچون پاکستان، ترکیه، مالزی و اندونزی، ساختارها و فرایندهای دریافت و رسیدگی به شکایات مردمی و نیز قوانین و مقررات مرتبط با آمبودزمان این کشورها نیز مورد بررسی قرار گیرند.

۷. آمبودزمان به مثابه یک نهاد جهانی

نویسنده در این کتاب نشان می‌دهد که آمبودزمان از یک ابتکار حقوق اداری در چند کشور محدود، چگونه به نهادی جهانی بدل شده است. فصل اول کتاب به معرفی نهاد آمبودزمان و ارائه چهارچوب نظری پژوهش اختصاص دارد. فصل دوم و سوم به مطالعه موردی فنلاند و همچنین به آمبودزمان اروپا می‌پردازد. فصل بعد به بررسی تاریخچه نهادی آمبودزمان پارلمانی و بازرس کل کشور در فنلاند اختصاص یافته است. فصل «آمبودزمان اروپایی به مثابه یک نهاد فراملی پاسخگویی» فصل دیگری است که پس از آن فصلی نیز به دگرگونی‌ها و چالش‌های پیش‌روی آمبودزمان اروپایی از بدو تأسیس تا کنون اختصاص یافته است. کتاب در سه حوزه به هم پیوسته یعنی حکمرانی، مدیریت دولتی و پاسخ‌گویی تنظیم شده است.

۸. بررسی ابعاد حقوقی آمبودزمان در ایران و جهان

این کتاب در نه فصل تنظیم شده است. فصل نخست مفهوم شناسی آمبودزمان را مورد بررسی قرار داده است. در فصل دوم، تبارشناسی موضوع است. فصل سوم موضوع سنخ‌شناسی آمبودزمان است که دسته‌بندی‌های مختلف ارائه شده از آمبودزمان را ذکر می‌کند. فصل چهارم نقش‌ها و وظایف آمبودزمان است که در سه بخش به نقش حقوق بشری، بازرسی و نظارت و مبارزه با فساد توسط آمبودزمان‌ها پرداخته است. فصل پنجم به اهمیت آمبودزمان در ارتقای شفافیت اداری اختصاص دارد. فصل ششم نهادهای آمبودزمانی در ایران و مبنای حقوقی آن‌ها و در فصل هفتم روندهای بین‌المللی در توسعه آمبودزمان آمده است. فصل هشتم چالش‌های پیش‌روی توسعه آمبودزمان در کشور و راهکارهای رفع آن و فصل نهم که گزیده‌ای از اسناد قانونی مرتبط با آمبودزمان در حوزه داخلی و بین‌المللی را در خود دارد.

۹. معرفی سازمان بازرسی کل کشور، آمبودزمان جمهوری اسلامی ایران (مبانی، ساختار و اقدامات آمبودزمانی)

این کتاب به عنوان نخستین مرجع در این زمینه، به معرفی سازمان بازرسی کل کشور به عنوان عالی‌ترین نهاد نظارتی در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد؛ همچنین جایگاه سازمان بازرسی کل کشور در ساختار حاکمیت جمهوری اسلامی ایران، مقایسه آن با سایر نهادهای نظارتی داخلی و بین‌المللی مورد بحث قرار گرفته و قوانین و مقررات مرتبط با این سازمان به تفصیل بررسی شده است. در نگارش کتاب از رویکردی تحلیلی استفاده شده و با مقایسه عملکرد و ساختار سازمان بازرسی کل کشور با سایر نهادهای نظارتی مشابه در داخل ایران و همچنین نهادهای آمبودزمانی بین‌المللی، فرصت مناسبی برای بهره‌گیری از تجارب و دانش جهانی ایجاد شده است.

به‌طور کلی، این کتاب اثری شاخص و قابل توصیه برای بازرسان، متخصصان و پژوهشگران حوزه نظارت، بازرسی و مبارزه با فساد محسوب می‌شود.

۱۰. زبان انگلیسی تخصصی مبارزه با فساد، سلامت اداری و آمبودزمان‌ها

کتاب حاضر با هدف ارتقای توانمندی‌های زبانی و تخصصی مخاطبان در حوزه‌های مرتبط با حکمرانی شفاف، سلامت اداری و نقش نهاد آمبودزمان‌ها در مقابله با فساد تألیف شده است. این اثر به صورت ساختارمند در سه بخش تدوین شده است. در بخش نخست، واژه‌شناسی و اصطلاحات کلیدی مرتبط با مفاهیم فساد اداری، سلامت اداری و آمبودزمان‌ها معرفی شده‌اند. بخش دوم کتاب به ترجمه مقابله‌ای متون تخصصی پرداخته است که شامل دو سند معتبر بین‌المللی است: نخست، «کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد» و دوم، «قطعنامه شماره ۷۹/۱۷۷ مجمع عمومی سازمان ملل متحد» مصوب ۱۷ دسامبر ۲۰۲۴ در خصوص نهاد آمبودزمان. در بخش سوم نیز مجموعه‌ای گسترده از واژگان و اصطلاحات پرکاربرد در حوزه‌های یادشده با معادل‌های دقیق فارسی عرضه گردیده است.

۱۱. عملکرد آمبودزمانی؛ شاخص‌ها و سنجه‌ها

هدف اصلی این کتاب ترجمه شده، نشان دادن راه به نهادهای آمبودزمانی در سراسر جهان و از جمله نهادهای عضو انجمن آسیایی آمبودزمان است تا عملکرد خود را ارزیابی نمایند. برای این منظور به چستی آمبودزمان، مفهوم شناسی، ویژگی‌ها، تعاملات آن، آمبودزمان در سطح ایران و بین‌المللی و شاخص‌های سنجش و ارزیابی عملکرد آمبودزمانی با توجه به فرایند و تأثیر آن پرداخته و اصولی کاربردی در این جهت ارائه داده است.

سیر تحولات مجمع آمبودزمان‌ها و نهادهای میانجی‌گر فرانسوی زبان

● اکتبر ۱۹۹۶

📍 **بوئنوس آیرس، آرژانتین**

در ششمین کنفرانس بین‌المللی مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی (IOI) که در بوئنوس آیرس برگزار شد، ایده تشکیل مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی زبان توسط آمبودزمان ایالت کبک در کشور کانادا و میانجی جمهوری فرانسه مطرح شد. هدف آن‌ها ایجاد همکاری و هماهنگی بیشتر میان کشورهای فرانسوی زبان در زمینه حقوق بشر، گسترش مشارکت دموکراتیک بهبود رسیدگی به شکایات مردمی و تقویت دفاتر آمبودزمان و میانجی‌گران در این کشورها بود.

● مه ۱۹۹۸

📍 **نواکشوت، موریتانی**

پس از برگزاری این کنگره، یک کمیته پیگیری ایجاد شد و نهایتاً دفتر آمبودزمان استان کبک کشور کانادا مأمور تهیه پیش‌نویس اساسنامه جهت ایجاد انجمن آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی زبان شد.

● امروزه

مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی زبان اکنون نزدیک به ۵۰ عضو از اروپا، آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه دارد. این انجمن همچنان به تشویق توسعه و تقویت نهادهای مستقل میانجی‌گری در کشورهای فرانسوی زبان ادامه می‌دهد.

● ۹ تا ۱۲ ژوئن ۱۹۹۷

📍 **کبک، کانادا**

این چشم‌انداز با حمایت مالی "آژانس فرانکوفونی" شکل عملی به خود گرفت و در اولین نشست آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی زبان تحقق یافت

● نوامبر ۱۹۹۹

📍 **واگادوگو، بورکینافاسو**

با پذیرش اساسنامه و با حضور ۱۸ عضو مؤسس، اولین کنگره مجمع آمبودزمان‌ها و میانجی‌گران فرانسوی زبان برگزار شد. این نشست با حضور نمایندگان سازمان فرانکوفونی، مؤسسه آمبودزمان بین‌المللی و دفتر حقوق بشر سازمان ملل متحد برگزار شد.

فراخوان مقاله

همکاران فرهیخته و ارجمند

همانطور که مستحضرید مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد سازمان بازرسی کل کشور در راستای ارتقای دانش سازمانی و آشنایی با تجربیات بین‌المللی در موضوعات مرتبط با مأموریت‌های سازمان، از ابتدای سال ۱۴۰۱ اقدام به تهیه و انتشار **مجله «تجارب ملل؛ فسادستیزی و ابتکار عمل»** نموده است که تاکنون هشت شماره از آن، منتشر شده و در اختیار اندیشمندان محترم قرار گرفته است.

به مناسبت برگزاری چهارمین اجلاس عمومی مجمع آمبودزمان‌های کشورهای عضو سازمان

همکاری اسلامی که ۲۳ و ۲۴ اردیبهشت به میزبانی

سازمان بازرسی کل کشور برگزار شد، شماره هفتم مجله مذکور تحت عنوان ویژه‌نامه آمبودزمانی به همت جمعی از همکاران و پژوهشگران درون و برون سازمانی تدوین و ازسوی این مرکز منتشر و نسخه انگلیسی آن نیز در محل اجلاس مذکور توزیع و ازسوی کشورهای مدعو مورد استقبال و تقدیر قرار گرفت.

بنا به مراتب و با توجه به استقبال به عمل آمده و لزوم ارتباط علمی با مراجع معتبر تخصصی داخلی و بین‌المللی با محوریت کشورهای اسلامی، مجله به صورت دوزبانه منتشر و در سایت آمبودزمان

ایران نیز بارگذاری می‌گردد. با عنایت به اهمیت برگزاری جشنواره شفافیت و مدیریت موقعیت‌های تعارض منافع شماره آتی مجله به صورت ویژه نامه به این موضوعات اختصاص یافته است. لذا در راستای غنابخشی به محتوای مجله، مشارکت در تولید محتوا و بهره‌گیری از دانش تخصصی همکاران، دعوت می‌شود موضوعات مرتبط با شفافیت و مدیریت موقعیت‌های تعارض منافع را در قالب مقاله حداکثر در ۵ صفحه یاد قالب یادداشت برای استفاده در شماره آتی را حداکثر تا پایان مهر ۱۴۰۴ از طریق سامانه پیرامبه کارتابل آقای دکتر آرش فرهودی ارسال نمایید.

“Experiences,” of Nations

A Journal of the World
Anti-corruption Initiatives

General Inspection Organization Integrity and
Anti-corruption Training and Research Center
Tehran, Islamic Republic of Iran
Email: bazrasi.research@136.ir